Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1880.783

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,

Συγγραφεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου

ΘΩΜΑ ΚΕΙΤΛΗ,

Μεταφρασθεῖσα δὲ καὶ συμπληρωθεῖσα

ΥΠΟ

ΣΠ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ,

Πρὸς χρῆσιν κυρίως τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ.

Δαπάναις **Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.**

Α. Κ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

1880.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἑλληνικὴ ἱστορία περιλαμβάνει τὴν γνῶσιν τῶν ἀξιολογωτέρων συμβάντων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας καὶ τὰς χώρας τὰς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους κατοικηθείσας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε τὴν πολιτικὴν αὐτῆς αὐτονομίαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἱστορίας τῶν πολιτικῶν συμβάντων, ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διδάσκει καὶ τὰ πρὸς ὀρθὴν κατάληψιν αὐτῶν συντελοῦντα, οἷον, τὰ περὶ τοπογραφίας, κλίματος, ῥυλῆς, διαίτης· τὰ περὶ κυβερνήσεως καὶ πολιτευμάτων· τὰ περὶ θρησκείας καὶ λατρείας· τὰ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Γεωγραφικὴ περιγραφὴ τῆς Ἑλλάδος.

1. Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς περιωρίζετο πρὸς ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὰ Καμβούνια ὄρη, ἃ διεχώριζον αὐτὴν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν· πρὸς μεσημβρίαν δὲ καὶ ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Καὶ τὸ μὲν μέγιστον μῆκος αὐτῆς ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἦτο 220 ἀγγλικῶν μιλίων (1), τὸ δὲ μέγιστον πλάτος της ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἦτον 140 ἀγγλικῶν μιλίων. Ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτῆς (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Εὐβοίας) περιεῖχε 8,000 σχεδὸν τετραγωνικῶν μιλίων.

2. Ἡ Ἑλλὰς διηρεῖτο εἰς βόρειον Ἑλλάδα, μεσαίαν Ἑλλάδα, καὶ μεσημβρινὴν Ἑλλάδα, ἤτοι τὴν χερσόνησον ἢ Πελοπόννησον.

3. *Βόρειος Ἑλλάς.* Ἡ βόρειος Ἑλλὰς ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν Καμβουνίων ὀρέων μέχρι τοῦ ὄρους τῆς Οἴτης, Ὀξιᾶς, μεταξὺ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς δυσμὰς, καὶ τοῦ Μαλιακοῦ

(1) Τὸ Ἀγγλικὸν μίλιον περιέχει βασιλικ. πήχεις 1699· τὸ δὲ κοινὸν τῆς Τουρκίας μίλιον 1666.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κόλπου πρὸς ἀνατολάς. Περιελάμβανε δὲ δύο χώρας, τὴν μὲν Θεσσαλίαν πρὸς ἀνατολὰς, τὴν δὲ Ἤπειρον πρὸς δυσμάς.

4. *Θεσσαλία.* Ἡ Θεσσαλία, οὖσα εὐρύχωρος πεδιὰς, περιωρίζετο πρὸς βορρᾶν μὲν ἀπὸ τὸν Ὄλυμπον καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη· πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἀπὸ τὴν Οἴτην, πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ ὄρος τοῦ Πίνδου, *Μέτσοβον*. Διῃρεῖτο δὲ εἰς 5 μέρη, τὴν Ἐσιαιώτιδα, Πελασγιώτιδα, Θεσσαλιώτιδα, Φθιώτιδα καὶ Μαγνησίαν. Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Ὄλυμπος, ἡ Ὄσσα, *Κίσσαβος*, τὸ Πήλιον, *Ζαγορὰ*, ὁ Πίνδος καὶ οἱ δύο κλάδοι αὐτοῦ ἡ Ὄθρυς καὶ ἡ Οἴτη, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς ὁποίας εἶναι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πηνειὸς, *Σαλαμβριὰ*, μὲ τοὺς κλάδους αὐτοῦ τὸν Ἀπιδανὸν, *Βλαχογιάννην*, καὶ τὸν Ἐνιπέα, *Γούρα*, ὁ Ὀγχηστὸς, *Πάτρα*, καὶ ὁ Σπερχειὸς, *Ἑλλάδα*. Λίμνη δὲ ἡ Βοιβηΐς, *Κάρλα*.

Πόλις δὲ ἡ Λάρισσα, ἡ Φάρσαλος, *Φέρσαλα*, αἱ Φεραὶ, ἡ Τρίκκη, *Τρίκκαλα* κτλ.

5. *Ἤπειρος.* Ἡ Ἤπειρος κατὰ δυσμὰς μὲν περιωρίζετο ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, κατ' ἄρκτον δὲ ἀπὸ τὴν Ἰλλυρίαν, κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν. Διῃρεῖτο δὲ εἰς τρία μέρη, τὴν Χαονίαν καὶ τὴν Θεσπρωτίαν πρὸς τὸ παράλιον, καὶ τὴν μεσόγειον Μολοσσίδα.

Ὄρη δὲ τῆς Ἠπείρου ἦσαν τὰ Ἀκροκεραύνια ὄρη, *Χειμάρρα*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Θύαμις, *Καλαμᾶς*, ὁ Ἀχέρων, *Σοῦλι* καὶ ὁ Ἄραχθος, *Ἄρτα*. Λίμνη δὲ ἡ Ἀχερουσία, *Τσουκνίδα*.

Πόλεις δὲ τὸ Βουθρωτὸν, *Βουτριντὸν*, ἡ Δωδώνη, ἡ Ἀβρακία *Ἄρτα*, ἡ Νικόπολις, *Πρεβέζα*, (κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου).

6. *Μεσαία Ἑλλάς.* Ἡ μεσαία Ἑλλὰς περιελάμβανε πρὸς ἄρκτον μὲν τὰ μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου κείμενα μέρη, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, πρὸς μεσημβρίαν τὸν Κορινθιακὸν καὶ Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ πρὸς δυσμὰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος. Συνίστατο δὲ ἀπὸ ἐννέα χώρας, τὴν Ἀττικὴν, Μεγαρίδα, Βοιωτίαν, Φωκίδα, Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν Λοκρίδα, τὴν Δωρίδα, Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

7. *Ἀττική.* Ἡ Ἀττικὴ ἔκειτο κατὰ τὸ βόρειον παράλιον τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Περιωρίζετο δὲ πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπὸ τὴν Μεγαρίδα, πρὸς βορρᾶν δὲ ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὸν Εὔριπον, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Πάρνης, Ὀζιᾶς, ὁ Ὑμηττός, τὸ Πεντελικόν, *Πεντέλη*, ὁ Βριλησσός, *Τουρκοβοῦνι*, ὁ Ἄγχεσμος, *Ἅγιος Γεώργιος* καὶ ὁ Κορυδαλός, *Δαφνοβοῦνι*. Ποταμοὶ δὲ ὁ Κηφισσὸς καὶ ὁ Ἰλισσός.

Πόλεις δὲ αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἐλευσὶς, ἡ Δεκέλεια, πλησίον τοῦ *Τατοΐου*, ὁ Μαραθὼν κτλ.

8. *Μεγαρίς.* Ἡ Μεγαρὶς ἔκειτο μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, καὶ περιωρίζετο πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν καὶ Σαρωνικὸν κόλπον.

Πόλεις δὲ αὐτῆς ἦσαν τὰ Μέγαρα μὲ τὸν λιμένα αὐτῶν Νίσαιαν· αἱ Πηγαὶ, *Ψάθα*, κτλ.

9. *Βοιωτία.* Ἡ Βοιωτία περιωρίζετο πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἀπὸ τὴν Μεγαρίδα καὶ τὴν Ἀττικὴν, πρὸ ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τὸν Εὔριπον καὶ τὴν Εὔβοιαν, πρὸ ἄρκτον ἀπὸ τὸν Ὀπούντιον κόλπον καὶ τοὺς Ὀπουντίους Λοκροὺς, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὴν Φωκίδα καὶ τὸν Κορινθιακὸν Κόλπον. Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Ἑλικὼν, *Παλαιοβοῦνι*, ὁ Κιθαιρὼν, *Ἐλατιᾶς*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀσωπὸς, ὁ Κηφισσὸς, *Μαυροπόταμον*, καὶ ὁ Ἰσμηνός. Λίμναι δὲ, ἡ Κωπαὶς, *Τοπόλια*, καὶ ἡ Ὑλικὴ, *Λυκάρι*

Πόλεις δὲ, αἱ Θῆβαι, αἱ Πλαταιαὶ, *Κόκλα*, τὰ Λεῦκτρα, *Ἐρημόκαστρον*, αἱ Θεσπιαὶ, *Νεοχώριον*, ἡ Κορώνεια (πλησίον τῶν Κουκούρων), ἡ Λεβάδεια, *Λιβαδιὰ*, ἡ Χαιρώνεια, *Κάπρενα*, ὁ Ὀρχομενὸς (πλησίον τῆς Σκριποῦς), τὸ Δήλιον (πλησίον τοῦ Δραμισι), ἡ Τανάγρα κτλ.

10. *Φωκίς.* Ἡ Φωκὶς περιωρίζετο ἀνατολικομεσημβρινῶς μὲν ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, βορειοδυτικῶς δὲ ἀπὸ τὴν Λοκρίδα, καὶ μεσημβρινῶς ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ὄρος δὲ αὐτῆς ἦτον ὁ Παρνασσὸς, *Λιάκουρα*. Ποταμὸς δὲ ὁ Κηφισσὸς, κατὰ τὸν πρὸς ἀνατολὰς ῥοῦν αὐτοῦ πρὸς τὴν Κωπαΐδα.

Πόλεις δὲ οἱ Δελφοὶ, Καστρὶ, ἡ Κρίσσα, *Χρυσὸ*, ἡ Ἐλάτεια, *Τουρκοχῶρι*, ἡ Δαυλὶς, *Δαύλια*, καὶ ἡ Ἀντίκυρα, Ἄσπρα σπίτια.

11. *Ἀνατολικὴ Λοκρίς.* Ἡ Ἀνατολικὴ Λοκρὶς ἔκειτο με-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταξὺ τῆς Φωκίδος πρὸς δυσμὰς καὶ τῆς θαλάσσης πρὸς ἀνατολάς· διηρεῖτο δὲ κατ' ἄρκτον μὲν εἰς τοὺς Ἐπικνημιδίους Λοκρούς, κατὰ μεσημβρίαν δὲ εἰς τοὺς Ὀπουντίους Λοκρούς. Ὄρος δὲ αὐτῆς ἦτον ἡ Κνημὶς, *Ταλάντι*, ἐν τῇ Ἐπικνημιδίᾳ Λοκρίδι.

Πόλεις δὲ κατ' ἄρκτον μὲν ἦσαν ἡ Σκάρφεια (πλησίον τῶν Ἀντέρων), ἡ Νίκαια, *Ἀπάνω Μῶλος*, κατὰ μεσημβρίαν δὲ τὸ Θρόνιον, ὁ Ὀπούς, *Μπουδονίτζα*, καὶ ἡ Ἀλόπη.

12. *Δυτικὴ Λοκρίς.* Ἡ Δυτικὴ Λοκρὶς (ἢ Ὀζολαία Λοκρὶς) ἐξετείνετο εἰς τρίγωνον σχῆμα, κατὰ τὸ παράλιον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, μεταξὺ Φωκίδος καὶ Αἰτωλίας, καὶ περιωρίζετο κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὴν Δωρίδα.

Πόλεις δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ Ναύπακτος, ἡ Ἄμφισσα, *Σάλωνα* κτλ.

13. *Δωρίς.* Ἡ Δωρὶς ἔκειτο εἰς τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς Φωκίδος καὶ εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Οἴτης.

Πόλεις δὲ αὐτῆς ἦσαν τὸ Βοιόν, ἡ Πίνδος, ὁ Ἐρινεὸς, καὶ τὸ Κυτίνιον, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν Δωρικὴν τετράπολιν.

14. *Αἰτωλία.* Ἡ Αἰτωλία περιωρίζετο πρὸς δυσμὰς μὲν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Ἀχελῷον, *Ἀσπροπόταμον*, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν πέραν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς καὶ ἀπὸ τὴν Δωρίδα, καὶ πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν.

Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Κόραξ, *Βαρδούσια*, ἐκτεινόμενος βορειοανατολικῶς, καὶ μεσημβρινοδυτικῶς, ὁ Ἀράκυνθος, *Ζυγὸς* κλ. Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀχελῷος καὶ ὁ Εὔηνος, *Φίδαρις*. Πόλεις δὲ ἡ Καλυδὼν, τὸ Θέρμον, ὁ Πλευρὼν, καὶ ἡ Χαλκὶς, *Γαλατᾶς*.

15. *Ἀκαρνανία.* Ἡ Ἀκαρνανία περιωρίζετο πρὸς ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, πρὸς δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Ἀχελῷον.

Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ὁ Θύαμος καὶ ὁ Ὄλυμπος. Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἄναπος, Ἄκτος, καὶ ὁ Ἴναχος, *Κριεκέλι*. Πόλεις δὲ, τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος, *Κραβασαρᾶς*, ἡ Ὄλπη, ἡ Στράτος, *Πόρτα*, τὸ Ἄκτιον, *Ποῦντα* τὸ Ἀνακτόριον, καὶ ἡ Λευκὰς ἐπὶ τῆς χερσονήσου, ἢ μᾶλλον ἐπὶ τῆς νήσου Λευκάδος, *Ἁγίας Μαύρας*.

16. *Πελοπόννησος.* Ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλὰς ἢ Πελοπόννησος,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περιεῖχεν ὀκτὼ χώρας, τὴν Ἀρκαδίαν, Λακωνίαν, Μεσσηνίαν, Ἦλιδα, Ἀργολίδα, Ἀχαΐαν, Σικυωνίαν, καὶ Κορινθίαν.

17. *Ἀρκαδία.* Ἡ Ἀρκαδία, οὖσα ὀρεινοτάτη χώρα, περιωρίζετο πρὸς μεσημβρίαν μὲν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν καὶ Μεσσηνίαν, πρὸς δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἦλιδα, κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, καὶ κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα.

Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ βόρειος σειρὰ τῆς Κυλλήνης, *Ζύρια*, τὸ Λύκαιον, *Τετραγί*, κτλ. Ποταμοὶ δὲ ὁ Ἀλφειὸς, *Ρουφιὰς*, μὲ τοὺς βορείους καὶ μεσημβρινοὺς κλάδους του, τὸν Λάδωνα, *Ποτάμι τῆς Καρυταίνης*, καὶ τὸν Ἐρύμανθον, *Δογάρατ*. Λίμνη δὲ ἡ Στυμφαλὶς πλησίον τοῦ Καρακᾶ. Πόλεις δὲ, ἡ Μαντίνεια, πλησίον τοῦ Πικέρνι, ἡ Τεγέα, *Πυαλί*, ἡ Μεγαλόπολις, *Σιράνου*, ὁ Ὀρχομενὸς, *Καλπάκι*, ἡ Ἠραία, *Ἅγιος Ἰωάννης*.

18. *Λακωνία.* Ἡ Λακωνία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Μεσσηνίαν, κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Ὄρη αὐτῆς ἦσαν τὸ Ταΰγετον, *Πενταδάκτυλον*, καὶ ὁ Θόρναξ, *Τορνίκι*, πρὸς δὲ ἀνατ. ποταμὸς ὁ Εὐρώτας, *Βασιλοπόταμον*.

Πόλεις δὲ ἡ Σπάρτη, αἱ Ἀμύκλαι, *Σκλαβοχῶρι*, ἡ Θυρέα, *Ἄστρος*, κατὰ τὸ Ἀργολικὸν μεθόριον, αἱ Θεράπναι, *Χρυσάφη*, τὸ Γύθειον, *Μαραθωνῆσι*, κτλ.

19. *Μεσσηνία.* Ἡ Μεσσηνία περιωρίζετο κατ' ἀνατολὰς μὲν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν, κατ' ἄρκτον δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν καὶ Ἦλιδα, κατὰ τὸ ἄλλο δὲ μέρος ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ὄρος δὲ αὐτῆς ἦτο τὸ Κεραύσιον· ποταμοὶ δὲ ὁ Πάμισος, *Πιράτζα*, ὁ Νέδων κτλ.

Πόλεις δὲ ἡ Μεσσήνη (ἔχουσα ἀκρόπολιν ἐπὶ τοῦ προστειμένου ὄρους τῆς Ἰθώμης), ἡ Εἶρα (ὀρεινὸν φρούριον), ἡ Κυπαρισσία, *Ἀρκαδία*, ἡ Πύλος, *Νεόκαστρον*, ἔχουσα τὸ φρούριον Κορυφάσιον, καὶ τὸ νησίδιον Σφακτηρίαν, πλησίον τοῦ παραλίου κείμενον, καὶ ἡ Μεθώνη.

20. Ἡ Ἦλις περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, κατ' ἀνατολὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τὸν ποταμὸν Νέδαν, *Βούζηνι*, καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Διηρεῖτο δὲ ἔκπαλαι εἰς τρεῖς χώρας, τὴν Τριφυλίαν, τὴν Πισάτιδα καὶ τὴν Κοίλην. Ὄρος δὲ αὐτῆς ἦτον ὁ Σκόλλις, *Σανταμέρι*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πηνειός, ὁ Ἀλφειός, πηγάζων ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ, καὶ ἡ Νέδα.

Πόλεις δὲ ἡ Ἦλις, *Παλαιόπολις*, ἡ Κυλλήνη, *Γλαρέντζα* ἡ Πίσα (διαχωριζομένη διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ ἀπὸ τὴν γειτονεύουσαν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας), ἡ Τριφυλ. Πύλος, *Παλαιόκαστρον*.

21. *Ἀργολίς*. Ἡ Ἀργολὶς περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὴν Κορινθίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ κατὰ μεσημβρίαν ἀπὸ τὴν Λακωνίαν.

Ὄρη δὲ αὐτῆς ἦσαν τὸ Παρθένιον, *Παρθένι*, τὸ Ἀραχναῖον, *Σοφικὸν*, κτλ. Ποταμὸς δὲ ὁ Ἴναχος, *Ζηριᾶς*.

Πόλεις δὲ τὸ Ἄργος, αἱ Μυκῆναι (πλησίον τοῦ Χαρβατίου), ἡ Ναυπλία (ἐπίνειον τοῦ Ἄργους), ἡ Ἐπίδαυρος, *Πίδαυρα*, ἡ Τροιζὴν, *Δαμαλᾶς*, ἡ Τίρυνς, ὀλίγον ἀνατολικῶς τοῦ Ἄργους, καὶ ἡ Ἑρμιόνη, *Καστρί*. Αἱ δὲ νῆσοι Καλαύρια, *Πόρος*, καὶ ἡ Ὑδρέα, *Ὕδρα*, κεῖνται πλησίον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν παράλιον.

22. *Ἀχαΐα*. Ἡ Ἀχαΐα περιωρίζετο κατ' ἀνατ. μὲν ἀπὸ τὴν Σικυωνίαν, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὸ Ἰόνιον Πέλαγος, κατὰ μεσ. ἀπὸ τὴν Ἦλιδα καὶ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ κατ' ἄρκτον ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ὄρος δὲ αὐτῆς ἦτο τὸ Παναχαϊκὸν, *Βοδιᾶς*.

Ποταμοὶ δὲ ὁ Πεῖρος, *Καμενίτζα*, καὶ ὁ Σελινοῦς, *Βοσίτζα*.

Πόλεις δὲ, αἱ Πάτραι, ἡ Δύμη (πλησίον τῆς Παλαιοαχαϊᾶς), τὸ Αἴγιον, *Βοστίτζα*, ἡ Ἑλίκη, ἡ Τρίταια, *Γουμενίτζα*, κτλ.

23. *Σικυωνία*. Ἡ Σικυωνία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὸν Κορινθ. κόλπον, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Ἀχαΐαν, κατὰ μεσημβ. ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ κατ' ἀνατ. ἀπὸ τὴν Κορινθίαν.

Ποταμοὶ ἦσαν ὁ Ἐλίσσων, *Μέλισσος*, ὁ Ἀσωπὸς, *Βασιλικὰ* (ἀμφότεροι ἦσαν μικροὶ ποταμοί).

Πόλεις δὲ, ἡ Σικυὼν, *Βασιλικὰ*, ἡ Φλιοῦς, πλησίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (αὐτόνομος πόλις), κτλ.

24. *Κορινθία*. Ἡ Κορινθία περιωρίζετο κατ' ἄρκτον μὲν ἀπὸ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ τὰ Γεράνεια ὄρη, κατὰ δυσμὰς δὲ ἀπὸ τὴν Σικυωνίαν, κατὰ μεσημβ. ἀπὸ τὴν Ἀργολίδα, καὶ κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πόλεις δὲ ἦσαν ἡ Κόρινθος, ἔχουσα ἀκρόπολιν τὸν Ἀκροκόρινθον, καὶ δύω λιμένας τὸ Λέχαιον κατὰ τὸν Κορινθιακὸν, καὶ τὰς Κεγχρειὰς κατὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον.

23. *Ἑλληνικαὶ νῆσοι.* Αἱ Ἑλληνικαὶ νῆσοι δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς τάξεις, ἤτοι εἰς προσγείους, συρφάδας, καὶ πελαγίας.

1. Νῆσοι πρόσγειοι.					2. Νῆσοι συστάδες.	3. Νῆσοι πελάγιαι.
Νῆσοι παρὰ τὸ δυτικ. παράλιον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ Ἰόνιον πέλαγος.	Νῆσ. παρὰ τὸ μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Ἑλλάδος.	Νῆσ. παρὰ τὸ ἀνατολικὸν παράλιον τῆς Ἑλλάδος.	Νῆσοι παρὰ τὴν Θεσσαλίαν.	Νῆσ. παρὰ τὸ παράλιον τῆς μικρᾶς Ἀσίας.		
Κέρκυρα.	Κύθηρα.	Αἴγινα.	Σκίαθος.	Λέσβος.	Κυκλάδες	Ἡ Κρήτη
Κορφοί.	Τσιρίγον.	Σαλαμίς,	Σκόπελος.	Μιτυλήνη.	καὶ Σποράδες, ὧν αἱ μεγαλήτεραι εἶναι, ἡ Ἄνδρος, ἡ Δῆλος, ἡ Πάρος, ἡ Νάξος, καὶ ἡ Μῆλος.	καὶ ἡ Κύπρος.
Λευκάς.		Κούλουρη.	Ἀλόννησος.	Χίος.		
Ἁγία Μαύρα.		Εὔβοια	Ἡλιοδρόμια.	Σάμος.		
Κεφαλληνία.		Ἔγριπος.	Σκῦρος.	Κῶς.		
Ἰθάκη, Θιάκη.			Περαιτέρω δὲ, κατὰ τὸ	Ῥόδος.		
Ζάκυνθος.			Θρᾳκικὸν			
Στροφάδες.			παράλιον, ἡ			
Στοφάδια.			Ἴμβρος, ἡ			
			Θάσος, ἡ			
			Σαμοθράκη,			
			καὶ ἡ Λῆ-			
			μνος.			

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλίμα τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος ἦτον ἰδίως εὔκρατον ὡς ἀπηλλαγμένον ἐξίσου ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν ψῦχος καὶ ἀπὸ τὴν πνιγηρὰν θερμότητα. Τὸ δ' ἔδαφος ἀντεστοίχει πρὸς τὸ κλίμα, παράγον ἐν ἀφθονίᾳ ὄχι μόνον ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα προϊόντα. Ἡ δ' εὐκρασία καὶ ἡ καθαρότης τοῦ κλίματος ἐπενήργουν, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν γεννωμένων καὶ ἐκπαιδευομένων εἰς αὐτὴν, διότι οὐδεμία χώρα τῆς γῆς ἀνέδειξε ποτὲ τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν κεκοσμημένην μὲ τοσαύτην ἔξοχον καλλονὴν, ἢ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, προικισμένον μὲ τοσαῦτα σπάνια προτερήματα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ τῆς ἀκμῆς των ὑπερεῖχον ὅλων τῶν ἄλλων ἐθνῶν καθ' ὅλας τὰς τέχνας, καὶ κατὰ πᾶν εἶδος ἐπιστήμης. Τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν περὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἱστορίαν, ποίησιν, ῥητορικὴν, περὶ τὴν γλυπτικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἦσαν καὶ θέλουσιν εἶσθαι τὰ τελειότατα πρωτότυπα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας. Ἀλλὰ δὲν περιωρίζοντο μέχρι τούτων αἱ γνώσεις των· θεωροῦντες τοὺς μεγάλους ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος ὡς νομοθέτας, πολιτικοὺς ἢ στρατηγοὺς, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ θαυμάζωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἱκανότητά των.

Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Γραικίας.

Παραδόξως πως οἱ Γραικοὶ δὲν εἶχον εἰς χρῆσιν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι ἔδιδον εἰς αὐτούς. Ὠνόμαζον δὲ ἑαυτοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν πατρίδα των Ἑλλάδα.

Διαίρεσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία διαιρεῖται ἐν γένει εἰς τέσσαρας περιόδους· καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς Δωρικῆς ἐπιδρομῆς 1100 π. Χ., ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τῆς Δωρικῆς ἐπιδρομῆς μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων, 420 π. Χ., ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 332 π. Χ., εἶναι δὲ τὸ λαμπρότατον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας· τέλος ἡ τετάρτη περίοδος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ παρακμάζωσι, μέχρι τῆς τελείας ὑποδουλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, 449 π. Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πρώτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 2,200 μέχρι τοῦ 1181 π. Χ.

ΠΕΛΑΣΓΟΙ (2,200—1600 π. Χ.).—Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι ἦσαν οἱ Πελασγοί, φυλὴ ἀγρία μὲν σήμερον γενομένη, ἀλλὰ κατοικήσασα τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἀναφέρονται εἰς αὐτὴν μνημεῖα ἰδιοτρόπου κατασκευῆς, τὰ ὁποῖα οἱ μεταγενέστεροι ἀπέδωκαν εἰς φυλὴν γιγάντων, τοὺς Κύκλωπας. Εἶναι δὲ ὑπερμεγέθεις λίθοι, πολλάκις μὲν ἀκατέργαστοι, ἐνίοτε δὲ κατειργασμένοι, ἀλλὰ πάντοτε τεθειμένοι ἐπ' ἀλλήλων ἄνευ ἁρμονίας. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τείχη τῆς Τίρυνθος, κτισμένα ἐκ λίθων, τὸν μικρότερον τῶν ὁποίων δὲν δύνανται δύο ἐζευγμένοι ἵπποι νὰ μετακινήσωσι. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἔκτισαν τὰς ἀρχαίας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, Τίρυνθα, Μυκήνας, Ἄργος, Σικυῶνα, Ὀρχομενόν, καὶ ἤρξαντο νὰ ἐκχερσόνωσι τὴν γῆν. Καὶ ἡ μὲν Σικυών, τὸ ἀρχαιότατον βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Αἰγιαλέα, 2,089 π. Χ., τὸ δὲ Ἄργος ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Ἴναχον, σύγχρονον σχεδὸν τοῦ Ἀβραάμ, ἕνα περίπου αἰῶνα μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Σικυῶνος (1). Οἱ Πελασγοὶ ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς φυλάς, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ Θρᾷκες, οἱ Ἰλλυριοί, καὶ οἱ Πελασγοὶ Ἕλληνες. Ἐκ δὲ τῆς φυλῆς τῶν Ἰλλυριῶν ἦσαν οἱ Δάρδανοι καὶ οἱ Παίονες, ἀσθενῆ λείψανα τῶν ὁποίων εἶναι οἱ Ἀλβανοὶ ἢ Ἀρναοῦται.

Κατῴκουν δὲ τότε καὶ ἄλλα Πελασγικὰ φῦλα τὴν Ἑλλάδα, ὡς οἱ Καύκωνες τὸ δυτικὸν παράλιον τῆς Πελοποννήσου, οἱ Κούρητες τὴν Αἰτωλίαν, οἱ Κᾶρες κατεῖχον τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ οἱ Λέλεγες κατῴκουν τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Λοκρίδα, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Εὔβοιαν, τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Μεσσήνην.

(1) Τινὲς ὅμως ἀμφιβάλουν ἐὰν ὁ Ἴναχος ἦτο Πελασγικῆς καταγωγῆς Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κρίνοντες τὸν ὑποθέτουσι Αἰγύπτιον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΝΑΤΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ (1600—1300).—Κατὰ τὰς ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκπλεύσαντες ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου καὶ ἀπὸ τὴν Φοινίκην, ἔφεραν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν γνῶσιν τῶν ὠφελίμων τεχνῶν, ὁ μὲν Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικήν, ὁ δὲ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας, καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος.

Ἡ Ἀσιατικὴ καταγωγὴ τῶν προσώπων τούτων ἀμφιβάλλεται δι' ἰσχυροὺς λόγους. Ἀλλὰ δὲν δύναταί τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Οὕτως ἐβεβαιώθη ὅτι τὸ σχῆμα τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλληνικῶν γραμμάτων παρισᾷ τὸ σχῆμα τῶν Φοινικικῶν χαρακτήρων, καὶ ὅτι τὸ μετρικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων ἦτο σχεδὸν τὸ αὐτὸ ὡς τὸ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Βαβυλωνίων.

ΕΛΛΗΝΕΣ (1400—1300 π. Χ.). Οἱ Ἕλληνες, ἔθνος πολεμικόν, κατοικοῦντες τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἔχοντες πιθανῶς γενὴν συγγένειαν μετὰ τῶν Πελασγῶν, διεσπάρησαν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος π. Χ. εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἦσαν δὲ διῃρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Ἀχαιούς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Δωριεῖς. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἔλαβον κατ' ἀρχὰς λαμπροτάτην τύχην, γενόμενοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος ἦσαν οἱ ἐνδοξότατοι ἀρχηγοὶ αὐτῶν. Οἱ δὲ δεύτεροι κατῴκησαν τὸ κέντρον καὶ τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Νέστωρ, καὶ ὁ Αἴας ὁ τοῦ Ὀϊλέως ἦσαν ἐκ τῆς φυλῆς των. Οἱ δὲ Ἴωνες καὶ οἱ Δωριεῖς, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἦσαν ἄσημοι, ἀπέκτησαν ἀθάνατον φήμην ὅτε ἀντεπροσωπεύθησαν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην.

ΗΡΩΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ.— Τὰ ἐκτεθέντα ἀνωτέρω εἶναι σχεδὸν ὅσα ἡ θετικὴ ἱστορία δύναται νὰ εἴπῃ περὶ τῶν μεμακρυσμένων τούτων χρόνων, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ Ἕλληνες, παραιτήσαντες τοὺς Πελασγοὺς βυθισμένους εἰς τὸ σκότος τῶν μεμακρυσμένων αἰώνων, λαλοῦν διεξοδικῶς περὶ τῶν ἀτάκτων λαῶν ἐλθόντων ἐξ Ἀσίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ὁποίων ἄρχεται ἡ περίοδος ἡ ὀνομαζομένη «Ἡρωϊκοὶ χρόνοι». Ἐὰν δὲ ἐκτείνῃ τις τὴν περίοδον ταύτην ἀπὸ τοῦ 1600—1200 π.Χ., εὑρίσκει τὰ κατορθώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματα ἐκείνων, τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ὠνόμαζον Ἥρωας, τὴν βασιλείαν τοῦ Μίνωος, τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀργοναυτῶν, τοὺς δύω πολέμους τῶν Θηβῶν καὶ τὸν τῆς Τρωάδος.

Κέκροψ (1580 π.Χ.)—Οὗτος, ὡς λέγεται, ἦτον Αἰγύπτιος, ὅστις διωχθεὶς δι' ἐμφυλίου πολέμου ἀπὸ Σαΐδα τὴν πατρίδα του, ἦλθε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικήν. Οἱ κάτοικοι, ὄντες ἔτι ἄγριοι, ἔζων εἰς τὰ δάση. Οὗτος δὲ τοὺς ἥνωσεν εἰς δώδεκα κώμας, τοὺς ἐδίδαξε πῶς νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἐλαίαν, νὰ ἐξάγωσι τὸ ἔλαιον ἀπὸ τοὺς καρποὺς, πῶς νὰ γεωργῶσι τὴν γῆν καὶ νὰ παράγωσι διάφορα εἴδη δημητριακῶν καρπῶν. Διὰ νὰ συσφίγξῃ δὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς νέας κοινωνίας, εἰσήγαγε τοὺς νόμους τοῦ γάμου, διέταξε νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς, καὶ ἐσύστησε τὸ σεβάσμιον δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὸ ὁποῖον διὰ τῶν δικαίων ἀποφάσεών του προελάμβανε τὰ ἐγκλήματα. Παρίστανον δὲ αὐτὸν διφυῆ, ἤτοι σύνθετον ἐξ ἀνθρώπου καὶ δράκοντος, διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὴν διπλῆν πατρίδα του, ἢ τὸ διπλοῦν ἔργον του ὡς ἀρχηγοῦ δύο λαῶν.

Κάδμος (1344 π. Χ.).— Ὁ Κάδμος, υἱὸς τοῦ Ἀγήνορος, βασιλέως τῆς ἐν Φοινίκῃ Σιδῶνος, γενόμενος ἀρχηγὸς Φοινικικῆς ἀποικίας, ἀπέβη εἰς τὸ παράλιον τῆς Βοιωτίας, καὶ νικήσας τοὺς προτέρους κατοίκους τῆς Βοιωτίας, ἔκτισε πρὸς ἀσφάλειάν του τὴν Καδμείαν, ὅπου κατῴκησε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του. Ἀφοῦ δὲ ηὐξήθησαν οἱ ὑπήκοοί του, ἐκτίσθησαν καὶ αἱ Θῆβαι, ἡ δὲ Καδμεία ἔγεινεν ἀκρόπολις αὐτῶν. Πρῶτος οὗτος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου, τὴν μεταλλουργίαν καὶ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ ὁποῖον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

Δαναὸς (1314 π. Χ.).—Ὁ Δαναὸς, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἦλθε κατὰ τὸ 1314 π. Χ. εἰς τὴν Ἀργολίδα ἐπὶ πεντηκοντόρου, ἤτοι πλοίου μὲ πεντήκοντα κωπία, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ μεγαλείτερον πλοῖον ἐξ ὅσων οἱ Ἕλληνες εἶχον ἰδεῖ μέχρι τοῦδε· ἐκυρίευσε δὲ τὸν θρόνον τοῦ Γελάνωρος, ἀπογόνου τοῦ Ἰνάχου καὶ ἑνδεκάτου βασιλέως τοῦ Ἄργους, καὶ ἔφερεν εἰς τὸ Ἄργος νέος στοιχεῖα πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα μετεδόθησαν βαθμηδὸν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Θρησκεία καὶ ἤθη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἰγυπτιακὰ ἀντικατέστησαν λοιπὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν λατρείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Πελασγῶν.

Πέλοψ (1284).—Πέλοψ, ὁ υἱὸς τοῦ Ταντάλου, βασιλέως τῆς Φρυγίας, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ μεγάλους θησαυροὺς καὶ μὲ πιστούς τινας ὑπηρέτας του. Ἐν δὲ τῇ Ἠλιδι ἐνυμφεύθη τὴν Ἱπποδάμειαν, θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Πίσης Οἰνομάου, καὶ διεδέχθη τὸν πενθερόν του εἰς τὸν θρόνον. Ἡ ἰσχὺς δὲ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῶν θησαυρῶν του, καὶ ἡ μεγαλοψυχία τῶν υἱῶν του, ἠξίωσαν αὐτὸν τῆς τιμῆς τοῦ νὰ δοθῇ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν χερσόνησον Ἀπίαν, ὀνομασθεῖσαν ἔκτοτε Πελοπόννησον.

Πλὴν τῶν ἔξωθεν ἀποίκων ὡς ἰθαγενεῖς ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς.

Δευκαλίων (1434 π. Χ.).—Κατὰ τοὺς μυθολόγους, εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα συνέβη ποτὲ κατακλυσμός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐσώθησαν μόνον ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ γυνή του Πύρρα. Ἀφοῦ δὲ ἀπεσύρθησαν τὰ ὕδατα, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, συμβουλευθέντες τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον, διετάχθησαν νὰ ῥίπτωσι λίθους ὑπεράνω τῶν ὤμων αὐτῶν, καὶ οἱ μὲν λίθοι οἱ ῥιπτόμενοι ἀπὸ τὴν Πύρραν μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δὲ ῥιπτόμενοι ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔγειναν ἄνδρες, καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἠδυνήθη νὰ συνοικισθῇ.

Μίνως.—Ὁ Μίνως ἦτο βασιλεὺς τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας τοὺς λαοὺς ὅλους ὑπέταξεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Οἱ νόμοι του ἐστηρίζοντο εἰς ἀρχὴν ἀλλοτρίαν τῶν Ἀσιατικῶν νομοθεσιῶν, ἤτοι τὴν ἰσονομίαν τῶν πολιτῶν. Εἰς τὸν Μίνωα ἀποδίδεται καὶ ἡ σύστασις τῶν κοινῶν τραπεζῶν ἐν Κρήτῃ, ἤτοι τῶν συσσιτίων. Οὗτος ὑπῆρξε καὶ δορυκτήτωρ, καὶ ναυπηγήσας στόλον, ἐδίωξεν ἀπὸ τὸ Ἀρχιπέλαγος τοὺς πειρατὰς Κᾶρας καὶ Λέλεγας, οἵτινες ἐπειράτευον ἐν αὐτῷ. Ὅλαι δὲ αἱ νῆσοι ἀπὸ τῆς Θράκης μέχρι τῆς Ῥόδου ἀνεγνώριζον τὴν ἐξουσίαν του, καὶ αἱ ἀποικίαι, τὰς ὁποίας ἔστειλεν εἴς τινας ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰς ὁποίας ἐσύστησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν ταύτην. Τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Ἀττικὴ ἐπλήρωνον φόρον εἰς αὐτόν.

Ἡρακλῆς.—Ὁ Ἡρακλῆς ἦτον υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νης. Οὗτος παρίσταται ὡς μέγας Ἥρως, καὶ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία λαμπρὰ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν δὲν ἀπέδιδον εἰς αὐτόν. Ὁ Εὐρυσθεὺς, διάδοχος τοῦ Περσέως εἰς τὸ βασίλειον τῶν Μυκηνῶν, φθονῶν τὴν λαμπρὰν γέννησιν καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ ἥρωος τούτου, συγγενοῦς του ὄντος, ἠνάγκασεν αὐτὸν εἰς διαφόρους ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις, ὡς οἱ θρυλλούμενοι δώδεκα ἄθλοι μαρτυροῦσιν (*)· ἀλλ' ἡ περιγραφὴ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ὡς οὖσα πλήρης πάσης μυθολογικῆς πλάσεως καὶ ἀλληγορίας, παραλείπεται ἐνταῦθα· διότι τί ἄλλο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Νεμαίου Λέοντος, τῆς ἑπτακεφάλου Ὕδρας, κτλ., ἢ λῃστὰς, κακούργους καὶ τυράννους καταδαμασθέντας ὑπ' αὐτοῦ;

Θησεύς.—Ὁ Θησεὺς ἦτον υἱὸς τοῦ Αἰγέως καὶ τῆς Αἴθρας. Ἡ εὔκλεια τῶν ἄθλων τοῦ συγγενοῦς του Ἡρακλέους ἀνηρέθισε τὴν φιλοτιμίαν του, καὶ ἐπομένως ἀπεφάσισε νὰ μιμηθῇ τὸν ἥρωα τοῦτον.

Ἡ κατάλυσις πολλῶν κακούργων, ἡ νίκη κατὰ τῶν Παλλαντιδῶν, οἵτινες ἐζήτουν νὰ κυριεύσωσι τὸν θρόνον τοῦ πατρός του, ἡ θυσία τοῦ ἀγρίου ταύρου, ὅστις ἔφθειρε τὰ πέριξ τοῦ Μαραθῶνος, χαρακτηρίζουσι τὸν ἡρωϊκὸν αὐτοῦ βίον· ἰδίως δὲ εἴλκυ-

(*) Οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους εἶναι οἱ ἑφεξῆς:

1) Ὁ Νεμαῖος Λέων, τὸν ὁποῖον ἔπνιξε, καὶ πάντοτε εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἐφόρει τὸ δέρμα του. 2) Ἡ Λερναία Ὕδρα, τῆς ὁποίας αἱ κεφαλαὶ κοπτόμεναι ἀνεφύοντο περισσότεραι. 3) Ὁ Ἐρυμάνθιος Κάπρος, τὸν ὁποῖον ἐκόμισε ζῶντα ἐπὶ τῶν ὤμων του εἰς τὸν Εὐρυσθέα. 4) Ἡ χρυσόκερως ἔλαφος, τὴν ὁποίαν συνέλαβε τρέχουσαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μαινάλου. 5) Αἱ τρομεραὶ Στυμφαλίδες Ὄρνιθες τὰς ὁποίας ἐφόνευσε διὰ τῶν βελῶν του. 6) Ὁ Ταῦρος τῆς νήσου Κρήτης, τὸν ὁποῖον ἔφερε ζῶντα εἰς τὴν Πελοπόννησον. 7) Αἱ ἀνθρωποφάγοι ἵπποι τοῦ Διομήδους, τὰς ὁποίας ἥρπασεν. 8) Ὁ Ζωστὴρ τῆς Ἱππολύτης, βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων, τὸν ὁποῖον ἔλαβεν ἀφοῦ τὴν ἐνίκησεν. 9) Οἱ σταῦλοι τοῦ Αὐγείου, τοὺς ὁποίους ἐκαθάρισε μεταβαλὼν τὸ ῥεῦμα τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον διωχέτευσε δι' αὐτῶν. 10) Ὁ τερατώδης Γηρυόνης, βασιλεὺς τῶν Γαδείρων, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε καὶ ἐκόμισε τὴν πολυάριθμον ἀγέλην του. 11) Τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἐσπερίδων, τὰ ὁποῖα ἥρπασεν, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὸν Δράκοντα τὸν φυλάττοντα αὐτά. 12) Ὁ Θησεὺς, τὸν ὁποῖον ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν Ἅδην, ἐξ οὗ ἐκόμισεν ὡσαύτως τὸν Κέρβερον δεσμευμένον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σε τὴν εὔνοιαν τῶν Ἀθηναίων ἐλευθερώσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ φόρου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρονον κατ' ἔτος εἰς τὸν Μίνωα βασιλέα τῆς Κρήτης. Ἐπιστρέψας δὲ ἐκ τῆς Κρήτης, ὅπου ἐθαυμάσθη διὰ τὴν ἀνδρίαν του, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν. Διηρημένους ὄντας τοὺς Ἀθηναίους εἰς 12 κώμας συνῆψεν αὐτοὺς εἰς μίαν πόλιν καὶ περιορίσας μόνος τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, συνέστησε τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα, καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν μόνον ὑπερασπιστὴν τῶν νόμων καὶ ἀρχηγὸν τῆς Δημοκρατίας. Ἀλλὰ τυφλούμενος ἀπὸ τὴν ἄκαιρον φιλοτιμίαν τοῦ νὰ μιμηθῇ τὸν Ἡρακλέα, παρεξετράπη εἰς πράξεις ἐπιζημίους εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ τὰς πράξεις του δὲ ταύτας μισηθεὶς ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, ἔφυγεν εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Κίμων ἐκόμισεν ἀργότερον τὰ ὀστᾶ του εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν αὐτὸν ὡς ἡμίθεον, ἀνεγείραντες εἰς αὐτὸν τὸ Θησεῖον, τὸ σωζόμενον μέχρι τῆς σήμερον.

Σπάρτων.—Ἡ κτίσις τῆς Σπάρτης τίθεται περὶ τὸ 1880 πρὸ Χριστοῦ· ἀποδίδεται δὲ εἰς τὸν Σπάρτωνα, ἀδελφὸν ἢ υἱὸν τοῦ Φορωνέως. Μετὰ δὲ τὸν Σπάρτωνα ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν βασιλέων αὐτῆς ὁ Λέλεξ, ὁ Εὐρώτας καὶ ὁ Λακεδαίμων, ὅστις περὶ τὰ 1557 ἠύξησε τὴν Σπάρτην ἢ ἔκτισε πλησίον αὐτῆς νέαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκε τὸ ὄνομά του (διότι ὁ Ὅμηρος διακρίνει τὴν Σπάρτην ἀπὸ τὴν Λακεδαίμονα). Ἀπὸ δὲ τοῦ 15 μέχρι τοῦ 12 αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Λακεδαίμων ἐκατοικήθησαν ἀπὸ Ἕλληνας, τοὺς Ἀχαιούς. Κατὰ τὴν περίοδον δὲ ταύτην ἐβασίλευσαν ὁ Τυνδάρεως, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πελοπίδης Μενέλαος, ὁ γαμβρὸς τοῦ Τινδάρεω, ὁ Ὀρέστης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τισαμενός.

Οἰδίπους.—Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Λάϊος, φοβηθεὶς τοὺς ἀπαισίους χρησμούς, διέταξε νὰ ἐκτεθῇ ὁ υἱός του Οἰδίπους ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος. Ποιμήν τις εὑρίσκει τὸ παιδίον καὶ τὸ φέρει εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου ὁ βασιλεὺς Πόλυβος, ἄτεκνος ὤν, τὸ υἱοθετεῖ καὶ τὸ ἀνατρέφει ὡς υἱόν του. Ἀνδρωθεὶς δὲ ὁ Οἰδίπους, μανθάνει ὅτι μέλλει νὰ γείνῃ ὀλέθριος εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς του· καὶ θέλων νὰ φύγῃ τὴν εἱμαρμένην ἀπομακρύνεται κατεσπευσμένως ἀπὸ τὴν Κόρινθον καὶ ἀπὸ ἐκείνους τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποίων νομίζεται υἱός. Κατὰ δὲ τὰ ὄρη τῆς Φωκίδος ἀπαντᾷ γέροντά τινα, ὅστις διὰ προστακτικῆς φωνῆς θέλει νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν δρόμον του. Ἄρχεται ἔρις μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ὁ γέρων πίπτει καιρίως πληγωμένος. Ὁ Οἰδίπους ἔρχεται εἰς Θήβας. Θηρίον, ἔχον κεφαλὴν καὶ στῆθος νεάνιδος, σῶμα λέοντος, πτερὰ ἀετοῦ μὲ τοὺς δυνατοὺς ὄνυχάς του, ἡ Σφίγξ, ἵσταται εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως, προτείνουσα εἰς τοὺς διαβάτας αἰνίγματα ἀκατανόητα καὶ κατασπαράττουσα ὅσους δὲν δύνανται νὰ τὰ μαντεύσωσιν. Ὁ Κρέων ὑπεσχέθη ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφήν του Ἰοκάστην, χήραν τοῦ Λαΐου, καὶ τὸν θρόνον τῶν Θηβῶν, εἰς ὅντινα ἤθελεν ἀπαλλάξει τὴν πόλιν ἀπὸ τὸ τρομερὸν τοῦτο θηρίον. Ὁ Οἰδίπους ἀναλαμβάνει τὸν ἀγῶνα. « Ποῖον εἶναι, λέγει εἰς αὐτὸν ἡ Σφίγξ, τὸ ζῶον, τὸ » ὁποῖον τὴν μὲν πρωΐαν περιπατεῖ μὲ τέσσαρας πόδας, τὴν » δὲ μεσημβρίαν μὲ δύο, καὶ τὴν ἑσπέραν μὲ τρεῖς; Ὁ ἄν- » θρωπος, ἀποκρίνεται ὁ Οἰδίπους, ὅστις παιδίον ὤν, περιπα- » τεῖ μὲ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἰς δὲ τὴν ἀκμὴν τοῦ » βίου του περιπατεῖ ὄρθιος, καὶ εἰς τὸ γῆράς του στηρίζει » ἐπὶ βακτηρίας τὰ κλονούμενα βήματά του ». Τὸ θηρίον νικηθὲν πίπτει ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων καὶ ἀποθνήσκει. Ὁ δὲ Οἰδίπους νυμφεύεται τὴν Ἰοκάστην, γίνεται βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, καὶ οὕτως ἀναδεικνύεται ὁ φονεὺς τοῦ πατρός του, ὁ σύζυγος τῆς μητρός του, καὶ ὁ ἀδελφὸς τῶν τέκνων του.

Οἱ Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι βλέποντες ἐνίοτε ἐπὶ τῆς γῆς τὴν κακίαν ἢ τὸ ἔγκλημα θριαμβεύοντα, ἐφαντάσθησαν, διὰ νὰ δώσωσι λόγον εἰς ἑαυτούς, νὰ θέσωσιν ἢ νὰ ὑψώσωσιν ὑπεράνω ὅλων τῶν Θεῶν τὴν Μοῖραν, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον διὰ τοῦτο εἱμαρμένην, καὶ τῆς ὁποίας τὰ ψηφίσματα, εἰ καὶ ἄδικα, ἐξεπληροῦντο πάντοτε. Ὁ Οἰδίπους λοιπόν, γενόμενος τὸ ἀθῶον ὄργανον τῆς τυφλῆς καὶ ἀδυσωπήτου ταύτης Θεᾶς, ἔμελλε νὰ πέσῃ θῦμα εἰς αὐτήν. Καὶ τῳόντι ἐπισυμβαίνει λοιμός, ὅστις δεκατίζει τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Ὁ Οἰδίπους, συμβουλευόμενος τοὺς Θεούς, ἐρωτᾷ ποῖον εἶναι τὸ μέσον τοῦ νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργήν των καὶ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του. Μανθάνει δὲ μετὰ φρίκης ὅτι οἱ Θηβαῖοι τιμωροῦν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ται οὕτω διὰ τὰ ἐγκλήματά του, τὰ ὁποῖα πρώτην φορὰν τότε γνωρίζει. Ἡ Ἰοκάστη, μὴ θέλουσα νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν τρομερὰν ταύτην ἀποκάλυψιν, ἀπαγχονίζεται· ἐκεῖνος δὲ ὅστις εἶναι συγχρόνως υἱὸς καὶ σύζυγός της καταδικάζει ἑαυτὸν νὰ στερηθῇ τοῦ φωτός· ἐξορύττει λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἔπειτα ἐγκαταλείπει τὸ μεμολυσμένον τοῦτο μέγαρον.

Παρακολουθούμενος δὲ ἀπὸ τὴν θυγατέρα του Ἀντιγόνην, ἥτις θεοσεβῶς ὡδήγει τὰ βήματά του, περιεπλανήθη πολὺν χρόνον εἰς διαφόρους χώρας, γινόμενος ἀντικείμενον φρίκης πρὸς ὅλους ὅσοι τὸν ἀπήντων, καὶ ἀποκρουόμενος παρὰ πάντων, ἅμα ἀνεγνωρίζετο· ἦλθε τέλος πάντων μετὰ διεξοδικὰς δυστυχίας εἰς τὸν Κολωνόν, πλησίον τῶν Ἀθηνῶν. « Τὴν μόνην πόλιν, λέγει ὁ ποιητής, τὴν βοηθοῦσαν τὸν ξένον. »

Τὸ μαντεῖον εἶχεν ἀναγγείλει εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν ἤθελεν εὕρει ἀνάπαυσιν εἰμὴ πλησίον τῶν Εὐμενίδων, τῶν Θεῶν τῶν θείων ἐκδικήσεων. Εἰς τὸν Κολωνὸν ἦτο δάσος ἀφιερωμένον εἰς αὐτάς. Ὁ Οἰδίπους εἰσέδυσεν εἰς τὸν τρομερὸν περίβολον, καί τοι ἐναντιουμένης μετὰ δακρύων τῆς θυγατρός του· εὐθὺς ἐπέσκηψε κεραυνός, αὐτὸς δὲ ἔγεινεν ἄφαντος.

Πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας (1214).

Ἐν τούτοις οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης διημφισβήτουν τὸν θρόνον αὐτοῦ· ὁ δὲ τελευταῖος διωχθεὶς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, κατέφυγεν εἰς τὸν Ἄδραστον, βασιλέα τοῦ Ἄργους, ὅστις τῷ ἔδωκεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ καὶ τὸν ἐπανήγαγεν ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Θηβῶν μετὰ στρατοῦ στρατηγουμένου ὑπὸ πέντε ἄλλων ἐνδόξων ἀρχηγῶν. Ὁ Μενοικεὺς, υἱὸς τοῦ Κρέοντος, ἔσωσε τὴν πόλιν παραδοθεὶς ἑκουσίως εἰς θάνατον, διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Ἄρην τὸ βασιλικὸν αἷμα, τὸ ὁποῖον ὁ μάντις Τειρεσίας ἐζήτει ἐν ὀνόματι αὐτοῦ. Ὅλοι δὲ οἱ ἀρχηγοὶ ἀπωλέσθησαν ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου, ὅστις διέφυγε τοὺς Θηβαίους νικητὰς, χάρις εἰς τὸν ἵππον του Ἀρίωνα, τὸν ὁποῖον ὁ Ποσειδῶν εἶχεν ἐξαγάγει ἐκ τῆς γῆς δι' ἑνὸς κτύπου τῆς τριαίνης του. Ὁ Καπανεὺς, εἷς ἐξ αὐτῶν, ἐτόλμησε νὰ περιφρονήσῃ τὸν Δία· ὁ δὲ Θεὸς τὸν ἐκεραυνοβόλη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σεν· ἡ σύζυγος δὲ αὐτοῦ Εὐάδνη, διὰ νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετ' αὐτὸν, ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅπου ἐκαίετο τὸ σῶμα τοῦ συζύγου της.

Πόλεμος τῶν ἐπιγόνων (1197).

Ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης ἐφονεύθησαν μονομαχοῦντες. Τὸ δὲ στέμμα ἔμεινεν εἰς τὸν θεῖον αὐτῶν Κρέοντα, ὅστις ἀπηγόρευσε τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν νεκρῶν. Ἡ δὲ εὐσεβὴς Ἀντιγόνη, τολμήσασα νὰ παραβῇ τὴν βάρβαρον ταύτην προσταγὴν, ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ τυράννου. Ἀλλ' ὁ Θησεὺς, φύλαξ καὶ διεκδικητὴς τῶν ἠθικῶν νόμων ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἀργότερον δὲ οἱ υἱοὶ τῶν ἑπτὰ ἀρχηγῶν, οἱ *ἐπίγονοι*, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὰς μετὰ αἱματηρὰς μάχας. Λαοδάμας δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐτεοκλέους, ἐφονεύθη ἢ ἔφυγεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μὲ μέρος τῶν Θηβαίων, ὁ δὲ Θέρσανδρος, ὁ υἱὸς τοῦ Πολυνείκους, ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῶν κατηρημωμένων Θηβῶν.

Ὁ Μάντις Τειρεσίας, ὅστις εἶχε προείπει τὰς τρομερὰς ταύτας καταστροφὰς, ἀποθνήσκει, ἀφοῦ αὗται ἐξεπληρώθησαν. Ἔζησε δὲ ἑπτὰ ἡλικίας ἀνθρώπων.

Ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν (1426).

Ἡ πρώτη ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν, ἦτον ἡ Ἀργοναυτική. Ἂν καὶ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀληθεύῃ, εἶναι ὅμως μεμιγμένον μὲ τὴν μυθολογίαν, ὥστε ὁ σκοπὸς αὐτῆς καθίσταται πολὺ ἀβέβαιος. Διότι οἱ μὲν ποιηταὶ λέγουν ὅτι ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐγένετο διὰ νὰ ἁρπάσωσι τὸ χρυσοῦν δέρας ἀπὸ τὸν Αἰήτην, βασιλέα τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Κολχίδος· ἀλλ' εἶναι πιθανώτατον ὅτι αὕτη ἦτον ἐπιχείρησις στρατιωτικὴ καὶ ἐμπορικὴ, τολμηρὰ ἰδίως ὡς πρὸς τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγένετο· ὁ δὲ σκοπὸς ἦτο ν' ἀνοίξῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ νὰ κτίσῃ καταςήματά τινα εἰς τὰ παράλιά του. Οἱ δ' Ἀργοναῦται ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου Ἀργοῦς, ὀνομασθέντος οὕτως ἀπὸ τὸν ναυπηγὸν αὐτοῦ Ἄργον. Ἦσαν δὲ ὁ Ἰάσων, ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ νομιζόμενος υἱὸς τοῦ Διός, ὁ Θησεὺς, ὁ Κάστωρ, ὁ Πολυδεύκης, ὁ Ὀρφεὺς, ὁ Νέστωρ κλ. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ Ἰάσων καὶ οἱ ὀπαδοί του κατώρθωσαν διὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς συνδρομῆς τῆς Μηδείας, θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου, νὰ λάβωσι τὸ χρυσοῦν δέρας, καὶ ἐπέστρεψαν νικηταὶ εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπου τὸ κατόρθωμά των ἐπανηγυρίσθη μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Πόλεμος τῆς Τρωάδος (1193—1184).

Τὸ συμβεβηκὸς τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἀφῆκε τὰς πολυχρονιωτέρας ἀναμνήσεις εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ ὁποῖον ἐξήσκησεν ἐπὶ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης τὴν διαρκεστέραν ἐπιρροήν, ἦτον ὁ πόλεμος τῆς Τρωάδος. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο εἶναι βεβαίως ἱστορικόν. Τινὲς τῶν περιςάσεων τῶν ἀναγομένων εἰς αὐτὸν ἔχουν μάλιστα βαθμὸν βεβαιότητος μεγαλείτερον παρὰ τὰ γεγονότα τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἀργοναυτῶν. Ἀλλ' ἡ ποίησις ἐκάλυψεν ὅλα ταῦτα τὰ συμβεβηκότα μὲ θαυμαστὰς διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ὁμήρου καθιέρωσε διὰ παντὸς εἰς τὰ ἀθάνατα ἔπη του.

Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ τῶν παραδόσεων προκύπτει ὅτι ἰσχυρὸν βασίλειον ἦτον ἱδρυμένον ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ἀντιθέτων παραλίων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας του, οἱ δὲ αὐτόνομοι λαοὶ τῆς Χερσονήσου ταύτης ἦσαν οἱ σύμμαχοί του. Ὁ Πρίαμος ἐβασίλευε τότε ἐκεῖ, ἡ δὲ Τροία ἢ τὸ Ἴλιον, ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, κτισμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Ἴδης, ἦτο περίφημος διὰ τὸ ὀχυρὸν τῶν τειχῶν της καὶ τὰ πλούτη τῶν κατοίκων της. Ἀμοιβαῖαι ὕβρεις εἶχον διεγείρει τὸ μῖσος τῶν δύο λαῶν. Τελευταία δέ τις ὕβρις ἐξώπλισεν αὐτοὺς κατ' ἀλλήλων. Πάρις, ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἥρπασε τὴν Ἑλένην σύζυγον τοῦ Μενελάου. Ὁ ἄναξ οὗτος, ὡς ἰσχυρότατος, εὐκόλως εἵλκυσεν ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἀγῶνά του. Ἀπὸ τῆς Κρήτης μέχρι τῆς Μακεδονίας, ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ ὡπλίσθησαν, καὶ χίλια ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἓξ πλοῖα, ἐκπλεύσαντα ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Αὐλίδος, ἔφεραν εἰς τὴν Ἀσίαν πλείους τῶν ἑκατὸν χιλιάδων πολεμιστάς. Ὁ Πρίαμος μόλις ἠδυνήθη ν' ἀντιτάξῃ εἰς αὐτοὺς στρατὸν ὀλιγώτερον τοῦ ἡμίσεως, ἂν καὶ ἦλθον εἰς αὐτὸν ἐπικουρίαι ἀπὸ τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Αἰθιοπίαν. Οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ἀτρείδην Ἀγαμέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μνονα, βασιλέα τῶν Μυκηνῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυῶνος. Μετ' αὐτὸν ἦρχοντο ὁ ἀδελφός του Μενέλαος, βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, καὶ σύζυγος τῆς ὑβρισμένης Ἑλένης· ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ φίλος του Πάτροκλος, ἄγοντες τοὺς Μυρμιδόνας· ὁ Διομήδης, οἱ δύο Αἴαντες, ὁ εἷς βασιλεὺς τῶν Λοκρῶν, ὁ δὲ ἄλλος βασιλεὺς τῆς Σαλαμῖνος, καὶ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ὁ ὡραιότερος καὶ ὁ ἀνδρειότερος τῶν Ἑλλήνων· ὁ σοφὸς Νέστωρ· ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ πολύμητις βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης· ὁ Φιλοκτήτης, ὅστις εἶχε τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλέους· ὁ Αἰτωλὸς Θερσίτης, ὁ τόσον ἄνανδρος ὅσον προπέτης καὶ ὀνειδιστής. Μεταξὺ τῶν Τρώων, ὁ ἀνδρεῖος Ἕκτωρ ὑπερέβαινεν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς· ὁ Αἰνείας ἤρχετο μετ' αὐτόν. Ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἐπάτει τὸ Τρωϊκὸν ἔδαφος ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ· οὕτως εἶχεν ἀποφασισθῇ ὑπὸ τῶν Θεῶν· ὁ Πρωτεσίλαος, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν ἀπορίαν τῶν ἡγεμόνων, ὥρμησε πρῶτος εἰς τὸ παράλιον. Τὸ πεπρωμένον ἐξεπληρώθη· ἔπεσε πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἀποβιβασθέντες ἐκέρδησαν μάχην τινὰ, ἐξ ἧς βοηθούμενοι ἠδυνήθησαν νὰ κατασκευάσωσι περικεχαρακωμένον στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον ἐφύλαττε μέρος τοῦ στρατοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν ἐλεηλάτει τὰς γειτονευούσας πόλεις ἢ ἐκαλλιέργει τὴν Χερσόνησον, διὰ νὰ χορηγῇ τὰς ἀναγκαίας τροφὰς εἰς τὸν στρατόν.

Ἡ διαίρεσις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, καὶ αἱ ἔριδες, αἵτινες πολλάκις ἀνεφύησαν, καὶ ἰδίως ἡ τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα, ἐβοήθησαν τοὺς Τρῶας ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Οἱ ἐχθροί των ἔμειναν ἐπὶ δέκα ἔτη ἔμπροσθεν τῶν τειχῶν τῆς ἀπορθήτου πόλεως. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ Πατρόκλου, φίλου τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις ἔπεσε πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος, ἠνάγκασε τὸν ἥρωα νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐπίμονον ὀργήν του. Διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φίλον του, ἀνεφάνη εἰς τὰς μάχας ἐνδεδυμένος μὲ τὰ θεῖα ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἡ Θέτις, ἡ μήτηρ του, εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Ἥφαιστον. Πλῆθος Τρώων, καὶ ὁ Ἕκτωρ αὐτὸς, ἀπέθανον διὰ τῆς λόγχης του. Μετὰ τοῦ Ἕκτορος ἡ Τροὰς ἀπώλεσε τὸ ἰσχυρότερον προπύργιόν της· ἀλλὰ βοηθουμένη ἀπὸ τὴν Πενθεσίλειαν, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ἀπὸ τὸν Αἰθίοπα Μέμνωνα, ἀντέστη εἰσέτι. Καὶ ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀχιλλεὺς ἀπέθανε τρωθεὶς εἰς τὴν πτέρναν ὑπὸ βέλους ῥιφθέντος μὲν ἀπὸ τόξου τοῦ Πάριδος, ἀλλὰ διευθυνθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Αἴας καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διημφισβήτουν τὰ ὅπλα του, τὸ δὲ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων τ' ἀπέδωκεν εἰς τὸν δεύτερον· ὁ δὲ Αἴας μαινόμενος καὶ ἀπηλπισμένος, ἐθανατώθη πεσὼν ἐπὶ τοῦ ξίφους του.

Ἐν τούτοις ἡ Τρωὰς δὲν ἠδύνατο ν' ἁλωθῇ ἐκτὸς ἐὰν ἄγαλμά τι, τὸ Παλλάδιον, δοθέν ποτε ὑπὸ τοῦ Διὸς αὐτοῦ εἰς τὸν Δάρδανον, ἀνηρπάζετο, ὁ δὲ Φιλοκτήτης, ὁ κάτοχος τῶν βελῶν τοῦ Ἡρακλέους, ὡδηγεῖτο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἥρως οὗτος, πληγωθεὶς τὸν πόδα δι' ἑνὸς τῶν βελῶν τούτων, τῶν ὁποίων ἡ αἰχμὴ ἦτο βεβαμμένη εἰς τὸ αἷμα τῆς Λερναίας Ὕδρας, εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον, ἕνεκα τῆς ἀνυποφόρου ὀσμῆς, ἥτις ἐξατμίζετο ἀπὸ τὴν πληγήν του. Νεοπτόλεμος δὲ ἢ Πύρρος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως, κατέπεισεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Τρωάδα. Καὶ ὁ μὲν Μαχάων τὸν ἐθεράπευσεν, ὁ δὲ Πάρις ἀπέθανε πληγωθεὶς δι' ἑνὸς τῶν βελῶν τούτων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἀπετύγχανον τοῦ σκοποῦ των.

Ἀλλὰ τὸ Παλλάδιον ἦτον ἐγκεκλεισμένον εἰς αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως, οἱ δὲ Τρῶες, διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ κανεὶς νὰ τὸ ἁρπάσῃ, εἶχον φροντίσει νὰ κατασκευασθῶσι πολλὰ παρόμοια εἴδωλα. Ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, μεταμορφωθεὶς ὡς ἐπαίτης, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ νικήσας ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἔφερεν εἰς τὸ στράτευμα τῶν Ἑλλήνων τὸ μοιραῖον ἄγαλμα. Ἡ Τρωὰς ὅμως δὲν ἐκυριεύθη εἰμὴ διὰ τοῦ δόλου. Οἱ ἡγεμόνες, κεκρυμμένοι εἰς τὰς εὐρείας πλευρὰς ξυλίνου τινὸς ἵππου, τὸν ὁποῖον ἐπιβούλως ἀρῆκαν ὡς δῶρον, ἐνῷ ἐπεβίβαζον τοὺς στρατιώτας των, εἰσήχθησαν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φρούριον ἀπὸ τοὺς Τρῶας αὐτούς, ἐναντίον τῶν ἀπαισίων προρρήσεων τοῦ Λαοκόοντος. Οἱ δὲ Θεοί, ἀποφασίσαντες νὰ καταστρέψωσι τὴν Τρωάδα, ἐτιμώρησαν τὴν πατριωτικὴν πρόνοιαν τοῦ γέροντος, ἀποστείλαντες κατ' αὐτοῦ δύο ὄφεις, οἵτινες ἔπνιξαν αὐτὸν καὶ τοὺς δύο υἱούς του μὲ τὰς ἑλικοειδεῖς σπείρας αὐτῶν, εἰς αὐτὸ τὸ βάθρον τῶν βωμῶν ὅπου ἔθυεν. Τὴν ἀκόλουθον δὲ νύκτα, οἱ ἑκατὸν ἄνδρες οἱ ἐγκεκλεισμένοι εἰς τὰς πλευρὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Δουρείου ἵππου, ἐξῆλθον ἀπ' αὐτῶν καὶ ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς στρατιώτας των, ἐπανελθόντας κατεσπευσμένως.

Ἡ Τρωὰς κατεστράφη· ὁ Πρίαμος ἐσφάγη, ἡ Ἑκάβη καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς ἠχμαλωτίσθησαν, μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἡ Πολυξένη, ἐθυσιάσθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, ἡ δὲ Ἀνδρομάχη, ἡ χήρα τοῦ Ἕκτορος, ἐδόθη εἰς τὸν Πύρρον, καὶ ἡ Κασσάνδρα, ἑτέρα κόρη τοῦ Πριάμου, ἐδόθη εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα.

Ὁ δὲ Αἰνείας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ ἀπέφυγαν μόνοι τὴν σφαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν[1] (1184). Ἀλλὰ τρομεραὶ ἐξιλεώσεις περιέμενον τοὺς νικητάς. Ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη δέκα ἔτη ἐπὶ τῶν κυμάτων, πρὶν ἢ ἴδῃ ἐκ νέου τὴν νῆσον τῆς Ἰθάκης. Ὁ Μενέλαος ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ἐταλαιπωρήθη ἀπὸ τὰς τρικυμίας. Ὁ Ἀγαμέμνων ἀπέθανεν δολοφονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Κλυταιμνήστρας. Ὁ Διομήδης, ἀπειλούμενος ὑπὸ παρομοίας τύχης, ἔφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Αἴας, ὁ τοῦ Ὀϊλέως, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἐναυάγησε· κατέφυγε δὲ ἐπί τινος βράχου καὶ ἐφώναζε «θέλω σωθῇ καὶ ἀκόντων τῶν θεῶν»· Ὁ δὲ Ποσειδῶν, διασχίσας τὸν βράχον μὲ ἓν κτύπημα τῆς τριαίνης του, ἐκρήμνισε τὸν βλάσφημον εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Ὁ δὲ Τεῦκρος, ἀπωθούμενος ἀπὸ τὴν πατρικὴν κατάραν, διότι δὲν ἐξεδικήθη τὸν θάνατον τοῦ Αἴαντος, τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπορεύθη εἰς τὴν Κύπρον ὅπου ἔκτισε νέαν Σαλαμῖνα. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Φιλοκτήτης, ὁ Ἰδομενεὺς καὶ ὁ Ἐπειὸς κατέπλευσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἥτις ἐπρόσφερεν ὡσαύτως ἄσυλον εἰς τὸν Τρῶα Ἀντήνορα, καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγχίσου Αἰνείαν, τὸν ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρησαν ἔπειτα ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς γενεᾶς των. Οἱ ποιηταὶ ἔψαλλον τὰς δυστυχίας τῶν ἡρώων, αἱ δὲ διηγήσεις αὐτῶν ἀπετέλουν ἓν ὅλον ἢ κύκλον ἐπικόν, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν μένουν πλέον εἰμὴ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη.

Ὅμηρος — Ὁ Ὅμηρος δὲν ἐξιστόρησεν ὅλα ταῦτα τὰ συμβεβηκότα. Ἡ Ἰλιὰς, ἥτις παριστᾷ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου

---

(1) Ἡ χρονολογία αὕτη εἶναι ἡ ἧττον ἀπίθανος ἐξ ὅλων ὅσας ἀπέδιδον εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀναμιγνυομένους εἰς τὰς μάχας τῶν ἀνθρώπων, ψάλλει μόνον τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ τὸν τοῦ Ἕκτορος, τοῦ νικητοῦ αὐτοῦ· ἡ δὲ Ὀδύσσεια διηγεῖται μετ' ἀπείρου τέρψεως τὰς πολυχρονίους περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Ἰθάκης· τὴν σταθερότητα τῆς Πηνελόπης καὶ τὸν θάνατον τῶν μνηστήρων αὐτῆς. Ὁ Ὅμηρος ἔζη πιθανῶς τὸν δέκατον αἰῶνα π. Χ. Ἑπτὰ πόλεις, κυρίως δὲ ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Χίος, διημφισβήτουν τὴν τιμὴν τῆς γεννήσεώς του· παρίσταται δὲ ὡς τυφλὸς, περιπλανώμενος διὰ τῶν πόλεων καὶ ψάλλων τεμάχια τῶν ποιημάτων του. Οἱ ῥαψῳδοὶ (1) τὰ συνέλεξαν ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ ὡς αὐτὸς, περιήρχοντο ὅλας τὰς χώρας, ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ψάλλοντες τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων ἔμπροσθεν τῆς Τρῳάδος, ἢ τὰς δυστυχίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Λαέρτου. Τὰ τεμάχια ταῦτα, μεταβιβασθέντα οὕτως ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν, συνηνώθησαν τέλος πάντων ὑπὸ τοῦ Πεισιστράτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ.

Οἱ Θεοὶ ὁμοιωθέντες μὲ τὸν ἄνθρωπον.

Οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ἐθεοποίησαν αὐτά.

Ὁ ἄνεμος λοιπὸν, ὁ ἀὴρ, τὸ πῦρ, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανὸς, οἱ ποταμοὶ καὶ τὰ δάση ἀπεθεώθησαν. Ὁ Ζεὺς, πατὴρ τῶν θεῶν, ἦτο τὸ σύμβολον τοῦ αἰθέρος, ὅστις περικαλύπτει ὅλην τὴν κτίσιν· ὁ Ποσειδῶν ἦτον ὁ ὠκεανὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον βρέχεται ἡ γῆ· ὁ Ἀπόλλων, ὁ ἥλιος, ὅστις τὴν φωτίζει καὶ τὴν θερμαίνει ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ Ναϊὰς ἦτον ἡ μυστηριώδης πηγὴ, ἡ ὁποία ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ μέσον τῶν βράχων, καὶ ἡ ἀγνὴ καὶ ἄτολμος θεὰ, ἥτις ἐκρύπτετο εἰς τὸ βάθος τῶν σκοτεινῶν σπηλαίων.

---

(1) Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς ῥάπτοντας, διότι οἱ ῥαψῳδοὶ ἤνωνον διάφορα τεμάχια εἰς τὸ αὐτὸ ᾆσμα ἢ διήγημα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἰσχύς, ἡ ἀνδρία, ἡ ἐπιτηδειότης, ἡ καλλονή, αἱ τέχναι καὶ ἡ νόησις, ἔγειναν ὡσαύτως θεῖα πρόσωπα τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἐλάτρευον διὰ νὰ ἀπολαύσωσι τὰς ἀρετάς, τῶν ὁποίων τρόπον τινὰ παρίστανον τὴν οὐσίαν.

Ἡ δημώδης φαντασία, πλάσασα ἅπαξ ὅλους τοὺς θεοὺς τούτους, κατ' εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ἐστάθη ἕως ἐδῶ, ἀλλ' ἀπέδωκεν εἰς αὐτοὺς βίον πολυκύμαντον, ὅστις ἐσχημάτισε περὶ ἑκάστου αὐτῶν μακράν τινα ἱστορίαν, συναξάριον. Τὰ συναξάρια ταῦτα οὐδέποτε συνεσωματώθησαν εἰς ἓν μόνον βιβλίον· ὥστε αἱ θρησκευτικαὶ δόξαι τῶν Ἑλλήνων δὲν ἀπετέλουν παντάπασι σῶμα ὡρισμένων δογμάτων, ἀλλὰ μίγμα θαυμαστῶν διηγημάτων, πηγὴν πλουσιωτάτην μὲν διὰ τὴν ποίησιν, ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ τὴν ἠθικήν.

Οἱ θεοὶ οὗτοι τῷ ὄντι, ἐὰν ἔλαβον ὅλα τὰ προτερήματά μας εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, ἔλαβον καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματά μας, τὰ πάθη μας καὶ αὐτὰς τὰς δυστυχίας μας. Οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐνόμιζον μὲν τὸν Ἄρην ἰσχυρότερον, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπιτηδειότερον καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὡραιοτέραν παρὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσοι προσέφερον εἰς αὐτοὺς θύματα, ἀλλ' εἰς τὰς μάχας τὰς συγκροτηθείσας ἔμπροσθεν τῆς Τρῳάδος, ὁ Πλούτων, ὁ Ἄρης, ἡ Ἀφροδίτη καὶ αὐτὴ ἡ Ἥρα, ἡ βασίλισσα τοῦ Ὀλύμπου, ἐπληγώθησαν ὑπὸ θνητῶν κατὰ τὸν Ὅμηρον, ὁ δὲ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ποσειδῶν εἶχον γίνει δοῦλοι τοῦ Λαομέδοντος.

Ἐπειδὴ ἕκαστος θεὸς εἶχε χωριστὴν ἐπικράτειαν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ καὶ τὴν πόλιν του καὶ τὸν λαόν του χωριστά. Διὰ τοῦτο ἡ Ἀθηνᾶ ἐβασίλευεν ἰδιαιτέρως εἰς Ἀθήνας· ἡ Δημήτηρ εἰς Ἐλευσῖνα, ἡ Ἥρα εἰς Ἄργος, ὁ Ἀπόλλων εἰς Δελφούς, ὁ Βάκχος εἰς Θήβας καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἰς Κύπρον.

ΟΙ ΔΩΔΕΚΑ ΜΕΓΑΛΟΙ ΘΕΟΙ.

Αἱ θεότητες αἱ ἀπαριθμοῦσαι περισσοτέρους λατρευτὰς ἦσαν οἱ δώδεκα μεγάλοι θεοί, οἱ ἱερεῖς τῶν ὁποίων ἔθετον τὴν κατοικίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου· ἦσαν δὲ οἱ ἀκόλουθοι· ὁ Ζεύς, ὁ Κύριος τοῦ παντός· ἡ Ἥρα, ἡ σύζυγός του· ὁ Ἀπόλλων, ὁ θεὸς τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν· Ποσειδῶν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ Θεὸς τοῦ Ὠκεανοῦ· ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας· ἡ Ἀφροδίτη, ἡ θεὰ τῆς ὡραιότητος· ὁ Ἄρης, ὁ θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ Ἥφαιστος, ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῶν ὠφελίμων τεχνῶν· ἡ ἁγνὴ Ἑστία, ἥτις ἐρώρευεν ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν· ἡ Δημήτηρ, ἥτις ὡρίμαζε τοὺς δημητριακοὺς καρπούς· ἡ Ἄρτεμις, ἤτοι ἡ Σελήνη· καὶ ὁ Ἑρμῆς, ὁ ἄγγελος τῶν θεῶν, ὅστις ἐπροστάτευε τὸ ἐμπόριον καὶ ἐδώρει τὴν εὐγλωττίαν.

Οἱ Δευτερεύοντες Θεοί, οἱ Ἡμίθεοι καὶ οἱ Ἥρωες. — Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἄλλοι θεοί· ὁ Πλούτων, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἅδου καὶ υἱὸς τοῦ Κρόνου, ὡς ἦτο καὶ ὁ Ζεύς, ὁ Ποσειδῶν, ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Ἑστία· ὁ Βάκχος ὁ θεὸς τοῦ οἴνου καὶ ὁ δορυκτήτωρ τῶν Ἰνδιῶν· ὁ Ἀσκληπιός, ὁ θεῖος ἰατρός, ἀμφότεραι θεότητες ἴσως Ἀσιατικῆς καὶ νεωτέρας καταγωγῆς· τέλος οἱ δευτερεύοντες θεοὶ τῶν ἀγρῶν, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων, ὡς ὁ Πάν, οἱ Σιληνοί, οἱ Σάτυροι, αἱ Δρυάδες, αἱ Ναϊάδες καὶ αἱ Ὠκεανίδες, αἱ Νηρηΐδες, οἱ Τρίτωνες, οἵτινες ἠκολούθουν παίζοντες ἐπὶ τῶν κυμάτων τὸ ἅρμα τοῦ Νηρέως καὶ τῆς Ἀφροδίτης· ὁ Αἴολος καὶ οἱ ἄνεμοι, αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Μοῖραι καὶ μυρίοι ἄλλοι, καὶ τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος τῶν ἡμιθέων καὶ ἡρώων· οὗτοι δὲ ἦσαν υἱοὶ θεῶν, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ἢ ἀνθρώπων, ὡς ὁ Θησεύς, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, οἱ ὁποῖοι ἔγειναν περίφημοι διὰ τὰ κατορθώματά των, ἢ ἀρχηγοὶ ἀποικιῶν, θεμελιωταὶ πόλεων, προστάται οἰκογενειῶν καὶ σωματείων. Ἑκάστη πόλις, ἕκαστον χωρίον εἶχεν ἴδιον αὐτοῦ θεὸν, καὶ ἐλάτρευον αὐτοὺς ὡς πολιούχους δαίμονας.

Τὰ Ἠλύσια πεδία καὶ ὁ Ἅδης. — Ὁ Χάρων, ὁ νεκρικὸς πορθμεὺς, ἐδέχετο τοὺς νεκροὺς εἰς τὸ πορθμεῖόν του καὶ τοὺς μετεβίβαζε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Ὅτε αἱ ψυχαὶ ἀπέφευγον τὸν Κέρβερον, κύνα τρικέφαλον, ὅστις ἄφινε μὲν τὰς ψυχὰς νὰ εἰσέρχωνται, ἀλλὰ δὲν τὰς ἄφινε ποτὲ νὰ ἐξέρχωνται, ἤρχοντο ἐνώπιον τοῦ Μίνωος, τοῦ Αἰακοῦ καὶ Ῥαδαμάνθυος, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ὑπερτάτην δίκην ὑπεβάλλοντο. Καὶ οἱ μὲν καλοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, τόπους τερπνοὺς ὅπου ἐβασίλευεν αἰώνιον ἔαρ, καὶ ὅπου διετέλουν ἀπολαμβάνοντες τὰς ἡδονὰς τὰς ὁποίας ἠγάπησαν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Νέσωρ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διηγεῖτο καὶ ἐκεῖ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων καὶ τὴν φρόνιμον διαγωγὴν τῶν ἡγεμόνων. Ὁ Τειρεσίας ἔβλεπε χρησμούς· ὁ Ὠρίων ἐκυνήγει τὰ ἄγρια ζῶα, οἷα εἶχε φονεύσει ποτὲ ἐπὶ τῶν ὀρέων. Οἱ δὲ κακοὶ, κρημνισμένοι εἰς τὸν Τάρταρον, τὸ πεδίον τῶν δακρύων, ἔπασχον μυρία δεινά. Καὶ ζῶντες εἶχον παραδοθῆ εἰς τὰς Ἐριννύας, αἵτινες ἔχουσι τὰς τρίχας περιπεπλεγμένας μὲ ὄφεις, τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὡπλισμένην μὲ μάστιγα ἐχιδνῶν, τὴν δὲ ἄλλην κρατοῦσαν λαμπάδα, διέβλεπον τὸν τρόμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἐνόχων καὶ τὴν βάσανον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν. Ἡ ψυχὴ ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ σῶμα δὲν εἶχε λάβει τὰς τιμὰς τοῦ ἐνταφιασμοῦ, περιεπλανᾶτο ἐπὶ ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸν Ἔρεβον, κατοικίαν σκοτεινὴν, πληκτικὴν καὶ ψυχράν, τὴν ὁποίαν κατῴκουν ὁ Κέρβερος, ἡ Νὺξ καὶ ὁ Θάνατος.

Λατρεία. — Ἐπειδὴ ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ ἐπέρβαινον ἀδιακόπως εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου τούτου, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐλκύσωσι διὰ δεήσεων, διὰ σπονδῶν, τὰς ὁποίας ἐτέλουν χύνοντες εἰς τιμὴν των ὁλόκληρον ἀγγεῖον ἢ μόνον τινὰς σταγόνας οἴνου ἢ γάλακτος, καὶ διὰ θυσιῶν ταύρων, δαμάλεων, προβάτων κτλ. Καὶ τὰ μὲν σπλάγχνα ἐκαίοντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἔτρωγον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς θυσίας.

Οἰωνοί. — Σημεῖα ἀνήγγελλον τὰς θελήσεις τῶν θεῶν, καὶ πᾶν πρᾶγμα αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον ἦτον οἰωνός. Τὰ ὑπὸ τοῦ Διὸς στελλόμενα ὀνείρατα ἀπεκάλυπτον τὸ μέλλον, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν σπλάγχνων τῶν ζώων, εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ὕπατος καὶ τῆς καρδίας καὶ εἰς τὸ χρῶμα τῶν ἐντοσθίων ἐνόμιζον ὅτι εὑρίσκουσι τὰς ἀποφάσεις τῆς εἱμαρμένης. Ἀλλόκοτος καὶ αἰσχρὰ δεισιδαιμονία, ἥτις ὅμως ἐπεκράτησεν ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν· ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀλήθεια εἶναι δύσκολον νὰ διαγνωσθῇ. Οἱ μάντεις ἡρμήνευον ὅλους τοὺς οἰωνούς.

Μαντεῖα Πυθία. —Οἱ ἱερεῖς εἰσῆγον ὡσαύτως τοὺς θεοὺς λαλοῦντας ἀμέσως διὰ τῶν χρησμῶν τοὺς ὁποίους ἔβλεπον ἐν ὀνόματι αὐτῶν. Τὰ περιφημότερα τῶν μαντείων τούτων ἦσαν τὰ ἐν Δελφοῖς, ἐν Δωδώνῃ τῆς Ἠπείρου καὶ ἐν Ὀάσει τοῦ Ἀμμωνος Διὸς ἐν τῇ Ἀφρικῇ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν Δελφοῖς γυνή τις ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων εἰς ὀπήν τινα τῆς γῆς, ὅθεν ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ καθημένη ἐπὶ τρίποδος ἐδέχετο τὴν προφητικὴν ἐξάτμησιν, ὡς ὠνόμαζον αὐτήν. Ἔβλεπε δέ τις τὸ μὲν πρόσωπόν της γινόμενον ὠχρόν, τὰ δὲ μέλη της κινούμενα ὑπὸ κινημάτων σπασμωδικῶν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέφραζε μεμψιμοιρίας καὶ μακρούς ἀναστεναγμούς, μετ' ὀλίγον δὲ παριστῶσα σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς, ἀφρίζον στόμα καὶ ὠρθωμένας τρίχας, ἐξέφερεν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀργιμῶν τῆς ὀδύνης, λόγους διακεκομμένους καὶ ἀσυναρτήτους, τοὺς ὁποίους συνέλεγον ἐπιμελῶς, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους ἐπροσπάθουν νὰ εὕρωσιν ἔννοιαν καὶ ἀποκάλυψίν τινα τοῦ μέλλοντος. Αἱ ἀποκρίσεις ὅμως αὗται δὲν ἦσαν ὁ καρπὸς ἀναισθήτου παραφροσύνης, διότι οἱ ἱερεῖς οἵτινες χάριν εἰς τὴν ἄπειρον συρροὴν τῶν προσκυνητῶν, ἠδύναντο καλῶς νὰ γνωρίζωσιν ὅλας τὰς δημοσίας ὑποθέσεις καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἰδιωτικάς, ἔδιδον εἰς τοὺς ἀνάρθρους τούτους ἤχους ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ὁ φόβος ἢ ἡ ἐλπὶς ἀπεδέχετο, ἡ δὲ πίστις ἐπραγματοποίει πολλάκις.

Ἐθνικοὶ θεσμοί — *Ἀμφικτυονίαι.* — Οἱ Ἕλληνες ἀπεστρέφοντο τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἀποτελέσωσιν ἐξ ὅλων τῶν πόλεων αὐτῶν ἓν μόνον καὶ μέγα βασίλειον. Ἑκάστη πόλις ἑλληνικὴ ἤθελε νὰ ἦναι αὐτόνομος καὶ νὰ ἀποτελῇ χωριστὴν πολιτείαν· ἀλλ' ὅλαι ὡσαύτως ἤθελον νὰ διατηρῶσι τὸν δεσμὸν τῆς συγγενείας ὅστις τὰς ἥνωνεν. Ἐντεῦθεν ἐκεῖναι αἱ θρησκευτικαὶ ἑταιρίαι αἱ ὀνομαζόμεναι Ἀμφικτυονίαι, ἐξ ὧν ἡ γνωστοτέρα ἀπετελεῖτο ἀπὸ δώδεκα λαούς, οἵτινες ἔστελλον ἀντιπροσώπους τὸ μὲν ἔαρ εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ἐκεῖ ἐτέλουν θρησκευτικὰς ἑορτάς. Ἐνίοτε δὲ τὸ Ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον ἀπένειμε καὶ ἐθνικὰς ἀμοιβάς, ἀνδριάντα ἢ μνημεῖον, εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶχον κατασταθῇ ἄξια τέκνα τῆς πατρίδος, ἢ ἐκαταρᾶτο καὶ ἔθετεν ἐκτὸς τοῦ νόμου ἐκείνους, ὅσοι εἶχον προδώσει εἰς τὸν Ἐφιάλτην, ὅστις ὡδήγησε τοὺς Πέρσας εἰς τὰς Θερμοπύλας, καὶ τοὺς Φωκεῖς, οἵτινες εἶχον ἁμαρτήσει πρὸς τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, γεωργήσαντες ἀγροὺς ἀφιερωμένους εἰς τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἐθνικοὶ ἀγῶνες. — Τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς κοινῆς κατα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν ἔδωκεν ὡσαύτως γένεσιν εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ὅπου συνέρρεον πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ περιφημότεροι ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἀγῶνες, ἤτοι οἱ Ἰσθμικοί, τελούμενοι πλησίον τῆς Κορίνθου εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ Νεμαῖοι ἐν Ἀργολίδι, εἰς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, οἱ Πύθιοι ἐν Δελφοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ ὄφεως Πύθωνος, καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἐν Ἤλιδι, εἰς τιμὴν τοῦ Διός (1). Εἶχον δὲ τὸ προνόμιον νὰ διακόπτωσι τοὺς πολέμους καθ' ὅλον τὸν χρόνον ὅσις ἦτον ἀναγκαῖος διὰ νὰ ἀπέλθῃ τις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ. Κήρυκες ἐστεμμένοι μὲ ἄνθη καὶ μὲ φύλλα, ἐκήρυττον προηγουμένως τὴν ἱερὰν ἀνακωχὴν, καὶ πρόστιμον βαρὺ ἐπεβάλλετο εἰς τὸν λαὸν, ὅσις ἐτόλμα νὰ τὴν παραβιάσῃ. Πολλάκις αἱ πόλεις συνδιηλλάγησαν ἢ συνεμάχησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πανηγύρεως τῶν ἀγώνων τούτων.

Εἶδος τῶν ἀγώνων καὶ τῶν ἀμοιβῶν.—Οἱ ἀγῶνες οὗτοι συνίσταντο εἰς παντοειδεῖς ἀσκήσεις ἤτοι πεζοδρομίας, ἱπποδρομίας καὶ ἁρματοδρομίας, τὸ πήδημα, τὴν πάλην, τὴν πυγμαχίαν, τέλος εἰς τὸ παγκράτιον, ὅπου ἐπροσπάθουν ὡς εἰς τὴν πάλην νὰ καταβάλλουν τὸν ἀνταγωνιστήν των, καὶ ὡς εἰς τὴν πυγμαχίαν, νὰ τὸν νικήσωσι διὰ τῆς πυγμῆς. Ἂν καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος δάφνης ἢ ἀγριελαίας, ἡ νίκη ἐθεωρεῖτο ὡς μεγάλη τιμὴ πρὸς τὸν νικητὴν αὐτὸν, πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ πρὸς τὴν γενέθλιον πατρίδα του. Πολλαὶ πόλεις ἀπέδωκαν ἐκτάκτους τιμὰς εἰς ἀθλητὴν νικήσαντα εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ἡρωϊκὴ ἀμοιβὴ ἦτον ἡ ὑπὸ τῆς Σπάρτης ἀπονεμομένη· κατὰ τὴν πρώτην μάχην ἐφύλαττον εἰς τὸν νικητὴν τῶν Ὀλυμπίων τὴν μᾶλλον ἐπικίνδυνον θέσιν, ἤτοι τὴν τιμὴν τοῦ νὰ καταφρονήσῃ περισσοτέρους κινδύνους ὑπὲρ πατρίδος.

Ὠφέλεια τῶν ἀγώνων τούτων.—Ἡμεῖς θαυμάζομεν διὰ τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἔδιδον εἰς τὰς ἀθλητικὰς

(1) Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν. Ἐκ τούτων παράγονται αἱ Ὀλυμπιάδες ἤτοι περίοδος τεσσάρων ἐνιαυτῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο ὡς χρονολογίαν των, καὶ αἵτινες ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ ἔτους 776 π. Χ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταύτας ἀσκήσεις. Ἀλλ' οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐμόρφωσαν λαὸν ἰσχυρὸν καὶ εὐκίνητον ὅστις παρεῖχε μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἐφάνη ἡ Ῥωμαϊκὴ λεγεών, τοὺς καλλιτέρους στρατιώτας τοῦ κόσμου. Ἡ γυμναστικὴ λοιπόν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς παραμελοῦμεν, ἐβοήθησε τοὺς Ἕλληνας νὰ νικήσωσι τὰς νίκας των καὶ νὰ σώσωσιν ὁμοῦ μὲ τὴν αὐτονομίαν των καὶ τὸν πολιτισμόν τὸν ὁποῖον εἶχον εἰσαγάγει.

Τιμαὶ ἀπονεμόμεναι εἰς τοὺς ποιητάς.—Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους προσέτι ἡμιλλῶντο συχνάκις οἱ μουσικοὶ καὶ οἱ ποιηταί. Εἰς τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας ἐφάνη ὁ Πίνδαρος καθήμενος ἐφ' ὑψηλοῦ καθίσματος, καὶ ἔχων στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν λύραν εἰς τὴν χεῖρα, διήγειρε διὰ τῶν ᾀσμάτων του ἐνθουσιαστικὰς ἐπευφημίας· μέρος δὲ ἐκ τῶν ἀπαρχῶν τῶν προσφερομένων εἰς τοὺς Θεοὺς ἦτο προσδιωρισμένον δι' αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἄρχοντος· μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του, ὁ θρόνος ὅπου ὁ ποιητὴς ἐκάθισεν, ἐτέθη εἰς τὸν ναὸν μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῶν Θεῶν. Ὁ Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Σιμωνίδης ἔλαβον παρομοίας τιμάς. Ἐνίοτε δὲ ἔνδοξός τις Θεατὴς ἀπέστρεφεν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κοινοῦ, καὶ ἐγίνετο αὐτὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦ θεάματος. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Πλάτων ἔλαβον τὴν τιμὴν ταύτην· ὁ πρῶτος ὡμολόγει ὅτι ἐκεῖ εἶχεν ἀπολαύσει τὰς ἡδυτέρας ἡδονὰς τοῦ βίου του. Οἱ ζωγράφοι, οἱ ἀγαλματοποιοὶ συνέρρεον, ὡς οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ἀθληταί, καὶ ἐξέθετον εἰς τὸν θαυμασμὸν τοῦ πλήθους τὰ ἀριστουργήματά των.

Ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναός.—Ἡ τερπνὴ πεδιὰς τῆς Ὀλυμπίας, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλφειὸς διαρρέει, καὶ τῆς ὁποίας ἐδέσποζεν ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Διός, ἦτον ὁ τόπος τοῦ καθολικοῦ διαγωνισμοῦ ὅλων τῶν τεχνῶν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸν μυχὸν δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ὑψοῦτο ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Φειδίου. Ἦτο δ' ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, καὶ ἂν καὶ καθήμενον, εἶχε δεκαοκτὼ μέτρων ὕψος, ὥστε τὸ πρόσωπόν του ἤγγιζεν εἰς τὸν θόλον τοῦ ναοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκράτει τὴν νίκην, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν σκῆπτρον ἔχον εἰς τὸ ἄκρον ἀετόν. Τὰ πέδιλα καὶ ὁ μανδύας του ἦσαν χρυσᾶ. Ὁ δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θρόνος του ἦτον ἐμβεβλημένος μὲ ἐλεφάντινον ὀστοῦν, μὲ ἔβενον, μὲ χρυσὸν, μὲ πολυτίμους λίθους καὶ κεκοσμημένος μὲ ἀνάγλυφα. Τὸ δρύφακτον, τὸ ὁποῖον ἐπεπρόσθει τοῦ ἁγάλματος, ἦτο κεκαλυμμένον μὲ μεγαλοπρεπεῖς ζωγραφίας.

Μίλων ὁ Κροτωνιάτης.—Περιξ τοῦ ναοῦ ἵσταντο μυρία ἀγάλματα καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ ἀνδριὰς τοῦ ἐνδοξοτέρου τῶν ἀθλητῶν, τοῦ Μίλωνος ἐκείνου τοῦ Κροτωνιάτου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς δεκάτην τρίτην φορὰν ἐστεφάνωσε. Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ ἰσχύς του ὥςε ἠδύνατο νὰ ςαματήσῃ ἅμαξαν συρομένην ὑπὸ τεσσάρων ἵππων· ἔφερε βοῦν ἐπὶ τῶν ὤμων του, τὸν ὁποῖον ἐφόνευε δι' ἑνὸς γρονθοκοπήματος καὶ τὸν ἔτρωγεν εἰς μίαν ἡμέραν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Δευτέρα περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 1184 μέχρι τῶν Μηδικῶν, 490 π. Χ.

Ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1100 *περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ*).

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τρωάδος καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἡρώων εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ πρῶτον σπουδαῖον γεγονὸς, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἦτον ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οὗτοι δὲ, ὡς καὶ τὸ ὄνομά των σημαίνει, ἦσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἥρως οὗτος ἀνελήφθη, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ νὰ κατοικῇ μετὰ τῶν θεῶν, ὁ Εὐρυσθεὺς, ὅστις κατεδίωκεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐξηκολούθει τὴν ἔχθραν του πρὸς τὰ τέκνα του, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὰ νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον. Κατέφυγον δὲ εἰς τὴν Ἀττικήν. Ὁ δὲ Εὐρυσθεὺς, ἐλθὼν μετὰ στρατεύματος ἐκεῖ, ἐνικήθη, καὶ ἐνῷ ἔφευγεν ἐπὶ τῆς ἁμάξης του, προφθασθεὶς ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Ὕλλον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἡρακλέους.

Οἱ Ἡρακλεῖδαι ἔγειναν τότε κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ δὲν εἶχον διαμείνει πολὺν χρόνον εἰς αὐτὴν, ὅτε τρομερὸς λοι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὸς ἐνέσκηψε, καὶ τὸ μαντεῖον ἐρωτηθὲν ἀπεκρίθη, ὅτι οὗτοι ἦσαν ἡ αἰτία ὡς ἐνεργήσαντες πρόωρα τὴν κάθοδόν των. Ἀνεχώρησαν λοιπὸν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐπανελθόντες κατῴκησαν εἰς τὴν Ἀττικήν.

Μετά τινα δὲ χρόνον ὁ Ὕλλος συμβουλευθεὶς πάλιν τὸ μαντεῖον, παρηγγέλθη νὰ περιμείνῃ τὸν τρίτον καρπόν, καὶ τότε νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ στενοῦ. Κρίνων δὲ ὅτι *καρπὸς* ἐννοεῖτο τὸ τρίτον ἔτος, καὶ *στενὸν* ὁ ἰσθμός, ὅστις συνάπτει τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐπανήγαγε τοὺς συγγενεῖς του κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τόπον, ἀλλὰ νικηθεὶς ἐφονεύθη. Ἔγειναν δὲ καὶ ἄλλαι ἀπόπειραι, ἀλλ' ἀπέβησαν ἐπίσης ἀνωφελεῖς· τέλος οἱ ἔγγονοι τοῦ Ὕλλου, ὁ Τήμενος ὁ Ἀριστόδημος καὶ ὁ Κρεσφόντης συνεβουλεύθησαν πάλιν τὸ μαντεῖον καὶ λαβόντες τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, ἀντέταξαν ὅτι οὕτως εἶχον πράξει ἀλλ' ἀπέτυχον. Τὸ μαντεῖον τότε, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο πάντοτε δίδον ἀμφιβόλους ἀποκρίσεις, ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐννόει τὸν τρίτον καρπὸν (δηλαδὴ γενεὰν) τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ στενότατον μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Μεταβάντες λοιπὸν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσι πλοῖα καὶ νὰ συλλέγωσι στράτευμα, ἀλλὰ τριακυμία τις κατέστρεψε τὰ πλοῖά των, καὶ πεῖνα ἠνάγκασε τὰ στρατεύματά των νὰ διαλυθῶσι. Τὸ δὲ μαντεῖον ἐρωτηθὲν πάλιν παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπιμένωσι, καὶ νὰ λάβωσιν ὡς ὁδηγόν των τὸν τριόφθαλμον. Καὶ ἤδη δέ, ὡς καὶ πρότερον, εὑρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀπορίαν· διότι πῶς ἠδύναντο νὰ ἐλπίσουν ὅτι θέλουν ἐπιτύχει τριόφθαλμον ἄνδρα; Τέλος ἀπαντήσαντές ποτε ἄνδρα μονόφθαλμον ἔφιππον, ἔκριναν ὅτι αὐτὸς εἶναι βεβαίως ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἐννόει ὁ χρησμός, καὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν ἀρχηγόν των. Ἐπιβάντες δὲ ἔπειτα εἰς τὰ πλοῖά των ἔπλευσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ διὰ μιᾶς μάχης καὶ νίκης ἐγένοντο κύριοι τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐζήτουν. Αὗται δὲ ἦσαν τὸ Ἄργος, ἡ Λακωνία καὶ ἡ Μεσσηνία, τὰς ὁποίας ἀπεφάσισαν νὰ διανείμωσι διὰ κλήρου· ἕκαστος δὲ ὤφειλε νὰ ῥίψῃ ψῆφον εἰς ὑδρίαν ὕδατος, καὶ ἔπειτα νὰ ἐξαγάγῃ αὐτήν· καὶ τὸ μὲν Ἄργος ἦτον ὁ πρῶτος κλῆρος, ἡ δὲ Λακωνία ὁ δεύτερος,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ δὲ Κρεσφόντης, ὅστις ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὴν Μεσσηνίαν, καὶ ὡς νεώτατος ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸν κλῆρον τελευταῖος, ἀντὶ ψήφου, ἔρριψε βῶλόν τινα χώματος, ἥτις διελύθη, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτως ἀπήλαυσε τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ὁ Κόδρος (1068 π. Χ.).

Οἱ κατακτηταὶ οὗτοι (οἵτινες ὠνομάζοντο ὡσαύτως Δωριεῖς, διότι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἦλθον ἀπὸ τὴν Δωρίδα, τὴν κατὰ τὸ ἀρκτῷον μέρος τῆς Ἑλλάδος κειμένην), μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς ὅσα εἶχον ἀπολαύσει εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπροσπάθησαν νὰ ἐκτείνωσι τὴν ἐξουσίαν των καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ διαβάντες τὸν Ἰσθμὸν ἐπεχείρησαν πολὺ ἀγενῶς νὰ κατακτήσωσι τὴν Ἀττικήν, ἥτις εἶχε δώσει ἄσυλον εἰς τοὺς προπάτοράς των, καὶ ἔστησαν τὸ στρατόπεδόν των ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰλισσοῦ, πλησίον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν πρωτευούσης τῆς χώρας.

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον συμβουλευθῆ τὸ μαντεῖον, κατὰ τὸ σύνηθες, εὑρίσκοντο ὀπωσοῦν εἰς ἀπορίαν, διότι ὑπεσχέθη εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην μόνον ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μὴ βλάψωσι τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ ἀρχηγοί των λοιπὸν ἔδωκαν αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ μὴ ἐγγίξωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Κόδρος (οὕτως ὠνομάζετο ὁ βασιλεὺς) μαθὼν τὴν ἀπόκρισιν τοῦ μαντείου, ἐνεδύθη ὡς χωρικός, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, κατώρθωσε νὰ προκαλέσῃ ἔριδα μεθ' ἑνὸς τῶν στρατιωτῶν των, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφονεύθη κατὰ τὸ 1068 π. Χ. Τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔστειλαν κήρυκα ζητοῦντες τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως των, οἱ δὲ Δωριεῖς, θεωροῦντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐλπίσωσι νίκην, ἀπεχώρησαν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τιμὴν τοῦ Κόδρου ἐψήφισαν τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας εἰς Ἀθήνας.

Μέδων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ Κόδρου, ἀνεδείχθη νέος κυβερνήτης τῆς πολιτείας, ὀνομασθεὶς Ἄρχων. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ἀλκμαίωνος, τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη· μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένετο ἔτι μεγαλητέρα μεταβολὴ, διὰ τῆς ὁποίας τὸ ἀξίωμα τοῦ ἄρχοντος κατέστη ἐνιαύσιον, καὶ ἀνετέθη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲν εἰς ἐννέα ἄνδρας, ἀλλ' οὗτοι δὲν εἶχον οὔτε ἴσην οὔτε ὁμοίαν ἐξουσίαν· διότι ὁ μὲν πρῶτος ἐκαλεῖτο κατ' ἐξοχὴν Ἄρχων, καὶ τὸ ἔτος ὠνομάζετο ἀπὸ τῆς ἀρχοντίας του· ὁ δὲ δεύτερος ὠνομάζετο Βασιλεύς, ἐνασχολούμενος κυρίως εἰς τὰ τῆς ἱερωσύνης· ὁ δὲ τρίτος Πολέμαρχος, ὅστις, ὡς καὶ τὸ ὄνομά του σημαίνει, ἦτο στρατιωτικὸς ἀξιωματικός· οἱ δὲ λοιποὶ ἓξ ἐνήργουν δικαστικὰ καθήκοντα, ὀνομαζόμενοι γενικῶς Θεσμοθέται.

Αἱ ἀποικίαι.

Ἡ Δωρικὴ ἐποίκισις ἔγεινε παραίτιος νὰ διασπαρῶσιν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τέλος ἐπὶ τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Μερίς τις ἐκ τῶν ἡττηθέντων ὑπὸ τῶν Δωριέων Ἀχαιῶν ἐν Πελοποννήσῳ, στρατηγοῦντος τοῦ Πενθίλου, κατέλαβε τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀπὸ τῆς νήσου Κυζίκου κατὰ τὴν Προποντίδα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἕρμου, ἤτοι τὸ πρώην βασίλειον τῶν μοναρχῶν τῆς Τρῳάδος, τῶν ὁποίων τὴν ἐξουσίαν εἶχον καταλύσει οἱ Ἕλληνες. Κατέλαβον ὡσαύτως καὶ τὰς νήσους Τένεδον καὶ Λέσβον. Αἱ δὲ ἐπὶ τῆς ἠπείρου πόλεις αὐτῶν ἦσαν δώδεκα, ἐξ ὧν αἱ ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη. Οἱ δ' ἄποικοι οὗτοι ὠνομάσθησαν Αἰολεῖς ἀπὸ τοῦ Αἰόλου. Λέγεται ὅτι αἱ δώδεκα Αἰολικαὶ πόλεις ἐτέλουν πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἑνώσεώς των, κοινὴν ἑορτὴν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα. Ἑτέρα δὲ συγγενικὴ φυλή, οἱ Ἴωνες, νικηθεῖσα ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Δωριέων, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀττικήν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἦσαν ὁμόφυλοι. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ζήσωσιν εἰς αὐτὴν διὰ τὸ λεπτόγειον τῆς χώρας, ἠνώθησαν μὲ Βοιωτοὺς καὶ ἄλλους προθύμους εἰς μετοικεσίαν, διέπλευσαν τὴν θάλασσαν, καὶ προσβαλόντες τοὺς Κᾶρας καὶ Λέλεγας τοὺς κατοικοῦντας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἕρμου, ἐκυρίευσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ τοῦ ὁρμίου τοῦ ποταμοῦ τούτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ποσειδίου. Διηρέθησαν δὲ εἰς δώδεκα πόλεις, τὴν Φώκαιαν, Κλαζομενὰς, Ἐρυθρὰς, Τέων, Κολοφῶνα, Ἔφεσον, Πριήνην, Μυοῦντα, Λέβεδον, Μίλητον, καὶ τέλος Χίον καὶ Σάμον κατὰ τὰς ὁμωνύμους νήσους. Αἱ Ἰωνικαὶ δὲ αὗται πόλεις ἐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τέλουν κοινὴν ἑορτὴν ὀνομαζομένην Πανιώνια, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς δεσμὸς ἑνώσεως πρὸς ἀλλήλας.

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἴωνες διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν, οἱ ἐν Ἄργει, Ἐπιδαύρῳ, καὶ Τροιζῆνι Δωριεῖς, ἕνεκεν, ὡς φαίνεται, διχονοίας, ἢ ἀπὸ ἄλλας αἰτίας παρακινούμενοι, διέπλευσαν καὶ αὐτοὶ τὴν θάλασσαν, ἐκυρίευσαν τὰς νήσους Ῥόδον καὶ Κῶν, καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τῆς ἠπείρου τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἁλικαρνασσόν. Αἱ τρεῖς δὲ πόλεις τῆς Ῥόδου, Λίνδος, Ἰάλυσος καὶ Κάμειρος μετὰ τῆς Κῶ, Κνίδου καὶ Ἁλικαρνασσοῦ ἀπετέλουν τὴν Δωρικὴν Ἑξάπολιν, καὶ ἐτέλουν κοινὴν ἑορτὴν εἰς τὸν ἐπιχώριον θεὸν αὐτῶν Ἀπόλλωνα. Οἱ Δωριεῖς ἀπῴκησαν ὡσαύτως καὶ εἴς τινας τῶν Σποράδων κατὰ τὰς μεταξὺ Κρήτης καὶ Ῥόδου νήσους.

Οἱ δ' ἐν Μιλήτῳ Ἴωνες ἔστειλαν ἀποίκους εἰς τὴν Προποντίδα, ἔπειτα εἰσέπλευσαν εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον, καὶ ἐσύστησαν ἀποικίας, χάριν ἐμπορίου, κατὰ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας, τὴν Κολχίδα καὶ Σκυθίαν. Πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ Σικελία, καὶ τὸ μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Ἰταλίας, ἐπληρώθησαν ἀπὸ ἀποικίας Ἑλληνικὰς, πρὸ πάντων δὲ Δωρικάς. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἡ Κύπρος ἐγένετο Ἑλληνική. Ἐστάλησαν ὡσαύτως ἀποικίαι εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰς τὸ παράλιον τῆς Λιβύης. Τέλος δὲ οἱ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Φωκαεῖς ἐσύστησαν ἀποικίαν εἰς τὸ μεσημβρινὸν παράλιον τῆς Γαλλίας, ἥτις ὑπῆρξεν ἀρχὴ τῆς νεωτέρας πόλεως Μασσαλίας. (1)

Ἡ Σπάρτη.— Ὁ Λυκοῦργος (888 π. Χ.).

Τὴν Λακωνίαν οἱ Δωριεῖς κατακτηταὶ ὠνομάζοντο Σπαρτιᾶται, ἐκ τῆς Σπάρτης, ὀνόματος τῆς μητροπόλεώς των· ὠνομάζοντο ὡσαύτως Λακεδαιμόνιοι δι' οὓς λόγους εἴπομεν ἀνωτέρω. Ἐκυβερνῶντο δὲ ἀπὸ δύο βασιλεῖς, ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους.

Συνέβη ποτὲ νὰ φονευθῇ ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης εἰς ἔριδά τινα, καὶ ἂν καὶ ἡ σύζυγός του ἦτον ἔγγυος, μὴ ὄντος ὅμως τοῦ πράγματος τούτου ἐν γένει γνωστοῦ, ἡ βασι-

(1) Ἴδε Ἱστορ. Κεϊτλη, σελ. 33—40, περὶ ἀποικιῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λικὴ ἀξία ἐδόθη εἰς τὸν ἀδελφόν του Λυκοῦργον. Ἀφοῦ ὅμως ἡ ἀλήθεια ἐγνώσθη, ὁ Λυκοῦργος δημοσίως ἐκήρυξεν ὅτι ἐνήργει μόνον ὡς βασιλικὸς ἐπίτροπος, ἐὰν τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ παιδίον ἤθελεν εἶσθαι ἄρρεν. Ἡ βασίλισσα τότε ἔστειλεν κρυφίως εἰς αὐτὸν προτείνουσα νὰ φονεύσῃ τὸ ἔμβρυον, ἐὰν ὑπέσχετο νὰ τὴν νυμφευθῇ, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἔφριξε διὰ τὴν πρότασιν ταύτην· ἔκρινεν ὅμως καλὸν νὰ ὑποκριθῇ, καὶ διὰ τοῦτο παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ μὴ πράξῃ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὸν τὴν φροντίδα τοῦ νὰ φονεύσῃ τὸ βρέφος της. Ὅτε δὲ ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως ἐπέστη, διώρισε πιστοὺς ἄνδρας νὰ ἐπαγρυπνῶσι, παραγγείλας εἰς αὐτούς, ἐὰν τὸ παιδίον ἦτο ἄρρεν, νὰ τὸ φέρωσιν εἰς αὐτὸν, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκετο τότε. Συνέβη δὲ νὰ κάθηται συνδειπνῶν μετὰ τῶν ἀρχόντων, ὅτε τὸ νεογεννηθὲν βρέφος προσήχθη εἰς αὐτόν. Ἔλαβε δὲ αὐτὸ, καὶ εἰπὼν «Σπαρτιᾶται ἐγεννήθη ἡμῖν βασιλεὺς,» ἔθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ τὸ ὠνόμασεν Χαρίλαον, ἤτοι χαρὰν λαοῦ. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ κυβερνᾷ ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ του ἐπί τινα χρόνον, ἕως οὗ τέλος, ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀντιπολιτεύσεως, προερχομένης κυρίως ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῆς βασιλίσσης, ἀπεφάσισε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ νὰ περιηγηθῇ εἰς ἄλλας χώρας.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ τὰ πράγματα κατήντησαν εἰς τὴν μεγαλητέραν ἀνωμαλίαν ἐν Σπάρτῃ, καὶ πάντες, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς, ἐπεθύμουν τὴν ἐπάνοδόν του, ὡς μόνου τούτου δυναμένου νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινὰ τῆς πολιτείας. Ἔστειλαν λοιπὸν πολλάκις πρεσβείας εἰς αὐτὸν, καὶ τέλος συγκατατεθεὶς εἰς τὰς ἐπιθυμίας των ἐπανῆλθεν, ἔχων πλήρη ἀπόφασιν νὰ ἀναπλάσῃ καὶ νὰ ἀναμορφώσῃ ὁλόκληρον τὸ πολίτευμα. Ἀπῆλθε δὲ εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον, ἡ δὲ ἐμπνευσμένη ἱέρεια (Πυθία), ἥτις ἔδιδε τοὺς χρησμοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ, ὠνόμασεν αὐτὸν θεὸν μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ὁ θεὸς ἐνέκρινε τὴν ὁποίαν ἐμελέτα μεταρρύθμισιν. Ἔπειτα δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην, καὶ ἀνακοινώσας τὰ σχέδιά του εἰς τριάκοντα ἐκ τῶν φίλων του, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν ἔνοπλοι τὴν ἀκόλουθον ἡμέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ραν λίαν πρωὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Ἔπραξαν δὲ ὅπως παρηγγέλθησαν, καὶ εὐκόλως κατέβαλον πᾶσαν ἀναφανεῖσαν ἀντίστασιν. ὁ δὲ Λυκοῦργος ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νόμων του.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου (ῥῆτραι).

Ἡ σπουδαιοτάτη μεταβολὴ ἡ ἐπενεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λυκούργου περιεστρέφετο εἰς τοὺς ἀγροὺς, τῶν ὁποίων ἡ ἄνισος διανομὴ ἐπέφερε τὰς πλείσας ἐκ τῶν προηγουμένων ταραχῶν· διότι ἄλλοι μὲν εἶχον μεγάλους ἀγροὺς, ἄλλοι δὲ δὲν εἶχον παντάπασιν. Ἐζήτησε λοιπὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς κτηματίας νὰ παραδώσωσι τοὺς ἀγρούς των, καὶ διήρεσεν αὐτοὺς εἰς πολυάριθμα ἴσα μερίδια, ἐξ ὧν ἕκαστος Σπαρτιάτης ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἕν· Λέγεται δὲ, ὅτι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν διανομὴν ταύτην, ἐνῷ ὁ Λυκοῦργος ἐπέστρεφεν ἀπὸ ἀποδημίαν τινα ἐν καιρῷ θέρους, στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ ἰδὼν τὰς θημωνίας τοῦ ἤδη θερισμένου σίτου διαμερισμένας ἐξ ἴσου εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς χώρας, ἐμειδίασε καὶ εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, ὅτι ἡ Λακωνία ὡμοίαζεν ἀγρὸν νεωστὶ διανεμημένον μεταξὺ ἀδελφῶν.

Ὁ Λυκοῦργος ἀπεφάσισε προσέτι νὰ ἀποσκορακίσῃ τὸ ἰσχυρὸν κέντρον τῆς πολυτελείας καὶ ἀσωτείας, τὸ νόμισμα. Διὰ τοῦτο ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου νομίσματος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελεν εἶσθαι πολὺ ἄτοπον νὰ μὴν ὑπάρχῃ κἀνὲν εἶδος νομίσματος, ἔκοψε σιδηροῦν νόμισμα, μέγας ὄγκος τοῦ ὁποίου ἐδίδετο εἰς πληρωμὴν μικροτάτης ἀξίας πράγματος· διὰ νὰ ἐλαττώσῃ δὲ τὴν ἀξίαν του, διέταξεν ἐνῷ ἦτο πεπυρακτωμένον, νὰ σβύεται εἰς τὸ ὄξος διὰ νὰ γίνεται εὔθρυπτον καὶ ἐπομένως ἄχρηστον. Ὁ Σπαρτιάτης διὰ νὰ πληρώσῃ μικρὸν χρέος, ὤφειλε νὰ φέρῃ τὸ νόμισμά του εἰς ἅμαξαν, καὶ οὐχὶ εἰς βαλάντιον, καὶ νὰ φυλάττῃ αὐτὸ εἰς ἀποθήκας, καὶ ὄχι εἰς τραπέζας ἢ κιβώτιον.

Ὁ Λυκοῦργος διέταξε προσέτι νὰ συντρώγωσιν ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται εἰς συσσίτια ἀντὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκιῶν. Καὶ τὰ μὲν μεγαλήτερα παιδία ἔτρωγον κατὰ παρόμοιόν τινα τρόπον, τὰ δὲ μικρὰ ἐκάθηντο ἐπὶ σκαμνίων πλησίον τῶν ποδῶν τῶν πατέρων των, καὶ ἐλάμβανον τὸ μερίδιόν των ἀπὸ τὴν τράπεζαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ δὲ περίφημος μέλας ζωμὸς ἀπετέλει τὸ κύριον μέρος τοῦ φαγητοῦ τούτου· λέγεται δὲ ὅτι ἦτο πολὺ ἀηδής. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν, ὅτι βασιλεύς τις λαβὼν Σπαρτιάτην μάγειρον προσέταξεν αὐτὸν νὰ τῷ κατασκευάσῃ τὸν ζωμὸν τοῦτον. Ἐκπληρώσαντος δὲ τοῦ μαγείρου τὴν προσταγήν, ὁ μὲν βασιλεὺς γευθεὶς αὐτοῦ ἤρχισε νὰ δυσαρεστῆται· ὁ δὲ μάγειρος εἶπε· «Βασιλεῦ, οἱ θέλοντες νὰ γευθῶσι τοῦ ζωμοῦ τούτου, πρέπει πρῶτον νὰ λουσθῶσιν εἰς τὸν Εὐρώταν», δηλαδή, ὡς οἱ Σπαρτιᾶται, νὰ ἐνασχοληθῶσιν εἰς βιαίας σωματασκίας, καὶ ἔπειτα νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὸν ποταμόν, ὅστις ἔρρεε πλησίον τῆς πόλεώς των.

24 Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λυκοῦργος ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἔθνος πολεμικόν, δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀνατρέφωνται, παρὰ τὰ ἀρτιμελῆ καὶ εὔρωστα παιδία. Τὸ πεδίον γεννώμενον ἐπλύνετο μὲ οἶνον καὶ ὄχι μὲ ὕδωρ, διότι τὰ ἀδύνατα παιδία δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ οἴνου. Ἔπειτα δ' ἐφέρετο εἴς τινα τόπον, ὅπου οἱ γέροντες ἐσυνείθιζον νὰ συνέρχωνται, διὰ νὰ ἐξετασθῇ παρ' αὐτῶν· ἐὰν δὲ τὸ ἐνέκρινον, ἀνετρέφετο· εἰ δὲ μή, ἀπεπέμπετο καὶ ἐρρίπτετο εἰς τὰ βάραθρα τοῦ ὄρους Ταϋγέτου.

Αἱ δὲ παρθένοι ἀνετρέφοντο, ὡς καὶ τὰ ἄρρενα· ὥστε γενόμεναι ἰσχυραὶ καὶ ὑγιεῖς γυναῖκες ἠδύναντο νὰ γεννῶσι καὶ ὑγιῆ τέκνα. Ἔτρεχον δὲ καὶ ἐπάλαιον καὶ ἐξετέλουν ἄλλα γυμναστικὰ ἔργα σχεδὸν γυμναὶ μετὰ τῶν ἀνδρῶν, παριστανόμενων ὡς θεατῶν γερόντων καὶ νέων· Καὶ ὅμως εἰς κανὲν ἄλλο μέρος αἱ γυναῖκες δὲν ἦσαν ἐναρετώτεραι ἢ σεβαστότεραι παρ' εἰς τὴν Σπάρτην.

Ἡ δὲ ἀνδρικὴ αὕτη ἀνατροφὴ τῶν Σπαρτιατίδων καθίστα αὐτὰς ἀνδρείας, ὑπερηφάνους καὶ πλήρεις φιλοτιμίας καὶ φιλοδοξίας. Αἱ Λάκαιναι ἐκαυχῶντο, «ὅτι μόνον αὗται ἐγέννων ἄνδρας.» Ἡ Σπαρτιᾶτις δίδουσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱόν της, ἔλεγεν, «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» δηλαδὴ ἢ νὰ φέρῃς αὐτὴν ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἢ νὰ σὲ φέρουν ἐπ' αὐτῆς. Σπαρτιᾶτις δέ τις ἀκούσασα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της εἰς τὴν μάχην, χωρὶς νὰ ταραχθῇ εἶπε· *Διὰ τοῦτο τὸν ἐγέννησα εἰς τὸν κόσμον.*

Τὰ δὲ ἄρρενα ἐνησχολοῦντο εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἀσκήσεις ὅσαι ἠδύναντο νὰ τὰ καταστήσωσιν ἱκανὰ πρὸς πόλεμον. Μετα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξὺ δὲ τούτων κατετάττετο καὶ ἡ ἄσκησις τοῦ κλέπτειν μετ' ἐπιτηδειότητος, ἐπειδὴ τοῦτο, ὡς ὑπετίθετο, καθίστα αὐτὰ ἱκανὰ νὰ ἀπατῶσι τοὺς ἐχθρούς. Καὶ ἐπειδὴ ὅλη ἡ ἐν Σπάρτῃ ἰδιοκτησία ἐθεωρεῖτο ὡς κοινὸν κτῆμα, ἐλογίζετο ἀδιάφορον κατὰ ποῖον τρόπον μέλος τι τῆς μεγάλης οἰκογενείας ἐλάμβανε τὸ μερίδιον ἀπ' αὐτήν. Κυρίως ὅμως τὰ μικρὰ παιδία ἐστέλλοντο διὰ νὰ κλέπτωσι τρόφιμα, καὶ ἔκλεπτον ἐπιτηδείως ἀπὸ τοὺς κήπους λάχανα, ἢ εἰσχωροῦντα εἰς τὰ συσσίτια, ὅπου οἱ ἄνδρες ἐσυνείθιζον νὰ τρώγωσιν, ἁρπάζουν ὅ,τι ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν. Ἐὰν δὲ ἀνεκαλύπτοντο, ἐμαστιγοῦντο διὰ τὴν ἀνεπιτηδειότητά των. Λέγεται δὲ ὅτι παιδίον τι, τὸ ὁποῖον ἔκλεψεν ἀλώπεκα καὶ ἔκρυπτεν ὑπὸ τὸν τρίβωνά του, ἐπροτίμησε νὰ ἀφήσῃ τὸ ζῶον νὰ σχίσῃ καὶ νὰ καταφάγῃ αὐτὸ μέχρι θανάτου, παρὰ νὰ ἀνακαλυφθῇ.

Οἱ ἐν Λακωνίᾳ δοῦλοι ὠνομάζοντο Εἵλωτες. Ἐνησχολοῦντο δὲ κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, κατοικοῦντες ἐπὶ τῶν ὑποζατικῶν, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ χώρα ἦτο διῃρημένη, καὶ δίδοντες μερίδιον ἐκ τοῦ προϊόντος ὡς μίσθωμα τρόπον τινα εἰς τοὺς κυρίους των, οἵτινες κατῴκουν ἅπαντες εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην. Καὶ λέγεται μὲν ὅτι μετεχειρίζοντο αὐτοὺς πολὺ ἀπανθρώπως, ἀλλ' ὑπάρχει πιθανῶς μεγάλη ὑπερβολὴ εἰς τὰς διηγήσεις περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπανθρωπείας. Οὕτως ἀναφέρεται, ὅτι οἱ κύριοί των ἐσυνείθιζον νὰ τοὺς μεθύωσι καὶ νὰ τοὺς προστάττωσι νὰ ἐκτελῶσιν ἀσέμνους χορούς, διὰ νὰ ἀποτρέπωσιν οὕτω τοὺς νέους ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα ἐπέφερον τοιαῦτα ἀποτελέσματα. Λέγεται προσέτι, ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἐπενόησε θεσμοθεσίαν τινὰ ὀνομαζομένην Κρυπτίαν, διὰ νὰ σμικρύνῃ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν. Ἦτο δὲ τοιαύτη. Καθ' ἕκαστον ἔτος οἱ ἄρχοντες, οἱ ὀνομαζόμενοι Ἔφοροι, ἀναλαμβάνοντες τὸ καθῆκόν των ἐκήρυττον πόλεμον κατὰ τῶν Εἱλώτων, διὰ νὰ δύναται ἕκαστος νὰ τοὺς φονεύῃ νομίμως. Ἔπειτα δὲ ἐσυνείθιζον νὰ ἐκλέγωσι τοὺς γενναιοτάτους καὶ ἐμφρονεστάτους νέους Σπαρτιάτας καὶ νὰ στέλλωσιν αὐτοὺς ἐνόπλους μὲ ξίφη καθ' ὅλην τὴν χώραν, ὅπου ἐνεδρεύοντες ἐφόνευον ὅσους τῶν Εἱλώτων ἀπήντων. Ἂν καὶ τοῦτο πιθανῶς δὲν εἶναι ἀληθὲς, εἶναι βέβαιον ὅμως ὅτι τοὺς Εἵλωτας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μετεχειρίζοντο πολὺ ἀπηνῶς, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν πάντοτε ἕτοιμοι νὰ ἀποστατῶσιν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἀφοῦ ὁ Λυκοῦργος συνεπλήρωσε τὸ Σπαρτιατικὸν πολίτευμα, συνεκάλεσε τοὺς βασιλεῖς, τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον, καὶ εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶχε μὲν νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ ἄλλων σπουδαίων πραγμάτων, ἀλλ' ὅτι ὤφειλε προηγουμένως νὰ συμβουλευθῇ τὸν χρησμόν, ἀπήτησεν ἀπ' αὐτοὺς νὰ ὁρκισθῶσιν ὅτι δὲν ἤθελον ἐπιφέρει οὐδεμίαν μεταρρύθμισιν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Ἀφοῦ δὲ οὗτοι ὡρκίσθησαν προθύμως, ὁ Λυκοῦργος ἀπῆλθεν εἰς τοὺς Δελφούς, ὅπου τὸ μαντεῖον ἐβεβαίωσεν αὐτὸν, ὅτι οἱ νόμοι του ἦσαν ἐξαίρετοι, καὶ ὅτι ἡ Σπάρτη ἤθελε διατελεῖ ἔνδοξος, ἐνόσῳ ἐπείθετο εἰς αὐτούς. Καὶ ἔστειλε μὲν τὸν χρησμὸν τοῦτον εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἐπέστρεψε πλέον, διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαχθῶσιν οἱ Σπαρτιᾶται τοῦ ὅρκου των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (π. Χ. 724).

Εἶχον ἤδη παρέλθει πλείονα τῶν τριακοσίων ἐτῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ τῶν Δωριέων αὐτῶν. Αἱ δὲ πολιτεῖαι αἵτινες ἦλθον εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, ἦσαν ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Μεσσηνία. Λέγεται δὲ ὅτι αἱ πρῶται αἰτίαι τοῦ πολέμου ἦσαν αἱ ἑξῆς.

Κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας ἔκειτο ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὸν ὁποῖον ἀμφότεροι οἱ λαοὶ εἶχον κοινόν. Ὅτε δὲ αἱ παρθένοι Σπαρτιάτιδες μετέβησαν ἐκεῖσε διὰ νὰ ἑορτάσωσιν, ἐβιάσθησαν ἀπό τινας Μεσσηνίους νέους· εἷς δὲ τῶν βασιλέων ἐπιχειρήσας νὰ τὰς ὑπερασπίσῃ ἐφονεύθη, αἱ δὲ παρθένοι μὴ δυνάμεναι νὰ ἐπιζήσωσι μετὰ τὴν καταισχύνην ἔγειναν αὐτόχειρες. Οὕτως ἀνέφερον οἱ Σπαρτιᾶται. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἔλεγον ὅτι, ὅτε τινὲς τῶν προϋχόντων αὐτῶν ἦλθον εἰς τὸν ναὸν, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς νέους τινὰς μεταμφιεσμένους ὡς παρθένους, μὲ κεκρυμμένα ξίφη, διὰ νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς δολοφονήσωσι καὶ οὕτω νὰ δυνηθῶσιν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ κυριεύσωσι τὴν χώραν τὴν ὁποίαν ὑπερεπεθύμουν· ἀλλ' οἱ Μεσσήνιοι, ἀνακαλύψαντες τὴν συνωμοσίαν, ἐφόνευσαν τὸν βασιλέα καὶ τὰς νομιζομένας παρθένους του.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπέφερε πόλεμον· ἀλλὰ μετά τινα χρόνον, πλούσιός τις Μεσσήνιος ἔστειλέ τινας τῶν βοῶν του διὰ νὰ βόσκωσιν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν Σπαρτιάτου τινός, ὅστις, ἀντὶ πληρωμῆς, ἔμελλε νὰ λαμβάνῃ μερίδιον ἐκ τοῦ καρποῦ των. Μὴ εὐχαριστούμενος ὅμως εἰς τοῦτο, ἐπώλησεν αὐτάς τε καὶ τοὺς βουκόλους των, καὶ ἔπειτα ἐλθὼν εἰς τὸν Μεσσήνιον ἀνέφερεν εἰς αὐτόν, ὅτι πειραταὶ ἀποβάντες ἥρπασαν τὰ πάντα· ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν ἀνέφερεν ταῦτα, εἷς τῶν δούλων, τὸν ὁποῖον εἶχε πωλήσει, καὶ ὅςις εἶχε δραπετεύσει, ἐλθὼν ἐρανέρωσεν εἰς τὸν κύριόν του τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης ἐξελεγχθεὶς τοιουτοτρόπως, ὡμολόγησε τὸ ψεῦδός του, καὶ ἐζήτησε συγχώρησιν, ὑποσχόμενος ὅτι, ἐὰν ὁ Μεσσήνιος ἔστελλε τὸν υἱόν του μετ' αὐτοῦ, ἤθελε πληρώσει πλήρη τὴν ἀξίαν τῆς τε ἀγέλης καὶ τῶν δούλων. Καὶ ὁ μὲν Μεσσήνιος συγκατετέθη, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ ἄπιστος Σπαρτιάτης ἐπιπεσὼν ἐφόνευσε τὸν νέον. Ὁ δὲ Μεσσήνιος, ἀφοῦ ἐπὶ ματαίῳ ἐζήτησε δικαιοσύνην ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ἀπηλπίσθη, καὶ ἐθανάτωνε πάντα Σπαρτιάτην, ὅστις ἔπιπτεν εἰς τὰς χεῖράς του. Καὶ ἡ μὲν Σπαρτιατικὴ κυβέρνησις ἔστειλε ζητοῦσα νὰ τὸν παραδώσωσιν, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἠρνήθησαν, καὶ βαθμηδὸν ἡ ὑπόθεσις ἐπέφερε πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ὑποχρεωθέντες δι' ὅρκου νὰ μὴ παραιτηθῶσι ποτὲ πρὶν κυριεύσωσι τὴν Μεσσηνίαν, εἰσέβαλον αἰφνιδίως ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὅπου κατέλαβον πόλιν τινὰ κειμένην ἐπὶ λόφου πλησίον τῶν μεθορίων, καὶ φονεύσαντες τοὺς κατοίκους, κατέστησαν αὐτὴν ὁρμητήριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσυνείθιζον νὰ ὁρμῶνται καὶ νὰ λεηλατῶσι τοὺς προκειμένους ἀγρούς.

Οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐξεδικοῦντο δι' ἐπιδρομῶν εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐν τούτοις ἐγυμνάζοντο ἐπιμελῶς εἰς τὰ ὅπλα, καὶ ὅτε ὁ βασιλεύς των ἐνόμισεν αὐτοὺς ἀποχρώντως προπαρασκευασμένους,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς ὡδήγησε κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, παρακολουθούντων πολυαριθμων δούλων, οἵτινες ἔφερον ξυλείαν καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς κατασκευὴν χαρακώματος. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα συνηντήθησαν εἰς πεδιάδα τινὰ, καὶ ἐτάχθησαν εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν βαθείας τινὸς κοιλάδος, τὸ δὲ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα ἠκροβολίσθησαν εἰς ἄλλο μέρος τῆς πεδιάδος. Ἐν τούτοις οἱ δοῦλοι ἤγειραν χαρακώματα εἰς τὰ ὄπισθεν καὶ εἰς τὰ πλευρὰ τῶν Μεσσηνίων, καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἀπεπεράτωσαν αὐτὸ καὶ κατὰ τὰ ἔμπροσθεν. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν βλέποντες τοὺς ἐχθρούς των τοιουτοτρόπως ἠσφαλισμένους, δὲν ἐνόμισαν φρόνιμον νὰ μένωσιν· οἱ δὲ Μεσσήνιοι, ἀφοῦ εἶδον αὐτοὺς ἀποχωροῦντας τοιουτοτρόπως, ἐγένοντο θαρραλεώτεροι.

31 Τὸ δ' ἀκόλουθον ἔτος οἱ Σπαρτιᾶται ἐπέστρεψαν, διότι ἐπεπλήττοντο εἰς τὴν πατρίδα των ἀπὸ τοὺς γέροντας διὰ τὴν δειλίαν των. Συνεκροτήθη λοιπὸν μάχη, τὴν ὁποίαν διέλυσεν ἡ νὺξ, χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδέτερον τῶν μερῶν. Οἱ Μεσσήνιοι ὅμως μετ' οὐ πολὺ βλέποντες, ὅτι εἶχον ζημιωθῇ καθ' ὅλον τὸν πόλεμον, ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψωσιν ὅλας τὰς ἐν τῇ πεδιάδι πόλεις των καὶ νὰ μετοικήσωσιν ἐπὶ προσκειμένου τινὸς ὄρους, ὀνομαζομένου Ἰθώμης. Ἀφοῦ δὲ μετῴκησαν, ἔστειλαν
32 νὰ συμβουλευθῶσι τὸ μαντεῖον· ἐνῷ δὲ ὁ ἀπεσταλμένος ἐπέστρεφεν, ἔπεσεν εἰς τὴν ἐνέδραν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ μὴ θελήσας νὰ παραδοθῇ, ἐπληγώθη, καὶ ἤθελε φονευθῇ, ἐὰν φωνή τις (ἀγνοεῖται πόθεν) δὲν ἠκούετο φωνάζουσα, «ἀφήσατε τὸν χρησμῳδόν!» Φθάσας δὲ εἰς Ἰθώμην ἀπέθανεν, ἀφοῦ ἀνήγγειλε τὸν χρησμὸν εἰς τὸν βασιλέα.

Ὁ Ἀριστόδημος.

Ἡ ἀπόκρισις τοῦ χρησμοῦ ἦτον, ὅτι διὰ νὰ νικήσωσιν εἰς τὸν πόλεμον, ὤφειλον νὰ θυσιάσωσι τὴν νύκτα εἰς τοὺς καταχθονίους θεοὺς παρθένον τινὰ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος. Γενομένης λοιπὸν κληρώσεως, ὁ πατὴρ τῆς κόρης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔπεσεν ὁ κλῆρος, ἔφθειρε διὰ δώρων μάντιν τινὰ διὰ νὰ κηρύξῃ ὅτι δὲν ἦτον αὐτὴ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ὡς οὖσα ὑποβολιμαῖον παιδίον, καὶ εἰς τὸ διάστημα τῆς προξενηθείσης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐντεῦθεν ἀναβολῆς, ὁ πατὴρ καὶ ἡ κόρη ἔφυγον εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ λαὸς ἦτο περίλυπος διὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο, καὶ εὑρίσκετο εἰς ἀπελπισίαν, ὅτε ὁ Ἀριστόδημος, ὢν ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, παρελθὼν προσέφερε τὴν θυγατέρα του ὡς θῦμα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του. Ἦτο δὲ μνηστευμένη, καὶ ὁ ἐραστὴς αὐτῆς διὰ νὰ τὴν σώσῃ, ἐκήρυξεν ὅτι δὲν ἦτο πλέον παρθένος. Ὁ δὲ Ἀριστόδημος, δυσχεραίνων διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς, λαβὼν τὸ δυστυχὲς τέκνον του, ἔσχισε τὴν κοιλίαν αὐτοῦ μὲ τὴν ἰδίαν του χεῖρα. Ὁ μάντις τότε ἐζήτησεν ἄλλο θῦμα, ἐπειδὴ ὁ Ἀριστόδημος, ὡς εἶπεν, ἐρόνευσε καὶ δὲν ἐθυσίασε τὴν κόρην του, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκήρυξε τὸν χρησμὸν ἐκπληρωμένον.

Μετά τινα δ' ἔτη, ὁ γενναῖος βασιλεὺς μαχόμενος ἐφονεύθη, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀφῆκε τέκνα, ὁ λαὸς ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον. Ὁ Ἀριστόδημος καὶ δύο ἕτεροι ἦσαν ὑποψήφιοι· οἱ δὲ μάντεις ἠναντιώθησαν νὰ μὴ δοθῇ ὁ θρόνος εἰς ἄνδρα μεμολυσμένον μὲ τὸ αἷμα τῆς ἰδίας αὐτοῦ θυγατρός, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἤθελεν ἄλλον βασιλέα παρὰ τὸν Ἀριστόδημον, καὶ ἑπομένως ἐξελέχθη αὐτός. Ὑπῆρξε δὲ δίκαιος καὶ γενναῖος· ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τοὺς δύο ἀνταγωνιστάς του, καὶ ἀνεδείχθη νικητὴς κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἀλλ' ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἀριστοδήμου δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀποτρέψωσι τὴν εἱμαρμένην τῆς Μεσσηνίας. Διάφορα δὲ σημεῖα ἀνήγγειλαν ταχέως αὐτήν. Ἡ ἀσπὶς ἔπεσεν ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἐνόπλου ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος· τὰ θύματα ἀγόμενα εἰς τὴν θυσίαν, συνέκρουσαν τὰς κεραλάς των πρὸς τὸν βωμὸν καὶ ἀπέθανον. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει κύνες συνερχόμενοι ὠρύοντο καθ' ὅλην τὴν νύκτα, καὶ ἔπειτα ἀπῆλθον ἀθρόοι εἰς τὸ Σπαρτιατικὸν στρατόπεδον. Μίαν δὲ νύκτα ὁ Ἀριστόδημος ὠνειρεύθη ὅτι ἦτον ἔνοπλος, καὶ ἐξήρχετο εἰς μάχην· τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχε θυσιάσει, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἔκειντο ἐνώπιόν του ἐπὶ τραπέζης τινός, ἐξαίφνης δὲ ἡ σφαγιασθεῖσα κόρη του ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν μελανοφροῦσα, καὶ δεικνύουσα τὸ στῆθος καὶ τὴν πληγήν της, ἔρριψε τὰ σπλάγχνα εἰς τὴν γῆν, ἀφήρεσε τὰ ὅπλα του, ἔβαλε χρυσοῦν στέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρανον επὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν μὲ λευκὸν ἔνδυμα· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔνδυμα μὲ τὸ ὁποῖον οἱ Μεσσήνιοι ἔθαπτον τοὺς μεγάλους αὐτῶν ἄνδρας, ὁ Ἀριστόδημος, περιπατῶν, ἔκρινεν ὅτι ὁ θάνατός του ἤγγιζε, καὶ μετ' ὀλίγον βλέπων ὅτι εἰς μάτην ἐθανάτωσε τὴν θυγατέρα του, ἔγεινεν αὐτόχειρ ἐπὶ τοῦ τάφου της. Οἱ Μεσσήνιοι ὅμως δὲν ἀπηλπίσθησαν ἀκόμη, διότι ἐξῆλθον πάλιν καὶ πάλιν εἰς μάχην, ἀλλ' ἡ τύχη ἐδείχθη πάντοτε ἐναντία, καὶ ἀφοῦ ἀπώλεσαν ὅλους τοὺς ἀρχηγούς των, ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Ἰθώμην, καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα των. Οἱ δὲ μείναντες ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ εἱλωτεύωσι.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (π. Χ. 668).

Κατορθώματα τοῦ Ἀριστομένους.

Οἱ Μεσσήνιοι διετέλουν εἰς ταύτην τὴν κατάστασιν τῆς δουλείας τεσσαράκοντα περίπου ἔτη. Τότε δὲ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι νέον ἀγῶνα διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν των· ἔχοντες λοιπὸν ἀρχηγὸν τὸν Ἀριστομένην, νέον ἀνδρεῖον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ἀπετόλμησαν νὰ πολεμήσωσι τοὺς τυράννους των. Καὶ ἡ μὲν μάχη ἀπέβη ἀόριστος, ἀνεπτερώθησαν ὅμως αἱ ἐλπίδες των καὶ προσέφερον τὴν βασιλικὴν ἀξίαν εἰς τὸν νέον ἥρωά των, ἀλλ' οὗτος μεγαλοψύχως ἀπέβαλεν αὐτήν, εὐχαριστούμενος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἀπετόλμησε νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν πόλιν Σπάρτην ἐν καιρῷ νυκτός, καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἀσπίδα φέρουσαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· « Ὁ Ἀριστομένης εἰς τὴν θεὰν ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν ». Οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν ἤδη εἰς τοὺς Δελφοὺς, ὁ δὲ χρησμὸς παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι σύμβουλον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, παρακληθέντες περὶ τούτου ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς χωλόν τινα ποιητὴν, ὀνομαζόμενον Τυρταῖον, φρονοῦντες ὅτι δὲν ἤθελε τοὺς χρησιμεύσει παντάπασιν· ἀλλ' ὁ θεὸς, ὡς φαίνεται, ἐγνώριζε καλήτερα παρ' αὐτοὺς, διότι ὁ Τυρταῖος διὰ τῶν ἐντόνων καὶ ἐνθουσιωδῶν ποιημάτων του ἐνεθάρρυνε τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ τοὺς ἐνέπλησεν ἀπὸ ἐλπίδας ἐπιτυχίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συνεκροτήθη έπομένως μεγάλη μάχη, καθ' ἣν οἱ Μεσσήνιοι ἐνίκησαν. Μάντις δέ τις συνεβούλευσε τὸν Ἀριστομένην νὰ μὴ προβῇ πέραν ἀγρίας τινὸς ἀχλάδος, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐλέγετο ὅτι ἐκάθηντο οἱ δίδυμοι θεοὶ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης. Ἀλλ' εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς καταδιώξεως ἐλησμόνησε τὴν παραγγελίαν, καὶ περὶ τὸ δένδρον ἀπώλεσε τὴν ἀσπίδα του, τὴν ὁποίαν οἱ δίδυμοι ἀνήρπασαν ἀόρατοι, καὶ ἐνῷ ἐζήτει αὐτὴν, ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε καιρὸν νὰ σωθῇ. Ἔπειτα δ' ἐπέστρεψε νικητὴς εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν του, αἱ δὲ γυναῖκες, ἐνῷ ἤρχετο, ἔστρωνον ταινίας καὶ ἄνθη ἔμπροσθέν του, καὶ ἔψαλλον στίχους ἐξυμνοῦντας τὰ ἔνδοξα κατορθώματά του.

Ὁ Ἀριστομένης ἀκολούθως ἐνεδρεύσας ἥρπασε τὰς Σπαρτιάτιδας παρθένους, αἵτινες ἐχόρευον εἰς τιμὴν τῆς θεᾶς κατὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Κατέλυσε δὲ μετ' αὐτῶν τὴν νύκτα εἰς Μεσσηνιακόν τι χωρίον, καὶ ἐκεῖ τινὲς τῶν στρατιωτῶν του, οἵτινες εἶχον μεθύσει, ἀπετόλμησαν νὰ βιάσωσι τὰς ὡραίας αἰχμαλώτους, καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος δὲν ἴσχυσε πρὸς αὐτοὺς, ἐφόνευσέ τινας ἐκ τῶν αὐθαδεστάτων μὲ τὰς ἰδίας αὐτοῦ χεῖρας, καὶ ἔπειτα ἀπέδωκε τὰς παρθένους ἀβλαβεῖς εἰς τοὺς γονεῖς λαμβάνων τὰ συνήθη λύτρα. Παρομοίαν δὲ ἐπιχείρησιν ἐπεχείρησεν εἰς ἄλλην τινὰ θρησκευτικὴν ἑορτὴν, ἀλλ' αἱ γυναῖκες ὑπερήσπισαν ἑαυτὰς τόσον ἀνδρείως μὲ τὰς μαχαίρας καὶ ὀβελοὺς, ὥστε ἀπέκρουσαν τοὺς Μεσσηνίους αἰχμαλωτίσασαι καὶ τὸν Ἀριστομένην αὐτόν. Ἀλλ' ἡ Ἱέρεια ἐρασθεῖσα αὐτοῦ τὸν ἠλευθέρωσε, δικαιολογηθεῖσα πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὅτι κατώρθωσεν οὗτος νὰ καύσῃ τὰ δεσμά του.

Ἄλλη δὲ μεγάλη μάχη συνεκροτήθη, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται διαφθείραντες μὲ χρήματα τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀρκάδων τῶν εἰς τὸ Μεσσηνιακὸν στράτευμα εὑρισκομένων, ἐνίκησαν τελείαν νίκην. Ὁ Ἀριστομένης τότε συνεβούλευσε τοὺς συμπολίτας του νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν πατέρων των καὶ ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς ὀχυράν τινα θέσιν, ὅθεν ἠδύναντο νὰ ἐνοχλῶσι τὸν ἐχθρόν. Καὶ ἠκολούθησαν μὲν τὴν συμβουλήν του, ἀλλ' ἀντὶ τῆς Ἰθώμης μετῴκησαν ἐπὶ ὄρους τινὸς ὀνομαζομένου Εἴρας, κειμένου πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἔχοντος εἰς τοὺς πρόποδάς του τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποταμὸν Νέδαν. Ὁ δὲ Ἀριστομένης, ἐκλέξας σῶμα τριακοσίων ἀνδρῶν, διέτρεχε μετ' αὐτῶν τὴν χώραν καθ' ὅλα τὰ μέρη, ὥστε οἱ Σπαρτιᾶται ἠναγκάζοντο ν' ἀφίνωσι τὰς γαίας ἀκαλλιεργήτους, καὶ ταχαίως ἤρχισαν νὰ πάσχωσιν ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν.

Ὁ Ἀριστομένης ἀπετόλμησε τέλος νὰ ἐκτείνῃ τὰς ἐπιδρομάς του μέχρι τῆς Σπάρτης αὐτῆς σχεδόν· ἀλλ' εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν συμπλακεὶς κατὰ τύχην μὲ ἰσχυρὸν σῶμα Σπαρτιατῶν, ἡχμαλωτίσθη αὐτός τε καὶ πεντήκοντα ἐκ τῶν συστρατιωτῶν του. Ἀπήχθησαν ἑπομένως εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἐρρίφθησαν εἰς βάραθρόν τι. Ὅλοι δὲ ἐφονεύθησαν πίπτοντες ἐκτὸς τοῦ Ἀριστομένους, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, ἀετός τις ἔφερεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν πτερύγων του μέχρι τοῦ πυθμένος. Τυλιχθεὶς δὲ μὲ τὸν μανδύαν του ἔκειτο καρτερικῶς περιμένων τὸν ἐκ τῆς πείνης θάνατον, ἀλλὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ἀκούσας κρότον, ἀπεκάλυψε τὸ πρόσωπόν του καὶ εἶδεν ἀλώπεκα, ἥτις ἤρχετο νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ πτώματα. Ὅτε δὲ ἡ ἀλώπηξ ἦλθε πλησίον του, ἔλαβεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν οὐρὰν, καὶ ἔπειτα ἔτρεχε μετ' αὐτῆς ἑωσοῦ εἶδε φῶς ἐκ τῆς ὀπῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐσυνείθιζε τὸ ζῶον νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ βάραθρον. Ἐπλάτυνε λοιπὸν τὴν ὀπὴν ἀποχρώντως, ὥστε ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ δι' αὐτῆς. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται μετ' ἀθυμίας μεγάλης ἔμαθον ταχαίως ὅτι ὁ Ἀριστομένης ἦτο πάλιν εἰς τὴν Εἶραν.

Μετά τινα δὲ χρόνον, γενομένης ἀνακωχῆς ἕνεκα θρησκευτικῆς τινος ἑορτῆς τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ Ἀριστομένης, ἐμπιστευόμενος εἰς αὐτὴν, ἐξῆλθε τῆς Εἴρας ἄοπλος, ἀλλ' ἑπτὰ Κρῆτες τοξόται, μισθωτοὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ἐνεδρεύσαντες ἠχμαλώτευσαν αὐτόν. Τὸν ἔδεσαν δὲ μὲ τὰς χορδὰς τῶν τόξων των, καὶ δύο μὲν ἐξ αὐτῶν ἔδραμον φέροντες τὰς χαρμοσύνους ἀγγελίας εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ δὲ λοιποί, γενομένης ἑσπέρας, κατέλυσαν μετ' αὐτοῦ εἰς καλύβην τινὰ, εἰς τὴν ὁποίαν κατῴκουν μόνον χήρα τις καὶ ἡ θυγάτηρ της. Τὴν προηγουμένην δὲ νύκτα ἡ παρθένος εἶδεν ὄνειρον, ὅτι λύκοι ἐνεφανίσθησαν φέροντες εἰς αὐτὴν λέοντα δεμένον καὶ ἄνευ ὀνύχων, ὅτι αὕτη λύσασα τὸν λέοντα ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὄνυχας, καὶ τότε κατεσπάραξε τοὺς λύκους. Ἤδη αὐτὴ εἶδε μέρος τοῦ ὀνείρου της ἐκπληρωμένον, καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον. Μεθύσασα λοιπὸν τοὺς Κρῆτας, ἔκοψε τὰ δεσμὰ τοῦ αἰχμαλώτου μὲ μίαν τῶν μαχαιρῶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἀριστομένης τότε λαβὼν τὴν μάχαιραν ἐφόνευσεν ὅλους αὐτοὺς καὶ ἐσώθη. Θέλων δὲ νὰ ἀνταμείψῃ τὴν παρθένον ἐνύμφευσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ.

Πτῶσις τῆς Εἴρας.

Μετά τινα δὲ χρόνον ὁ Ἀριστομένης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ μάντιν τινά, ἀπῆλθεν εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον, τὸ ὁποῖον ἀπεκρίθη ὅτι ἡ Μεσσηνία ἤθελεν ἀπολεσθῆ, ὅταν ὁ τράγος πίῃ νερὸν ἀπὸ τὸν Νέδαν. Τὸ ἑνδέκατον δ' ἔτος τῆς πολιορκίας, ἐνῷ ὁ μάντις περιεπάτει ποτὲ κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου, παρετήρησεν ἀγριοσυκῆν, ἥτις ἐφύετο οὕτως, ὥστε τὰ φύλλα της ἐβυθίζοντο εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐντεῦθεν κατενόησεν ἀμέσως ὅτι ὁ χρησμὸς ἐξεπληρώθη· διότι κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Μεσσηνίων ἡ αὐτὴ λέξις ἐσήμαινε τράγον καὶ ἀγριοσυκῆν. Ἔπειτα δ' ἔφερε κρυφίως τὸν Ἀριστομένην ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὸν τὸ δένδρον· ὁ δὲ ἥρως θεωρήσας κατενόησεν, ὅτι ἡ πατρίς του ἀπωλέσθη.

Ἡ δὲ πτῶσις τῆς Εἴρας συνέβη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὁ δοῦλος Σπαρτιάτου τινὸς εἶχεν ἀθεμίτους σχέσεις μὲ τὴν σύζυγον ἑνὸς τῶν Μεσσηνίων, καὶ ἐσυνείθιζε νὰ τὴν ἐπισκέπτηται ὅτε ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐφύλαττεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἔπιπτε τρομερὰ βροχή, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀριστομένης ἔκειτο εἰς τὴν οἰκίαν πληγωμένος, καὶ δὲν ἐφαίνετο ἡ παραμικρὰ πιθανότης ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἤθελον ἐπιχειρήσει τι εἰς τοιοῦτον καιρόν, οἱ φύλακες ἐστοχάσθησαν ὅτι ἠδύναντο ν' ἀποτολμήσωσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς οἰκίας των διὰ νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τὸν χειμῶνα. Ἐπειδὴ δὲ ἔτυχεν ὁ δοῦλος νὰ ἦναι μετὰ τῆς μοιχαλίδος, ὅτε ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἐκείνη ἀπέκρυψεν αὐτὸν εἴς τινα κρυψῶνα. Ἐκεῖ δὲ ἤκουσε τὸν σύζυγον διηγούμενον πῶς ἐγκατελείφθη ἡ ἀκρόπολις ἀφύλακτος. Ἀναχωρήσας λοιπὸν κρυφίως ἔσπευσεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σπαρτιατῶν, ὅπου ὁ κύριός του συνέπεσε τότε νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχηγίαν. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπόν, σπεύδοντες νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν εὐκαιρίαν, καὶ ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ χειμῶνος, ἐκίνησαν καὶ κατέλαβον τὴν ἐγκαταλελειμμένην ἀκρόπολιν. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι, μαθόντες τὸ συμβεβηκὸς ἀπὸ τὸν ὠρυγμὸν τῶν κυνῶν, ἔλαβον τὰ ὅπλα των, καὶ περὶ τὰ ἐξημερώματα ὥρμησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν των· αἱ γυναῖκες ὡσαύτως φέρουσαι ὅπλα, εἶχον ἀπόφασιν νὰ νικήσωσιν, ἢ νὰ συναπολεσθῶσι μετὰ τῆς πατρίδος των. Ἂν δὲ καὶ ἡ βροχὴ ἐξηκολούθει ῥαγδαία καὶ ἤσραπτε, καὶ ἐβρόντα, καὶ ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς συγκρούσεως τῶν στοιχείων ἐμάχοντο ἀδιακόπως ἡμέραν καὶ νύκτα μέχρι τῆς τρίτης ἡμέρας, ὅτε ὁ Ἀριστομένης παρατάξας τοὺς στρατιώτας του εἰς πυκνὸν σῶμα μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων εἰς τὸ κέντρον, ἐπροχώρει ὑπεμφαίνων ὅτι ἐζήτει διάβασιν. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται δὲν ἐστοχάσθησαν φρόνιμον νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, καὶ οὕτως οἱ τελευταῖοι ὑπέρμαχοι τῆς ἐλευθερίας ἐγκατέλιπον τὴν Εἰραν.

Οἱ δὲ φυγάδες κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἀπεχώρησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν· καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἔκτισαν τὴν πόλιν τὴν ὀνομαζομένην ἔτι Μεσσήνην, ὁ δὲ Ἀριστομένης ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἠδύνατο ἀκόμη νὰ βλάπτῃ τοὺς Σπαρτιάτας· ἀλλὰ μετά τινα χρόνον, ἡγεμών τις τῆς Ῥόδου, παραγγελθεὶς ἀπὸ τὸ μαντεῖον νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ ἀνδρειοτάτου τῶν Ἑλλήνων, ἐζήτησε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριζομένους, τοῦ ὁποίου ἡ στρατιωτικὴ ἀνδρία δὲν ἠδύνατο νὰ διαφιλονεικηθῇ, καὶ οὕτως ὁ Μεσσήνιος ἥρως ἐτελείωσεν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του εἰς τὴν Ῥόδον.

Πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἄργους.

Οὕτως οἱ Σπαρτιᾶται ἐγένοντο κύριοι τῆς Μεσσηνίας· ἐκυρίευσαν ὡσαύτως καὶ χώραν τινὰ ἀπὸ τοὺς Ἀργείους, οἵτινες ἦσαν γείτονές των ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους. Ὑπῆρχε χώρα τις ὀνομαζομένη Θυρέα, κατὰ τὰ μεθόρια τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἥτις ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦτο διαφιλονεικουμένη ὑπ' αὐτῶν. Τέλος δ' ὅτε τὰ στρατεύματά των εἰσέβαλόν ποτε εἰς αὐτὴν, καὶ ἦ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν ἐν τῷ συγκρούεσθαι, συνεφωνήθη νὰ ἐκλέξωσι τριακοσίους ἄνδρας ἐξ ἑκατέρου μέρους ὡς ὑπερμάχους των, ἡ δὲ διαφιλονεικουμένη χώρα νὰ γείνῃ ἰδιοκτησία ἐκείνων, τῶν ὁποίων οἱ ὑπέρμαχοι ἤθελον νικήσει. Τὰ στρατεύματα λοιπὸν ἀπεχώρησαν, καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἐμάχοντο ἐωσότου ἐφονεύθησαν ἅπαντες ἐκτὸς δύο Ἀργείων καὶ ἑνὸς Σπαρτιάτου. Ἐπειδὴ δὲ ἤδη ἐπῆλθεν ἡ νύξ, οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἔδραμον εἰς τὰ ἴδια φέροντες τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης, ἀλλ' ὁ Σπαρτιάτης ὅστις ὠνομάζετο Ὀθρυάδης, ἐγύμνωσε τὰ σώματα τῶν φονευθέντων Ἀργείων, καὶ ἔφερε τὰ ὅπλα των εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Τὴν δὲ πρωΐαν τὰ στρατεύματα ἐπέστρεψαν, καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι ἀντεποιοῦντο τὴν νίκην, διότι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς στρατιώτας των εἶχον ἐπιζήσει, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, διότι ὁ ὑπέρμαχός των ἔμεινεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Συνέβη λοιπὸν γενικὴ μάχη, καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται ἐνίκησαν. Ὁ δὲ Ὀθρυάδης, αἰσχυνόμενος διότι ἐπέζησε μετὰ τοὺς στρατιώτας του, ἔγεινεν αὐτόχειρ μετὰ τὴν μάχην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ (π. Χ. 594).

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν ἀντίζηλον τῆς Σπάρτης κατὰ τὴν ἐπισημότητα.

Αἱ Ἀθῆναι, ὡς καὶ ἡ Σπάρτη, εἶχον τὰ πολιτικὰ δεινά των, καὶ προσέτι εἶχον τὸν νομοθέτην των· ἀλλὰ τὸ πολίτευμα, τὸ ὁποῖον συνέταξεν ὁ Σόλων (οὕτως ὠνομάζετο), ἦτο πολὺ διάφορον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Λυκοῦργος ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα του. Δὲν ὑπῆρχε παντάπασι διανομὴ τῶν ἀγρῶν εἰς τὴν Ἀττικήν, οὔτε συσσίτια, οὔτε Εἵλωτες, τίποτε τῷ ὄντι ἐκ τῶν ἀξιοσημειώτων θεσμῶν, τοὺς ὁποίους περιεγράψαμεν, λαλοῦντες περὶ τῆς Σπάρτης. Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων διέφερε παντάπασιν· ἦτο δὲ ἀξιοσημείωτον, ὡς δίδον μεγάλην δύναμιν εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν δῆμον, καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σόλωνος μετεβλήθη ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους καὶ Ἀριστείδου εἰς δημοκρατίαν (1), εἰς τὴν ὁποίαν ὅλη ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἐξασκεῖται ὑπὸ τοῦ δήμου.

Κατάκτησις τῆς Σαλαμῖνος.

Ὁ Σόλων ἦτον εὐγενὴς Κοδρίδης τὸ γένος. Ἦτο δὲ ποιητὴς, καί τινες τῶν στίχων του διασωθέντες δύνανται ἀκόμη ν' ἀναγινώσκωνται ὠφελίμως (2). Ἦτον ὡσαύτως στρατιωτικὸς, καὶ εἰς δύο περιστάσεις διεκρίθη μεγάλως.

Αὗται δὲ ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι:

---

(1) Ἡ κυριωτέρα ἐπὶ τὸ δημοκρατικὸν μεταβολὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Κλεισθένης ἐπήνεγκεν εἰς τὸ πολίτευμα, ἦτο νὰ διορίζωνται οἱ ἄρχοντες (ἂν καὶ ἡ ἀρχοντία περιωρίζετο ἀκόμη εἰς τοὺς πεντακοσιομεδίμνους), ὡς κα αἱ λοιπαὶ ἀρχαὶ, διὰ κλήρου. Ὁ δὲ Ἀριστείδης εἰσήγαγε ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀρχοντία ἠδύνατο νὰ περιέρχηται εἰς ὅλους μὲν τοὺς πολίτας, ὑποκειμένους ὅμως εἰς τὴν δοκιμασίαν καὶ εὐθύνην.

(2) Ὁ Σόλων διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του κατετάσσετο μεταξὺ τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δὲ ἑπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ὀνομάζονται ὡς ἑφεξῆς: Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος, Περίανδρος ὁ ἐκ Κορίνθου, Βίας ὁ Πριηνεὺς καὶ Κλεόβουλος ὁ Ῥόδιος. Οἱ δὲ σοφοὶ οὗτοι συνερχόμενοι συχνάκις, συνδιελέγοντο ἐνγένει περὶ τοῦ τρόπου τῆς συςάσεως τῆς ἀρίστης πολιτείας, ἤτοι περὶ τῶν μέσων τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐθνῶν. Ἐν μιᾷ δὲ τῶ ἡμερῶν ἐπροτάθη τὸ ζήτημα εἰς τὴν αὐλὴν Περιάνδρου τοῦ Κορινθίου «ποία ἦτον ἡ ἀριστη πολιτεία». «Ἐκείνη, εἶπενὁ Βίας, ὅπου οἱ νόμοι δὲν ἔχουν ἄλλον ἀνώτερον». Ὁ δὲ Θαλῆς «ὅπου οἱ κάτοικοι δὲν εἶναι οὔτε πολὺ πλούσιοι οὔτε πολὺ πτωχοί». Ὁ δὲ Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης (ὅστις διὰ τὴν μεγάλην φρόνησίν τον συνανεςρέφετο πολλάκις μετὰ τῶν ἑπτὰ σοφῶν) «ὅπου ἡ ἀρετὴ τιμᾶται καὶ ἡ κακία μισεῖται». Ὁ δὲ Πιττακὸς «ὅπου τὰ ἀξιώματα δίδονται πάντοτε εἰς τοὺς ἐναρέτους καὶ οὐδέποτε εἰς τοὺς πονηρούς». Ὁ δὲ Κλεόβουλος «ὅπου οἱ πολῖται φοβοῦνται μᾶλλον τὸν ψόγον παρὰ τὴν τιμωρίαν». Ὁ δὲ Χίλων «ὅπου οἱ νόμοι τιμῶνται μᾶλλον ἢ οἱ ῥήτορες». Ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ Σόλωνος ἦτον ἡ ἐπικρατεστάτη, εἰπόντος, ὅτι «ἐκείνη εἶναι ἡ ἀρίστη πολιτεία, ὅπου τὸ ἀδίκημα πρὸς τὸν ἐλάχιστον πολίτην θεωρεῖται ὡς ἀδίκημα πρὸς τὴν πολιτείαν».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς, λαὸς κατοικῶν μεταξὺ τῆς Ἀττικῆς καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, εἶχον ἐπὶ πολὺν χρόνον πόλεμον διὰ τὴν κατοχὴν τῆς νήσου Σαλαμῖνος. Ἀποκαμόντες δὲ ἀπὸ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας εἶχον πάθει, οἱ Ἀθηναῖοι ἐψήφισαν νόμον καταγινώσκοντα θάνατον κατ' ἐκείνου ὅστις ἤθελε προτείνει ν' ἀνανεωθῇ ἡ ἀντιποίησις ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης. Ὁ δὲ Σόλων λυπούμενος διὰ τὴν ἀτιμίαν τῆς πατρίδος του, καὶ παρατηρῶν τοὺς νέους ἐπιθυμοῦντας ἅπαντας ν' ἀνανεώσωσι τὸν πόλεμον, ἀλλὰ φοβούμενος νὰ λαλήσῃ περὶ τούτου, ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον στρατήγημα. Κλεισθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν του, διέδωκεν ὅτι ἦτον ἔξω φρενῶν. Ἐν τούτοις ἐνησχολεῖτο ἐπιμελῶς εἰς τὸ νὰ συνθέσῃ ποίημά τι περὶ Σαλαμῖνος, καὶ ἀφοῦ τὸ ἐτελείωσεν, αἰφνιδίως, ἐξῆλθε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τὸ νυκτερινὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. Ὁ δὲ λαός, παρακινηθεὶς ἀπὸ τοιοῦτον ἀσυνήθιστον θέαμα, συνέρρευσε περὶ αὐτὸν, καὶ τότε ὁ Σόλων ἀναβὰς εἰς τὸν λίθον περὶ τοῦ ὁποίου οἱ κήρυκες ἐσυνείθιζον νὰ ἵστανται, ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ποίημά του. Οἱ δὲ φίλοι του μεγαλοφώνως ἐπευφήμησαν αὐτὸν, καὶ παρεκίνησαν τὸν λαὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλάς του. Ὁ μὲν νόμος λοιπὸν ἠκυρώθη ἀμέσως, ἡ δὲ ἀρχηγία τῆς ἐκστρατείας, ἥτις εἶχεν ἤδη ἑτοιμασθῇ, ἀνετέθη εἰς τὸν Σόλωνα.

Ὁ δὲ Σόλων μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τόπον τινὰ παράλιον, ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέλουν ἑορτήν τινα εἰς τὴν Δήμητραν, ἔχειλεν ἄνθρωπον εἰς τὴν νῆσον, ὅστις προσποιούμενος ὅτι εἶναι αὐτόμολος, εἶπεν εἰς τοὺς Μεγαρεῖς, ἐὰν θέλωσι νὰ λάβωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὰς πρώτας γυναῖκας τῶν Ἀθηναίων, νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Οὗτοι δὲ ἐπιβάντες ἀμέσως ἐπὶ πλοίου τινὸς ἐξέπλευσαν. Ὅτε δὲ ὁ Σόλων εἶδεν αὐτοὺς ἐρχομένους, προσέταξε τὰς γυναῖκας ν' ἀναχωρήσωσι, καὶ ἐνδύσας τοὺς νέους μὲ τὰ φορέματα τῶν γυναικῶν καὶ μὲ κεκρυμμένα ξυρίδια, προσέταξεν αὐτοὺς νὰ παίζωσι καὶ νὰ χορεύωσιν εἰς τὸ παράλιον, ἕως ὅτου οἱ ἐχθροὶ νὰ ἀποβῶσιν εἰς τὴν ξηράν. Οἱ δὲ Μεγαρεῖς ἐνέπεσον εἰς τὴν παγίδα· διότι ὅτε ἦλθον διὰ νὰ συλλάβωσι τὰς ὑποτιθεμένας γυναῖκας, ἐφονεύθησαν ἅπαντες, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τότε ἐπιπλεύσαντες, ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κρισσαῖος πόλεμος.

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Σόλων ἔπεισε τοὺς Ἕλληνας νὰ τιμωρήσωσι πρᾶξίν τινα θεωρουμένην κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὡς μεγάλην ἀσέβειαν. Εἰς τὸ ἱερὸν καὶ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προσήρχοντο ἄνθρωποι χάριν εὐλαβείας, καὶ ἐπειδὴ ἔκειτο πλησίον τῆς θαλάσσης, οἱ προσκυνηταὶ πολλῶν μερῶν ἤρχοντο εἰς αὐτὸ διὰ πλοίων. Ἐσυνείθιζον δὲ νὰ ἀποβαίνωσιν εἰς τὸν λιμένα τῆς Κρίσσης, ὁ δὲ λαὸς τῆς χώρας ἐκείνης ἤρχισε τέλος νὰ ἐπιβάλλῃ βαρὺν φόρον ἐπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπέφερεν ἐλάττωσιν τῶν προσκυνητῶν, ὁ λαὸς τῶν Δελφῶν ἐπεκαλέσθη ψήφισμά τι τῶν Ἀμφικτυόνων, τὸ ὁποῖον ἐκήρυττεν ὅτι ὅλοι ἔπρεπε νὰ προσέρχωνται εἰς τὸ μαντεῖον ἀνεξόδως, καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Κρισσαίους νὰ τὸ φυλάττωσιν. Ἀλλ' ὁ ἀσεβὴς λαός, εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν τῶν Δελφῶν, τὴν ἐλεηλάτησε, καὶ μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τοῦτο, ἁρπάσας τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους τῶν Δελφῶν. Διὰ τῶν λόγων λοιπὸν τοῦ Σόλωνος, πρεσβευτοῦ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην, οἱ Ἀμφικτύονες ἐπείσθησαν νὰ κηρύξωσι πόλεμον κατὰ τῶν Κρισσαίων, καὶ ὅλαι αἱ πολιτεῖαι ἔσειλαν τὰ στρατεύματά των. Ἀλλ' οἱ Κρισσαῖοι ἀνθίσταντο γενναίως, καὶ μόνον μετὰ δέκα ἔτη ἐνικήθησαν. Ἐθανατώθησαν δὲ ἅπαντες, ἢ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Σόλωνος, ἡ χώρα των ἀφιερώθη εἰς τὸν θεόν, καὶ κατάρα ἐξεφωνήθη κατὰ τοῦ ἐπιχειρήσαντος νὰ τὴν καλλιεργήσῃ.

Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐποχὴν προσεκλήθη ὁ Σόλων νὰ γείνῃ νομοθέτης τῆς πατρίδος του, οἱ δὲ νόμοι, τοὺς ὁποίους συνέταξε, δὲν ἦσαν οἱ ἄριστοι πάντων, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν, ἀλλ' οἱ ἄριστοι τῶν ὅσων οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἐπιδεκτικοί.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπρονόησεν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν εἰσαγαγὼν τὸν νόμον τὸν ὀνομασθέντα σεισάχθειαν, δι' οὗ κατηργήθησαν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα χρέη. Ἀκολούθως δὲ ἠκύρωσεν ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντος (1), ἐκτὸς τῶν φονικῶν. Ἔπειτα δὲ κα-

(1) Οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἦσαν τοσοῦτον αὐστηροὶ ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἦσαν γεγραμμένοι οὐχὶ διὰ μελάνης, ἀλλὰ δι' αἵματος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταργήσας τὰ προνόμια τῶν εὐπατριδῶν, διήρεσε τοὺς πολίτας κατὰ λόγον τῆς ἰδιοκτησίας των εἰς τέσσαρας τάξεις· ἤτοι τὴν τῶν πεντακοσιομεδίμνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδίδοντο ἡ ἀρχοντία καὶ ἄλλαι μεγάλαι ἀρχαὶ τῆς πολιτείας καὶ αἱ στρατηγίαι, τὴν τῶν τριακοσιομεδίμνων (ἱππέων), τῶν διακοσιομεδίμνων (ζευγιτῶν) καὶ τῶν θητῶν· ἡ δὲ δευτέρα καὶ τρίτη τάξις ἀπετέλουν τὴν κυρίαν δύναμιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἐξελέγοντο ὡς μέλη τῆς βουλῆς· ἡ δὲ τετάρτη, ἡ καὶ πτωχοτέρα, ἦτον ἡ πολυαριθμοτέρα, μὴ ἔχουσα ἄλλο δικαίωμα εἰμὴ νὰ συμψηφίζῃ μετὰ τῶν πλουσίων εἰς τὴν δημοσίαν συνέλευσιν, ἥτις ἔθετο τοὺς νόμους καὶ ἀπεφάσιζε περὶ μεγάλων ὑποθέσεων.

Ὁ Σόλων συνέστησε βουλὴν, τὸ πρῶτον μὲν συγκροτουμένην ἀπὸ 400, μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ 500 μέλη, ἥτις προητοίμαζε πᾶσαν ὑπόθεσιν πρὶν συζητηθῇ εἰς τὴν δημοσίαν συνέλευσιν (ἐκκλησίαν τοῦ δήμου)· τὸν δὲ Ἄρειον Πάγον κατέστησε φύλακα τῶν νόμων καὶ μέγαν ἠθικὸν ἔφορον τῆς πολιτείας.

Ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Σόλων συνεπλήρωσε τὴν νομοθεσίαν του, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν δῆμον τὴν ἄδειαν νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ περιηγηθῇ δέκα ἔτη, ἐπειδὴ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἤλπιζεν ὅτι ἤθελον συνειθίσει εἰς αὐτὴν, καὶ δὲν ἤθελον ἐπιθυμήσει μεταβολήν. Δοθείσης δὲ τῆς ἀδείας, ἀπέπλευσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ μετέβη εἰς Αἴγυπτον διὰ νὰ συνδιαλεχθῇ μὲ τοὺς σοφοὺς τῆς περιφήμου ἐκείνης χώρας· ἔπειτα δὲ περιηγήθη εἰς τὰς Σάρδεις, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τῆς Λυδίας ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅπου ἐβασίλευε τότε ὁ Κροῖσος, ὅστις ἐνομίζετο ὁ πλουσιώτατος τῶν μοναρχῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ αὐλὴ ἦτο τὸ καταφύγιον ὅλων τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Σόλων καὶ Κροῖσος (560 π. Χ.).

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Σόλωνος, οἱ βασιλικοὶ ὑπηρέται, κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως, ὡδήγησαν αὐτὸν εἰς

Ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ Δράκων διατί προσδιώρισε ποινὴν δι' ὅλα σχεδὸν τὰ ἀδικήματα, τὸν θάνατον; ἀπεκρίθη, τὰ μὲν μικρὰ ἀδικήματα ἐνόμιζεν ἄξια θανάτου, διὰ δὲ τὰ μεγαλήτερα δὲν εἶχε ποινὴν βαρυτέραν τοῦ θανάτου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ ἀνάκτορα καὶ τῷ ἔδειξαν ὅλους τοὺς θησαυροὺς. Ὁ δὲ Κροῖσος τότε εἶπεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ἀκούσας πολλὰ περὶ τῆς σοφίας καὶ τῶν περιηγήσεών του πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων, ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τίς ἦτον ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος ἐξ ὅσων εἶδέ ποτε. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἶχε βεβαίας ἐλπίδας, ὅτι ἤθελεν ὀνομάσει αὐτὸν, ἀλλ' ὁ Σόλων ἀπεκρίθη· «Τέλλος ὁ Ἀθηναῖος»· ὁ δὲ Κροῖσος ἠρώτησε διὰ τί ἐνόμιζεν αὐτὸν εὐδαιμονέστατον ἄνθρωπον; Διότι, εἶπεν ὁ Σόλων, εἶδε τὴν πατρίδα του εὐτυχοῦσαν, ἐγέννησεν ἀγαθοὺς υἱοὺς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς ἅπαντας μὲ τέκνα, καὶ ὅλους ζῶντας· καὶ τέλος ἔπεσε μαχόμενος ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, καὶ ἐτάφη μὲ δημόσια ἔξοδα εἰς τὸν τόπον ὅπου ἔπεσεν.»

Ὁ Κροῖσος ἠρώτησεν αὐτὸν ἔπειτα ποῖος ἦτον ὁ εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος μετὰ τὸν Τέλλον; «Ὁ Κλεόβις καὶ ὁ Βίτων ἀπεκρίθη ὁ Σόλων, διότι οὗτοι ὄντες Ἀργεῖοι, εἶχον ἱκανὰ νὰ ζήσωσιν· εἶχον δὲ τοσαύτην σωματικὴν ἰσχὺν, ὥστε ὄχι μόνον ἀπήλαυσαν πολλὰ βραβεῖα εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἀλλ' ἐνῷ ποτε οἱ βόες, οἵτινες ἔμελλον νὰ σύρωσιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας τὴν ἅμαξαν τῆς μητρός των ἐν καιρῷ μεγάλης τινὸς ἑορτῆς, ἐβράδυναν νὰ φθάσωσιν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν, οὗτοι ζευχθέντες ἔσυραν αὐτὴν μέχρι τοῦ ναοῦ, εἰς διάστημα πλειότερον τῶν πέντε μιλίων. Ἅπας δὲ ὁ λαὸς, ὅσις ἔγεινεν αὐτόπτης τῆς υἱϊκῆς των εὐσεβείας, ἐπευφήμησεν αὐτοὺς μεγάλως, αἱ δὲ γυναῖκες ηὐλόγησαν τὴν μητέρα, ἥτις ἐγέννησε τοιούτους υἱούς. Ἡ δὲ μήτηρ, πλήρης χαρᾶς, ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὴν νὰ τοῖς χαρίσῃ, ὅ,τι ἦτον ἄριστον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀφοῦ ἡ θυσία καὶ ἡ ἑορτὴ ἔλαβον τέλος, οἱ δύω νέοι ἀπῆλθον νὰ κοιμηθῶσιν εἰς τὸν ναὸν, καὶ δὲν ἐξύπνησαν πλέον.»

Ὁ Κροῖσος λοιπὸν ὀργισθεὶς μεγάλως, ἠρώτησε διατί ὁ Σόλων ἐνόμιζεν αὐτὸν ὀλιγώτερον εὐδαίμονα παρὰ τοὺς πάντη ἀσημάντους τούτους ἀνθρώπους. Ὁ δὲ Ἀθηναῖος τότε ἐλάλησε διεξοδικῶς περὶ τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ ἐτελείωσε λέγων, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτολμήσῃ νὰ κηρύξῃ ἄνθρωπον εὐδαίμονα πρὶν ἴδῃ τὸ τέλος τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βίου του. Καὶ ὁ μὲν Κροῖσος, ὅστις μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε γνωρίσει ποτὲ δυστυχίαν, ἀπέπεμψε αὐτὸν μὲ τρόπον περιφρονητικόν, ὡς ἄνδρα ὀλίγον ἱκανὸν νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν εὐδαιμονίαν· ὁ δὲ Σόλων ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν αὐλὴν τῶν Σάρδεων.

Κροῖσος καὶ Κῦρος (559 π. Χ.).

Μετά τινα δ' ἔτη, ὁ Κροῖσος ἦλθεν εἰς πόλεμον μὲ τὸν μέγαν Κῦρον, βασιλέα τῆς Περσίας, καὶ νικηθεὶς εἰς τὴν μάχην ἐκλείσθη εἰς τὰς Σάρδεις. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι κυριεύσαντες τὴν πόλιν ἡχμαλώτισαν τὸν Κροῖσον, ὁ δὲ Κῦρος, ἀπεφάσισε νὰ τὸν καύσῃ ζῶντα. Κατεσκευάσθη λοιπὸν μεγάλη πυρά, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεβιβάσθη ὁ Κροῖσος δεδεμένος, καὶ πῦρ ἐβλήθη εἰς τὴν πυράν του. Ἐνῷ δὲ ὁ Κροῖσος περιέμενεν οὕτω τὸν θάνατον, ἐνθυμήθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, καὶ ἀναστενάξας ἀνεβόησε τρὶς, «Σόλων!» ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας τοῦτο, ἔστειλε διερμηνεῖς διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσωσι τί ἐσήμαινε τοῦτο. Ἀνέφερε λοιπὸν ὅλην τὴν ἱστορίαν, καὶ ἀφοῦ ἐξηγήθησαν ταῦτα εἰς τὸν Κῦρον, ἤρχισεν οὗτος νὰ σκέπτηται περὶ τῆς ἀβεβαιότητος ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ πόσον ἔγκλημα ἤθελε πράξει, ὢν καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος, νὰ παραδώσῃ εἰς τὰς φλόγας τὸν ὅμοιόν του, ὅστις ἐξισοῦτο μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν εὐτυχίαν. Προσέταξε λοιπὸν νὰ σβυσθῇ τὸ πῦρ καὶ νὰ καταβιβασθῇ ὁ Κροῖσος, τὸν ὁποῖον κατέταξεν εἰς τὸ ἑξῆς μεταξὺ τῶν φίλων του.

Καὶ ὁ Κῦρος αὐτὸς ἔδωκεν ἕτερον παράδειγμα τῆς ἀληθείας τοῦ ἀξιώματος τοῦ Σόλωνος. Ἀφοῦ κατέκτησε τοὺς Μήδους, τοὺς Λυδοὺς, τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἄλλα ἔθνη, ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Τομύριδος, βασιλίσσης τῶν Μασσαγετῶν, Τουρκικοῦ τινος ἔθνους, κατοικούντων πρὸς ἄρκτον τῆς Περσίας. Νικηθεὶς δ' ἐφονεύθη εἰς μεγάλην τινὰ μάχην, καὶ ἡ κεφαλή του κομισθεῖσα εἰς τὴν βασίλισσαν ἐβλήθη παρ' αὐτῆς εἰς ἀγγεῖον πλῆρες ἀνθρωπίνου αἵματος, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης ἀπειλῆς ὅτι ἤθελε τὸν χορτάσει μὲ ἀνθρώπινον αἷμα.

Ὁ Πεισίστρατος (550 π. Χ.).

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Σόλωνος ἐγεννήθησαν πάλιν ταραχαὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὰς ἔριδας μεταξὺ τῶν φατριῶν, ὁ Πεισίστρατος, ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ συγγενὴς τοῦ Σόλωνος, ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δήμου. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν πληγώσας ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἡμιόνους του, εἰσῆλθεν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ παρέστησεν εἰς τὸν δῆμον, ὅτι μόλις εἶχε σώσει τὴν ζωήν του ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ δήμου, οἵτινες ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, ἐνῷ ἀπήρχετο εἰς τοὺς ἀγρούς του. Ἀμέσως λοιπὸν ὁ δῆμος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σῶμά τι στρατιωτῶν διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς φύλακές του, καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ γείνῃ *τύραννος* τῆς πόλεως· διότι οὕτως ὠνόμαζον οἱ Ἕλληνες πάντα ἄνθρωπον, ὅστις κατελάμβανε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἰς ἐλευθέραν πολιτείαν. Οἱ τῆς ἐναντίας ὅμως φατρίας ἑνωθέντες ἠνάγκασαν τὸν Πεισίστρατον ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ἐδιχονόησαν πάλιν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἐπρότεινε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα του. Εἰς τοῦτο συγκατετέθη προθύμως ὁ Πεισίστρατος, καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἀττικήν. Τῆς εἰσόδου δ' αὐτοῦ προηγεῖτο μεγαλόσωμός τις γυνή, ἐνδεδυμένη μὲ πανοπλίαν ὡς ἡ Παλλὰς Ἀθηνᾶ, ἡ προστάτις τῆς πόλεως, καὶ ἐφ' ἁρμάξης καθημένη. Κήρυκες δὲ προπορευόμενοι ἐκήρυττον εἰς τὸν λαὸν νὰ δεχθῇ τὸν Πεισίστρατον τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ θεὰ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀκρόπολίν της.

Ὁ Πεισίστρατος ἐξωσθεὶς πάλιν, ἔμεινεν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς δέκα ἔτη. Εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους τούτου, συλλέξας στρατεύματα, ἐπανῆλθε, καὶ νικήσας τοὺς ἀντιπάλους του, ἔμεινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τοῦ βίου του. Ἐκυβέρνα δὲ εἰς ἄκρον ἡμέρως καὶ δημοτικῶς, διετήρησεν ὅλους τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, καὶ μετεχειρίζετο τὸν σεβάσμιον νομοθέτην αὐτῶν μὲ μέγιστον σέβας· ἀπέθανε δὲ τῷ 528 πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ Ἁρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων (514 π. Χ.).

Τὸν Πεισίστρατον διεδέχθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν του οἱ υἱοί του Ἱππίας καὶ Ἵππαρχος. Οἱ δ' ἄνακτες οὗτοι ἐκυβέρνων μὲ μεγαλητέραν ἡμερότητα ἢ ὁ πατὴρ αὐτῶν· ἠλάττωσαν τοὺς φόρους, καὶ αἱ Ἀθῆναι διετέλουν εὐτυχεῖς ἐπὶ τῆς κυβερνήσεώς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

των, ἕως οὗ συνέβη τὸ ἀκόλουθον δυστύχημα, τὸ ὁποῖον τὸν μὲν ἕνα ἐξ αὐτῶν ἐστέρησε τῆς ζωῆς, τὸν δὲ ἕτερον μετέβαλεν εἰς τύραννον, κατὰ τὴν νεωτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως.

Ὑπῆρχεν εἰς Ἀθήνας ἀνήρ τις ὀνομαζόμενος Ἀριστογείτων, ὅστις ἠγάπα ὡραῖόν τινα νέον ὀνομαζόμενον Ἁρμόδιον. Ὁ Ἵππαρχος ὡσαύτως ὑπερεπεθύμει τὴν φιλίαν τοῦ Ἁρμοδίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νέος ἀπέῤῥιψε τὰς προτάσεις του, εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ὑβρίσῃ ἐμποδίζων τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ συμμεθέξῃ θρησκευτικῆς τινος πομπῆς. Οἱ δύο λοιπὸν φίλοι ἀπεφάσισαν νὰ τὸν ἐκδικηθῶσιν· ἄλλοι δὲ, ἀπὸ διαφόρους αἰτίας παρακινούμενοι, ἐγένοντο μέτοχοι τῆς συνωμοσίας, καὶ συνεφώνησαν ἐπιπεσόντες νὰ φονεύσωσι τοὺς δύο ἀδελφοὺς ἐν καιρῷ μεγάλης τινὸς ἐθνικῆς ἑορτῆς, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἄγοντες τὴν πομπὴν ἐσυνείθιζον νὰ ἐμφανίζωνται μὲ πανοπλίαν, καὶ τοιουτοτρόπως ἤθελον δυνηθῆ νὰ ἐκτελέσωσιν εὐκολώτερα τὸ σχέδιόν των.

Κατὰ δὲ τὴν προσδιωρισμένην ἡμέραν ὁ Ἱππίας διέταττε τὰ τῆς πομπῆς ἐκτὸς τῆς πόλεως. Καὶ ὁ μὲν Ἁρμόδιος καὶ ὁ φίλος του ἦσαν ἐκεῖ ἕτοιμοι μὲ τὰ ξίφη των, ἀλλὰ βλέποντες ἕνα τῶν συνωμοτῶν συνομιλοῦντα ἰδιαιτέρως μὲ τὸν Ἱππίαν, ἐφοβήθησαν μήπως ἐπροδόθησαν, καὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὴν ἀφήσωσιν τὸν Ἵππαρχον νὰ τοὺς διαφύγῃ, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν ὅπου συναντήσαντες ἐφόνευσαν αὐτόν. Καὶ οἱ μὲν φύλακές του ἐφόνευσαν ἀμέσως τὸν Ἁρμόδιον, ὁ δὲ Ἀριστογείτων, φυγὼν, κατεδιώχθη καὶ ἐφονεύθη ὡσαύτως μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν. Ἀφοῦ δὲ ὁ Ἱππίας ἤκουσε τὴν δολοφονίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, προσέταξε τοὺς μέλλοντας νὰ ἀποτελέσωσι τὴν πομπὴν, νὰ καταθέσωσι τὰς ἀσπίδας καὶ τὰς λόγχας των, τὰ ὁποῖα ἦσαν τὰ μόνα ὅπλα, τὰ ὁποῖα εἶχον δικαίωμα νὰ φέρωσιν εἰς τὴν πομπὴν, καὶ νὰ ἀποχωρήσωσιν εἴς τινα θέσιν ἐκεῖ διὰ νὰ ἐξετασθῶσι, καὶ ὅσοι εἶχον ξίφη ἐγνώσθησαν ὡς συνωμόται, καὶ ἐτιμωρήθησαν ὡς τοιοῦτοι.

Ἔξωσις τοῦ Ἱππίου (510 π. Χ.).

Ὁ Ἱππίας γενόμενος ἤδη ὕποπτος καὶ σκληρὸς, ἐθανάτωσε διαφόρους πολίτας. Μία δὲ τῶν πλουσιωτάτων οἰκογενειῶν τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀθηνῶν, οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, ἀναχωρήσασα ἀπὸ τὴν πόλιν, κατέλαβεν ὀχυράν τινα θέσιν εἰς τὰ ὄρη τὰ μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, καιροφυλακτοῦσα νὰ καταλύσῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἱππίου. Συνέπεσε δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ν' ἀποφασίσωσιν οἱ Ἀμφικτύονες ν' ἀνοικοδομήσωσι τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερόν. Οἱ δ' Ἀλκμαιωνίδαι συμφωνήσαντες ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦτο· καὶ ἐνῷ δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ κτίσωσι τὸν ναὸν εἰμὴ μὲ πώρειον μόνον λίθον, ἔκτισαν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ μάρμαρον. Διὰ τῆς πράξεως δὲ ταύτης ἀπέκτησαν μεγάλην εὔνοιαν καὶ λέγεται περιπλέον ὅτι διὰ δώρων ἔπεισαν τὴν ἱέρειαν, ἥτις ἔδιδε τοὺς χρησμούς, νὰ παραγγέλλῃ εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὁσάκις ἤρχοντο νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, νὰ ἐλευθερώσωσι τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐξαιρέτως ἦσαν εὐπειθεῖς εἰς τὸν χρησμόν, συνέλεξαν τέλος πάντων στράτευμα, καὶ ἔστειλαν αὐτὸ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀλλ' ἐνικήθη, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἐφονεύθη. Ἔπειτα ἔστειλαν ἄλλο στράτευμα διὰ ξηρᾶς μετὰ τοῦ Κλεομένους, ἑνὸς τῶν βασιλέων των, ὅστις νικήσας τὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἔβραμον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρκησε τὸν Ἱππίαν καὶ τὴν φατρίαν του εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι μὲν εἶχον ἀφθόνους τροφὰς, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται δὲν ἦσαν παντάπασιν ἔμπειροι εἰς τὰς πολιορκίας, ὁ Κλεομένης ἡτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ, ὅτε κατὰ τύχην ἔπεσον εἰς τὰς χεῖράς του τὰ τέκνα τοῦ Ἱππίου, τὰ ὁποῖα ὁ πατήρ των ἔστελλεν ἐκτὸς τῆς χώρας. Ὁ Ἱππίας λοιπὸν, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ τέκνα του, συνεφώνησε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Ο ΔΑΡΕΙΟΣ ΕΝ ΤΗ ΣΚΥΘΙΑ (Πρὸ Χριστοῦ 500 περίπου ἔτη).

Ἡ ἔξωσις τοῦ Ἱππίου ἦτο μία ἐκ τῶν αἰτιῶν, ἥτις ἐγέννησε τοὺς πολέμους μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅστις ἐκυβέρνα τοὺς Πέρσας, ὠνομάζετο Δαρεῖος. Ἦτο δὲ πολὺ ἄξιος μονάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεθύμει, ὡς ἦτον ἐπόμενον, νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἐπικράτειάν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μόνος λαὸς κατὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀφορμὴν ἔχθρας ἦσαν οἱ Σκῦθαι, δηλαδὴ ὁ λαὸς ὅστις περιεπλανᾶτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ προσκείμενον μέρος τῆς Ἀσίας, ἤτοι εἰς τὸ νεώτερον Ῥωσσικὸν βασίλειον, ἡτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν των ἄγων στράτευμα 700,000 ἀνδρῶν.

Αἱ μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν συγκροτηθεῖσαι εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, περὶ ὧν διελάβομεν ἀνωτέρω, ἤκμαζον μὲν τότε μεγάλως διὰ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Κροίσου, καὶ εἶχον ἀποτελέσει μέρος τοῦ βασιλείου του. Μετὰ τὴν πτῶσιν δὲ αὐτοῦ ἔγειναν ὑπήκοοι τῆς Περσικῆς μοναρχίας, καὶ ἤδη, ὡς ναυτικοί, προσετάχθησαν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Βόσπορον (πορθμὸν φέροντα ἀπὸ τῆς Κ/πόλεως εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον), καὶ ἐκεῖ νὰ κατασκευάσωσι γέφυραν ἐκ πλοίων διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. Τούτου δὲ γενομένου, οἱ μὲν Πέρσαι διαβάντες ἐπορεύοντο διὰ νὰ περάσωσι τὸν Αἷμον, νῦν ὀνομαζόμενον Βαλκάνια, οἱ δ' Ἕλληνες, διαλύσαντες τὴν γέφυραν, ἔπλεον πρὸς τὸν ποταμὸν Ἴστρον, διὰ νὰ ἔχωσιν ἑτοίμην παρομοίαν γέφυραν, ὅτε τὸ στράτευμα ἤθελε φθάσει εἰς τὰς ὄχθας του.

Ὁ Δαρεῖος εἰσβαλὼν οὕτως εἰς τὴν Σκυθίαν διέτρεχεν αὐτὴν κατ' ἀρέσκειαν· διότι οἱ Σκῦθαι ἔφευγον αὐτὸν, καὶ δὲν ἤθελον νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν μάχης, πιστεύοντες εἰς τὴν φύσιν τῆς χώρας των, ἥτις συνισαμένη μόνον ἀπὸ βοσκησίμους γαίας, δὲν παρῆγε σῖτον. Κατὰ τοὺς ὀρθοὺς λοιπὸν ὑπολογισμούς των, ἡ σιτοδεία ἤρχισε νὰ γίνεται ἐπαισθητὴ εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον, καὶ ὁ Δαρεῖος ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐνεργήσῃ ἐσπευσμένην ἀποχώρησιν πρὸς τὸν Ἴστρον. Οἱ δὲ Σκῦθαι, οἵτινες ἦσαν ὅλοι ἱππεῖς, ἔσπευσαν πρὸ αὐτοῦ, καὶ κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν νὰ πείσωσι τοὺς Ἕλληνας διὰ νὰ ῥάξωσι τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ ἀναλάβωσι τὴν αὐτονομίαν των, διαλύοντες τὴν γέφυραν καὶ ἀφίνοντες τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ τὸ στράτευμά του ν' ἀπολεσθῶσιν ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὰ τόξα τῶν Σκυθῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μιλτιάδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ἦτον εἷς τῶν τυράννων, ὡς οἱ κυβερνῆται τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων πόλεων ὠνομάζοντο, προέτρεψεν ἐντόνως τοὺς ἄλλους νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν συμβουλὴν τῶν Σκυθῶν, ἀλλ' Ἱστιαῖος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ὑπενθύμισεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἂν ἀπετίνασσον τὸν Περσικὸν ζυγόν, καὶ ὁ λαὸς δὲν ἤθελεν ἀνέχεσθαι πλέον τὸν ἰδικόν των, καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ μείνωσι πιστοὶ εἰς τὸν βασιλέα των. Διὰ ν' ἀπατήσωσιν ὅμως τοὺς Σκύθας, ἐπροσποιήθησαν ὅτι ἐπείσθησαν εἰς τοὺς λόγους των, καὶ ἤρχισαν νὰ διαλύωσι τὴν γέφυραν εἰς τὸ πρὸς τὴν Σκυθίαν μέρος τοῦ ποταμοῦ.

Ἦτο δὲ νὺξ ὅτε τὸ Περσικὸν στράτευμα ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἴστρου, καὶ βλέπον τὴν γέφυραν διαλελυμένην, κατελήφθη ὑπὸ μεγίστης ἐκπλήξεως. Κατὰ διαταγὴν δὲ τοῦ βασιλέως, ἀνήρ τις, ὅστις εἶχε δυνατὴν φωνήν, σταθεὶς εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ προσεκάλεσεν Ἱστιαῖον τὸν Μιλήσιον. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν βαθεῖαν ἠρεμίαν τῆς νυκτὸς ὁ ἦχος τῆς φωνῆς ἔφθασεν εἰς τὸ ἀντίπεραν μέρος τοῦ εὐρυχώρου ποταμοῦ, ὁ Ἱστιαῖος ἀκούσας ἐξετέλεσε τὴν πρόσκλησιν. Ἡ γέφυρα λοιπὸν ἐπεσκευάσθη ἐσπευσμένως, οἱ δὲ Πέρσαι ἐσώθησαν μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τοὺς Σκύθας. Ὁ Δαρεῖος ἐξηκολούθησε τὴν ὁδοιπορίαν του πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀπὸ τὴν Σηστὸν διέβη εἰς τὴν Ἄβυδον· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον, καὶ ἔπειτα ἐκίνησεν εἰς τὰ Σοῦσα, τὴν Περσικὴν μητρόπολιν.

Ἀποστασία τῶν Ἰώνων (501 π. Χ.).

Ὅτε ὁ Δαρεῖος ἐκίνει πρὸς τὰ Σοῦσα, ὁ στρατηγὸς τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν ὡς ἀρχηγὸν ἀπηύθυνε παρατηρήσεις εἰς αὐτὸν ὅτι ἔπραξεν ἀντιπολιτικῶς δώσας εἰς τὸν Ἱστιαῖον τὴν ἄδειαν νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὑπῆρχον χρύσεια μεταλλεῖα καὶ ἄφθονος ξυλεία, ὥστε ἠδύνατο νὰ κατασκευάσῃ στόλον καὶ νὰ διεγείρῃ ἐπανάστασιν ὁπότε ἤθελεν. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν ἀπεφάσισε ν' ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ προσποιούμενος ὅτι εἶχε χρείαν τῆς συμβουλῆς του, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἱστιαῖον εἰς τὰ Σοῦσα, ὅπου μετεχειρίζετο αὐτὸν μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην. Ὁ περιορισμὸς ὅμως τῆς αὐλῆς ἔγεινε μετ' οὐ πολὺ ὀχληρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὸν Ἰστιαῖον, καὶ ἐπεθύμει νὰ γείνῃ ἐκ δευτέρου κύριος ἑαυτοῦ. Τὸ μόνον δὲ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἠδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ, ἦτο νὰ διεγείρῃ ἐπανάστασιν μεταξὺ τῶν Ἰώνων, ὡς οἱ Ἕλληνες τῶν παραλίων ὠνομάζοντο, νομίζων ὅτι ἠδύνατο νὰ σταλῇ διὰ νὰ τὴν καταπαύσῃ. Ἔγραψεν ἐπομένως εἰς τὸν γαμβρόν του Ἀρισταγόραν, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀναθέσει τὴν κυβέρνησιν τῆς Μιλήτου παρακινῶν αὐτὸν εἰς τοῦτο. Φοβούμενος ὅμως μήπως, ἐὰν ἔγραφε κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἤθελε περιπέσει εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν ἡ ἐπιστολή του καὶ προξενήσει τὸν ὄλεθρόν του, ἐπενόησε τὸ ἀκόλουθον εὐφυὲς σχέδιον. Προσεκάλεσε πιστὸν δοῦλον, καὶ ξυρίσας τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του, ἐνεχάραξεν εἰς τὸ δέρμα δι' ἐγκαύματος, ὅ,τι ἐπεθύμει νὰ εἴπῃ· ἔπειτα δὲ κρατήσας αὐτὸν ἕως ὅτου αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ηὔξησαν πάλιν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Μίλητον προσάζων νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ἀρισταγόραν νὰ ξυρίσῃ τὰς τρίχας καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ δέρμα του.

Ἡ δ' ἀποστολὴ αὕτη ἔπεισε τὸν Ἀρισταγόραν, ὅστις ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Πέρσην κυβερνήτην ἔριδος, διενοεῖτο περὶ τῆς ἀποστασίας. Συνεκάλεσε λοιπὸν συνέλευσιν τῶν πρώτων Μιλησίων, οἵτινες ὅλοι ἐπεδοκίμασαν τὰ σχέδιά του· διὰ νὰ προσελκύσῃ δὲ τὸν λαόν, δημοσίως παρητήθη τῆς τυραννίας, καὶ συλλαβὼν ὅλους τοὺς ἄλλους τυράννους, τοὺς ὄντας ἐν τῷ στόλῳ, ὅστις ἔτυχε τότε νὰ ἦναι εἰς τὴν Μίλητον, ἀπέστειλεν αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὰς πόλεις των, ὅπου ὅμως ὁ λαὸς τοὺς ἀπέλυσεν, ἐπειδὴ ἡ κυβέρνησίς των δὲν ἦτο τυραννική.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἐν Σπάρτῃ (500 π. Χ.).

Ὁ Ἀρισταγόρας, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην ἰσχυροῦ συμμάχου, ἀπεράσισε νὰ ζητήσῃ βοήθειαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπῆλθε λοιπὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Σπάρτην, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἄφθονα χρήματα, καὶ χάρτην τινὰ τοῦ κόσμου ἐγκεχαραγμένον ἐπὶ χαλκίνης πλακός (εἶναι δὲ ὁ πρῶτος χάρτης τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία ἀναφέρει). Εὗρεν δὲ αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα Κλεομένην, ἐξηγήσας ἐπ' αὐτοῦ τὰ διάφορα ἔθνη τῆς γῆς, περιγράψας τὴν ἔκτασιν καὶ δύναμίν των, καὶ διαβεβαιώσας αὐτὸν συγχρόνως ὅτι ἡ κατάκτησις τοῦ Περσικοῦ βασιλείου δὲν ἦτο δύσκολος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ ὁ μὲν Κλεομένης ὑπεσχέθη ὅτι θέλει ἀπαντήσει εἰς αὐτὸν τὴν τρίτην ἡμέραν. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἡμέρα αὕτη, ἠρώτησεν αὐτὸν πόσον ἀπέχουσι τὰ Σοῦσα ἀπὸ τὸ παράλιον. Καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας ἀπεκρίθη ὅτι ἦτο τριῶν μηνῶν δρόμος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀκούων αὐτὸν λαλοῦντα περὶ τοσαύτης ἀποστάσεως, παρήτησε πάντα στοχασμὸν τοῦ νὰ συνοδράμῃ, καὶ τὸν προσέταξε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Σπάρτην πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· ὁ Ἀρισταγόρας ὅμως λαβὼν κλάδον ἐλαίας εἰς τὴν χεῖρα, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱκετῶν, ἠκολούθησεν αὐτὸν μέχρι τῆς οἰκίας του. Ἐκεῖ δὲ εὗρεν αὐτὸν καθήμενον μὲ τὸ κοράσιόν του ἑπταετὲς ἢ ἐννεαετὲς τὴν ἡλικίαν, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ τὸ στείλῃ ἔξω, ὁ δὲ Κλεομένης τὸν προσέταξε νὰ μὴ φροντίζῃ περὶ αὐτοῦ καὶ νὰ εἴπῃ ὅ,τι ἤθελεν. Ὁ Ἀρισταγόρας τότε προσέφερεν εἰς αὐτὸν δέκα τάλαντα ἐὰν κατώρθωνε νὰ τὸν βοηθήσωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι (παρατηρητέον ὅτι τὸ τάλαντον ἰσοδυνάμει σχεδὸν μὲ 240 λίρας), ἀλλὰ δὲν συγκατετέθη. Τὴν δὲ προσφορὰν ηὔξησε βαθμηδὸν μέχρι πεντήκοντα ταλάντων, ὅτε τὸ κοράσιον ἐφώναξε· «Πάτερ ὁ ξένος θέλει σὲ διαφθείρει ἐὰν δὲν ἀναχωρήσῃς». Ὁ Κλεομένης λοιπὸν ἐξῆλθε τοῦ θαλάμου, καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ὑπεχρεώθη ν' ἀναχωρήσῃ ἐκείνην τὴν ἑσπέραν. Μετέβη δὲ ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐπέτυχεν εὐκόλως τὴν ὁποίαν ἐζήτει συνδρομήν.

Ἀμέσως δὲ ἐξέπλευσεν Ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ ἔρθασεν εἰς Μίλητον. Ὁ ἡνωμένος στόλος ἔπλευσεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ὁδηγούμενοι ἀπὸ τοὺς Ἐφεσίους προέβησαν μέχρι τῶν Σάρδεων, ἀπεχουσῶν πεντήκοντα περίπου μίλια. Κατέλαβον δὲ τὴν πόλιν ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπειδὴ ἡ Περσικὴ φρουρὰ εἶχεν ἀποχωρήσει εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Αἱ οἰκίαι δὲ τῶν Σάρδεων ἦσαν ἢ κατεσκευασμέναι ἀπὸ καλάμια ἢ ἐστεγασμέναι ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἐπειδὴ Ἀθηναῖός τις στρατιώτης κατὰ τύχην ἔβαλε πῦρ εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, αἱ φλόγες διεδόθησαν ταχέως, καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις ἔγεινε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Καὶ οἱ μὲν κάτοικοι, παροργισθέντες διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἰδιοκτησίας των, προσέδραμον εἰς τὰ ὅπλα, οἱ δὲ εἰσβαλόντες ἔκριναν εὔλογον ν'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀποχωρήσωσι τὴν νύκτα. Ἀλλὰ κατεδιώχθησαν ἀπὸ τὸ Περσικὸν ἱππικόν, τὸ ὁποῖον συμπλακὲν μετ' αὐτῶν τοὺς ἐνίκησεν εἰς τὴν Ἔφεσον. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια ἐγκαταλιπόντες τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν τύχην των.

Οἱ Ἴωνες, ἐγκαταλελειμμένοι τοιουτοτρόπως, καὶ φοβούμενοι τὴν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν διὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, συνήθροισαν στόλον τριακοσίων μέχρι τετρακοσίων πλοίων, διὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς ἕτερον ἑξακοσίων πλοίων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἔμαθον, ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μέρη κατ' αὐτῶν. Εἷς δὲ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ὀνομαζόμενος Διονύσιος τοὺς ὑπεσχέθη, ἐὰν μόνον ἀκολούθουν τὰς διαταγάς του, ὅτι ἤθελε καταστήσει αὐτοὺς ἀνωτέρους τοῦ ἐχθροῦ. Ἀφοῦ συγκατετέθησαν εἰς τοῦτο, ὁ Διονύσιος ἐπιβιβάζων αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν πρωΐαν εἰς τὰ πλοῖά των, τοὺς ἐξῆγεν εἰς τὸ πέλαγος καὶ τοὺς ἐγύμναζεν. Ὑπέμειναν δὲ ταῦτα ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ὄχι περισσότερον, διότι ἐκήρυξαν ὅτι ἡ δουλεία τῶν Περσῶν εἶναι ἀνεκτοτέρα παρὰ τοιαύτην σκληραγωγίαν, καὶ στήσαντες σκηνὰς ἐπί τινος νήσου, κατῴκουν ἐκεῖ ἐν ἀνέσει, ἑωσοῦ ὁ Περσικὸς στόλος ἐλθὼν προσέβαλεν αὐτούς. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μάχης δύναταί τις εὐκόλως νὰ εἰκάσῃ· διότι μόνοι οἱ Χῖοι ἐπολέμησαν γενναίως, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον. Ὁ δὲ Διονύσιος, γνωρίζων ὅτι ἡ πατρίς του ἤθελεν ὑποδουλωθῇ, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς αὐτήν, ἀλλ' ἔπλευσεν εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ἐκεῖ ἔζη διὰ τῆς πειρατείας, φειδόμενος ὅμως πάντοτε τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων.

Καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας, ὅστις εἶχε φύγει εἰς τὴν Θράκην, συνεπλάκη μὲ τὸν λαὸν τῆς χώρας ἐκείνης. Ὁ δὲ Ἱστιαῖος ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν βασιλέα, σύμφωνα μὲ τὰς προσδοκίας του, νὰ καταβῇ εἰς τὸ παράλιον διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς Σάρδεις, εὗρεν ὅτι ὑποπτεύετο ἀπὸ τὸν Πέρσην Κυβερνήτην, καὶ ἔφυγε τὴν νύκτα εἰς τὴν Χίον. Μετά τινα δὲ χρόνον, συναθροίσας στρατεύματα καὶ στερούμενος σίτου διὰ νὰ τὰ τρέφῃ, ἀπέβη εἰς τὸ παράλιον ἐπ' ἐλπίδι νὰ προμηθευθῇ σῖτον ἀπὸ τοὺς πλουσίους σιτοφόρους ἀγροὺς τῆς χώρας, ἀλλὰ νικηθεὶς ἠχμαλωτίσθη ἀπὸ τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Περσικὰ στρατεύματα· μετενεχθεὶς δὲ εἰς Σάρδεις ἐθανατώθη ἀπὸ τὸν Σατράπην, ἡ δὲ κεφαλή του ἐστάλη εἰς τὰ Σοῦσα· ἀλλ' ὁ Δαρεῖος, ὅστις ἦτον εὐγνώμων βασιλεὺς καὶ ἐνθυμεῖτο τὰς εὐεργεσίας του, ἐκήδευσεν αὐτὸν ἐντίμως καὶ ἐπέπληξε τοὺς θανατώσαντας αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Π'.

Τρίτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 490 μέχρι τοῦ 323 π. Χ.

Εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Δαρεῖος, παροργισθεὶς μεγάλως κατὰ τῶν Ἀθηναίων, διότι ἐβοήθησαν τοὺς Ἴωνας εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ἀπεφάσισε νὰ κατακτήσῃ ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν συμπεριλάβῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Ἐσυνείθιζον δὲ οἱ Πέρσαι, ὅτε ἤθελον νὰ ἐξουσιάσωσι λαόν τινα, νὰ στέλλωσι κήρυκας εἰς αὐτὸν ζητοῦντες γῆν καὶ ὕδωρ, εἰς σημεῖον ὅτι ἀνεγνώριζον τὸν Περσικὸν μονάρχην ὡς κύριον τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος. Κήρυκες λοιπὸν ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοιαύτη δὲ διχόνοια ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὥστε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, μισοῦντες τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀθηναίους ἐγένοντο προθύμως ὑποτελεῖς ξένου κυρίου. Ὡς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δέ, οὗτοι ἀπέβαλον περιφρονητικῶς τὴν πρότασιν, καὶ ἔρριψαν τοὺς κήρυκας εἰς πηγάδιόν τι, λέγοντες εἰς αὐτοὺς νὰ λάβωσιν ὕδωρ, ἐὰν ἤθελον. Οὗτοι λοιπὸν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡτοιμάζοντο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὰ Περσικὰ ὅπλα.

Ὁ Δαρεῖος συλλέξας μέγαν στόλον καὶ στρατὸν, ἀνέθηκε τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ εἰς δύο τῶν στρατηγῶν του ὀνομαζομένους Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην, προστάζων αὐτοὺς νὰ ἐπιπλεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑποτάξωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἀπέβησαν λοιπὸν εἰς τὴν νῆσον Εὔβοιαν καὶ κυριεύ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαντες αὐτὴν ἠχμαλώτισαν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἐρετρίας, σκοπεύοντες νὰ τοὺς παραλάβωσιν εἰς τὴν Περσίαν, ἐπειδὴ εἶχον συμμεθέξει τῆς ἐκστρατείας, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Σάρδεις ἐπυρπολήθησαν. Ὁ δὲ Ἱππίας, ὢν μετ' αὐτῶν, τοὺς παρεκίνησεν ἔπειτα νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οὗτοι δὲ διαπλεύσαντες τὸ στενὸν κατέλαβον τὴν κατὰ τὴν χώραν ταύτην πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος.

6 Οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τούτοις ἡτοιμάζοντο ν' ἀντιστασθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας· ἔστειλαν δὲ ταχυδρόμον εἰς τὴν Σπάρτην· καὶ ἂν καὶ τὸ ἀπόστημα ἦτο πλειότερον τῶν 100 μιλίων, ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην τὴν δευτέραν ἡμέραν. Ἐρρέθη δὲ, ὅτι ἐνῷ διέβαινε τῶν ὀρέων τῆς Ἀρκαδίας, ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Πανὸς, τοῦ θεοῦ τῆς χώρας ἐκείνης, κράζοντος αὐτὸν, καὶ ἐρωτῶντος διατί δὲν τὸν ἐλάτρευον, ἀλλὰ βεβαιοῦντος ὅτι ἤθελε τοὺς βοηθήσει εἰς τὴν μάχην· τοῦτο δὲ, ὡς λέγουν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ εἰσαχθῇ ἡ λατρεία τοῦ Πανὸς εἰς τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον νόμον νὰ μὴ ἐκστρατεύωσι ποτὲ ἀπὸ τὴν πατρίδα των πρὸ τῆς πανσελήνου, καὶ συνέβη νὰ ἦναι μόνον ἡ ἐννάτη ἡμέρα τοῦ μηνὸς ὅτε ἔφθασεν ὁ ταχυδρόμος τῶν Ἀθηναίων· δὲν ἠδύναντο λοιπὸν νὰ κινήσωσιν εἰμὴ μετὰ πέντε ἡμέρας· καὶ ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος τῶν Ἀθηναίων δὲν ἐπεδέχετο τοιαύτην ἀναβολὴν, οὗτοι ἡτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσωσι τὸ Περσικὸν στράτευμα μὲ μόνην τὴν συνδρομὴν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Πλαταιῶν, μιᾶς τῶν πόλεων τῆς Βοιωτίας, ἥτις ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς χιλίους στρατιώτας. Καὶ τὰ μὲν στρατεύματα αὐτῶν συνεποσοῦντο εἰς 9 μόνον χιλιάδας, τὰ δὲ τῶν Περσῶν λέγεται ὅτι ὑπερέβαινον τὰς 300,000 ἀνδρῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον δέκα στρατηγοὺς, εἷς τῶν ὁποίων ἦτον ὁ Μιλτιάδης. Εἰς δὲ τὸ πολεμικὸν συμβούλιον, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη, ὁ Μιλτιάδης παρεκίνει αὐτοὺς ἐπιμόνως νὰ πολεμήσωσιν ἀμέσως, δεικνύων τὸν κίνδυνον τῆς ἀναβολῆς, καὶ τὴν ἐντεῦθεν πιθανότητα τοῦ ν' ἀναλάβῃ ὁ Ἱππίας τὴν ἐξουσίαν του. Καὶ τέσσαρες μὲν ἐξ αὐτῶν εἶχον τὴν αὐτὴν γνώμην, οἱ δὲ ἄλλοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς. Οὕτω λοιπὸν διηρημένων ἐξίσου τῶν γνωμῶν, ἡ ὁριστικὴ ψῆφος ἀπέκειτο εἰς τὸν Πο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λέμαρχον· οὗτος δὲ τὴν ἔδωκεν ὑπὲρ τοῦ Μιλτιάδου, εἰς τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ὅσοι τῶν στρατηγῶν του ἦσαν σύμφωνοι μετ' αὐτοῦ παρεχώρουν τὰς ἡμέρας τῆς στρατηγίας των· διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον νόμον νὰ διοικῶσι παρ' ἡμέραν οἱ στρατηγοί.

7 Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη (490 π. Χ.).

Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὰ στρατεύματά του εἰς μάχην, ἐκτείνων τὸ μέτωπον αὐτῶν ὅσον ἠδύνατο περισσότερον. Καὶ ὁ μὲν Πολέμαρχος ἦτον ἀρχηγὸς τοῦ δεξιοῦ κέρατος, οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἀπετέλουν τὸ ἀριστερόν. Τὸ διάστημα δὲ μεταξὺ τῶν δύο στρατευμάτων ἦτον ἓν περίπου μίλιον. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ τὴν ἐπίθεσίν των ἐντονωτέραν, ἢ διὰ νὰ μὴ μένωσιν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰ πλήθη τῶν Περσικῶν τόξων, ὁ Μιλτιάδης προσέταξε τοὺς στρατιώτας του νὰ ἐπιτεθῶσι τρέχοντες. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι, οἵτινες ἐστοχάσθησαν αὐτοὺς παράφρονας, ἐδέχθησαν τὴν ἐφόρμησίν των γενναίως, καὶ διαρρήξαντες κατεδίωκον τὸ Ἀθηναϊκὸν κέντρον ὡς ἀσθενές· ὁ Μιλτιάδης ὅμως εἶχε παρατάξει τὰ κέρατα βαθέα καὶ δυνατά, καὶ εὐκόλως ἐνίκησαν τοὺς ἀντιπαραταχθέντας εἰς αὐτά, ἔπειτα δὲ στραφέντα ἐπέπεσον καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς καταδιώκοντας τὸ κέντρον αὐτῶν. Τότε οἱ Πέρσαι τρέψαντες τὰ νῶτα ἔφευγον εἰς τὰ πλοῖά των, ἐγκαταλιπόντες τὸ στρατόπεδόν των εἰς τοὺς νικητάς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν ἓξ χιλιάδες καὶ ἐπέκεινα, ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων ὀλιγώτεροι τῶν διακοσίων. Μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ φιλόπατρις Πολέμαρχος.

Λέγεται δὲ ὅτι, ἐνῷ οἱ Πέρσαι ἀπεμάκρυνον τὰ πλοῖά των ἀπὸ τὸ παράλιον, Ἀθηναῖός τις στρατιώτης ἐκράτησε τὴν πρῶραν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· οἱ δὲ Πέρσαι ἔκοψαν αὐτὴν μὲ ἀξίνην· ἔπειτα δὲ τὴν ἐκράτησε μὲ τὴν ἀριστεράν του, καὶ ἀποκοπείσης καὶ ταύτης, τὴν ἐκράτησε μὲ τοὺς ὀδόντας του.

Λέγεται ὡσαύτως, ὅτι εἰς τὴν μάχην ἐνεφανίσθη ἀνήρ τις μὲ σχῆμα χωρικοῦ ὅστις μὲ τὸ ἄροτρον, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς χεῖρας, ἐπέφερε μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς Πέρσας, καὶ μετὰ τὴν μάχην δὲν ἐφάνη πλέον. Ὁ δὲ χρησμὸς ἐρωτηθεὶς ἐκήρυξεν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι ἦτον εἷς τῶν ἡρώων (δηλαδὴ ἀνθρώπων γενομένων θεῶν) καὶ παρήγγειλε νὰ λατρεύεται εἰς τὸ ἑξῆς.

Μετὰ τὴν πανσέληνον ἦλθον μὲν καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλ' ἡ μάχη ἦτο τελειομένη καὶ ἡ νίκη κατωρθωμένη. Ἀπῆλθον ὅμως εἰς τὸν Μαραθῶνα διὰ νὰ ἴδωσι τὰ σώματα τῶν φονευθέντων Περσῶν, καὶ ἔπειτα ἐπαινέσαντες τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν ἀνδρίαν των ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σπάρτην.

Οἱ συλληφθέντες εἰς τὴν Ἐρέτριαν αἰχμάλωτοι εἶχον ἀφεθῆ ἐπί τινος νησιδίου, οἱ δὲ Πέρσαι λαβόντες αὐτοὺς, τοὺς ἀπέστειλαν εἰς τὰ Σοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον. Οὗτος δὲ μετεχειρίσθη αὐτοὺς εὐμενῶς, καὶ τοὺς ἔδωκε καὶ χώραν διὰ νὰ κατοικήσωσι. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι οἱ Ἀσιανοὶ ἐσυνείθιζον νὰ μετοικίζωσι λαοὺς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ νὰ τοὺς ἀποικίζωσιν εἰς ἄλλας χώρας. Τοῦτο δὲ χρησιμεύει εἰς ἐξήγησιν τῶν αἰχμαλωσιῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα, περὶ τῶν ὁποίων ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή. Ἦσαν δὲ ἁπλαῖ ἀποικίσεις τῶν λαῶν καὶ ὄχι ὑποδουλώσεις. Διότι εὑρίσκομεν, ὅτι οἱ λαοὶ μετῳκίσθησαν ἀπὸ ἄλλας χώρας διὰ νὰ κατοικήσωσι τὰς χώρας καὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἄλλως ἤθελον μένει ἔρημοι.

Τύχη τοῦ Μιλτιάδου (489 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ὁ Μιλτιάδης ἀπέκτησε μεγάλην ὑπόληψιν. Ἐνομίσθη δὲ πολὺ ἔντιμον κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τὸ ὅτι εἰς ζωγραφίαν τινὰ τῆς μάχης, γενομένην ἐπὶ τῶν τοίχων μιᾶς τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν τῶν Ἀθηνῶν, παραστήσῃ ὁ Μιλτιάδης ἀρχηγὸς τῶν δέκα στρατηγῶν παρορμῶν τὰ στρατεύματά του.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς τῶν πλείστων νήσων εἶχε δώσει γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς Πέρσας, ὁ Μιλτιάδης κατώρθωσε νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν στόλου 70 πλοίων μὲ τὸν ὁποῖον ἀπεφάσισε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Ἔπλευσε λοιπὸν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν νῆσον Πάρον, ὅπου ἐρήμωσε τοὺς ἀγροὺς, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν κυριεύσῃ, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἄπρακτος· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐθραύσθη ὁ μηρός του κατὰ τὴν πολιορκίαν. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφήν του κατεδιώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χθη ἐπὶ θανάτῳ, ὡς ἐξαπατήσας τὸν λαὸν καὶ κατασπαταλεύσας τὰ δημόσια χρήματα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ ἢ νὰ περιπατήσῃ, οἱ φίλοι του ἔφεραν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τοῦ δήμου, καὶ ἀναμιμνήσκοντες εἰς αὐτὸν τὰς πρὸς τὴν πολιτείαν εὐεργεσίας του, ἔσωσαν μὲν αὐτὸν ἀπὸ τὸν θάνατον, ἀλλὰ κατεδικάσθη εἰς βαρεῖαν χρηματικὴν ποινήν, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ αὐτὴν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν ὅπου καὶ ἀπέθανε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ′.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΙ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ (π. Χ. 485—470).

Ὁ Δαρεῖος ἐπροπαρασκεύαζε καὶ ἄλλην ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν, ἀφήσας τὸν θρόνον εἰς τὸν Ξέρξην, τὸν υἱόν του ἐξ Ἀτόσσης, θυγατρὸς τοῦ μεγάλου Κύρου. Ὁ μονάρχης οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὁ ἐξάδελφός του Μαρδόνιος, ἀνὴρ θερμουργὸς καὶ φιλόδοξος, δὲν ἔπαυε ποτὲ προτρέπων αὐτὸν εἰς τοῦτο, καὶ βεβαιῶν αὐτὸν ὅτι εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατάκτησιν ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Ἀπεναντίας δὲ ὁ θειός του Ἀρτάβανος, ἡγεμὼν προβεβηκὼς καὶ πολύπειρος, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ περιπλεχθῇ εἰς ἐπιχείρησιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ὡς ἐβεβαίου, τίποτε ἄλλο δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ εἰμὴ κίνδυνος, ζημία καὶ καταισχύνη. Ἀλλὰ τὰ ὀνειροπολήματα τῆς δόξης, τὰ διεγειρόμενα διὰ τῶν δημηγοριῶν τοῦ Μαρδονίου, ἐθάμβωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νέου μονάρχου, καὶ οὕτως ἀπεράσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπὶ τρία δ' ἔτη ὁλόκληρον τὸ Περσικὸν βασίλειον ἐπροπαρασκευάζετο εἰς πόλεμον. Πλοῖα κατεσκευάζοντο, στρατεύματα συνελέγοντο, καὶ τροφαὶ καὶ πολεμικαὶ μηχαναὶ ἐπορίζοντο. Τέλος τὸ στράτευμα συνηθροίσθη εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μικρᾶς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀσίας, καὶ ὁ Ξέρξης ἐκίνησεν ἀπὸ τὰ Σοῦσα διὰ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν. Πορευόμενος δὲ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, αὐτὸς καὶ ὁλόκληρον τὸ στράτευμά του ἐφιλοξενήθη εἰς τὴν Λυδίαν ἀπὸ ἄνδρα τινὰ ὀνομαζόμενον Πύθιον, ὅστις εἶχεν ἄπειρον πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ὁλόκληρον προσέφερεν εἰς τὸν βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Ξέρξης, ἀντὶ νὰ λάβῃ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλον ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ θησαυροῦ. Διεχείμασε δὲ εἰς τὰς Σάρδεις, ὅθεν ἔστειλε κήρυκας εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πλὴν τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, προστάζων τοὺς λαοὺς νὰ δώσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ νὰ ἑτοιμάσωσι γεῦμα διὰ τὸν κύριον τῆς Ἀσίας.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ξέρξης ἔμενεν εἰς Σάρδεις, οἱ ὑπήκοοί του Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Φοίνικες, κατὰ προσταγήν του, κατεσκεύασαν γέφυραν ἐκ πλοίων εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶναι ἓν σχεδὸν μίλιον κατὰ τὸ πλάτος. Μανιώδης ὅμως τρικυμία ἐπελθοῦσα διέλυσε τὴν γέφυραν· ὁ δὲ δεσπότης, ἀντὶ ν' ἀκούσῃ μεθ' ὑπομονῆς τὸ φυσικὸν τοῦτο συμβεβηκός, προσέταξε ν' ἀποκεφαλισθῶσιν οἱ ἐπιστατήσαντες εἰς τὸ ἔργον, καὶ ἔστειλεν ἀνθρώπους νὰ μαστιγώσωσι τὸν Ἑλλήσποντον τριακοσίας διὰ τὴν αὐθάδειάν του, ὡς ἐὰν ἦτο δοῦλος· νὰ ῥίψωσι δὲ καὶ ζεῦγος χρυσῶν δεσμῶν εἰς αὐτὸν, καὶ νὰ εἴπωσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς θέλει τὸν περάσει ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως αὐτοῦ. Ἔπειτα δὲ διωρθώθη πάλιν ἡ γέφυρα, ἥτις συνίστατο ἀπὸ δύο σειρὰς πλοίων συνδεδεμένων καὶ ἠσφαλισμένων δι' ἀγκυρῶν καὶ παχέων σχοινίων. Ἐσκεπάσθησαν δὲ τὰ πλοῖα μὲ ξύλα καὶ κλάδους δένδρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστρώθη χῶμα, ὥστε ἐσχηματίζοντο δύο ὁδοὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς δὲ τὴν πλευρὰν ἀνυψώθησαν φραγμοὶ, διὰ νὰ μὴ τρομάζωσιν οἱ ἵπποι καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ τὴν θέαν τῆς θαλάσσης.

Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου.

Ὅτε τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν, ὁ Ξέρξης ἐκίνησεν ἀπὸ τὰς Σάρδεις. Ἐνῷ δ' ἀνεχώρει, ὁ Πύθιος ἐλθὼν εἰς αὐτὸν τὸν παρεκάλεσεν, ἕνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας του, νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ μείνῃ μετ' αὐτοῦ ὁ μεγαλείτερος τῶν πέντε υἱῶν του, οἱ δὲ ἄλλοι τέσσαρες νὰ παρακολουθήσωσι τὸν κύριόν των εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ δεσπότης ὠργίσθη μεγάλως διὰ τὴν τοιαύτην τόλμην, καὶ εἰπὼν εἰς τὸν Ἡύθιον ὅτι μόνη ἡ φιλοξενία του ἔσωσε τοὺς ἄλλους υἱούς του, προσέταξε νὰ διχοτομηθῇ ὁ μεγαλείτερος, καὶ ὁλόκληρον τὸ στράτευμα νὰ διέλθῃ διὰ τῶν δύο μερῶν τοῦ πτώματός του.

Ἀπὸ τὰς Σάρδεις τὸ Περσικὸν στράτευμα ἐπορεύθη εἰς τὴν Τρῳάδα, ὅπου ἐβασίλευέ ποτε ὁ Πρίαμος, καὶ ὁ ἔνδοξος Ἕκτωρ ἐπολέμει. Ὁ δὲ Ξέρξης ἀναβὰς, ἔθυσεν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτό ποτε ἡ Τρῳάς. Καὶ τὸ μὲν στράτευμα ἐξετάθη ἔπειτα εἰς τὸ Ἀσιατικὸν παράλιον τοῦ Ἑλλησπόντου· μαρμάρινος δὲ θρόνος ἐστήθη ἐπὶ ὑψώματός τινος, ὅθεν ὁ βασιλεὺς ἔβλεπε τὰς σκηνὰς καὶ σημαίας, τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα τοῦ ἀπείρου πλήθους, τὸ ὁποῖον ὑπήκουεν εἰς τὰς προσαγάς του. Ἡ γέφυρα δὲ, ἥτις συνῆπτε τὰς δύο ἠπείρους, ἐξετείνετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, οὖσα ἓν μίλιον κατὰ τὸ μῆκος· ὁ ἥλιος (ὁ λατρευόμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν) ἔχυνε τὸ λαμπρὸν φῶς του ἀπὸ ἀνέφελον οὐρανόν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ξηρὰν τὰ πάντα ἦσαν ζῆλος καὶ κίνησις, κατὰ δὲ τὴν θάλασσαν ὁ πολυάριθμος στόλος συνεκρότησε πλαστὴν μάχην πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ κυρίου τῆς Ἀσίας· ἐνῷ δὲ ὁ Ξέρξης ἔβλεπεν, ἡ καρδία του ἐπληροῦτο ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, καὶ ἐσεμνύνετο διὰ τὴν δύναμίν του· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν δάκρυα ῥέοντα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ὁ δὲ θεῖός του Ἀρτάβανος τὸν ἠρώτησε τὴν αἰτίαν. «Κλαίω, »εἶπεν, ἀναλογιζόμενος ὅτι μετὰ ἑκατὸν ἔτη, οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν »θέλει εἶσθαι ζῶν». Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ κλαίῃ μᾶλλον, ἀναλογιζόμενος ὅτι χάριν τῆς ἀδίκου φιλοδοξίας καὶ πλεονεξίας του, ἀπέσπασεν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς πατρίδας καὶ τὰς οἰκογενείας των διὰ νὰ τοὺς ἀπολέσῃ εἰς ξένην γῆν. Τὴν δὲ ἀκόλουθον πρωΐαν, ἐνῷ ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν, ὁ βασιλεὺς ἔχυσεν οἶνον ἀπὸ χρυσῆς φιάλης εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν προστασίαν καὶ βοήθειαν τοῦ ἡλίου (θεοῦ τῶν Περσῶν). Κλάδοι δὲ μυρσινῶν ἐστρώθησαν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς γεφύρας, καὶ ἀγγεῖα πλήρη καιομένου θυμιάματος εὐωδίαζον τὸν ἀέρα. Ἤρξατο λοιπὸν ἡ πορεία· καὶ οἱ μὲν δοῦλοι καὶ τὰ ὑποζύγια διέβαινον διὰ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τῆς γεφύρας· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ στρατεύματα διὰ τοῦ δεξιοῦ. Τόσον δὲ πολυάριθμον ἦτο τὸ ἰσχυρὸν τοῦτο στράτευμα, ὥστε κατετρίβησαν ἑπτὰ ὁλόκληροι ἡμέραι εἰς τὴν διάβασιν, ἂν καὶ ἄνθρωποι μὲ μάστιγας ἵσταντο ἐπὶ τῆς γεφύρας ἀναγκάζοντες τοὺς βραδυποροῦντας.

Ἀφοῦ δὲ ἅπαντα τὰ στρατεύματα διέβησαν, ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν διὰ τῶν πεδιάδων τῆς Θράκης, ὅπου τὸ μέγα πλῆθος ἐξήρανε καὶ αὐτοὺς τοὺς ποταμοὺς πίνον ὕδωρ. Ἐνταῦθα ὁ Ξέρξης ἐπεθεώρησε τὸν ςόλον καὶ τὸ στράτευμα. Τὸ στράτευμα δ' ἦτο τοσοῦτον, ὥστε ἐπενοήθη ὁ ἀκόλουθος τρόπος τῆς ἀπαριθμήσεως αὐτοῦ· μυριὰς στρατιωτῶν (δηλαδὴ δέκα χιλιάδες) διετάχθησαν νὰ σταθῶσιν ὅσον ἠδύναντο πεπυκνωμένοι, τότε ἐχαράχθη κύκλος περὶ αὐτούς, ἔπειτα ἀπελύθησαν, καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου κατεσκευάσθη ξηρὸς τοῖχος, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἀνέβαινε μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὸν περίβολον δὲ τοῦτον εἰσήχθη κατὰ μυριάδας τὸ ςράτευμα, καὶ τὸ ὅλον αὐτοῦ εὑρέθη συμποσούμενον εἰς 170 μυριάδας, ἤτοι 1,700,000 στρατιωτῶν· εἰς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ προστεθῶσιν 100,000 ἱππικοῦ καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν πλοίων· ὥςε συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ Ξέρξης ἠνάγκαζε καθ' ὁδὸν νὰ τὸν παρακολουθῶσι, τὸ ὅλον τοῦ στρατεύματος συνεποσοῦτο εἰς δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν· οἱ δὲ παρακολουθοῦντες τὸ ςρατόπεδον, μὴ ἐμπεριλαμβανομένων τῶν γυναικῶν, ἦσαν ἐπίσης πολυπληθεῖς. Ὁ Ξέρξης λοιπὸν ἦτον ἀρχηγὸς πέντε ἑκατομμυρίων, ἐνῷ ὁ λαὸς τῆς χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ εἰσβάλῃ, δὲν συνεποσοῦτο ποτὲ εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια.

Προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων.

Πρὶν ὁ Ξέρξης εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα συνήντησαν αὐτὸν οἱ κήρυκες, τοὺς ὁποίους εἶχε στείλει ἐκεῖ, ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ λαὸς ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐξαιρουμένων τῶν Ἀθηναίων καὶ ὀλίγων ἄλλων, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Τότε ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας ἐκείνης, ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, τὸ ὁποῖον ἔ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φερεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ εὗρε στράτευμα ὁδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Λεωνίδου, ἑνὸς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ἕτοιμον νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν διάβασίν του.

(Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἤκουσαν περὶ τῶν προπαρασκευῶν τοῦ Ξέρξου, κατέβαλον ὅλας τὰς προσπαθείας των νὰ ἐξεγείρωσι τὸν λοιπὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ συνδράμῃ ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των κατὰ μέγα μέρος ἀπέβησαν ἀτελεσφόρητοι, διότι τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν Ἑλλήνων ἐπροτίμησε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Πέρσην, παρὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἀποφασίσει νὰ ὑποστῶσι τὰ πάνδεινα μᾶλλον παρὰ νὰ παραιτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, ἔστειλαν διὰ νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον, ὁ δὲ χρησμὸς ἦτο, κατὰ τὸ σύνηθες, ἀμφίβολος. Ὁ Ζεὺς, εἶπεν, ἐνδίδων μόνον εἰς τὰς παρακλήσεις τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς (προστάτιδος τῶν Ἀθηνῶν), θέλει σώσει μόνον τὸ ξύλινον τεῖχος καὶ ἡ *θεία* Σαλαμὶς θέλει ἀπολέσει παιδία γυναικῶν. Καὶ ὑπῆρχε μὲν μεγάλη ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὸ σημαινόμενον τοῦ ξυλίνου τείχους, ἀλλὰ τινὲς τῶν γερόντων, ἐνθυμούμενοι ὅτι ἡ ἀκρόπολις περιεκυκλοῦτό ποτε ἀπὸ ἀκάνθινον φράκτην, διϊσχυρίζοντο ὅτι τοῦτο βεβαίως εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Θεός· ἄλλοι δ' ἔλεγον, ὅτι ἀναντιῤῥήτως ἐννόει τὸν στόλον, καὶ συνεβούλευον τὸν λαὸν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, καὶ νὰ φύγωσιν εἰς μεμακρυσμένην χώραν. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, εἷς τῶν δημαγωγῶν, ἐνόησε σαφέστερα τὸ σημαινόμενον τοῦ χρησμοῦ (1). Τὰ πλοῖα, εἶπεν, ἦσαν ἀναμφιβόλως τὰ ξύλινα τείχη, καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶπε *θείαν* καὶ ὄχι *ἀθλίαν* Σαλαμῖνα, ἦτο πρόδηλον, ὅτι ἡ ἀπειλουμένη καταστροφὴ δὲν ἦτον ἡ καταστροφὴ τῶν Ἑλλήνων. Συνεβούλευσε λοιπὸν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖά των, καὶ νὰ ναυμαχήσωσιν ὑπὲρ τῆς αὐτονο-

(1) Ὁ πλούταρχος, ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους, λέγει, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς, μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, παραιτήσας τὰ συμπόσια, ἐφαίνετο σύννους καὶ ἠγρύπνει τὴν νύκτα· εἰς δὲ τοὺς ἐρωτῶντας καὶ θαυμάζοντας τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου του, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπεκρίνετο, «δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου» «(ὡς καθεύδειν αὐτὸν οὐκ ἐᾷ τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον).»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μίας των. Ὑπερισχυσάσης δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ, πρόσεταξθη νὰ κατασκευασθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερα πλοῖα.

Ἀφοῦ δ' ἔγεινε γνωστὸν ὅτι ὁ Ξέρξης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὁ συμμαχικὸς στόλος ἐκπλεύσας, ἐτάχθη πλησίον τοῦ Ἀρτεμισίου, παραλίου τῆς Εὐβοίας, ἀντικρὺ τῶν Θερμοπυλῶν, ἐνῷ στράτευμα συγκείμενον ἐκ πέντε περίπου χιλιάδων, κυρίως Πελοποννησίων, καὶ στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωνίδου, ἐκίνησε πρὸς φύλαξιν τοῦ στενοῦ τούτου, τὸ ὁποῖον, ἐκτεινόμενον ἐπὶ μῆκος πέντε μιλίων μεταξὺ ὄρους τινὸς καὶ τῆς θαλάσσης, εἶναι εἰς τινα μέρη ὄχι πλειότερον τῶν 120 ὀργυιῶν κατὰ τὸ πλάτος. Ἐστοχάσθησαν δὲ ὅτι τὸ στράτευμα τοῦτο, ἂν καὶ ὀλιγάριθμον, ἤθελε δυνηθῇ νὰ φυλάξῃ τὸ στενὸν μέχρις οὗ συλλεχθῇ μέγα στράτευμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν Βοιωτίᾳ Θηβαῖοι πρῶτοι ἐφάνησαν προδόται τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος, ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς καταζήσωσι συμμετόχους τοῦ κινδύνου, καὶ ἀπετέλεσαν ἐπομένως μέρος τοῦ στρατεύματος τοῦ Λεωνίδου. Τὸ μόνον δ' ὀχύρωμα, τὸ ὁποῖον εἶχον, ἦτο κατηρειπωμένον τι ἀρχαῖον τεῖχος, κτισθὲν εἰς τὸ βόρειον πέρας τοῦ στενοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, διὰ νὰ ἐμποδίζωνται αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Θεσσαλῶν.

Φύλαξις τῶν Θερμοπυλῶν (480 π. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Ξέρξης ἔφθασε πλησίον τοῦ ξενοῦ, ἔστειλεν ἱππέα τινὰ διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν θέσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη οἱ Σπαρτιᾶται νὰ ἐκτελῶσι γρατιωτικά τινα ἔργα ἔξω τοῦ τείχους, ὁ Πέρσης ἐξεπλάγη βλέπων αὐτοὺς ἐνασχολουμένους εἰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐπιμελῶς κτενίζοντας καὶ κοσμοῦντας τὴν μακρὰν κόμην των. Ἀφοῦ δὲ ἀνηγγέλθησαν ταῦτα εἰς τὸν Ξέρξην, οὗτος ἠρώτησε τὸν Δημάρατον, ἕνα τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅστις ἀναγκασθεὶς ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, εἶχε καταφύγει εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας, τί ἐσήμαινεν ἡ συνήθεια αὕτη. Οὗτος δὲ ἀπήντησεν, ὅτι ἐσήμαινε τὴν ἀπόφασίν των νὰ πολεμήσωσι μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς. Καὶ ὁ μὲν Ξέρξης δὲν ἔδωκεν εἰς τοῦτο καμμίαν προσοχήν, ἀλλ' ἔγραψεν, ὡς λέγεται, εἰς τὸν Λεωνίδαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ πέμψῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὅπλα. Ὁ δὲ Λεωνίδας ἀπεκρίθη «ἐλθὲ νὰ τὰ λάβῃς». «Μολὼν λάβε.» Ἀφοῦ δὲ παρέμεινε τέσσαρας ἡμέρας ἐπ' ἐλπίδι νὰ φύγωσιν, ἔστειλε στρατευμα προστάζων αὐτὸ νὰ τοὺς συλλάβῃ καὶ νὰ τοὺς φέρῃ ἐνώπιόν του. Αἱ προσταγαὶ ὅμως αὗται ἦτον εὐκολώτερον νὰ δοθῶσι παρὰ νὰ ἐκτελεσθῶσι, διότι, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ὁλόκληρον ἡμέραν, οἱ Πέρσαι ἀπεδιώχθησαν μὲ ζημίαν των. Ἀκολούθως δ' ἐστάλησαν οἱ Ἀθάνατοι, ὡς οἱ φύλακες τοῦ μονάρχου τῶν Περσῶν ὠνομάζοντο, ἐκ δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν συνιστάμενοι. Ἀλλὰ διὰ πλαστῆς φυγῆς, οἱ Ἕλληνες εἵλκυσαν αὐτοὺς εἰς μέρος τοῦ στενοῦ, ὅπου τὰ πλήθη των δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς ὠφελήσωσι, καὶ τότε στραφέντες ἀπεδίωξαν αὐτοὺς μὲ μεγάλην σφαγήν. Ὁ δὲ Ξέρξης ἀνεπήδησεν ἀπὸ τὸν θρόνον του ἔντρομος ὅτε εἶδε τοὺς φύλακάς του φεύγοντας.

Τὴν ἀκόλουθον δ' ἡμέραν ἐπανελήφθη ἡ ἔφοδος, ἀλλ' ὄχι μὲ καλλιτέραν ἐπιτυχίαν, ὁ δὲ Ξέρξης εὑρίσκετο εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, ὅτε προδότης τις ἦλθεν εἰς βοήθειάν του. Ἐγχώριός τις, ὀνομαζόμενος Ἐφιάλτης, ἐλθὼν ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὑπῆρχε στενωπὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπρότεινε νὰ ὁδηγήσῃ σῶμα Περσικῶν στρατευμάτων. Οἱ Ἀθάνατοι λοιπὸν ἐξελέχθησαν πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον, καὶ περὶ λύχνων ἀφῆς ἐκίνησαν ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ προδότου τῆς πατρίδος του.

Οἱ Πέρσαι ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν περὶ τὰ χαράγματα ἀόρατοι, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄρος ἦτο σύνδενδρον καὶ, ὄντος θέρους, ὑπῆρχε τελεία νηνεμία, οἱ φυλάττοντες τὸ ὄρος ἐπὶ τέλους ἤκουσαν τὰ πατήματά των ἐπὶ τῶν φύλλων, τὰ ὁποῖα ἔκειντο χαμαί. Καὶ ἔλαβον μὲν τὰ ὅπλα των, ἀλλ' ἀφοῦ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν νὰ ῥίπτωσι βροχηδὸν τὰ βέλη των κατ' αὐτῶν, ἔφυγον· οἱ δὲ βάρβαροι ἀφήσαντες αὐτοὺς ὀπίσω, ἔσπευσαν νὰ καταβῶσιν ἀπὸ τὸ ὄρος. Ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἤδη μάθει ἀπὸ αὐτομόλους τὴν προδοσίαν, καὶ περὶ τὰ χαράγματα αἱ φυλακαὶ κατέβησαν φέρουσαι τὴν ἀγγελίαν τῆς προσεγγίσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Λεωνίδας βλέπων τότε, ὅτι δὲν εἶχε πλέον ἐλπίδα ν' ἀντισταθῇ εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου, ἀπεφάσισε ν' ἀπολύσῃ ὅλα τὰ στρατεύματά του πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων. Ἐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κείνων μὲν, διότι ἦτον ἀπηγορευμένον εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν νόμων νὰ φεύγωσιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν· τούτων δὲ, διότι ἡ πόλις των εἶχε κηρυχθῆ ὑπὲρ τῶν Περσῶν. Ἀλλὰ τὰ στρατεύματα τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν Θεσπιῶν, ἀποφασίσαντα νὰ συμμεθέξωσι τῆς τύχης τῶν Σπαρτιατῶν, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναχωρήσωσι.

Τὴν πρωΐαν δὲ ὁ Ξέρξης ἔστειλε στρατεύματα διὰ νὰ προσβάλωσι τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες, ἀποφασίσαντες ἤδη ν' ἀποθάνωσι, προέβησαν θαρραλέως ἀπὸ τὸ στενὸν διὰ νὰ τοὺς ἀπαντήσωσι. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι στρατηγοὶ ἠνάγκαζον τοὺς στρατιώτας των διὰ μαστιγώσεων νὰ πολεμῶσιν, οἱ δ' Ἕλληνες ἐμάχοντο μετ' ἀπελπισίας, πολυάριθμοι δὲ Πέρσαι εἶχον ἤδη φονευθῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν δύο θεῖοι καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως. Τέλος ἔπεσεν ὁ Λεωνίδας, οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ αἱ λόγχαι των εἶχον συντριφθῆ σχεδὸν ὅλαι, ἀπεχώρησαν τότε εἰς τὸ στενὸν, καὶ ταχθέντες ἐπὶ λοφιδίου τινὸς, ἐμάχοντο ἕως ὅτου ὅλοι οἱ Θεσπιεῖς καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐφονεύθησαν. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τότε ἐπροχώρησαν ὀρέγοντες χεῖρας καὶ ζητοῦντες ἔλεος· καὶ ἐπειδὴ οἱ Θεσσαλοὶ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐσώθησαν.

Ὁ Ξέρξης ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Λεωνίδου, ἀνεσταύρωσε τὸ σῶμά του. Ἀλλ' ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἠλευθερώθη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, μαρμάρινος λέων (ὑπαινιττόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Λεωνίδου) ἐστήθη ἐπὶ τοῦ λοφιδίου, καὶ στῆλαι ἀνηγέρθησαν μὲ ἐπιγραφὰς εἰς μνημόσυνον τῶν ἀνδρείων συστρατιωτῶν του. Μία δὲ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἦτο καὶ ἡ ἑξῆς· « Ὦ ξένε, ἀ-» νάγγειλον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι πειθόμενοι εἰς τοὺς » νόμους των εἴμεθα ἐδῶ ἐνταφιασμένοι ». Ἀμοιβὴ δὲ διωρίσθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἐφιάλτου, καὶ ὅτε μετά τινα ἔτη ἐφονεύθη δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, ἡ ἀμοιβὴ ἐδόθη εἰς τὸν φονεύσαντα αὐτόν. Ἀξιομνημόνευτον δὲ εἶναι τὸ ἀκόλουθον ῥητὸν ἑνὸς τῶν ἀνδρειοτέρων Σπαρτιατῶν, τοῦ Διηνέκους, πεσόντος εἰς τὴν μάχην. Τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, εἶπε Τραχήνιός τις, εἶναι τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἥλιος κρύπτεται ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν βελῶν των. « Καλὰ μᾶς ἀναγγέλλει ὁ Τραχήνιος, εἶπεν ὁ Διη-» νέκης, διότι ἐὰν οἱ Μῆδοι κρύπτωσι τὸν ἥλιον, θέλομεν μά-» χεσθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν, καὶ ὄχι ὑπὸ τὸν ἥλιον. »

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἐν Ἀρτεμισίῳ ναυμαχία (480 π. Χ.).

Ἐνῷ αἱ κατὰ ξηρὰν δυνάμεις ἠγωνίζοντο διὰ τὴν διάβασιν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ στόλοι δὲν ἔμενον ἄεργοι. Ὁ κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον Ἑλληνικὸς στόλος συγκείμενος ἀπὸ 180 πλοῖα, βλέπων τὸ ἀπειράριθμον τοῦ Περσικοῦ, διενοεῖτο ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Εὐβοεῖς διὰ νὰ δυνηθῶσι ν' ἀσφαλίσωσι τὰ τέκνα καὶ τοὺς δούλους των εἰς τὴν ἤπειρον, προσέφερον τριάκοντα τάλαντα καὶ οὕτω κατεπείσθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στόλου νὰ μείνωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ πολεμήσωσι. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ναυμαχίαν οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν 30 περσικὰ πλοῖα· ἐκτὸς δὲ τούτου συνετρίβησαν πολλὰ εἰς τὰ παράλια τῆς Εὐβοίας, ἕνεκα τῆς ἐπισυμβάσης τὴν νύκτα σφοδρᾶς τρικυμίας· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ναυμαχίαν, ἀμφότερα τὰ μέρη ἔπαθον μεγάλην ζημίαν, διότι τὸ ἥμισυ τῶν Ἀθηναϊκῶν τριηρῶν κατέστη ἀνίκανον. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο ἤδη ν' ἀποχωρήσωσι, καὶ ἐνισχύθησαν εἰς τὴν ἀπόφασίν των ἔτι μᾶλλον μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν στρατιωτῶν του.

Πρὶν δ' ἀποπλεύσωσιν, ὁ Θεμιστοκλῆς καταπλεύσας εἰς διαφόρους ὅρμους, ἐχάραξεν εἰς τὰς πέτρας γράμματα πρὸς τοὺς Ἴωνας τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὸν Περσικὸν στόλον, ἀναμιμνήσκων εἰς αὐτοὺς ὅτι ἔπραττον ἄδικα συντρέχοντες εἰς τὸ νὰ ὑποδουλωθῶσιν ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατήγοντο καὶ προσκαλῶν αὐτοὺς ν' αὐτομολήσωσιν, εἰ δυνατόν, ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην.

Τοιουτοτρόπως ἤλπιζον ὅτι ἐὰν δὲν ηὐτομόλουν, ἤθελε τοὺς καταστήσει τοὐλάχιστον ὑπόπτους εἰς τὸν Ξέρξην.

Ἀπόπειρα κατὰ τῶν Δελφῶν (480 π. Χ.).

Καταστάντος δ' ἤδη ἐλευθέρου τοῦ στενοῦ, ὁ Ξέρξης ὡδήγησε δι' αὐτοῦ τὰ στρατεύματά του, καὶ ἐνῷ αὐτὸς ἐπροχώρει μὲ τὸ κύριον μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς Βοιωτίαν, ἔξειλε μέγα ἀπόσπασμα διὰ νὰ καταλάβῃ καὶ λεηλατήσῃ τὸ ἐν Δελφοῖς πλούσιον ἱερόν. Ὅτε δὲ οἱ Δελφοὶ ἔμαθον τὴν προσέγγισιν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Περσῶν, ἠρώτησαν τὸν θεὸν ἐὰν ἔπρεπε νὰ θάψωσι τοὺς ἱεροὺς θησαυροὺς ἢ νὰ τοὺς μετακομίσωσιν ἀλλαχοῦ, ὁ δὲ θεὸς ἀπεκρίθη ὅτι αὐτὸς ἦτον ἱκανὸς νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἰδίων. Ἀποστείλαντες λοιπὸν τὰ παιδία καὶ τὰς γυναῖκας εἰς τὴν Πελοπόννησον, κατέφυγον εἰς μέγα τι σπήλαιον ἐπὶ τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ, ἀφήσαντες μόνον ἑξήκοντα ἄνδρας εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ Πέρσαι εἶχον σχεδὸν φθάσει εἰς τὸ ἱερόν, ὅτε αἰφνιδίως συνέβη βροχή, βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, ὑπερμεγέθεις δὲ βράχοι ἐκυλίοντο ἀπὸ τὸν Παρνασσὸν, καὶ φωναὶ ὡσανεὶ πολεμιστῶν ἠκούοντο ἀπὸ τὸ ἱερόν. Καί τινες μὲν ἐκ τῶν βαρβάρων κατεπλακώθησαν ἀπὸ τοὺς βράχους, περισσότεροι δὲ ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς, καὶ οἱ διασωθέντες ἀνέφεραν, ὅτι μεταξὺ τῶν καταδιωκόντων αὐτοὺς ἦσαν δύο πολεμισταὶ ὑπερμεγέθους ἀναστήματος, οἵτινες ἐκ τῆς περιγραφῆς, εἰκάζετο ὑπὸ τῶν Δελφῶν ὅτι ἦσαν οἱ δύο ἐγχώριοι αὐτῶν ἥρωες.

Ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν (480 π. Χ.).

Ὁ Ξέρξης πορευόμενος διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπυρπόλησε τὰς πόλεις Θεσπιὰς καὶ Πλαταιάς· τὰς δὲ Ἀθήνας εὗρε σχεδὸν ἐρήμους, ἐπειδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε πείσει τοὺς κατοίκους ν' ἀναχωρήσωσι καὶ νὰ τὰς ἀφήσωσιν εἰς τὴν τύχην των. Ἐπὶ τούτῳ δ' εἶχε κοινολογήσει ὅτι ὁ ἱερὸς ὄφις, ὅστις ἐφυλάσσετο εἰς τὸν ναὸν τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, εἶχε γείνει ἄφαντος, ὅπερ ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ θεὰ εἶχεν ἐγκαταλείψει αὐτάς· ψήφισμα δ' ἐγένετο τοῦ νὰ προνοήσῃ ἕκαστος περὶ τῆς σωτηρίας τῆς οἰκογενείας του ὅσον ἠδύνατο, καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Κίμων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου ἔδειξε πρῶτος τὸ παράδειγμα· διότι λαβὼν τὸν χαλινὸν εἰς χεῖρας, παρακολουθούντων πολλῶν νέων ὁμηλίκων καὶ ὁμοταγῶν, ἀνέβη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ἐκρέμασε τὸν χαλινὸν ὡς ἄχρηστον πλέον, καὶ λαβὼν μίαν τῶν ἀσπίδων, αἵτινες ἐκρέμαντο εἰς τὸν ναὸν, προσηυχήθη εἰς τὴν θεὰν καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὸ πλοῖον. Καί τινες μὲν τῶν Ἀθηναίων μετεβίβασαν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ ἀντικρὺ παράλιον τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ὁ λαὸς προσεφέρθη εἰς αὐτὰς μὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεγίστην φιλανθρωπίαν, μισθώσας καὶ διδασκάλους διὰ νὰ διδάσκωσι τὰ παιδία των, καὶ ἐπιτρέπων εἰς αὐτὰ νὰ κόπτωσιν ὀπωρικὰ ὅπου ἤθελον. Λέγεται δὲ ὅτι πιστός τις κύων, ὅτε εἶδε τὸν κύριόν του ἐπιβαίνοντα εἰς τὸ πλοῖον, ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔπλεε παρὰ τὸ πλοῖον μέχρι τῆς Σαλαμῖνος. Μόλις δ' ἐδυνήθη νὰ ἐκβῇ εἰς τὸ παράλιον καὶ ἀμέσως ἀπέθανεν.

Ὀλίγοι δέ τινες ἔμειναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, στοχαζόμενοι ὅτι αὕτη ἦτον ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἐννόει ὁ χρησμός· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας· καὶ ἡ μὲν ἀκρόπολις ἐκυριεύθη, ἡ δὲ πόλις ἐπυρπολήθη.

Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία (480 π. Χ.).

Τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐθεώρει ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ὅστις ἐστάθμευεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· εἰς δὲ τὸ συγκροτηθὲν ἐπὶ τούτῳ συμβούλιον ἀπεφασίσθη ν' ἀναχωρήσωσι τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἷς τῶν φίλων τοῦ Θεμιστοκλέους ὑπέμνησεν εἰς αὐτὸν τὰ παρεπόμενα δεινὰ τοιαύτης φυγῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Εὐρυβιάδην, τὸν ἀρχιστράτηγον Σπαρτιάτην, καὶ ἔπεισεν αὐτὸν νὰ συγκαλέσῃ ἄλλο συμβούλιον περὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς μὴ περιμένων, κατὰ τὴν συνήθειαν, νὰ λαλήσῃ πρῶτος ὁ Εὐρυβιάδης, ἤρχισεν ἀπὸ ζῆλον νὰ παρακινῇ τοὺς στρατηγοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὴν γνώμην του. « Θεμιστόκλεις », εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν, « οἱ προεξανιστάμενοι εἰς τοὺς ἀγῶνας ῥαπίζονται. » « Ναὶ » ἀπεκρίθη οὗτος « ἀλλ' οἱ καθυστεροῦντες εἰς αὐτοὺς δὲν στεφανοῦνται ». Λέγεται ὡσαύτως ὅτι ὁ Εὐρυβιάδης ἀνέτεινε τὴν βακτηρίαν διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ, καὶ ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς, προτιμῶν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτοῦ αἰσθήματα, ἐφώναξε· « κτύπησον μέν, ἄκουσον δέ! » Διὰ τῆς ὁμιλίας δὲ, τὴν ὁποίαν ἀπέτεινεν, ἀπέδειξε τὸ ἀσύνετον τῆς φυγῆς καὶ τὴν ἀπήνειαν τοῦ νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν τὰς οἰκογενείας τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ἦσαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἀλλ' ὅτε εἶδεν ὅτι οἱ λόγοι του δὲν ἔφερον τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, εἶπεν, ὅτι ἐὰν δὲν ἔμενον νὰ πολεμήσωσιν ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκοντο, οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελον ἐπιβι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βάσει τὰς οἰκογενείας των εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀποπλεύσει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀφίνοντες αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των. Ἀποβάσης δὲ τῆς ἀπειλῆς τελεσφόρου, ἀπεφασίσθη νὰ πολεμήσωσι τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς Σαλαμῖνα.

Ἐν τούτοις ὁ Ξέρξης προσέταξε τοὺς στρατηγούς του νὰ συνέλθωσιν εἰς συμβούλιον. Ὅτε δὲ αἱ ψῆφοι συνήφθησαν, ὅλαι ἦσαν ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἐκτὸς τῆς Ἀρτεμισίας, βασιλίσσης τῆς Καρίας, ἥτις καὶ αὐτὴ ἐστρατήγει μικρᾶς ναυτικῆς μοίρας, τὴν ὁποίαν προσκληθεῖσα εἶχε χορηγήσει.

Ἡ γνώμη δ' αὐτῆς ἦτο νὰ εἰσβάλῃ τὸ στράτευμα τῆς ξηρᾶς εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπειδὴ ἡ ἔλλειψις τῶν τροφῶν ἤθελεν ἀναγκάσει τότε τὸν Ἑλληνικὸν στόλον νὰ διασκορπισθῇ, καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἀπέφευγον τὸν κίνδυνον τῆς κατὰ θάλασσαν ἥττης. Ὁ Ξέρξης ἐπήνεσε μὲν τὴν φρόνησιν καὶ γενναιοψυχίαν της, ἀπεφάσισεν ὅμως ν' ἀκολουθήσῃ τὴν γνώμην τῆς πλειονοψηφίας τοῦ συμβουλίου. Ὁ στόλος λοιπὸν ἔπλευσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, παρατεταγμένος εἰς μάχην, ἀλλ' ἡ νὺξ ἐπελθοῦσα ἐμπόδισε τὴν συμπλοκήν.

Τὴν δὲ νύκτα οἱ Ἕλληνες ἔμαθον ὅτι τινὰ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων ἐκίνησαν πρὸς τὸν Ἰσθμόν, καὶ ἦσαν ἤδη ἐν τῷ ἀποπλέειν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των, ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς, βλέπων ὅτι τὰ πάντα ἤθελον ἀπολεσθῆ ἐὰν ἡ μάχη ἀνεβάλλετο ἐπὶ πλέον, ἀπέστειλε πιστὸν δοῦλον εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον, προστάττων αὐτὸν νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγόν, ὅστις ἦτο κρύφιος φίλος των, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Ἕλληνες ἡτοιμάζοντο εἰς φυγήν, καὶ ὅτι ἐὰν προσέβαλλον αὐτοὺς ἀμέσως, ἤθελον νικήσει εὔκολον νίκην. Τὸ σχέδιον ἐπέτυχε· διότι οἱ Πέρσαι ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀναβάλωσι τὴν προσβολήν, καὶ μοῖρά τις τοῦ στόλου ἐστάλη πρὸς τὴν Σαλαμῖνα διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ὑπῆρχε δὲ περίεργον ἔθιμον εἰς Ἀθήνας, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο *ὀστρακισμός*. Ἦτο δὲ τοιοῦτον. Ἐὰν Ἀθηναῖός τις πολίτης ἐνομίζετο δημοτικώτερος ἢ ἰσχυρότερος παρ' ὅσον ἐσυμβιβάζετο μὲ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα τῆς δημοκρατίας, ἐδικάζετο, οὕτως εἰπεῖν, ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ δήμου, καὶ ἂν ὑπῆρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χε πλειονοψηφία ἓξ χιλιάδων ψήφων κατ' αὐτοῦ, ἠναγκάζετο ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του ἐπὶ δέκα ἔτη. Ὁ Ἀριστείδης λοιπόν, εἷς τῶν ἐναρετωτάτων καὶ ἀκεραιοτάτων πολιτῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἔτυχε νὰ ἦναι ἤδη εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐντίμου ἐξορίας· διότι ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἦτο πολιτικὸς ἀντίπαλός του, ἴσχυεν ἀρκούντως παρὰ τῷ δήμῳ, ὥστε νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐξοστράκισίν του (1). Κατῴκει δ' εἰς Αἴγιναν, νῆσον ἀντικρὺ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅτε εἶδε τὸν Περσικὸν στόλον περιπλέοντα τὴν Σαλαμῖνα, παρήτησε πᾶσαν ἔχθραν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶχον ἀποδιώξει αὐτὸν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, καὶ ἐμβὰς εἰς ἀκάτιον διέπλευσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, καὶ πορευθεὶς πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅ,τι εἶχεν ἰδεῖ, καὶ ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἦτον ἤδη ἀδύνατος. Ἀπέτεινε δὲ εἰς αὐτόν, ὡς λέγεται, καὶ τὸν ἑξῆς ἀξιομνημόνευτον λόγον. «Ἐὰν ἤμεθα φρόνιμοι, ὦ Θε» μιστόκλεις, παραιτήσαντες ἤδη τὰς ματαίας καὶ παιδαριώ» δεις ἔριδας, ἂς ἀρχίσωμεν σωτήριον καὶ ὠφέλιμον φιλονει» κίαν, καὶ μίαν μόνον ἅμιλλαν ἂς ἔχωμεν, νὰ σώσωμεν τὴν » πατρίδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακούων καὶ » συμβουλεύων». Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε τότε εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικῶς, ὅ,τι εἶχεν ἐνεργήσει, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ ἀναγγείλῃ ταῦτα εἰς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, ἐπειδὴ ἦτο πιθανὸν νὰ τὸν πιστεύσωσι. Καὶ ἔπραξε μὲν τοῦτο, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ ἀκόμη ἐδίσταζον, ἕως οὗ πλοῖόν τι αὐτομολῆσαν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, ἔφερε τὴν αὐτὴν ἀγγελίαν. Ἐνῷ δὲ ἡ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, οἱ στρατιῶται παρετάττοντο ἑτοιμαζόμενοι εἰς μάχην. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀπέτεινεν εἰς αὐτοὺς ἐνθαρρυντικοὺς λόγους, καὶ μετὰ τοῦτο ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖά των.

---

(1) Ἐνῷ ἐνηργεῖτο ὁ ὀστρακισμὸς τοῦ Ἀριστείδου, λέγεται ὅτι χωρικός τις ἀγράμματος, δώσας τὸ ὄστρακον εἰς τὸν Ἀριστείδην, τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ τὸ ὄνομα Ἀριστείδην. Ὁ δὲ Ἀριστείδης θαυμάσας, τὸν ἠρώτησεν ἐάν ποτε ἐβλάφθη ἀπ' αὐτόν· ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικὸς, οὐδὲ γνωρίζω τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ δὲν ἀνέχομαι ν' ἀκούω αὐτὸν καλούμενον πανταχοῦ δίκαιον. Ἀναχωρῶν δὲ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὴν ἐξορίαν, παρεκάλεσε τοὺς θεοὺς νὰ μὴ ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν ὁ δῆμος ἤθελεν ἀναγκασθῇ νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Ἀριστείδην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ Ξέρξου ἐστήθη θρόνος ἐπὶ ὄρους τινὸς ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθισε διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ναυμαχίαν· γραμματεῖς δ' ἵσταντο περὶ αὐτὸν διὰ νὰ σημειῶσι τὰ γινόμενα. Καὶ ὁ μὲν Περσικὸς στόλος συνεποσοῦτο εἰς χίλια πλοῖα, ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων εἰς τετρακόσια σχεδόν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἥμισυ εἶχον χορηγήσει οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐπί τινα δὲ χρόνον οἱ Ἕλληνες ἐπαλινδρόμουν διστάζοντες ν' ἀρχίσωσι τὴν προσβολήν. Τέλος δὲ λέγεται, ὅτι ἐνεφανίσθη γυνή τις καὶ ἐφώναξε τόσον δυνατά, ὥστε ν' ἀκουσθῇ καθ' ὅλον τὸν στόλον. «Ὦ ἄνθρωποι, μέχρι τίνος παλινδρομεῖτε;» Τότε δὲ Ἀθηναϊκή τις τριήρης ὁρμήσασα προσέβαλε μίαν τῶν ἐχθρικῶν. Ἡ μάχη ἐντεῦθεν κατέστη γενική, ἀλλ' ἡ στενότης τῆς θαλάσσης εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐμπόδιζε μεγάλως τοὺς Πέρσας, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἤρχισαν νὰ περιπίπτωσιν εἰς ἀταξίαν καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ πλοῖά των συνελήφθησαν ἢ ἐβυθίσθησαν. Ἡ δὲ Ἀρτεμισία, καταδιωκομένη ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀπὸ Ἀθηναϊκὴν τριήρη καὶ μὴ βλέπουσα ἄλλην ἐλπίδα σωτηρίας, ἐφώρμησε κατὰ μιᾶς τῶν Περσικῶν τριηρῶν καὶ ἐβύθισεν αὐτήν· ὁ δ' Ἀθηναῖος στρατηγὸς συμπεραίνων ἐντεῦθεν ὅτι αὕτη βεβαίως ἦτο φίλη ἔπαυσε τὴν καταδίωξιν. Ὅτε δ' ὁ Ξέρξης εἶδε τὸ κατόρθωμα τοῦτο τῆς ἡρωΐδος βασιλίσσης, ἐνόμισεν ὅτι ἡ βυθισθεῖσα τριήρης ἦτον ἐχθρική, καὶ ἐφώναξεν. « Αἱ μὲν γυναῖκες ἔγειναν ἄνδρες, οἱ δὲ ἄνδρες γυναῖκες!» Τὰ Περσικὰ λοιπὸν πλοῖα ἔφευγον ἤδη καθ' ὅλα τὰ μέρη, ἡ δὲ καταδίωξις διήρκεσε μέχρι τῆς ἑσπέρας. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπώλεσαν τεσσαράκοντα ἐκ τῶν πλοίων αὐτῶν, οἱ δὲ Πέρσαι διακόσια, ἐκτὸς τῶν συλληφθέντων.

Φυγὴ τοῦ Ξέρξου (480 π. Χ.).

Φοβουμένου δὲ τοῦ Ξέρξου νὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ ἑτέραν ναυμαχίαν, ὁ Μαρδόνιος συνεβούλευσεν αὐτὸν ἢ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀμέσως ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἴδια, ἀφίνων εἰς αὐτὸν στρατὸν τριακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν μὲ τοὺς ὁποίους ἐγγυᾶτο ὅτι θέλει κατακυριεύσει τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ βασιλεύς, ὅστις εἶχε βαρυνθῇ τὸν πόλεμον, ἤκουσεν εὐχαρίστως τὸ τελευταῖον τοῦτο σχέδιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ Ἀρτεμισία ἐνέκρινε καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρυφία τις ἐπιστολὴ παρὰ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐστερέωσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασίν του, διότι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν ὥστε νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ξέρξου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πρότασις αὕτη ἀπερρίφθη κατὰ γνώμην τοῦ Εὐρυβιάδου, ὁ Θεμιστοκλῆς τότε, διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, ἔστειλε τὸν πιστὸν δοῦλόν του διὰ ν' ἀναγγείλῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀποφασίσει νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν, οὗτος ὅμως τοὺς ἀπέτρεπεν ἀπὸ τὴν πρᾶξιν ταύτην.

Τὰ δὲ παθήματα τῶν Περσῶν κατὰ τὴν φυγήν των ἦσαν τρομερὰ, διότι ἡ δυσεντερία καὶ ἡ πεῖνα ἐπέφερε τρομερωτάτην φθορὰν εἰς αὐτούς. Ἠναγκάζοντο δὲ νὰ τρέφωνται μὲ χόρτα καὶ φύλλα τῶν δένδρων, καὶ ἡ χώρα διὰ τῆς ὁποίας διέβαινον ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὰ πτώματά των. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εὗρον τὴν γέφυραν διαλελυμένην ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα. Καὶ ὁ μὲν διασωθεὶς ἐκ τῆς Σαλαμῖνος στόλος μετεβίβασε τὸν βασιλέα καὶ τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Ἀσίαν· ὁ δὲ Ξέρξης διεχείμασεν εἰς τὰς Σάρδεις, ὅθεν ἀπῆλθεν εἰς τὰ Σοῦσα τὴν ἄνοιξιν. Παραιτήσας δὲ πάντα στοχασμὸν τοῦ νὰ γείνῃ πάλιν ἀρχηγὸς στρατευμάτων, διῆγε τὴν συνήθη τρυφηλὴν ζωὴν τῶν Ἀσιανῶν δεσποτῶν, καὶ μετά τινα ἔτη ἐδολοφονήθη ἀπὸ ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν του.

Συμβεβηκότα ἐν Ἑλλάδι (479 π. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Περσικὸς στόλος ἔφυγεν, οἱ Ἕλληνες, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἀπεφάσισαν νὰ φορολογήσωσι τοὺς λαοὺς τῶν νήσων διότι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς βαρβάρους. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ἔπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, ὅπου εἶπεν εἰς τὸν λαὸν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν δύο μεγάλας θεὰς τὴν Πειθὼ καὶ τὴν Ἀνάγκην, καὶ ὅτι πρέπει νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς χρήματα· οὗτοι δὲ ἀπεκρίθησαν, ὅτι εἶχον δύο ἀχρήστους θεὰς τὴν Πτωχείαν καὶ τὴν Ἀμηχανίαν, αἵτινες δὲν ἤθελον ποτὲ ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὴν νῆσόν των, καὶ αἵτινες τοὺς ἐμπόδιζον νὰ δώσωσι χρήματα. Ἡ πόλις τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λοιπὸν ἐπολιορκήθη, ἀλλ' εἰς μάτην· ὁ λαὸς ὅμως τινῶν ἐκ τῶν ἄλλων νήσων ἔστειλε κρυφίως χρήματα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ οὕτως ἐσώθη. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν ἔπειτα εἰς τὴν Σαλαμῖνα.

Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες διενεμήθησαν τὰ λάφυρα, συνῆλθον εἰς τὸν Ἰσθμὸν διὰ νὰ ἀποφασίσωσιν εἰς ποῖον ἔπρεπε νὰ δοθῇ τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας. Ἕκαστος δ' ἀρχηγὸς τὰ μὲν πρωτεῖα ἔδιδεν εἰς ἑαυτόν· τὰ δὲ δευτερεῖα εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, ὅστις διὰ τοῦτο ἦτον ἀναμφιβόλως ἄξιος τῶν πρωτείων. Ἀφ' οὗ δὲ μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιᾶται εἰς αὐτὸν μὲν ἔδωκαν στέφανον ἐλαίας ὡς βραβεῖον τῆς φρονήσεως, εἰς δὲ τὸν Εὐρυβιάδην εἶχον δώσει ἕτερον στέφανον, ὡς βραβεῖον τῆς ἀνδρίας. Ὅτε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς παρεστάθη εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, οἱ παρευρισκόμενοι εἰς αὐτούς, παραιτήσαντες τοὺς ἀγῶνας, ἐθεώρουν αὐτὸν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ θαυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες ἐπεδείκνυον αὐτὸν εἰς τοὺς ξένους· ὥστε ὁ Θεμιστοκλῆς, κυριευθεὶς ἀπὸ χαρὰν, ὡμολόγησεν εἰς τοὺς φίλους του, ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐδρέψατο τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ Ἑλλάδος ἀγώνων του.

Τὴν δ' ἄνοιξιν ὁ Μαρδόνιος, ὅστις εἶχε διαχειμάσει μετὰ τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἡτοιμάζετο νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πόλεμον. Ἀπεφάσισεν ὅμως νὰ δοκιμάσῃ κατὰ πρῶτον νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἐπομένως ἔστειλεν Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτούς, προτείνων ν' ἀνοικοδομήσῃ τοὺς ναοὺς καὶ ν' ἀσφαλίσῃ τὴν χώραν καὶ αὐτονομίαν των, ἐὰν ἤθελον νὰ γείνωσι φίλοι τοῦ Μεγάλου βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος παρεκίνει αὐτοὺς ἐπιμόνως νὰ δεχθῶσι τὰς συνθήκας ταύτας, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀπ' ἐναντίας παρεκάλουν αὐτοὺς νὰ μὴ παραιτήσωσι τὸν κοινὸν ἀγῶνα ὑποσχόμενοι νὰ διατρέφωσι τὰς οἰκογενείας των καὶ νὰ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσιν. Ἡ δ' ἀπάντησις τῶν Ἀθηναίων ἦτον, ὡς καὶ ὁλόκληρος ἡ διαγωγή των κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, εὐγενὴς καὶ μεγαλόψυχος. Διότι εἰς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον εἶπον, ὅτι, ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος ἀκολούθει τὴν πορείαν του, δὲν ἤθελον ποτὲ γείνει φίλοι ἐκείνου, ὅστις ἐπυρπόλησε τὰς οἰκίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τοὺς ναούς των· εἰς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅτι μόνον ἡ ἄγνοια τοῦ Ἀθηναϊκοῦ χαρακτῆρος τοὺς παρέσυρε νὰ ὑποθέσωσιν ὅτι ἤθελον προδώσει τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα. Καὶ τὴν μὲν πρότασιν αὐτῶν περὶ διατροφῆς τῶν οἰκογενειῶν των ἀπέβαλον, παρεκάλεσαν ὅμως αὐτοὺς νὰ στείλωσι στράτευμα διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἄνευ ἀναβολῆς.

Ὁ Μαρδόνιος ἐπορεύθη ἤδη μετὰ τῶν στρατευμάτων του διὰ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου οἱ Θηβαῖοι συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ μείνῃ, ἐπειδὴ αἱ πεδιάδες τῆς χώρας ταύτης ἦσαν συμφέρουσαι εἰς τὸ πολυάριθμον ἱππικόν του· ἀλλὰ προχωρήσας εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας εὗρε πάλιν ἐρήμους, διότι ὁ λαός, κατὰ τὸ σύνηθες, κατέφυγεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἔστειλε δὲ προτείνων τὰς αὐτὰς ὡς καὶ πρότερον συνθήκας· καὶ ἐπειδὴ εἷς τῶν βουλευτῶν ἐπρότεινε τότε ν' ἀρχίσωσι τὴν διαπραγμάτευσιν, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευταὶ καὶ ὁ λαὸς ὠργίσθησαν τόσον, ὥστε ἐλιθοβόλησαν αὐτόν, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπέβαλον τὴν αὐτὴν τιμωρίαν εἰς τὴν ἀθῶαν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του. Ὁ Μαρδόνιος λοιπὸν βλέπων ὅτι οὐδεμία ἐλπὶς συμβιβασμοῦ ὑπῆρχεν, ἠρήμωσε τὴν χώραν καὶ ἐπυρπόλησε τὰ ἐν Ἀθήναις λείψανα τῶν οἰκιῶν καὶ ναῶν.

Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθον τὴν πλησίασιν τῶν Περσῶν ἔξειλαν διὰ νὰ μεμφθῶσι τοὺς Σπαρτιάτας ὡς μὴ ἐλθόντας εἰς βοήθειάν των, καὶ νὰ εἴπωσιν εἰς αὐτοὺς νὰ προσέξωσι καλῶς, διότι ἐὰν τοὺς ἐγκατέλειπον, ἤθελον προνοήσει περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν σωτηρίας συνθηκολογοῦντες μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, ὡς τὸ σύνηθες, ἐπανηγύριζον τότε μίαν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἑορτῶν· ἐντσχολοῦντο δὲ καὶ εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτῶν σχέδιον τοῦ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τεῖχος ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ἀνέβαλλον λοιπὸν ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ δώσωσιν ἀπάντησιν εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων, ἕως οὗ ἀνήρ τις συνετὸς ὑπέμνησεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι μεθ' ὅλων τῶν πλοίων των ἡνώνοντο μὲ τοὺς Πέρσας, τὸ τεῖχός των ἤθελε καταστῆ παντάπασιν ἄχρηστον. Τότε δὲ κατενόησαν τὴν μωρίαν τῆς διαγωγῆς των, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὴν μεταβάλωσι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα ἀπέστειλαν πέντε χιλιάδας Σπαρτιατῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἠκολούθουν ἑπτὰ Εἵλωτες. Τὴν δὲ πρωΐαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐλθόντες ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς ἄρχοντας ὅτι ἐὰν δὲν τοὺς ἔδιδον ἀμέσως βοήθειαν, ἤθελον ἀναχωρήσει, καὶ οἱ συμπολῖται των ἤθελον ἑνωθῆ μετὰ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ἐβεβαιώθησαν ὅτι στράτευμα ἦτο καθ' ὁδὸν, καὶ ἕως τότε εἶχε φθάσει βεβαίως εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐδυσκολεύοντο νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι τοῦτο ἦτον ἀληθές· ἀλλ' ὅτε ἐβεβαιώθησαν τὴν ἀλήθειαν, ὑπερεχάρησαν, καὶ ἀνεχώρησαν, παρακολουθούμενοι ἀπὸ πρόσθετον στράτευμα πέντε χιλιάδων Λακεδαιμονίων.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη (479 π. Χ.).

Ὁ Μαρδόνιος μαθὼν τὴν προχώρησιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπανήγαγε τὰ στρατεύματά του εἰς Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀσωποῦ, περικυκλώσας τὸ στράτευμά του μὲ ξύλινον χαράκωμα. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, ἑνωθέντες μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἄλλους φιλοπάτριδας Ἕλληνας, ἐτάχθησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος. Τὰ δὲ στρατεύματά των συνεποσοῦντο εἰς ἑκατὸν περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν, ὄχι πλειοτέρων τοῦ ἑνὸς τρίτου τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ τὸ μὲν Περσικὸν ἱππικὸν προσέβαλε πολλάκις πρός τινας τῶν Ἑλληνικῶν τάξεων. Εἰς μίαν δὲ τῶν προσβολῶν τούτων, ὁ ἵππος τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ πληγωθεὶς, ἐσκώθη ὄρθιος καὶ ἔρριψε τὸν κύριόν του. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐφώρμησαν νὰ τὸν φονεύσωσιν, ἀλλ' ἡ χρυσολεπιδωτὴ πανοπλία του ἐματαίονεν ὅλας τὰς προσπαθείας των, ἕως οὗ εἷς ἐξ αὐτῶν διατρυπήσας τὸν ὀφθαλμόν του, τὸν ἐφόνευσε. Ἔπειτα δ' ἔβαλον τὸ σῶμά του ἐφ' ἁμάξης καὶ περιῆγον δεικνύοντες αὐτὸ εἰς ὁλόκληρον τὸ στράτευμα. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀνὴρ ἔξοχος, οἱ Πέρσαι ἐπένθησαν αὐτὸν μεγάλως, κόπτοντες κατὰ τὴν συνήθειάν των τὴν κόμην των καὶ κουρεύοντες τοὺς ἵππους των.

Οἱ Ἕλληνες βλέποντες, ὅτι δὲν εἶχον ἀρκετὸν ὕδωρ εἰς τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκοντο, διελθόντες τὰς ὑπωρείας κατέλαβον ἄλλην θέσιν πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Καὶ ἐπὶ ὀκτὼ μὲν ἡμέρας τὰ δύο στρατεύματα ἔμενον ἄεργα· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες ἐλάμβανον ἀδιακόπως στρατεύματα καὶ τροφὰς ἀπὸ τὴν Πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λοπόννησον, ὁ Μαρδόνιος, κατὰ συμβουλὴν τῶν Θηβαίων, ἔσειλεν ἱππικὸν διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τοῦ Κιθαιρῶνος πρὸς τὰ νῶτα αὐτῶν, καὶ ἐκεῖ συνέλαβε μεγάλην ποσότητα τροφῶν.

Δύο δ' ἡμέραι παρῆλθον ἔτι, καὶ τότε ὁ Μαρδόνιος βεβαρημένος ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν ἀπεφάσισε νὰ πολεμήσῃ ἀμέσως, καὶ προσκαλέσας τοὺς ἀξιωματικούς του εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ προστάξωσι τοὺς στρατιώτας των νὰ ἑτοιμασθῶσιν εἰς μάχην τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν. Ἅμα δὲ ἐνύκτωσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς φυλακάς, καὶ προσκαλέσας τοὺς ἀρχηγούς των ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μαρδονίου. Παυσανίας δὲ ὁ Σπαρτιάτης, ὅστις ἦτον ἀρχιστράτηγος, ἐπρότεινε τότε νὰ ἀνταλλάξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν θέσιν των μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους, οὕτως, ὥστε ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας, ὡς γνωρίζοντες τὸν Περσικὸν τρόπον τοῦ μάχεσθαι. Συγκατατεθέντων δὲ τούτων, ἐτελέσθη μὲν ἡ μεταβολή, ἀλλὰ τὴν πρωΐαν οἱ Θηβαῖοι ἐννοήσαντες τοῦτο, τὸ ἀνήγγειλαν εἰς τὸν Μαρδόνιον, ὅστις τότε προσέταξε τοὺς Πέρσας ν' ἀλλάξωσι τὴν θέσιν των, καὶ οὕτως ἔγειναν τὰ πράγματα ὡς καὶ πρότερον. Ὁ Μαρδόνιος ἔστειλε τότε κήρυκα εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐλέγχων αὐτοὺς διὰ τὴν δειλίαν των, καὶ προτείνων ν' ἀποφασισθῇ ὁ πόλεμος διὰ μάχης ἰσαρίθμων Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔδωκαν οὐδεμίαν ἀπάντησιν, οὗτος προσέταξε τὸ ἱππικόν του νὰ προχωρήσῃ. Οἱ δὲ Πέρσαι διὰ τῶν πολυπληθῶν βελῶν των ἐπέφερον μεγάλην βλάβην εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ καταλαβόντες ἐγέμισαν μὲ χῶμα τὴν κρήνην ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον ὕδωρ. Οὗτοι λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ μεταστρατοπεδεύσωσι τὴν νύκτα. Καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τῶν στρατευμάτων αὐτῶν κινήσαντα ἐτάχθησαν πλησίον τῶν Πλαταιῶν· ἀλλὰ Σπαρτιάτης τις λοχαγὸς, δὲν ἤθελε νὰ κινήσῃ, λέγων ὅτι δὲν κατεδέχετο νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Ὁ δὲ Παυσανίας κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τὸν κινήσῃ ἀλλ' εἰς μάτην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἱππέα διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀληθῶς ἦσαν εἰς πορείαν, ὁ Παυσανίας παρήγγειλεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὅστις ἦτο μάρτυς τῆς ἔριδος, νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐλθόντες νὰ ταχθῶσι πλησίον αὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν, ἐπειδὴ εἶχον ἤδη μείνει μόνοι. Ἐνῷ δὲ ἐφιλονείκουν ἤρχιζε νὰ χαράζῃ, καὶ τότε ὁ Παυσανίας ἀπεφάσισε νὰ μὴ περιμένῃ πλέον. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐκίνησε διὰ τῶν ὀρέων, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐπροχώρουν διὰ τῆς πεδιάδος· ὁ δὲ ἰσχυρογνώμων λοχαγὸς, ὅτε εἶδεν ἑαυτὸν ἀληθῶς ἐγκαταλελειμμένον, ἔσπευσεν ν' ἀκολουθήσῃ.

Τὸ δὲ Περσικὸν ἱππικὸν, ἰδὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνεχώρουν, κατεδίωκεν αὐτοὺς ἀρχηγοῦντος αὐτοῦ τοῦ Μαρδονίου, ὅστις ἦτον ἔφιππος ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς λευκοῦ ἵππου, καὶ περιεκυκλοῦτο ἀπὸ χιλίους ἐκλεκτοὺς πολεμιστάς. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐπέπεσον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, οἱ διατελοῦντες εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Μαρδονίου, ἐμπόδιζον τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν των. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐβλάπτοντο μεγάλως ἀπὸ τὰ βέλη των, ἕως οὗ ὁ Παυσανίας ἀναβλέψας εἰς τὸ Ἡραῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον ἔμπροσθέν του, ἐπεκαλέσθη τὴν θεὰν νὰ μὴ ἀνεχθῇ ν' ἀπολεσθῶσιν οἱ πιστοί της Ἕλληνες. Ἔπειτα δὲ ἐκίνησαν θαῤῥαλέως κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐντεῦθεν συνέβη μανιώδης σύγκρουσις, καὶ ὁ μὲν Μαρδόνιος ἐφονεύθη ἀπό τινα Σπαρτιάτην, οἱ δὲ φύλακές του ἐφονεύθησαν περὶ αὐτὸν, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν στρατευμάτων του, ῥέψαντα τὰ νῶτα, ἔφευγον ἀτάκτως εἰς τὸ στρατόπεδόν των. Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, εἷς ἐκ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσῶν, ὅστις δὲν εἶχε γνώμην νὰ πολεμήσωσιν, ὅτε εἶδε τὴν φυγήν των, κρίνων ὅτι τετέλεσται τὸ πᾶν, ἐκίνησε μὲ τὸ ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων ἱππικόν του, καὶ ἐπορεύετο ὁρμαίως πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες εἶχον καταδιώξει τοὺς φεύγοντας Πέρσας μέχρι τοῦ στρατοπέδου των, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι τίποτε κατὰ τοῦ ξυλίνου χαρακώματος· ἀλλ' ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἦσαν συνειθισμένοι εἰς τὰς πολιορκίας, ἔφθασαν, ἐκυριεύθη διὰ τῆς βίας τὸ χαράκωμα, καὶ ὅλοι οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς. Ἐκ τοῦ ὅλου δὲ στρατεύματος, ἐξαιρουμένης τῆς μοίρας τοῦ Ἀρταβάζου, δὲν ἐσώθησαν πλειότεροι τῶν τριῶν χιλιάδων ἀνδρῶν. Τὰ δὲ ἀποκτηθέντα λάφυρα ἦσαν ἄπειρα, καὶ ὅτε συνηθροίσθησαν ἅπαντα, ὁ Παυσανίας τὸ μὲν δέκατον αὐτῶν ἔστειλεν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν, τὰ δὲ λοιπὰ διένειμεν εἰς τοὺς συμμαθέξαντας τῆς μάχης. Καὶ οἱ μὲν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θηβαῖοι ἐτιμωρήθησαν διὰ τὴν δραστήριον σύμπραξίν των εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἀντημείφθησαν διὰ τὴν ἀροσίωσίν των εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη (479 π. Χ.).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην μεγάλην κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας. Ὁ λαὸς τῆς νήσου Σάμου, ὅπου ὁ Περσικὸς στόλος ἐστάθμευεν, ἔστειλεν εἰς τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην, ὅστις ἦτον ἀρχηγὸς τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Δῆλον Ἑλληνικοῦ στόλου, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του. Καὶ οὗτος μὲν συγκατετέθη· ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι ἔμαθον τὴν προσέγγισίν του, ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς Σάμου, καὶ κατέφυγον εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης, τὸ κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅπου στράτευμα ἑξήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ἦτο κατεσκηνωμένον. Ἀνείλκυσαν δὲ τὰ πλοῖά των εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ ἤγειραν χαράκωμα ξύλινον καὶ λίθινον πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν, μεγάλως ἐξεπλάγησαν βλέποντες τὰ πλοῖα ἅπαντα ἀνειλκυσμένα, καὶ τὴν παράλιον γραμμὴν κεκαλυμμένην ἀπὸ στρατεύματα· ἀπεφάσισαν ὅμως νὰ πολεμήσωσι, καὶ ἀποβάντες εἰς τὴν ξηράν, ἐπορεύοντο εἰς δύο μοίρας πρὸς τὸ στρατόπεδον. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες, οἵτινες ἦσαν ἐν αὐτῷ, ἐβοήθουν τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ ἔφθασαν· οἱ δὲ Πέρσαι ἀντεστάθησαν ἐπ' ὀλίγον γενναίως, ἀλλὰ τέλος κατεσφάγησαν σχεδὸν ὅλοι. Οἱ δὲ Ἕλληνες λεηλατήσαντες τὸ στρατόπεδον, καὶ πυρπολήσαντες τὰ πλοῖα, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Σάμον, ὅθεν ἔπλευσαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Σηστόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ (478—467 π. Χ.).

Ἀποδιωχθέντων ἤδη ὁλοσχερῶς τῶν Περσῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐστοχάσθησαν ὅτι ἠδύναντο ἀσφαλῶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεώς των· ἀλλ' οἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἦσαν ζυλότυποι τῆς δυνάμεώς των, προσποιούμενοι μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς Ἑλλάδος συμφερόντων, ἔστειλαν διὰ νὰ παραστήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἀνεγείρωσιν ὀχυρώματα ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι μεγάλως εἰς τοὺς Πέρσας, ἐὰν ἔμελλον νὰ εἰσβάλλωσι πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις κατενόησε τὸν ἀληθῆ σκοπόν των, ἀπεφάσισε νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν πανουργίαν καὶ ἐπομένως συνεβούλευσε νὰ σταλῇ πρεσβεία εἰς τὴν Σπάρτην περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐνήργησε δὲ νὰ χειροτονηθῇ αὐτὸς εἷς ἐκ τῶν πρέσβεων, καὶ ἐκίνησε μόνος δίδων εἰς τὸν λαὸν αὐστηρὰς προσταγὰς διὰ νὰ ἐργάζηται ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰ τείχη τῆς πόλεως. Ὅτε δ' ἔφθασεν εἰς τὴν Σπάρτην, δὲν προσῆλθεν εἰς τοὺς ἄρχοντας, προσποιούμενος ὅτι περιέμενε τοὺς συμπρέσβεις του, καὶ θαυμάζων διὰ τὴν βραδύτητά των. Ἐν τούτοις οἱ Σπαρτιᾶται ἔμαθον ὅτι ἡ οἰκοδόμησις τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐπροχώρει μεγάλως, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ προσέχωσιν εἰς τὰς φήμας, ἀλλὰ νὰ στείλωσιν ἰδίους ἀπεσταλμένους διὰ νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ἀληθείας. Συγχρόνως δ' ἔστειλεν ἀπόῤῥητον πρεσβείαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους λέγων εἰς αὐτοὺς νὰ κρατήσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ὡς ὁμήρους χάριν τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Ἐλθόντων δὲ τέλος τῶν συμπρέσβεων, καὶ τῆς οἰκοδομήσεως τῶν τειχῶν ἀποχρώντως προχωρησάσης, ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Σπάρτης καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἤδη τειχισμέναι, καὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κρίνωσιν, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος, τί ἐσύμφερεν εἰς αὐτοὺς ἰδίως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν γένει. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἰδόντες ἑαυτοὺς ἐξαπατημένους, δὲν ἐσχάσθησαν φρόνιμον νὰ δείξωσι τὴν ὀργήν των, ἀλλ' ἀπέλυσαν ἐντίμως τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τοὺς συμπρέσβεις του. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δὲ, ἐπειδὴ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν πέντε περίπου μίλια μακρὰν τῆς θαλάσσης, ὁ Θεμιστοκλῆς κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ὀχυρώσωσι τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, ἠσφαλισμένοι οὕτω διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἠδύναντο ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς οἱονδήποτε λαὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἱστορία τοῦ Θεμιστοκλέους (466—465 π. Χ.).

Πᾶς τις ἠδύνατο νὰ ὑποθέσῃ ὅτι, ἀφοῦ ὁ Θεμιστοκλῆς παρέσχε τόσας ἐξόχους εὐεργεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, ἤθελε διάγει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του ἐν τιμῇ καὶ εὐτυχίᾳ· ἀλλ' ὁ λαὸς ὅταν ἔχῃ πολιτικὴν ἐξουσίαν εἶναι πάντοτε ἄστατος, εὐαπάτητος, εὔπιστος, καὶ ἀχάριστος δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὡσαύτως εἰς ἄκρον κενόδοξοι, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐσυνείθιζεν ὑπὲρ τὸ δέον ν' ἀναμιμνήσκῃ τὰς πρὸς αὐτοὺς εὐεργεσίας. Οἱ ἐχθροί του λοιπὸν ἠδυνήθησαν νὰ στρέψωσι τὸν δῆμον ἐναντίον του, καὶ τέλος ἐξοστρακισθεὶς ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς τὸ Ἄργος, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ὑπεχρεώθη νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας! Ἡ αἰτία δὲ ἦτον ἡ ἀκόλουθος.

Μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην, ὁ Παυσανίας ἦτον ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει, καὶ ἐχειροτονήθη ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τοῦ σταλέντος διὰ νὰ ἐξώσῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰς πόλεις τὰς ὁποίας κατεῖχεν κατὰ τὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. Τὸ δὲ μεγαλεῖον διέστρεψε τὴν κεφαλήν του, καὶ διὰ τοῦτο ἔστειλε κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην, προτείνων ἐὰν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, νὰ προδώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα. Βαθμηδὸν δ' ἐπέτρεψε νὰ δραπετεύσωσιν ὅλοι οἱ ἐπίσημοι Πέρσαι, οἵτινες ἦσαν αἰχμάλωτοι, καὶ συγχρόνως δυσηρέστησε τοὺς Ἴωνας καὶ ἄλλους διὰ τῆς ἀλαζονείας του τοσοῦτον, ὥστε παρήτησαν αὐτὸν καὶ ἐτάχθησαν ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα, οἵτινες ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου. Καὶ ἡ μὲν Σπαρτιατικὴ κυβέρνησις ἀνεκάλεσε τὸν Παυσανίαν, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποδειχθῇ ἐναντίον του. Δὲν ἀπέστειλαν ὅμως αὐτὸν ἔξω πλέον. Ἐν τοσούτῳ δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάζῃ ὡς ἰδιώτης, καὶ ναυλώσας πλοῖον ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἤρχισε πάλιν ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀνεκάλεσαν αὐτὸν πάλιν, ἀλλ' ἀπέφυγε τὴν δίκην φθείρων διὰ δώρων τοὺς ἄρχοντας· ἔπειτα δὲ ὑποσχόμενος ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Εἵλωτας, ἐδοκίμασε νὰ τοὺς πείσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ν' ἀποστατήσωσιν, ἀλλ' οὗτοι κατήγγειλαν τοῦτο εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἥτις ὅμως ἐδίσταζεν ἀκόμη νὰ κινηθῇ ἐναντίον του. Τέλος δὲ δοῦλός τις, τὸν ὁποῖον ἔστελλε μὲ ἐπιστολὴν εἴς τινα τῶν Σατραπῶν τῆς Περσίας, παρατηρήσας ὅτι οὐδεὶς τῶν προαποσταλέντων ἐπέστρεψεν, ἤνοιξε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ εὑρὼν εἰς αὐτὴν παραγγελίαν νὰ φονευθῇ ὁ κομιστὴς, ἐλθὼν ἔδειξεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἄρχοντας. Κατὰ προσταγὴν δὲ αὐτῶν κατέφυγεν ἔπειτα ὡς εἰς ἄσυλον εἰς ναόν τινα, καὶ κατεσκεύασε διπλῆν καλύβην πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύβησαν οἱ ἄρχοντες, ὥστε ἐδύναντο ν' ἀκούωσιν ὅ,τι ἐλέγετο εἰς τὴν καλύβην.

Ὁ δὲ Παυσανίας, ἅμα ἔμαθε ποῦ εὑρίσκετο ὁ δοῦλος, ἔδραμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐπροσπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ. Οἱ δ' ἄρχοντες ἀκούσαντες τὰ πάντα, ἀνεχώρησαν, ἀπόρασιν ἔχοντες νὰ συλλάβωσι τὸν Παυσανίαν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν, ὢν φίλος του, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ διὰ σημείου τὸν κίνδυνον, καὶ δραμὼν κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν, καταλύσας εἰς μικράν τινα οἰκοδομὴν ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτοῦ. Οἱ ἄρχοντες ὅμως ἀποσπάσαντες τὴν στέγην, ἔκτισαν τὴν θύραν, καὶ καταστήσαντες φύλακα, ἀφῆκαν αὐτὸν ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης. Ὅτε δὲ ἐπλησίαζε νὰ ἐκπνεύσῃ, ἐξήγαγον αὐτὸν, ἐπειδὴ ἦτον ἀνόσιον νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ μολυνθῇ ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν θάνατόν τινος ἐντὸς τῶν ὁρίων του.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες ἐμίσουν τὸν Θεμιστοκλέα, εὑρόντες, ὡς ἔλεγον, ἀποδείξεις ὅτι ἐγνώριζε τὰ σχέδια τοῦ Παυσανίου, ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας κατηγοροῦντες αὐτὸν, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐκεῖ ἐχθροί του ἐδέχθησαν προθύμως τὴν κατηγορίαν, ἐξάλησαν ἄνθρωποι νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν εἰς τὸ Ἄργος. Οὗτος ὅμως μαθὼν ταῦτα ἐγκαίρως, ἔφυγεν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν τὴν κατὰ δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Κερκυραῖοι, μὴ θεωροῦντες ἑαυτοὺς ἱκανοὺς νὰ τὸν ὑπερασπίσωσι, διεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ ἀντικρὺ παράλιον τῆς Ἠπείρου. Κατέφυγε δὲ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀδμήτου, βασιλέως τῶν Μολοσσῶν, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἦτον ἐχθρός του. Καὶ ὁ μὲν Ἄδμητος ἀπεδήμει ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφθασεν, ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἐδεξιώσατο αὐτὸν φιλικῶς, καὶ ὅτε ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐπέστρεψεν, εἶπεν εἰς τὸν ξένον της, λαβὼν τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παιδίον εἰς τὰς χεῖράς του, νὰ καθίσῃ μετ' αὐτοῦ χαμαί, ἐπειδὴ τοιοῦτος ἦτον ὁ τρόπος τῆς ἱκεσίας μεταξὺ τοῦ λαοῦ τούτου. Ὁ Ἄδμητος λοιπὸν ἐκινήθη εἰς συμπάθειαν, καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν προστασίαν, ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Σπάρτην ζητοῦντες τὴν παράδοσίν του, γνωρίζων ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὴν δύναμίν των, ἔπραξεν ὅ,τι ἠδύνατο διὰ νὰ τὸν συνδράμῃ εἰς τὴν φυγήν του. Διαβὰς λοιπὸν ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τῶν ὀρέων ἀπὸ τὴν Ἤπειρον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔφθασεν εἰς λιμένα τινά, ὅπου εὗρε πλοῖον ἕτοιμον νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐπειδὴ δὲ κατενόησεν ἤδη ὅτι μόνος ὁ Μονάρχης τῶν Περσῶν ἠδύνατο νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ κατὰ τῶν ἀσπλάγχνων ἐχθρῶν του, ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ἀπέπλευσε. Τρικυμία τις ὅμως κατέφερεν αὐτὸν εἰς τὴν νῆσον Νάξον, ὅπου ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Κίμωνος, ἐσάθμευε τότε. Καὶ ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐφανέρωσεν εἰς τὸν πλοίαρχον ποῖος ἦτον, ἀπειλῶν, ἐὰν τὸν ἐπρόδιδε, νὰ εἴπῃ ὅτι τὸν εἶχε ναυλώσει διὰ νὰ τὸν διαβιβάσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ βεβαιῶν αὐτὸν περὶ τῆς εὐγνωμοσύνης του, ἐὰν ἤθελε δειχθῇ πιστὸς, καὶ προστάττων νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα νὰ ἐξέλθῃ τοῦ πλοίου. Ὁ δὲ πλοίαρχος συγκατετέθη· τὸ πλοῖον ἔμεινεν μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα πλησίον τῆς νήσου, καὶ ἔπειτα ἐξέπλευσε πάλιν. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἔφεσον, ὅπου ἀντήμειψε τὸν πλοίαρχον, καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς φίλους του τὰ περὶ τῆς σωτηρίας του· οὗτοι δ' ἔστειλαν εἰς αὐτὸν ὅσα χρήματα ἠδυνήθησαν νὰ συνάξωσιν ἐκ τῶν λειψάνων τῆς περιουσίας των.

Ἂν καὶ ὁ Ξέρξης εἶχε προσδιωρισμένην μεγάλην ἀμοιβὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, οὗτος ὅμως ἀπεφάσισε ν' ἀναβῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Σούσων, διότι, ἐπειδὴ ὁ μονάρχης ἐκεῖνος ἀπέθανεν, ἤλπιζεν ὅτι ἤθελε δυνηθῇ ν' ἀπολαύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ νέου Ἀρταξέρξου, ὅστις εἶχεν ἀναβῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ὥδευε δὲ εἰς τὰ Σοῦσα ἐπὶ κλειστῆς ἁμάξης, οἱ δὲ ὁδηγοῦντες αὐτὸν ἐκοινολόγουν, ὅτι εὑρίσκετο ἐντὸς αὐτῆς νέα Ἑλληνὶς, ἥτις ἠγοράσθη διὰ τὸν γυναικωνίτην εὐγενοῦς τινος Πέρσου· διότι ἡ συνήθεια τοῦ ἀγοράζειν δούλας ἐπεκράτει εἴς τε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νεωτέραν Περσίαν. Δεξιωθεὶς δὲ εὐμενέστατα εἰς τὴν αὐλὴν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὑπεσχέθη μεγάλα εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐζήτησε προθεσμίαν ἑνὸς ἔτους διὰ νὰ μάθῃ τὴν Περσικὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ τὰ ἐξηγήσῃ· εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους ἐλάλει τὴν γλῶσσαν μὲ εὐκολίαν καὶ εὐστροφίαν, καὶ ἀπελάμβανε τὴν βασιλικὴν εὔνοιαν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν παρὰ πάντα ἄλλον Ἕλληνα. Μετά τινα χρόνον ὁ Ἀρταξέρξης, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς λέγεται, ὑπεσχέθη τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, τὸν ἔστειλε διὰ νὰ διαμένῃ εἰς Ἰωνίαν δίδων εἰς αὐτὸν τὰ εἰσοδήματα τριῶν πόλεων πρὸς διατροφήν του. Ἔζησε δὲ καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἰωνίαν. Καί τινες μὲν λέγουν ὅτι ὁ θάνατός του ἦτο φυσικός, ἄλλοι δὲ, ὅτι μὴ δυνάμενος, ἢ μὴ θέλων νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ὑπόσχεσίν του, κατέστρεψε τὸν βίον πιὼν αἷμα ταύρου. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός. Ὁ δὲ ἀντίζηλός του Ἀριστείδης, ὅστις ἐπωνομάσθη δίκαιος, ἀφοῦ ἔζησεν ἔντιμον βίον, ἀπέθανε τόσον πτωχὸς, ὥστε ἐτάφη μὲ δημόσια ἔξοδα· ἡ δὲ πολιτεία ἀνεδέχθη τὸ βάρος νὰ προνοήσῃ περὶ τῶν τέκνων του. Λέγεται δὲ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτην ὑπόληψιν εἶχον εἰς αὐτὸν, ὥστε ὅτε ὁ Αἰσχύλος λαλῶν περὶ τοῦ Ἀμφιαράου εἰς τὸ θέατρον εἶπεν, «ὅτι δὲν θέλει μόνον νὰ «φαίνηται δίκαιος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἦναι ἀληθῶς τοιοῦτος», ὅλοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Ἀριστείδην.

Περσικὸς πόλεμ.—Ἡ ἐν Εὐρυμέδοντι μάχη (466 π.Χ.).

Ὁ Κίμων ἐξηκολούθει τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ἐπειδὴ δ' οὗτοι κατεῖχον ἀκόμη πόλεις τινὰς κατὰ τὴν Θρακικὴν παραλίαν, ἔπλευσεν ἐκεῖσε, καὶ ἐπολιόρκησε πόλιν τινὰ κατὰ τὸ στόμιον τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ Στρυμόνος ποταμοῦ. Καὶ ἡ μὲν φρουρὰ ἀντεξάθη γενναίως, ὁ δὲ διοικητὴς αὐτῆς, μὴ θέλων ἐπὶ τέλους νὰ παραδοθῇ, ἔρριψεν ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ ἄργυρον εἰς τὸν ποταμὸν, ἔπειτα δὲ κατεσκεύασε μεγάλην πυράν, καὶ φονεύσας τὰς γυναῖκας, παιδία, καὶ δούλους του, ἔθηκε τὰ σώματά των ἐπ' αὐτῆς, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε πῦρ, ἐρρίφθη καὶ αὐτὸς εἰς τὰς φλόγας.

Μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ Κίμων ἔπλευσεν εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅπου οἱ Πέρσαι εἶχον συναθροίσει μεγάλον στόλον καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στράτευμα, εὗρε δ' αὐτοὺς σταθμεύοντας εἰς τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Πέρσαι στρατηγοὶ δὲν ἤθελον νὰ ἐκπλεύσωσι τοῦ ποταμοῦ, ἐπειδὴ μοῖρα ὀγδοήκοντα πλοίων περιεμένετο ὁσημέραι ἀπὸ τὴν Φοινίκην· ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι ὁ Κίμων ἡτοιμάζετο νὰ τοὺς προσβάλῃ, ἐξῆλθον εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἤρχισαν μάχην κατ' αὐτοῦ. Ἡ μάχη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἔφευγον εἰς τὸ παράλιον, ἀφοῦ ἀπώλεσαν πλειότερα τοῦ ἡμίσεος τῶν πλοίων των, ὁ δὲ Κίμων ἀποβὰς προσέβαλε τὰ στρατεύματα τῆς ξηρᾶς. Μετὰ πεισματώδη δὲ ὀλιγοχρόνιον ἀντίστασιν, οἱ μὲν Πέρσαι νικηθέντες ἔφυγον, τὸ δὲ στρατόπεδόν των ἔγεινε λεία τῶν νικητῶν. Οὕτως ὁ Κίμων ἔλαβε τὴν δόξαν τοῦ νὰ νικήσῃ δύο νίκας τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Ἀκούσας δ' ἔπειτα ὅτι ὁ Φοινικικὸς στόλος ἐστάθμευεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἔπλευσεν ἐκεῖσε, καὶ ἐκυρίευσεν ἢ κατέστρεψεν ὁλόκληρον αὐτόν. Διὰ τῶν νικῶν δὲ τούτων τοῦ Κίμωνος ἔλαβε πέρας ὁ Περσικὸς πόλεμος. Μετ' ὀλίγον δὲ συνωμολογήθη εἰρήνη μετὰ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, ἥτις ἔμεινεν ἀπαραβίαστος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἡ εἰρήνη δὲ αὕτη ὠνομάσθη Κιμώνειος. Οἱ ὅροι δὲ αὐτῆς ἦσαν οἱ ἀκόλουθοι. «Αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ ἦναι αὐτόνομοι. Κανὲν πολεμικὸν Περσικὸν πλοῖον νὰ μὴ πλέῃ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας. Κανεὶς Πέρσης στρατηγὸς νὰ μὴ φέρῃ στράτευμα εἰς τὸ παράλιον ἐγγύτερον ἢ ὅσον δρόμον ἵππος δύναται ἐντὸς ἡμέρας νὰ διανύσῃ. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι νὰ μὴ βλάπτωσι τὴν χώραν τοῦ βασιλέως».

Κίμων καὶ Περικλῆς (465 π. Χ.).

Ὁ Κίμων, ἀνὴρ πλουσιώτατος, ἐξώδευε μὲν τὰ πλούτη του διὰν ἀποκτήσῃ δημοτικότητα μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του ἀλλὰ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζετο ἦσαν ἐντιμότατα. Ἔκτισε π. χ. τὸ μεσημβρινὸν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἤρχισε τὰ τείχη, τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ συνάπτωσι τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λιμένος. Ἐφύτευσε δένδρα εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ σχεδιάσας ἐφύτευσε κῆπον πλησίον τῆς πόλεως, ὀνομαζόμενον Ἀκαδήμειαν, πρὸς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ. Ἐπέτρεπε δ' εἰς ὅλους τοὺς πολίτας νὰ περιπατῶσι καὶ νὰ συλλέγωσιν ὀπώρας εἰς τοὺς κήπους καὶ τοὺς ἀγροὺς του

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς πλησίον τῆς πόλεως. Ἐδάνειζε δὲ ἢ ἐχάριζε χρήματα εἰς τοὺς ὅσοι εἶχον ἀνάγκην, καὶ ἐνῷ ἐξήρχετο εἰς τὸν περίπατον, παρακολουθούντων καλῶς ἐνδεδυμένων δούλων, ἐὰν ἀπήντα γέροντά τινα πολίτην πενιχρῶς ἐνδεδυμένον, προσέταττεν ἕνα ἐκ τῶν δούλων του, ἐκβαλὼν τὸ ἔνδυμά του, νὰ τὸ δώσῃ εἰς αὐτόν. Ὁ Κίμων ἦτον ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, ἤτοι ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐστοχάζοντο ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων.

Ἀντίζηλος δὲ τοῦ Κίμωνος ἦτον ὁ Περικλῆς, ὁ υἱὸς ἐκείνου ὅστις εἶχε καταδιώξει τὸν πατέρα τοῦ Κίμωνος. Καὶ ὁ μὲν Περικλῆς ἦτο κατώτερος τοῦ Κίμωνος κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ὑπερέβαλλε μεγάλως αὐτὸν κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν εὐγλωττίαν. Ὁ Περικλῆς ἐκολάκευε τὸν κατώτερον λαόν· καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρων διανοητικῶν προτερημάτων του ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ αὐτὸν κατ' ἀρέσκειαν, ἐζήτησε νὰ κατασταθῇ δημοκρατία, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ δυνάμεις τῆς πολιτείας ἤθελον μεταβῆ εἰς χεῖρας τοῦ δήμου, καὶ οὕτω ἤθελε γείνει αὐτὸς ἀληθῶς μονάρχης.

Οἱ Ἀθηναῖοι προέβαινον ἤδη μὲ βῆμα σταθερὸν εἰς τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον ἠνοίχθη εἰς αὐτούς. Ὀλίγον δὲ φροντίζοντες περὶ εὐσυνειδησίας, ἀπεφάσισαν νὰ μεγαλυνθῶσι βλάπτοντες τοὺς συμμάχους των. Διὰ τοῦτο ἠνώχλουν αὐτοὺς ἀπαιτοῦντες νὰ στέλλωσι ναύτας εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς περὶ συμμαχίας συνθήκης. Διὰ ν' ἀπαλλαχθῶσι δὲ ἀπὸ τὰς προσωπικὰς ταύτας ἀπαιτήσεις, ὁ μὲν Κίμων πολιτικῶς ἐπρότεινεν, οἱ δὲ σύμμαχοι ἀθώως ἐδέχθησαν, ἀντὶ ναυτῶν, νὰ στέλλωσι χρήματα καὶ πλοῖα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀνεδέχθησαν νὰ χορηγῶσιν εἰς τὸν στόλον τοὺς ἀναγκαίους ναύτας. Οὕτως οἱ σύμμαχοι στερήσαντες ἑαυτοὺς διὰ τῆς πράξεως αὐτῆς ὅλων τῶν ναυτικῶν μέσων, ηὔξησαν ὑλικῶς τὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐνταυτῷ ἐχορήγησαν εἰς αὐτὰς προφάσεις, τὰς ὁποίας πολλάκις μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ τοὺς ἀδικῶσι κατ' ἀρέσκειαν. Πρώτη δ' ἐκ τῶν συμμάχων ἡ νῆσος Θάσος ἀντέστη εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηναίων, πιστεύουσα ἐν μέρει εἰς τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς αὐτήν· ἀλλ' ἡ ἀντίστασις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτὴ κατεβλήθη. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπεθύμουν ἤδη εἰλικρινῶς νὰ περιστείλωσι τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων, ἥτις εἶχε καταστραθῇ ἐπίφοβος, ἀλλὰ συνέβη τρομερὸς σεισμός, ὅστις κατέστρεψεν ὁλόκληρον τὴν πόλιν Σπάρτην. Οἱ Μεσσήνιοι τότε ἔδραξαν τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ προσπαθήσωσι ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ὠχύρωσαν τὴν Ἰθώμην διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καταφύγιον. Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως καὶ οἱ σύμμαχοί των ἐλθόντες ἐπολιόρκησαν αὐτούς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγνοοῦντες τὸν τρόπον τῶν πολιορκιῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ προοδεύσωσιν, ἐθεώρησαν ἀναγκαῖον νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὁ μὲν Κίμων, ὅστις ἐκ συστήματος πολιτικοῦ ἤθελε νὰ διάκηται φιλικῶς πρὸς τὴν Σπάρτην, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ χορηγήσωσι τὴν βοήθειαν, καὶ αὐτὸς οὗτος ἐστρατήγησε τῆς σταλείσης εἰς τὴν Ἰθώμην δυνάμεως. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιᾶται ἐφθόνησαν μετ' οὐ πολὺ τοὺς συμμάχους των, καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι τὰ ἰδιά των στρατεύματα ἦσαν ἱκανὰ διὰ τὴν πολιορκίαν, ἀπέπεμψαν αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐδυσαρεστήθησαν διὰ τοῦτο μεγάλως· ὁ δὲ Περικλῆς, ὠφελούμενος ἀπὸ τὸ αἴσθημα τοῦτο, κατώρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Κίμων. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν περίοδον αἱ Ἀθῆναι διὰ τῶν ἐξόχων στρατηγῶν, τοὺς ὁποίους εἶχον, ὑπέταξαν διαφόρους χώρας. Ἡ νῆσος Αἴγινα, τὴν ὁποίαν ὁ Περικλῆς ὠνόμαζε λήμνην τοῦ Πειραιῶς, παρεδόθη εἰς τὸν μετὰ τοῦ Λεωκράτους στόλον. Αἱ δὲ λαμπραὶ ἐκστρατεῖαι τοῦ Μυρωνίδου ἐξέτειναν τὰς κατακτήσεις καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς βορειοτέρας πολιτείας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐν Τανάγρᾳ ὅμως μεγάλη ἧττα τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἡ ἀποτυχία ἐκστρατείας τινὸς σταλείσης εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τῆς Περσικῆς δυνάμεως, κατέστησαν ἐπιθυμητὴν τὴν εἰρήνην εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ δὲ αὐτῆς μετὰ μεγαλητέρας εὐκολίας ὁ Περικλῆς ἠναγκάσθη νὰ προτείνῃ αὐτὸς τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Κίμωνος, ἐπειδὴ ἔκρινεν ὅτι οὗτος ἦτον ὁ καταλληλότατος νὰ κατορθώσῃ αὐτὴν μὲ ὠφελίμους ὅρους. Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του λοιπὸν συνωμολογήθη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης πενταετὴς ἀνακωχή. Ἔπειτα δ' ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν στόλου τινὸς διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν κατὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν Περσῶν πόλεμον, καὶ πλεύσας εἰς τὴν νῆσον Κύπρον ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν Κίτιον. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς πολιορκίας, ἀπέθανε νοσήσας, ὁ δὲ Περικλῆς ἔμεινεν ἄνευ ἀνταγωνιστοῦ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον διάστημα τῆς ζωῆς του.

Κατ' αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος συνέβη διαφορὰ μεταξὺ τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Φωκίδος διὰ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ καὶ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ, ἥτις ἐγέννησε τὰ σπέρματα ἐκείνου τοῦ ἀγῶνος, ὅστις εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἱερὸς πόλεμος. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι βοηθοῦντες τοὺς Φωκεῖς ἐνίκησαν τοὺς Δελφοὺς βοηθουμένους ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους· οὗτοι δὲ ἠναγκάσθησαν πρὸς καιρὸν νὰ πνίξωσι τὴν ὀργήν των· ἀλλ' ἐνθαρρυνόμενοι μετὰ ταῦτα ἀπό τινας ἀποτυχίας, τὰς ὁποίας ἔπαθον τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν Κορώνειαν καὶ τὰ Μέγαρα, ἀπέστειλαν Πελοποννησιακὸν στράτευμα, τὸ ὁποῖον εἰσβαλὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐξέτεινε τὰς ἐρημώσεις του μέχρι τῆς Ἐλευσῖνος σχεδόν. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ καὶ, ὡς λέγεται, ἡ δωροδοκία κατώρθωσαν ὅσα ἡ ἀνδρία δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπὸν ἀπεχώρησαν, ἀλλ' ὄχι χωρὶς μεγάλην δυσαρέσκειαν τῶν συμπολιτῶν των. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ῥιψοκινδυνεύσωσι κατὰ τῆς Δωρικῆς συμμαχίας, συνωμολόγησαν εὐχαρίστως τριακονταετῆ ἀνακωχὴν μὲ ὅρους βεβαίως ἐπιζημίους εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἀποχρώντως δεικνύοντας τὸ εὔθραυστον οἰκοδόμημα τῆς δυνάμεως, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ἡ δημοκρατικὴ φιλοδοξία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ (π. Χ. 431—421).

Ὁ Περικλῆς ἔγεινεν αἴτιος νὰ περιπλεχθῇ ἡ πατρίς του εἰς πόλεμον, ὅστις διήρκεσεν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ ἀπέβη τέλος πρὸς ὄλεθρον τῶν Ἀθηνῶν. Ὠνομάσθη δὲ Πελοποννη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιακὸς πόλεμος, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, οἵτινες ἦσαν οἱ πρῶτοι εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἦσαν Πελοποννήσιοι. Προῆλθε δὲ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ φιλοτάραχον πνεῦμα τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ἄμεσος αἰτία τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἐπέμβασις τῶν Ἀθηναίων εἰς ἔριδά τινα τῶν Κορινθίων καὶ τῶν ἀποίκων αὐτῶν Κερκυραίων.

Δευτερεύουσα δ' αἰτία ἦτον ἡ Ποτίδαια, ἥτις ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων, ἀλλ' ὑποτελὴς τῶν Ἀθηνῶν· διότι ἀποστατησάσης τῆς Ποτιδαίας ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔστειλαν στράτευμα κατ' αὐτῆς, οἱ δὲ Κορίνθιοι ὑπὲρ αὐτῆς· ἀλλ' οἱ τελευταῖοι ἀπέτυχον καὶ διὰ τοῦτο ἐμνησικάκουν κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ὡσαύτως εἶχον παραβῆ τὰς συνθήκας ὑποτάττοντες τοὺς Αἰγινήτας, καὶ ἀποκλείοντες τοὺς Μεγαρεῖς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναϊκοὺς λιμένας καὶ ἀγοράς (1).

Συνέλευσις λοιπὸν συνεκροτήθη εἰς τὴν Σπάρτην ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων ὅλων τῶν Δωρικῶν φυλῶν. Οἱ δὲ Κορίνθιοι κατέβαλον πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς πείσωσιν εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ ἐνῷ ὁ Ἀρχίδαμος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀνὴρ συνετὸς καὶ πολύπειρος, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ μὴ βιασθῶσιν, ἀλλὰ νὰ περιμένωσι καλλιτέραν εὐκαιρίαν, ὁ πόλεμος ἀπεφασίσθη ὁμοθυμαδόν. Ἀκολούθως ἐστάλη πρεσβεία εἰς Ἀθήνας, ζητοῦσα ἀπὸ τὸν δῆμον ὡς μόνον ὅρον τῆς εἰρήνης νὰ ἀκυρώσωσι τὸ κατὰ τῶν Μεγαρέων ψήφισμα, καὶ νὰ ἀφήσωσι τοὺς Αἰγινήτας αὐτονόμους· ἀλλά, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους, δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν ταύτην· εἶπον ὅμως, ὅτι ἐπεθύμουν ν' ἀναθέσωσι τὴν ἀπόφασιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἰς διαιτητάς. Ἀλλ' εἰς τοῦτο δὲν ἠθέλησαν νὰ συναινέσωσιν οἱ Σπαρτιᾶται, καὶ οὕτως ἤρχισεν ὁ πόλεμος, 431 π. Χ.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἀναμφιβόλως ἡ μεγίστη ναυτικὴ δύναμις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὰ συνάπτοντα τὴν πόλιν μετὰ τοῦ λιμένος τείχη, τὰ ὁποῖα ὁ Κίμων ἤρχισεν, ἀπεπερατώθησαν ἤδη καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον φόβον πολιορκίας, διότι ἡ θάλασσα ἤθε-

(1) Ἴδε ἱστορ. Κεϊτλη, σελ. 240.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λεν εἶσθαι πάντοτε ἐλευθέρα εἰς αὐτάς. Ὁ Περικλῆς λοιπὸν συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταφύγωσιν ὅλοι εἰς τὴν πόλιν, νὰ ἐγκαταλείψωσι τοὺς ἀγροὺς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ν' ἀποστέλλωσι στόλους διὰ νὰ λεηλατῶσι τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἂν δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων πλειότερον παρὰ πάντα ἄλλον λαὸν τὸν ἀγροτικὸν βίον, καὶ ὅμως τοσαύτην δύναμιν εἶχεν ὁ Περικλῆς ἐπ' αὐτῶν, ὥστε προθύμως συγκατετέθησαν εἰς τὴν πρότασίν του. Ἔστειλαν λοιπὸν τὰ ποίμνιά των εἰς τὴν νῆσον Εὔβοιαν, καὶ ἔπειτα κρημνίζοντες τὰς οἰκίας των ἔφεραν τὴν ξυλείαν (ἥτις ἦτο σπανία εἰς τὴν Ἀττικὴν) εἰς τὴν πόλιν, ὅπου οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ χωρέσωσιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν φίλων των, ἢ εἰς τοὺς ναοὺς ἢ εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν, ἔκτισαν καλύβας εἰς τ' ἀνοικτὰ μέρη τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν Μακρῶν Τειχῶν, ὡς ὠνομάζοντο τὰ συνάπτοντα τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν λιμένα των τείχη.

Τὸ σχέδιον τῶν Λακεδαιμονίων περὶ διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου ἦτο νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ τῶν ἰδικῶν των καὶ τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων, καὶ νὰ φθείρωσι τὴν χώραν, κόπτοντες τὰ κάρπιμα δένδρα, καὶ προξενοῦντες ὅσην βλάβην ἠδύναντο, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤθελον ἀνεχθῆ ταῦτα, ἀλλ' ἤθελον ἐξέλθει πρὸς φύλαξιν τῶν κτημάτων των. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἐκράτει αὐτοὺς ὁ Περικλῆς ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἠδύνατο ἀκόμη νὰ τοὺς διευθύνῃ κατ' ἀρέσκειαν, ὁ δὲ ἐχθρὸς, ἠναγκάζετο ἐπὶ τέλους ν' ἀναχωρῇ. Ἅμα δ' ἀνεχώρουν, ὁ Περικλῆς ἀπέστελλε στόλους, οἵτινες ἔφθειρον τὰ παράλια, καὶ ἐξεδικοῦντο διὰ τὴν βλάβην, τὴν ὁποίαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπέφερον εἰς τὴν Ἀττικήν.

55 Λοιμὸς ἐν Ἀθήναις (130 π. Χ.).

Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι διεξῆγον τὸν πόλεμον, ἤθελεν ἐπιτύχει ἐπὶ τέλους· ἀλλὰ νέος ἐχθρὸς, φοβερώτερος παρὰ τοὺς Λακεδαιμονίους, προσέβαλε τὰς Ἀθήνας, καὶ ἔφερεν αὐτὰς σχεδὸν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀπωλείας· οὗτος δὲ ἦτον ὁ περίφημος λοιμὸς, ὁ πρῶτος περὶ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποίου ἡ ἱστορία ἀναφέρει κατ' ἀκρίβειαν. Ἐρρέθη δὲ ὅτι ἤρχισεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ὅθεν μετεκομίσθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις περιεῖχε μέγα πλῆθος λαοῦ, τὸ ὁποῖον ἠναγκάζετο νὰ στοιβάζεται, οὕτως εἰπεῖν, ὅπου ἠδύνατο νὰ εὕρῃ καταφύγιον, καὶ τὸ θέρος συνέπεσε νὰ ἦναι καυστικόν, οἱ θάνατοι ἦσαν πολυάριθμοι. Ἡ δὲ ἐπιστήμη τῶν ἰατρῶν ἐματαιοῦτο ἀπὸ τὸ καινοφανὲς τῆς νόσου. Ὅλα δὲ τὰ ἔθιμα τῆς ταφῆς ἠμελοῦντο ἐν καιρῷ τῆς γενικῆς ταύτης συμφορᾶς. Οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἀκόλαστοι καὶ ἄσωτοι· πᾶσα εὐλάβεια πρὸς τὴν θρησκείαν, πᾶν σέβας πρὸς τοὺς νόμους ἐξέλιπε, διότι κατὰ τὰς ἀτελεῖς ἰδέας τῶν χρόνων ἐκείνων περὶ θρησκείας, οἱ ἄνθρωποι ἐνόμιζον ὅτι οἱ θεοὶ ἔπαυσαν λαμβάνοντες πρόνοιαν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς καταδιώκων τοὺς ἀδικοῦντας, οἱ νόμοι ἀπέβαινον ἀνίσχυροι. Οὕτως, ἐνῷ ὁ θάνατος ἐξέτεινεν ὁσημέραι τὰς καταστροφάς του ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἡ μεγίστη διαφθορὰ τῶν ἠθῶν ἐπλεόναζε μεταξὺ τῶν προωρισμένων θυμάτων του. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο παρετηρήθη καθ' ὅλας τὰς χώρας, καὶ τὰς χριστιανικὰς μάλιστα, εἰς τὰς ὁποίας ἡ πανώλης ἐπέφερε μεγάλην φθοράν· ὡς π. χ. εἰς τὸ Λονδῖνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἔνσκηψιν τῆς πανώλους περὶ τὸ 1665 ἔτος.

Ὁ λοιμὸς διήρκεσεν, ἐκ διαλειμμάτων, τέσσαρα περίπου ἔτη καὶ ἀφήρπασε σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκ τῶν ἀποθανόντων δὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Περικλῆς. Εἶχε δὲ στερηθῆ προηγουμένως τοὺς πλείστους ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τέκνων του, ἀλλ' ἡ σταθερότης του δὲν ἐκλονίσθη ποτὲ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου υἱοῦ του, ὅτε, ἐνῷ, κατὰ τὴν συνήθειαν, ἔθετε τὸν στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ πρὸ τῆς κηδείας, ἡ φύσις ὑπερίσχυσε, καὶ ὁ Περικλῆς ἔκλαυσε. Λέγεται δὲ, ὅτι ἐνῷ οὗτος ἔπασχε δεινῶς ἀπὸ τὴν νόσον, οἱ φίλοι του περικαθήμενοι καὶ νομίζοντες αὐτὸν ἀναίσθητον, ἀνέφερον τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ κατορθώματά του. Ὁ δὲ Περικλῆς ἤκουε μετὰ προσοχῆς ταῦτα, καὶ ἀνακράξας ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του, διατί δὲν ἀναφέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρουσι τὸ κάλλιστον καὶ μέγιστον τῶν κατορθωμάτων του, τὸ ὅτι δηλ. οὐδεὶς τῶν Ἀθηναίων ἐμαυροφόρησεν ἐξ αἰτίας του.

58 Πολιορκία τῶν Πλαταιῶν (429 π. Χ.).

Ἐν ὅσῳ ὁ λοιμὸς ἦτον εἰς Ἀθήνας, οἱ Πελοποννήσιοι ἐμποδίζοντο τοῦ νὰ εἰσβάλωσι φοβούμενοι τὸ μίασμα. Ἐν τούτοις ἐνησχολοῦντο προσπαθοῦντες νὰ ὑποτάξωσι τοὺς Πλαταιεῖς. τοὺς πιστοὺς συμμάχους τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπρότειναν δὲ, ἐὰν ἤθελον νὰ μένωσιν οὐδέτεροι, νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῶσιν. Ἀλλ' ὅτε οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχον μετακομίσει τὰς οἰκογενείας των, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου, διὰ νὰ ἐρωτήσωσι πῶς νὰ προσφερθῶσιν, οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς προσέταξαν νὰ μὴ δεχθῶσι τὴν πρότασιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ ν' ἀντισταθῶσιν ὅσον ἠδύναντο, βεβαιοῦντες αὐτοὺς περὶ βοηθείας. Ἐρώναξαν λοιπὸν ἀπὸ τὰ τείχη των, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν ὅ,τι ἐζήτουν ἀπ' αὐτούς. Ὁ δὲ Ἀρχίδαμος, ἐπικαλούμενος τοὺς θεοὺς ὡς μάρτυρας τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἀγῶνός του, ἤρχισε τὰς ἐχθροπραξίας. Καὶ πρῶτον μὲν ἔκοψεν ὅλα τὰ δένδρα, καὶ περιέφραξε τὴν πόλιν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φυγήν. Ἔπειτα δ' ἤρχισε νὰ ὑψόνῃ χῶμα ἐναντίον τῆς πόλεως κατασκευάζων τὰς πλευρὰς αὐτοῦ ἀπὸ ξυλείαν, τὴν ὁποίαν ἔκοψεν ἐκ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος, καὶ γεμίζων τὸ μεταξὺ διάστημα ἀπὸ ξύλα, πηλὸν, καὶ πέτρας. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς πολιορκίας τῶν ἀρχαίων χρόνων οἱ πολιορκηταὶ ὑψόνοντες τὸ χῶμα ἠδύναντο νὰ ἐπιβλέπωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ τοξεύωσι κατ' αὐτῆς, οἱ πολιορκούμενοι ἐπροσπάθουν πάντοτε νὰ ὑψόνωσι τὸ τεῖχός των κατ' ἀναλογίαν. Τὸ δὲ σχέδιον, τὸ ὁποῖον οἱ Πλαταιεῖς πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν παρεδέχθησαν, ἦτο νὰ ὑψώσωσιν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐπιτείχισμα ξύλινον περικαλύπτοντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μὲ δέρματα καὶ διφθέρας, διὰ νὰ προφυλάττωσιν αὐτὸ καὶ τοὺς ἐργάτας ἀπὸ τὰ πυρσοφόρα βέλη. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐπιτειχίσματος ἐγέμισαν ἀπὸ πλίνθους ληφθείσας ἀπὸ τὰς γειτονευούσας οἰκίας. Βλέποντες δὲ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐπετύγχανε κατὰ τὰς προσδοκίας των, διώρυξαν τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τὸ ἀντικρὺ τοῦ χώματος, καὶ ἀρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φίως ἀφήρουν τὸν πηλὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦτο κατεσκευασμένον. Οἱ δὲ πολιορκηταὶ, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοῦτο, κατεσκεύασαν καλάθια καλάμινα, τὰ ὁποῖα ἐγέμιζον μὲ πηλὸν καὶ ἔρριπτον κάτω πλησίον τοῦ τείχους. Οἱ πολιορκούμενοι τότε ἔσκαψαν ὑπόνομον μέχρι τοῦ χώματος, καὶ οὕτω κατώρθωνον ν' ἀφαιρῶσι πάλιν τὸν πηλόν.

Οἱ Πελοποννήσιοι τέλος ἔστησαν μεγάλην μηχανὴν ἐπὶ τοῦ χώματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἔσειον τὸ τεῖχος τῆς πόλεως. Προσέβαλλον ὡσαύτως ἄλλα μέρη τοῦ τείχους μὲ ἄλλας μηχανάς, ἀλλ' οἱ Πλαταιεῖς ἁρπάζοντες αὐτὰς διὰ βρόχων τὰς ἀνέτρεπον, καὶ ἀρίνοντες δοκοὺς ἀνηρτημένας δι' ἁλύσεων κατεσύντριβον τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῶν μηχανῶν. Οἱ πολιορκηταὶ τότε ἐδοκίμασαν νὰ καύσωσι τὴν πόλιν· ὅθεν ἐπισωρεύσαντες δεμάτια ξύλων εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ χώματος καὶ τοῦ τείχους διάστημα, ὅσον ἠδύναντο ὑψηλότερα, καὶ ἔπειτα ῥίψαντες πίσσαν καὶ θεῖον, ἔβαλον πῦρ εἰς αὐτά. Τότε ὑψώθησαν τρομεραὶ φλόγες, καὶ ἂν ὁ ἄνεμος ἔπνεε πρὸς τὴν πόλιν, βεβαίως ἤθελε γείνει παρανάλωμα τοῦ πυρός· ἀλλὰ συνέβη ραγδαία βροχὴ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, ἥτις ἔσβυσε τὸ πῦρ. Τίποτε ἄλλο δὲν ἔμενε τότε εἰμὴ νὰ δοκιμάσωσι τὸ μέσον τοῦ ἀποκλεισμοῦ. Πρὸς τοῦτον λοιπὸν τὸν σκοπὸν ἔσκαψαν διπλῆν τάφρον περὶ τὴν πόλιν, καὶ ἀνήγειραν πλίνθινον τεῖχος εἰς τὸ ἔνδον ἑκάστης τάφρου. Τὰ δὲ τείχη εἶχον ἐπάλξεις· κατὰ δώδεκα δ' ἐπάλξεις ὑπῆρχε πύργος ἰσοπλατὺς μὲ τὸ τεῖχος αὐτό.

Ἡ φρουρὰ τῶν Πλαταιῶν συνίστατο ἀπὸ τριακοσίους Πλαταιεῖς καὶ ὀγδοήκοντα Ἀθηναίους· ἦσαν δὲ καὶ ἑκατὸν δέκα γυναῖκες διὰ νὰ κατασκευάζωσιν ἄρτον καὶ νὰ μαγειρεύωσιν. Ἀφοῦ δὲ ἀντεστάθησαν περισσότερον τοῦ ἑνὸς ἔτους, ἐπειδὴ αἱ τροφαὶ ἤρχισαν νὰ ὀλιγοστεύωσι, καὶ δὲν ἔβλεπον ἐλπίδα βοηθείας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ φύγωσι διὰ τῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τοὺς πολιορκητάς. Ὑπελογίσαντο λοιπὸν ἐπιμελῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν στίχων τῶν πλίνθων τῶν ἐν τῷ τείχει, διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ κατασκευάσωσι τὰς κλίμακάς των εἰς ἀνάλογον ὕψος, καὶ ἔπειτα περιέμενον ἕως οὗ ἐπέλθῃ νὺξ ἀρμοδία εἰς τὸν σκοπόν των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χειμών, δὲν περιέμενον πρὸς τοῦτο πολὺν χρόνον. Ἐξελέξαντο δὲ νύκτα τινὰ ἀνεμώδη, βροχερὰν καὶ σκοτεινήν. Ἀλλὰ μόνον ἑκατὸν εἴκοσι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν πόλιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπεδειλίασαν. Περιεπάτουν δὲ ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων, διὰ νὰ μὴ συγκρούωνται τὰ ὅπλα των καὶ προξενῶσι θόρυβον. Ἕκαστος δ' εἶχε γυμνὸν τὸν δεξιὸν πόδα του διὰ νὰ μὴ ὀλισθαίνῃ εἰς τὴν λάσπην. Ὁ δὲ χειμὼν ἀπέβη βοηθητικὸς εἰς αὐτούς, διότι ἠνάγκασε τοὺς φύλακας νὰ καταφύγωσιν εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν τειχῶν πύργους. Ἔστησαν δὲ τὰς κλίμακάς των εἰς τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ δύο ἐκ τῶν πύργων, καὶ δώδεκα ἄνδρες ὡπλισμένοι μόνον μὲ θώρακας καὶ ξίφη ἀνέβησαν, καὶ ἔπειτα ἐπορεύθησαν ἀνὰ ἓξ εἰς ἕκαστον πύργον. Αὐτοὺς δὲ παρηκολούθησαν ἄλλοι ὡπλισμένοι μὲ δόρατα· κατόπιν δ' αὐτῶν ἦλθον ἕτεροι φέροντες τὰς ἀσπίδας των. Πολλοὶ δ' εἶχον ἀναβῆ ἤδη ἀπαρατήρητοι ὅτε, ἐπειδὴ συνέβη νὰ ῥίψῃ τις πλίνθον κάτω ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις, ὁ κρότος κατεθορύβησε τὰς φυλακάς. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἰδίαν στιγμὴν οἱ ὄντες ἐν τῇ πόλει προσέβαλον, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχον συνεννόησιν, ἄλλο μέρος τοῦ τείχους, καὶ οὕτως ἀπέσπασαν τὴν προσοχὴν τῶν πολιορκητῶν. Ἐν τούτοις οἱ φυγάδες ἔγειναν κύριοι τῶν δύο πύργων· καὶ ἐνῷ τινες ἐξ αὐτῶν ἀναβάντες εἰς τὴν κορυφὴν ἀπεμάκρυνον τὸν ἐχθρὸν μὲ τὰ τοξεύματά των, οἱ ἄλλοι ἀνέβαινον τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος ὅσον ἠδύναντο ταχύτερα, καὶ ἔπειτα ἱστάμενοι πέραν τῆς τάφρου, ἔῤῥιπτον δόρατα καὶ βέλη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὅσοι ἐνεφανίζοντο. Διέβησαν λοιπὸν καὶ οἱ λοιποί· καὶ, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὴν καταδίωξιν, ἐπορεύθησαν σχεδὸν ἓν μίλιον κατὰ τὴν πρὸς τὰς Θήβας ὁδόν, καὶ ὡς ὀρθῶς εἶχον προνοήσει, εἶδον μετ' οὐ πολὺ τοὺς ἐχθροὺς πορευομένους μὲ ἀνημμένας λαμπάδας πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὸ ὄρος Κιθαιρῶνα. Τότε δὲ στραφέντες ἐπορεύοντο πρὸς τὰς Ἀθήνας.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν εἷς μόνος ἐφονεύθη, ἑπτὰ δὲ ἄλλοι δειλιάσαντες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ μείναντες στοχαζόμενοι ὅτι βεβαίως ὅλοι ἐφονεύθησαν, ἔστειλαν κήρυκα τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν ζητοῦντες τὰ πτώματά των, ὅτε μὲ μεγάλην αὐτῶν χαρὰν ἔμαθον ὅτι ἐσώθησαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει μείναντες ἀντέσχον ἐπί τινας μῆνας περισσότερον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους στερούμενοι τροφῶν συνεφώνησαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἄνδρες ἐθανατώθησαν ἀνηλεῶς, αἱ δὲ γυναῖκες ἐξηνδραποδίσθησαν, καὶ ἡ πόλις καὶ αἱ γαῖαι ἐδόθησαν εἰς τοὺς Θηβαίους ὑπὸ τῶν ὁποίων κατηδαφίσθη ἡ πόλις.

Τὸ μόνον δὲ ἔγκλημα τῶν Πλαταιέων ἦτο διότι ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Σημειωτέον δὲ ὅτι, κατὰ συμβουλὴν αὐτῶν τῶν Σπαρτιατῶν, συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ ἀδικίαν τῶν Θηβαίων, καὶ ὅμως διὰ νὰ εὐχαριστήσωσιν αὐτοὺς τοὺς Θηβαίους, κατέσφαξαν αὐτοὺς οὕτως ἀνηλεῶς. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον σκληροὶ καὶ ἄδικοι, ὡς τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα θέλει δείξει.

Ἀποστασία ἐν Μιτυλήνῃ (428 π. Χ.).

Μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τοῦ ναυτικοῦ των κατώρθωσαν νὰ ὑποτάξωσι τοὺς λαοὺς τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἀσίας, φορολογοῦντες μὲ βαρεῖς φόρους καὶ ποικιλοτρόπως καταθλίβοντες αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν λαοὶ οὗτοι ὑπερεπεθύμουν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγὸν τοῦτον, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐτιμώρουν τόσον αὐστηρῶς τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀποστατήσωσιν, ὥστε ὁ φόβος ἐκράτει αὐτοὺς εἰς ὑποταγήν. Ἤδη ὅμως ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Πελοποννησίων, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἤρχισαν νὰ σκέπτωνται περὶ ἀνακτήσεως τῆς αὐτονομίας των. Ὁ δὲ προθυμότερος τῶν ἄλλων ἦτον ὁ λαὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ Μιτυλήνης, ὅστις κατεσκεύαζε πλοῖα, ἠγόραζε σῖτον, ἐμίσθονε στρατεύματα, καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἡτοιμάζετο εἰς ἀποστασίαν. Οἱ δὲ γείτονες αὐτῶν τοὺς κατήγγειλαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀπέστειλαν στόλον τεσσαράκοντα πλοίων μὲ προσταγὰς νὰ πλεύσῃ κρυφίως εἰς τὴν Λέσβον καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τοὺς Μιτυληναίους, καθ' ὃν χρόνον ἤθελον τελεῖ θρησκευτικήν τινα ἑορτὴν ἔξω τῆς πόλεώς των. Ἐπειδὴ δὲ δέκα ἐκ τῶν πλοίων των ἦσαν εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν ναυτικόν, τὰ πληρώματα αὐτῶν ἐφυλακίσθησαν, διὰ νὰ μὴ ἀ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναγγείλωσι τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τοὺς συμπολίτας των. Ἡ προφύλαξις ὅμως αὕτη δὲν τοὺς ὠφέλησε, διότι φίλος τις τῶν Μιτυληναίων κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Λέσβον πρὸ τοῦ στόλου, καὶ ἐπομένως ὁ λαὸς δὲν ἐξῆλθε νὰ τελέσῃ τὴν ἑορτήν.

Ἀποτυχόντες οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπεφάσισαν νὰ πολιορκήσωσι τὴν Μιτυλήνην, καὶ ἀφοῦ στρατηγός τις, ὀνομαζόμενος Πάχης, ἔφθασε μὲ νέα στρατεύματα, ἡ πόλις ἀπεκλείσθη κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, ἂν καὶ ὑπεσχέθησαν βοήθειαν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐβράδυναν νὰ τὴν στείλωσιν, ὥστε ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν αἱ τροφαὶ εἰς τὴν Μιτυλήνην. Καὶ ἐπειδὴ Σπαρτιάτης τις, ὅστις ἦτον ἐκεῖ, κατέπεισε τὴν κυβέρνησιν νὰ ὁπλίσῃ τὸν δῆμον, οὗτος ἠπείλει, ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἔλαβε τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὅτι ἤθελε παραδώσει τὴν πόλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἐὰν οἱ πλούσιοι δὲν ἐξῆγον τὸν σῖτόν των καὶ δὲν τὸν διένεμον εἰς τὸν λαόν. Ἡ κυβέρνησις λοιπὸν ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῇ, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν ἄδεια νὰ στείλῃ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ μὴ βλαφθῇ κανεὶς ἕως οὗ γνωσθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτον δὲ τὸν ὅρον ἐδέχθη ὁ Πάχης, καὶ ἐπομένως παρεδόθη ἡ πόλις. Ἀλλὰ κατὰ παράβασιν τῆς συνθήκης ἔστειλε χιλίους σχεδὸν ἀπὸ τοὺς προὔχοντας δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι τὸ μόνον ἔγκλημα τῶν Μιτυληναίων ἦτον ὅτι ἐπροσπάθησαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν αὐτονομίαν των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀδικώτατα τοὺς εἶχον στερήσει. Καὶ ὅμως ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, παρασυρόμενος ἀπὸ ἀγροῖκόν τινα καὶ κτηνώδη ἄνδρα, ὀνομαζόμενον Κλέωνα, ὅστις εἶχε μεγάλην δύναμιν, εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, ἔδειξε τοσαύτην βαρβαρότητα, ὥστε νὰ ψηφίσῃ ὄχι μόνον οἱ σταλέντες παρὰ τοῦ Πάχητος δέσμιοι, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἐν Μιτυλήνῃ ἐνήλικες ἄνδρες νὰ θανατωθῶσι, καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία νὰ ἐξανδραποδισθῶσιν, ἐπομένως ἀπεστάλη ἀμέσως πλοῖον μὲ προσταγὰς πρὸς τὸν Πάχητα. Ἀλλὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ δῆμος, ὅστις δὲν ἦτο φύσει σκληρός, ἂν καὶ ἦτον ἐπιρρεπὴς νὰ ἀποπλανᾶται ἀπὸ δημαγωγούς, ὡς ἦτον ὁ Κλέων, ἤρχισε νὰ μεταμελῆται διὰ τὴν πρᾶξίν του· ὅθεν οἱ φίλοι τῆς ἀνθρωπότητος ἐνήρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γησαν νὰ συγκαλεσθῇ ἄλλη συνέλευσις, καὶ διὰ μικρᾶς πλειονοψηφίας νὰ ἀποφασίσῃ ὑπὲρ τοῦ ἐλέους, ἐναντίον ὅλων τῶν προσπαθειῶν τοῦ Κλέωνος. Ἕτερον πλοῖον τότε ἀπεστάλη μὲ ἐναντίας προσαγὰς πρὸς τὸν Πάχητα, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι τῶν Μιτυληναίων ὑπεσχέθησαν εἰς τὸ πλήρωμα μεγάλην ἀμοιβὴν ἐὰν ἔφθανεν ἐγκαίρως. Οἱ ναῦται λοιπὸν ἐκωπηλάτουν ἡμέραν καὶ νύκτα, τρώγοντες ἄρτον βρεγμένον εἰς τὸν οἶνον καὶ ἔλαιον καθ' ὅσον ἐκωπηλάτουν, καὶ κοιμώμενοι ἀλληλοδιαδόχως· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπήντησαν ἐναντίους ἀνέμους, καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἄλλου πλοίου δὲν ἔσπευδε πολύ, ἔφθασαν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Πάχης εἶχεν ἀναγνώσει τὸ ψήφισμα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἦσαν φειδωλοὶ εἰς τὴν ἐπιείκειάν των, διότι ὅλοι οἱ ταλέντες εἰς Ἀθήνας δέσμιοι ὑπὸ τοῦ Πάχητος ἐθανατώθησαν· τὰ τείχη τῆς Μιτυλήνης κατεδαφίσθησαν, ἅπαντα τὰ πλοῖα ἐκυριεύθησαν, καὶ σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ νῆσος Λέσβος διενεμήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀποίκους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Λέσβιοι ὤφειλον νὰ πληρώνωσι μίσθωμα διὰ τὰς γαίας των.

Σφαγαὶ ἐν Κερκύρᾳ (427 π. Χ.).

Οἱ μὲν Πλαταιεῖς καὶ οἱ Μιτυληναῖοι ἐθανατώθησαν ἀπὸ ξένους, κατὰ δὲ τὰς ἐν Κερκύρᾳ σφαγάς, τὰς ὁποίας μέλλομεν νὰ ἐξιστορήσωμεν, τὰ θύματα ἀπωλέσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἰδίων αὐτῶν συμπολιτῶν. Ἐκεῖ ὑπῆρχον δύο φατρίαι, ὡς καὶ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀριστοκρατικοὶ, καὶ οἱ δημοκρατικοὶ, καὶ οὗτοι ἦσαν ἄσπονδοι ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου κατηγόρησάν τινας τῶν πρώτων ἀριστοκρατικῶν, οὗτοι κατέφυγον εἰς τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἔπειτα μαθόντες ὅτι ἡ βουλὴ ἐνησχολεῖτο νὰ συνομολογήσῃ συμμαχίαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους, οὗτοι καὶ οἱ φίλοι των ὁπλισθέντες μὲ ξίφη, καὶ ὁρμήσαντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐφόνευσαν ἑξήκοντα ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ. Ἔπειτα δὲ συνέβη τακτικὴ συμπλοκὴ μεταξὺ τῶν δύο φατριῶν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος ἐνικήθη. Ἑκάστη δὲ φατρία κατεῖχε μέρος τι τῆς πόλεως, καὶ τὴν πρωΐαν ἀμφότεραι ἀπέστειλαν εἰς τοὺς ἀγροὺς ἀνθρώπους παρακινοῦσαι τοὺς δούλους νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτῶν, καὶ οὗτοι μὲν κατὰ τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλεῖστον μέρος ἠνώθησαν μετὰ τοῦ δήμου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι παράλιον τῆς Ἠπείρου ἦλθον πρὸς βοήθειαν τῶν ἀριστοκρατικῶν ὀκτακόσιοι στρατιῶται. Συνέβη λοιπὸν καὶ ἑτέρα συμπλοκή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος ἐνίκησεν· οἱ δὲ ἀριστοκρατικοὶ ἔκαυσαν τὰς οἰκίας των, καὶ μέγα μέρος τῆς πόλεως. Τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἔφθασαν εἰς τὸ ἔπακρον ἕνεκα τῆς ἀφίξεως Ἀθηναίου τινὸς στρατηγοῦ, ὅστις συνδιήλλαξε τὰς δύο φατρίας. Μετ' ὀλίγον ὅμως τετρακόσιοι περίπου ἀπὸ τοὺς ἀριστοκρατικούς, φοβούμενοι ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν των, κατέφυγον εἰς ναόν τινα· ἀλλ' ὁ δῆμος κατέπεισεν αὐτοὺς ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ αὐτόν, καὶ νὰ μεταβῶσιν εἴς τινα νῆσον κειμένην ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος, ὅπου ἀπέστελλον τροφὰς εἰς αὐτούς. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐπανήγαγον αὐτοὺς καὶ τοὺς ἔθεσαν εἰς τὸν ναόν.

Ἐπειδὴ δὲ πολυάριθμος Ἀθηναϊκὸς στόλος ἔφθασεν, ὁ δῆμος, ὅστις ἐμποδίζετο, φαίνεται, μέχρι τοῦδε τοῦ νὰ κορέσῃ τὴν ἐκδικησίν του φοβούμενος τοὺς Πελοποννησίους, ἀπεφάσισε νὰ ἀπολαύσῃ πλέον τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην. Ἔστειλαν λοιπὸν πρὸς τοὺς ἐν τῷ ναῷ εὑρισκομένους προτείνοντες νὰ τοὺς ὑποβάλωσιν εἰς δικαίαν δίκην, ἐὰν ἐξήρχοντο ἀπὸ αὐτόν. Καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, ἀλλὰ μόλις διέβησαν τὰ ἱερὰ ὅρια, καὶ ἐθανατώθησαν ἄνευ ἐξετάσεως ἢ ἀναβολῆς. Ὅσοι δ' ἔμειναν ἐν τῷ ναῷ, γενόμενοι αὐτόπται τῆς τύχης τῶν ἄλλων, καὶ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα σωτηρίας, ἀπεφάσισαν νὰ γείνωσιν αὐτόχειρες μᾶλλον παρὰ νὰ θανατωθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους ἐχθρούς των. Τινὲς λοιπὸν ἀπηγχονίσθησαν ἐκ τῶν ἱερῶν δένδρων, ἄλλοι δὲ κατέστρεψαν τὸν βίον κατ' ἄλλον τρόπον, καὶ οὐδεὶς ἔμεινε ζῶν. Ἐπὶ ἑπτὰ δὲ ἡμέρας ὁ δῆμος ἐξηκολούθει θανατόνων τοὺς ὅσους ἐνόμιζεν ὡς ἐχθρούς του. Πολλοὶ δ' ὀφειλέται ἔδραξαν τὴν εὐκαιρίαν ταύτην τοῦ νὰ σβύσωσι τὰ χρέη των εἰς τὸ αἷμα τῶν δανειστῶν αὐτῶν. Τρομεραὶ δὲ σκληρότητες ἐπράχθησαν, διότι καὶ πατέρες ἐφόνευσαν τοὺς υἱούς των, ἱκέται ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῶν ναῶν καὶ κατεσφάγησαν, καί τινες περικυκλισθέντες εἰς ἕνα τῶν ναῶν ἔμειναν ἐκεῖ ἐσωθεν ἀπέθανον τῆς πείνης. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔμενον ψυχροὶ θεαταί, χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσωσι νὰ ἐμποδίσωσιν οὐδεμίαν τῶν βαρβά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρων τούτων πράξεων. Πεντακόσιοι ὅμως περίπου ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐσώθησαν εἰς τὸ ἀπέναντι παράλιον, καὶ μετά τινα χρόνον ἐπέστρεψαν, καὶ ὀχυρώσαντες δυνατήν τινα θέσιν, ἔβλαπτον μεγάλως τοὺς ἐχθρούς των. Φθάσαντος δὲ Ἀθηναϊκοῦ τινος στόλου εἰς Κέρκυραν, οἱ στρατηγοὶ ἀποβιβάσαντες τὰ στρατεύματά των ἠνώθησαν μετὰ τοῦ δήμου καὶ συνεφώρμησαν κατὰ τοῦ φρουρίου. Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ λοιπὸν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἔπειτα δὲ μετήχθησαν ἐπὶ τῆς νήσου τῆς ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος κειμένης, ἕως οὗ σταλῶσιν εἰς Ἀθήνας. Ἔμελλον δὲ νὰ θεωρηθῶσιν ἔνοχοι παραβάσεως τῆς συνθήκης, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ δραπετεύσωσιν.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου, φοβούμενοι μήπως οἱ ἐν τῇ νήσῳ διαφύγωσι τὴν ἐκδίκησίν των, ἔστησαν τρομερὰν παγίδα κατ' αὐτῶν. Ἐστειλάν τινας εἰς τὴν νῆσον, οἵτινες προσποιούμενοι ὅτι εἶναι φίλοι των, εἶπον εἰς αὐτοὺς ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐσκόπευον νὰ τοὺς παραδώσωσιν εἰς τὸν δῆμον, καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ φύγωσιν ἐπὶ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἦτον ἤδη ἕτοιμον. Οἱ δέσμιοι λοιπὸν ἐνέπεσον εἰς τὴν παγίδα, διότι συνελήφθησαν ἐπ' αὐτοφώρῳ φεύγοντες, καὶ παρεδόθησαν τότε εἰς τὸν δῆμον ὅστις τοὺς ἔκλεισεν εἰς μεγάλην τινὰ οἰκίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τοὺς ἐξῆγον ἀνὰ εἴκοσι δεσμίους ὁμοῦ· διέβαινον δὲ διὰ δύο στοίχων ἐνόπλων ἀνδρῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων, ἅμα ἔβλεπε τὸν ἐχθρόν του, κτυπῶν τὸν ἐπλήγονε, καὶ ἔπειτα ἐθανάτονεν αὐτόν. Τοιουτοτρόπως εἶχον ἀπολεσθῆ ἑξήκοντα, ὅτε οἱ λοιποὶ κατενόησαν τὴν τύχην, ἥτις τοὺς περιέμενε. Τότε λοιπὸν παρεκάλεσαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθωσι διὰ νὰ θανατώσωσιν αὐτούς, κηρύττοντες ὅτι δὲν ἤθελον ἐξέλθει τῆς οἰκίας. Ὁ δῆμος ὅμως ἀποσπάσας τὴν στέγην τῆς οἰκοδομῆς, ἔρριπτε κεραμίδια καὶ βέλη κατὰ τῶν ἐν αὐτῇ, οἵτινες ἀπελπισθέντες τοῦ νὰ σωθῶσιν, ἔσπευσαν νὰ καταστρέψωσι τὸν βίον, τινὲς μὲν διὰ τῶν βελῶν, τὰ ὁποῖα ἔρριπτον κατ' αὐτῶν, ἄλλοι δὲ ἀπαγχονιζόμενοι μὲ τὰ σχοινία τῶν κλινῶν ἢ μὲ τὰ ἴδια αὐτῶν φορέματα, τὰ ὁποῖα ἔσχιζον πρὸς τοῦτον τὸν σκοπόν. Τοιοῦτον ἔλαβε πέρας ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐν Κερκύρᾳ, ἀποσβεσθείσης ὁλοτελῶς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζώγρησις τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν (426 π. Χ.).

Τὸ ἀκόλουθον μέγα συμβεβηκὸς τοῦ πολέμου τούτου ἦτον ἡ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ζώγρησις σώματός τινος τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῇ νήσῳ Σφακτηρίᾳ, πλησίον τοῦ Μεσσηνιακοῦ παραλίου. Συνέβη δὲ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ἐνῷ Ἀθηναϊκός τις στόλος παρέπλεε τὸ Μεσσηνιακὸν παράλιον, ἀξιωματικός τις ὀνομαζόμενος Δημοσθένης, ἐπρότεινε ν' ἀποβιβάσωσι τὰ πληρώματα καὶ νὰ ὀχυρώσωσι τὸ ἀκρωτήριον, τὸ ὀνομαζόμενον Πύλον. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἠναντιώθησαν, ἀλλὰ συμβάσης τριημερίας, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο. Ἐνῷ δὲ ἦσαν ἐκεῖ, οἱ στρατιῶται, χάριν διασκεδάσεως, ἤρχισαν νὰ κτίζωσι τεῖχος συναρμόζοντες τὰς πέτρας ὅσον ἠδύναντο καλλίτερον, καὶ δι' ἔλλειψιν καλαθίων ἢ ἄλλων παρομοίων ἀγγείων, ἔφερον τὸν πηλὸν ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν, ἔχοντες συμπεπλεγμένας τὰς χεῖρας των, διὰ νὰ μὴ πίπτῃ κάτω. Οὕτως ἀνήγειραν εἰς ἓξ ἡμέρας πλάγιον τεῖχος εἰς τὸ ἀκρωτήριον κατὰ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, καὶ ἔπειτα ἀπέπλευσαν, ἀφήσαντες τὸν Δημοσθένην μὲ πέντε πλοῖα διὰ νὰ τὸ φυλάττῃ.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες μετ' οὐ πολὺ προσέβαλον τὸ ὀχύρωμα κατά τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν· καὶ ἐπειδὴ μόνον διὰ τοῦ λιμένος οἱ Ἀθηναῖοι ἠδύναντο νὰ φέρωσι βοήθειαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους, ἀπεβίβασαν τετρακοσίους εἴκοσι Σπαρτιάτας, μετὰ τῶν Εἱλώτων αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ νησιδίου Σφακτηρίας, κειμένου κατὰ τὸ στόμιον αὐτοῦ, σκοπεύοντες νὰ κλείσωσι τὰς δύο εἰσόδους τοῦ λιμένος μὲ πλοῖα ἀφ' ἑκατέρου μέρους τοῦ νησιδίου. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς συνήθους βραδύτητος αὐτῶν, ἠμέλησαν νὰ πράξωσι τοῦτο, ὁ δ' Ἀθηναϊκὸς στόλος, τὸν ὁποῖον ὁ Δημοσθένης ἀνεκάλεσεν, εἰσπλεύσας εἰς τὸν λιμένα, ἐνίκησε τὸν ἐν αὐτῷ στόλον τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ δὲ ἐν τῷ νησιδίῳ Σπαρτιᾶται ἦσαν ἤδη ἐντελῶς ἀποκλεισμένοι, ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξέλθωσι, δὲν ἠδύναντο δὲ νὰ μεταβιβάζωσι τροφὰς εἰς τὴν νῆσον, ἐπειδὴ καθ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν δύο Ἀθηναϊκὰ πλοῖα ἐκωπηλάτουν περιξ αὐτοῦ κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις, κατὰ δὲ τὴν νύκτα, ὅλα τὰ πλοῖα ἠγκυροβόλουν περὶ αὐτό. Οἱ Σπαρτιᾶται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅμως προσφέροντες ἀμοιβὰς μὲν εἰς τοὺς ἐλευθέρους, ἐλευθερίαν δὲ εἰς τοὺς Εἵλωτας, ὅσοι ἤθελον μεταφέρει ἄλευρον, τυρὸν, οἶνον, ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλας τροφὰς εἰς τὴν νῆσον, διετήρουν αὐτούς· διότε ὅτε ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν οὕτως, ὥστε τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα νὰ μὴ δύνανται νὰ κινηθῶσιν, ἐσυνείθιζον πλοιάρια νὰ ἐκπλέωσιν ἀπὸ τὸ παράλιον καὶ νὰ εἰσπλέωσι μὲ τροφάς. Κολυμβηταὶ ὡσαύτως ἐσυνείθιζον νὰ βάλωσι λινόσπορον καὶ σπόρον μύκωνος εἰς ἀσκοὺς καὶ νὰ μεταβιβάζωσιν αὐτὰ ἀπαρατήρητοι. Ἡ φρουρὰ λοιπὸν τῆς νήσου ἀντεῖχε περισσότερον χρόνον παρ' ὅσον ἤλπιζον· καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔπασχον ἀπὸ ἔλλειψιν σίτου καὶ ποσίμου ὕδατος, οἱ στρατηγοί των ἔστειλαν εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες ὁδηγίας. Ὅτε δὲ συνῆλθεν ὁ δῆμος, ὁ Κλέων, ὅστις, ὡς ὅλοι οἱ δημαγωγοὶ, ἦτον θρασύδειλος καὶ ψεύστης, ἐφώναζεν ὅτι ὅσα ἀνέφερον ἦσαν ψεύδη καὶ βλέπων πρὸς τὸν Νικίαν, ἕνα τῶν στρατηγῶν, εἶπεν ὅτι, ἐὰν οἱ στρατηγοὶ ἦσαν ἄνθρωποι, ἡ νῆσος ἤθελε κυριευθῇ ταχέως, καὶ ἂν αὐτὸς ἦτο στρατηγὸς, ἤθελε τὴν κυριεύσει. Ὁ μὲν Νικίας λοιπὸν ἐπρότεινε νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν ὅσα στρατεύματα ἤθελεν, ἀλλ' ὁ Κλέων, ὅστις ἤθελε μόνον νὰ περιαυτολογήσῃ, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ πολεμήσῃ, ἀνεχώρει· ὁ δῆμος ὅμως, ὢν χαιρέκακος, ἐπέμενε νὰ δεχθῇ ὁ Κλέων τὴν πρότασιν τοῦ Νικίου· βλέπων δὲ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσκολίας, ἀπεράσισε νὰ δεχθῇ αὐτὴν, καὶ ζητήσας μόνον ὀλίγα νέα στρατεύματα, ὑπεσχέθη ὅτι εἰς εἴκοσι ἡμέρας ἢ ἤθελε φονεύσει ὅλους τοὺς ἐν τῷ νησιδίῳ Σπαρτιάτας ἢ ἤθελε φέρει αὐτοὺς δεσμίους εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐπειδὴ δὲ συνησθάνετο ὅτι δὲν ἦτο διόλου στρατηγὸς αὐτὸς, ἐνήργησε φρονίμως νὰ χειροτονηθῇ συστρατηγός του ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἦτον ἄξιος στρατιωτικός.

Ἀφοῦ ὁ Κλέων ἔφθασεν εἰς τὴν Πύλον προσεκάλεσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδοθῶσι, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν, ἀπεβίβασε τὴν νύκτα τὰ Ἀθηναϊκὰ στρατεύματα εἰς τὴν νῆσον. Τὴν πρωΐαν δ' ἔγεινε γενικὴ προσβολὴ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ ἡ μὲν μάχη ἦτο πολυχρόνιος καὶ πεισματώδης· ἀλλὰ τέλος, ἀφοῦ περισσότεροι τῶν ἑκατὸν Σπαρτιατῶν ἐφονεύθησαν, οἱ λοιποὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς δοθῇ ἡ ἄδεια, νὰ στείλωσι διὰ νὰ συμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βουλευθῶσι τοὺς κατὰ τὸ παράλιον φίλους των. Καὶ ἄδεια μὲν δὲν τοὺς ἐδόθη, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν αὐτοὶ κήρυκα, καὶ ἐπομένως ἦλθε καὶ Σπαρτιάτης κήρυξ λέγων εἰς αὐτοὺς νὰ συμβουλευθῶσι καθ' ἑαυτούς, ἤρκει μόνον νὰ μὴ πράξωσι τίποτε αἰσχρόν. Οὗτοι λοιπὸν παρεδόθησαν, ὁ δὲ Κλέων ἔφερεν αὐτοὺς τῷ ὄντι εἰς τὰς Ἀθήνας ἐντὸς τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν· ἔθεσαν δ' αὐτοὺς εἰς φυλακήν, καὶ ἐκήρυξαν ὅτι ἤθελον τοὺς θανατώσει, ἐὰν οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰσέβαλόν ποτε εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἦτον ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν οἱ Σπαρτιᾶται παρεδόθησαν, τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐξέπληξεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον, στρατηγοῦντος τοῦ Νικίου, ἐκυρίευσαν τὰ Κύθηρα, νῆσον ἀξιόλογον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ βλάπτωσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν Λακωνικὴν χώραν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπιθυμοῦντες ν' ἀπομακρύνωσι τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰς χώρας των, ἀπεράσισαν νὰ στείλωσι στράτευμα εἰς τὴν Θράκην μετὰ τοῦ ἀξίου καὶ τολμηροῦ Βρασίδου διὰ ν' ἀπασχολῶσιν ἐκεῖ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ φοβούμενοι μήπως οἱ Εἵλωτες ἐπαναστατήσωσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκστρατείας, προσέφυγον εἰς ἀπανθρωπότατόν τι μέσον. Προφασιζόμενοι, ὅτι θέλουν τοὺς κατατάξει εἰς τὰ στρατεύματά των, καὶ ὑποσχόμενοι ὅτι θέλουν τοὺς ἐλευθερώσει, ἐξελέξαντο δύο χιλιάδας τοὺς ἀνδρειοτάτους, τοὺς ὁποίους ἐδολοφόνησαν ἅπαντας, ἐνῷ ἐτελεῖτο ἡ ἑορτὴ τῆς ἀπελευθερώσεώς των.

Κλέων καὶ Βρασίδας (422 π. Χ.).

Ὁ Κλέων τοσοῦτον ἐπήρθη διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ὥστε ἤρχιζε νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν ὡς τὸν πρῶτον στρατηγόν, καὶ μετ' ὀλίγον ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τὸν διορίσωσιν ἕνα τῶν στρατηγῶν, καὶ νὰ δώσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐστέλλετο εἰς τὴν Θράκην διὰ ν' ἀντιπράξῃ κατὰ τοῦ Βρασίδου, ὅστις εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν Ἀμφίπολιν, καὶ κατορθώσῃ ν' ἀποστατήσωσί τινες πόλεις ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐστρατοπέδευσε δὲ κατὰ τὸ στόμιον τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, πλησίον μιᾶς τῶν πρώτων πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ Βρασίδας εἶχεν ἐπαναστατήσει. Καὶ ὁ μὲν Βρασίδας σπεύδων πρὸς φύλα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξιν αὐτῆς, κατέλαβε λόφον τινὰ πλησίον τῆς πόλεως. Οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ Κλέωνος, οἵτινες κατεφρόνουν τὸν στρατηγὸν των διὰ τὴν ἀνανδρίαν καὶ ἀπειρίαν του, ἤρχισαν ταχέως νὰ θορυβῶσι, καὶ διὰ νὰ τοὺς καταπραΰνῃ, τοὺς ὡδήγησε μὲν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ κατέλαβεν ὕψωμά τι ἀντικρὺ αὐτῆς, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου σκοποῦ διὰ νὰ πολεμήσῃ. Ὁ Βρασίδας τότε ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐνῷ τὰ στρατεύματά του ἦσαν κατώτερα κατὰ τὸ ποιὸν παρὰ τὰ τοῦ Κλέωνος, ἤλπιζεν ὅτι δι' ἐπιτηδείας ἐξορμήσεως ἤθελε δυνηθῇ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν τοῦ ἀντιπάλου του.

Ὁ δὲ Κλέων ἐπροχώρησε πλησίον τῆς πόλεως τόσον, ὥστε ἔβλεπε τὸν Βρασίδαν θύοντα εἰς τὸ ἔνδον τοῦ ναοῦ, καὶ οἱ πόδες τῶν ἀνδρῶν καὶ ἵππων, οἵτινες ἡτοιμάζοντο πρὸς ἐξόρμησιν, ἐφαίνοντο ὑπὸ τὰς πύλας. Ἀπεφάσισε λοιπὸν ἀμέσως νὰ ὀπισθοδρομήσῃ εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐπέστρεφε μὲ τόσον ἀνεπιτήδειον τρόπον τὰ στρατεύματά του, ὥστε αἱ δεξιαὶ πλευραὶ τῶν στρατιωτῶν, αἵτινες ἔμενον ἀπροφύλακτοι (διότι ἔφερον τὰς ἀσπίδας των ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονός των) ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς τὸν ἐχθρόν. Καὶ ὁ μὲν βρασίδας βλέπων τὸν καιρὸν ἁρμόδιον ἐξώρμησε τῆς πόλεως, καὶ ἔπεσε κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κέντρου, ἕτερος δὲ Σπαρτιάτης στρατηγὸς ἐξώρμησε συγχρόνως ἀπὸ τὴν ἄλλην πύλην. Τὸ ἀριστερὸν κέρας λοιπὸν τῶν Ἀθηναίων νικηθὲν ἔφευγεν· ὁ δὲ Βρασίδας τότε προσέβαλε τὸ δεξιόν, ἀλλ' ἐκεῖ ἐπληγώθη θανατηφόρως ἀπὸ ἄγνωστον χεῖρα· ὁ δὲ Κλέων, ὅστις ἔφευγεν ὅσον ἠδύνατο ταχύτερα, καταληφθεὶς ἐφονεύθη ἀπὸ ἕνα τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἀθηναίων ἐφονεύθησαν ἑπτακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν νικητῶν ἑπτὰ στρατιῶται.

Πρὸ πολλοῦ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ λάβωσι τοὺς ζωγρηθέντας ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ· καὶ ὁ Νικίας δὲ καὶ ὅλη ἡ ἀριστοκρατικὴ φατρία ἐν Ἀθήναις εἶχον τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, μάλιστα δὲ μετὰ τὰς ἐν Δηλίῳ (1) καὶ Θράκῃ ἥττας τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βρασίδας καὶ ὁ

(1) Ἴδε ἱστορ. Κειτλη, σελ. 291—292.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κλεών, οἵτινες ἦσαν τὰ δύο πρῶτα ἐμπόδια τῆς εἰρήνης, δὲν ὑπῆρχον πλέον, ἐξωμαλύνθησαν εὐκόλως ὅλαι αἱ δυσκολίαι, καὶ συνωμολογήθη εἰρήνη, ὀνομασθεῖσα *Νικίειος εἰρήνη*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ο ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ 421—413 πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ εἰρήνη ὅμως αὕτη δὲν ἦτο προωρισμένη νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Εἰς Ἀθήνας ὑπῆρχε νέος τις ὀνομαζόμενος Ἀλκιβιάδης, ἔχων μέγαν πλοῦτον, πολλὰ προτερήματα καὶ ἀνήσυχον φιλοδοξίαν. Ὁ νέος οὗτος ἦτο δυσηρεστημένος κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διότι καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις ἐπροτίμων τὸν Νικίαν ἀπὸ αὐτόν· ἦτον ὡσαύτως ἔνθερμος φίλος τῆς στρατιωτικῆς δόξης, καὶ ἐπεθύμει διὰ τῶν λαφύρων, τὰ ὁποῖα ἐνδέχετο ν' ἀποκτήσῃ κατὰ τὸν πόλεμον, νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἡ ἀκολασία καὶ αἱ μεγάλαι σπατάλαι εἶχον ἐπιφέρει εἰς τὴν ἰδιαιτέραν περιουσίαν του. Κατέβαλλε λοιπὸν πᾶσαν προσπάθειαν ν' ἀναῤῥιπίζῃ τὴν ἔχθραν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν ἀντιζήλων των, καὶ κατώρθωσε νὰ διεγείρῃ πόλεμον μεταξὺ Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων. Πρώτη δὲ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου ὑπῆρξεν ἡ Ἐπίδαυρος, ἥτις εἶχεν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοὺς Ἀργείους καὶ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Λακεδαίμονος. Καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀπεφάσισαν νὰ τὴν ὑποτάξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν κατὰ τοῦ Ἄργους τὸν βασιλέα Ἄγιν μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ καὶ μεθ' ὅλων τῶν συμμάχων δυνάμεων, αἵτινες ἔμενον πιστοὶ εἰς αὐτούς. Τὰ στρατεύματα δὲ ταῦτα προέβησαν μέχρι τῆς πεδιάδος τοῦ Ἄργους ἄνευ ἀντιστάσεως, καὶ περιεκύκλωσαν τὸ στράτευμα τῶν Ἀργείων, τοῦ ὁποίου ἡ καταστροφὴ ἐφαίνετο ἄφευκτος. Εἰς δὲ τὴν κρίσιμον ταύτην περίστασιν, ὁ Ἄγις, ἀγνοεῖται διὰ ποίαν αἰτίαν, ἐνέδωκεν εἴς τινας ματαίας ὑποσχέσεις τῶν στρατηγῶν τῶν Ἀργείων ὅτι θέλουν παραιτήσει δῆθεν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπέστρεψε μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν στρατευμάτων του εἰς τὰ ἴδια. Ἡ δὲ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Ἄγιδος τοσοῦτον δυσηρέστησε τοὺς Σπαρτιάτας, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν εἰς βαρεῖαν χρηματικὴν ποινήν, καὶ νὰ κρημνίσωσι τ' ἀνάκτορά του. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Ἄγις ἐνίκησεν ἐν Μαντινείᾳ τοσοῦτον μεγάλην νίκην, ὥστε ἐξήλειψε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀτιμίαν, καὶ ἀνέκτησε τὴν φήμην τῶν Σπαρτιατῶν, ἥτις εἶχεν ἀμαυρωθῆ εἰς Σφακτηρίαν. Ἄμεσοι δὲ συνέπειαι τῆς νίκης ταύτης ἦτον ἡ διάλυσις τῆς συμμαχίας τοῦ Ἄργους μετὰ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς κυριαρχίας τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ δῆμος τοῦ Ἄργους ἐνθαρρυνθείς, κατέβαλε τὴν ἐπικρατοῦσαν φατρίαν, καὶ ἀποκατέστησε τὴν προτέραν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀνανεώσας τὴν συμμαχίαν του μετὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔγεινεν ὡσαύτως αἰτία νὰ πράξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν βαρβαρωτάτην πασῶν τῶν πράξεων αὐτῶν, δηλαδὴ νὰ κατασφάξωσι τὸν λαὸν τῆς νήσου Μήλου. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ὁ λαὸς οὗτος, ὅστις ἦτον ἄποικος τῶν Λακεδαιμονίων, ἔμενεν οὐδέτερος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εὐχαρίστει τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἀδικαιολογήτως εἰσέβαλον εἰς τὴν νῆσόν των. Τοὺς ἀπέκρουσαν ὅμως οἱ Μήλιοι, καὶ ἔπειτα ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἐσυμπεριλαμβάνοντο βεβαίως εἰς τὴν τελευταίαν εἰρήνην, καὶ ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀποστείλαντες στόλον καὶ στράτευμα εἰς τὴν Μῆλον, ἀπήτουν ἀπὸ τοὺς Μηλίους νὰ γείνωσιν ὑπήκοοί των, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι νησιῶται. Οἱ δὲ Μήλιοι, ἐλπίζοντες ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἤθελον τοὺς βοηθήσει, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοιαύτην ἄδικον ἀπαίτησιν. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν των κατά τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνεργοῦντες μὲ τὴν συνήθη αὐτῶν ἀδράνειαν δὲν κατέβαλον οὐδεμίαν προσπάθειαν διὰ νὰ τοὺς βοηθήσωσι, καὶ οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἔφηβοι ἐθανατώθησαν, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐξηνδραποδίσθησαν, αἱ δὲ γαῖαι διενεμήθησαν εἰς τοὺς ἀποίκους Ἀθηναίους. Τοιαῦται ἦσαν αἱ περὶ ἐλευθερίας ἢ αὐτονομίας ἰδέαι, τὰς ὁποίας εἶχον οἱ δημοκρατικοὶ Ἀθηναῖοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἐγεννήθη φαίνεται πρὸς ὄλεθρον τῆς πατρίδος του, παρεκίνησεν ὡσαύτως πρῶτος τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ὀλεθρίαν ἐκστρατείαν, ἥτις ἐπέφερε τὴν πτῶσιν τῆς πολιτείας των.

Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Σικελίας (415 π. Χ.).

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἶχον ἀποικήσει παλαιόθεν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν, ὡς ἐφράθη ἤδη· καὶ τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν ἐκ Δωρικῆς, ἄλλαι δὲ ἐξ Ἰωνικῆς καταγωγῆς. Ὑπῆρχε λοιπόν, ὡς ἦτον ἐπόμενον, ἔχθρα μεταξὺ αὐτῶν, καὶ συχναὶ ἐχθροπραξίαι συνέβαινον. Ἰσχυροτάτη δὲ τῶν Δωρικῶν πολιτειῶν ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, καί τινες τῶν Ἰωνικῶν πολιτειῶν καταδυναστευόμεναι ἀπὸ αὐτάς, ἢ φθονοῦσαι τὴν δύναμίν των, προσέδραμον εἰς τοὺς ὁμοφύλους των Ἀθηναίους, ζητοῦσαι προσασίαν καὶ βοήθειαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἔστειλαν μὲν κατὰ διαφόρους καιροὺς στόλους εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπεχείρησαν νὰ τὴν κατακτήσωσιν. Ἤδη ὅμως, ἐπειδὴ ἐρχὴ πρεσβεία ἀπὸ τὴν Σικελίαν, καὶ παρέστησε τὴν μεγάλην αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Συρακουσῶν, ὁ Ἀλκιβιάδης προέτρεψε τὸν δῆμον νὰ δράξῃ τὴν παρουσιαζομένην ἤδη εὐκαιρίαν διὰ νὰ κυριεύσῃ τὴν μεγάλην ταύτην καὶ πλουσίαν νῆσον, τὴν κατάκτησιν τῆς ὁποίας ἤθελεν ἐπακολουθήσει ἡ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἴσως καὶ ἡ τῆς μεγάλης καὶ ἐμπορικῆς πολιτείας Καρχηδόνος, μετὰ ταῦτα δὲ ἠδύναντο νὰ προσβάλωσι τὴν Πελοπόννησον μετ' ἀκατανικήτου δυνάμεως. Ὁ δὲ Νικίας εἰς μάτην παρέστησε τὸν κίνδυνον καὶ τὴν μωρίαν τῆς ἐπιχειρήσεως· εἰς μάτην ὡσαύτως ἐδοκίμασε νὰ ἐκπλήξῃ τὸν δῆμον ζητῶν μεγάλην δύναμιν διὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Διότι ὁ δῆμος, μὴ θορυβούμενος ἀπὸ τὰς αἰτήσεις του, ἔδωκεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τὸν Λάμαχον, διορισθέντας συστρατήγους του, νὰ παραλάβωσιν ὅσους στρατιώτας καὶ χρήματα ἦσαν ἀναγκαῖα. Γέροντες δὲ καὶ νέοι ἦσαν εὐέλπιδες περὶ τῆς ἐπιτυχίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι καὶ ἂν ἡ ἐκστρατεία ἤθελεν ἀποτύχει, ἡ βλάβη δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι μεγάλη εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀφοῦ εἶχον ἀποφασισθῆ σχεδὸν αἱ ἑτοιμασίαι, συνέβη πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ριστατικόν τι, τὸ ὁποῖον ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς ὅλην τὴν πόλιν, καὶ ἐνομίσθη ὡς κακὸς οἰωνός. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσυνείθιζον νὰ ζήνωσιν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των ἀκατέργαστον ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ. Τοῦτο δὲ συνίστατο ἀπὸ τετράγωνον λιθίνην στήλην ἔχουσαν εἰς τὴν κορυφὴν ἐγγεγλυμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ὅλαι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν τούτων συνετρίβησαν ἢ περιεκόπησαν, καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τὸν αὐτουργὸν τῆς πράξεως ταύτης· ὑπόνοια ὅμως ὑπῆρχε κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἀκολάστων ἑταίρων του νέων. Τὴν ὑπόνοιαν δὲ ταύτην ἐπεβεβαίονεν ἡ κατηγορία ὅτι εἰς ἄλλην περίστασιν ἕτερα ἀγάλματα περιεκόπησαν, καὶ τὰ Ἐλευσίνια μάλιστα μυστήρια, ἡ σεμνοτάτη θρησκευτικὴ λατρεία τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ἐβεβηλώθησαν, τελεσθέντα ἐμπαικτικῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀλκιβιάδου. Οἱ δὲ ἐχθροί του ἐμεγάλυνον ὅλας ταύτας τὰς κατηγορίας, τὰς ὁποίας οὗτος ἀπέκρουεν ἐντόνως, καὶ ἐπέμενε νὰ δικασθῇ ἀμέσως· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐσύμφερεν εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν ἐχθρῶν του, διότι ἐφοβοῦντο μήπως διὰ τῆς παρὰ τῷ δήμῳ δυνάμεώς του κατορθώσῃ ν' ἀθωωθῇ, εἴτε ἔνοχος εἴτε ἀθῷος ἦτο, καὶ ἐγνώριζον ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ἤθελον δυνηθῆ νὰ προετοιμάσωσι τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε εἰς ἁρμοδίαν περίστασιν νὰ τὸν ἀπολέσωσιν. Ἐπέμενον λοιπὸν νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ ἐκστρατεία, διότι ὁ Ἀλκιβιάδης ἠδύνατο, ἐπιστρέφων εἰς ὁποιονδήποτε καιρὸν νὰ δικασθῇ.

Περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ θέρους τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Κατὰ δὲ τὴν προσδιορισμένην τοῦ ἀπόπλου ἡμέραν, ὅλον τὸ πλῆθος τῶν Ἀθηναίων κατέβη εἰς τὸν λιμένα λίαν πρωΐ, τὰ δὲ στρατεύματα ἐπέβησαν εἰς τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ μὲν φίλοι καὶ συγγενεῖς τῶν μελλόντων ν' ἀποπλεύσωσιν ἔχυνον δάκρυα ἀναλογιζόμενοι τὰς μεμακρυσμένας χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἀπήρχοντο, καὶ τοὺς κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλον νὰ ἐκτεθῶσιν. Ἀνεθάρσουν ὅμως βλέποντες τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ στόλου, διότι οὗτος ἦτον ὁ πολυτελέστατα ἐξωπλισμένος στόλος πάντων ὅσοι ποτὲ ἐξέπλευσαν ἀπὸ Ἑλληνικὸν λιμένα. Ἀφοῦ δὲ ἐπέβησαν ἅπαντες, προσετάχθη σιωπὴ διὰ τῶν σαλπίγγων, καὶ γενικὴ προσευχὴ προσεφέρθη εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς θεοὺς διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας. Ὁ στόλος ἔπειτα διέπλευσε πρὸς τὴν Αἴγιναν, ἐκεῖθεν δὲ περιπλέων τὴν Πελοπόννησον κατῆλθεν εἰς Κέρκυραν, καὶ ἔπειτα διαπλεύσας εἰς τὸ ἀντικρὺ παράλιον τῆς Ἰταλίας, περιέπλεεν αὐτό, καὶ τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν.

Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου (415 π. Χ.).

70 Αἱ προρρήσεις ἐν τοσούτῳ τοῦ Νικίου ἐπαληθευσαν· διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐξαπατηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐλθόντας νὰ τοὺς προσκαλέσωσι, καὶ εἶδον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐλπίσωσι πολλὴν συνδρομὴν ἀπὸ αὐτοὺς εἴτε εἰς στρατιώτας εἴτε εἰς χρήματα. Καὶ ὁ μὲν Νικίας εἶχε γνώμην, ἀφοῦ ἐπιδείξωσι τὴν δύναμίν των, περιπλέοντες τὴν νῆσον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια· ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἤθελε νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τοιαύτην γνώμην· ἐπρότεινε δὲ νὰ σταθῶσι καὶ νὰ πολεμήσωσι τοὺς Συρακουσίους, καὶ εἰς τὴν γνώμην του ταύτην εἶλκυσε καὶ τὸν Λάμαχον. Ἀλλὰ πρὶν ἀρχίσωσι τὰς ἐχθροπραξίας, ἔφθασε δημοσία τις τῶν Ἀθηναίων τριήρης (ἡ Πάραλος) μὲ προσταγὰς νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην διὰ νὰ δικασθῇ περὶ τῶν Ἑρμῶν. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπροσποιήθη μὲν ὅτι ὑπακούει εὐχαρίστως, ἀλλ' ὅτε ἦτον εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἰταλίας πλέων πρὸς τὰ ἴδια, εἴτε διότι συνῃσθάνετο τὴν ἐνοχήν του, εἴτε διότι ἐφοβεῖτο τὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν του, ἐδραπέτευσεν. Ὅτε δ' ἔγινε τοῦτο γνωστὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, κατεγνώσθη κατ' αὐτοῦ ποινὴ θανάτου. Οὗτος δὲ ἀπεφάσισεν ἐκδικούμενος νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ὅσην βλάβην ἠδύνατο. Ὅθεν ἔχων τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ συνέδραμε τοὺς πρέσβεις τοὺς ὑπὸ τῶν Συρακουσίων σταλέντας διὰ νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, ἀναπτύσσων τοὺς πλεονεκτικοὺς σκοποὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐπιτυχίας των, ἐὰν δὲν τοὺς ἀνταντιόνοντο ἐγκαίρως. Ὑπερισχυσάντων λοιπὸν τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῶσι στρατεύματα εἰς τὰς Συρακούσας, καὶ ὁ Σπαρτιάτης Γύλιππος ἐχειροτονήθη στρατηγός.

Πολιορκία τῶν Συρακουσῶν (414 π. Χ.).

71 Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρκουν ἤδη τὰς Συρακούσας καὶ ἐνῷ ὁ Λά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαχος εἶχε φονευθῆ εἰς μίαν τῶν συγκροτηθεισῶν μαχῶν, ἐδείχθησαν τόσον ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ ἀγύμναστα στρατεύματα τῶν Συρακουσῶν, ὥστε ἤθελον κυριεύσει τὴν πόλιν, ἐὰν ὁ Γύλιππος δὲν ἔφθανεν ἐγκαίρως μὲ τὰ ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατεύματα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἤδη νικηθῆ εἰς διαφόρους μάχας, ὁ Νικίας ἔγραψεν εἰς τὴν πατρίδα του λέγων, ὅτι τὸ στράτευμα πρέπει νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, ἐκτὸς ἂν ἄλλη ἴση δύναμις ἐστέλλετο πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ. Ὁ δῆμος λοιπόν, ὅστις δὲν εἶχε παραιτηθῆ ἀκόμη ἀπὸ τὰ ὀνειροπολήματα τῆς κατακτήσεως, ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ στείλῃ ἄλλον στόλον στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, ὅστις ἦτον ὁ ἱκανώτατος στρατηγός των.

72

Πρὸ τῆς ἀφίξεως δὲ τοῦ Δημοσθένους, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον νικηθῆ εἰς δύο ναυμαχίας, συγκροτηθείσας ἐν τῷ λιμένι τῶν Συρακουσῶν. Ὅτε δὲ φθάσας εἶδε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀπεφάσισε ν' ἀποπειραθῆ νὰ καταλάβῃ ὕψωμά τι πλησίον τῆς πόλεως, καὶ ἐὰν ἐπετύγχανε, νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ τὰ στρατεύματα εἰς τὰ ἴδια. Προστάξας ἐπομένως τοὺς στρατιώτας του νὰ λάβωσι πέντε ἡμερῶν τροφὰς μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς κατασκευὴν φρουρίου, ἐκίνησε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτός, καὶ ἤρξατο νὰ ἀναβαίνῃ τὸ ὕψωμα· ἀλλ' οἱ Συρακούσιοι ἐννοήσαντες, συνέδραμον ταχέως εἰς τὸν τόπον. Ἐπειδὴ δὲ διάφορα συμβεβηκότα συνέβησαν ἐναντία εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεδιώχθησαν οὗτοι παντα-

73

χόθεν, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Δημοσθένους, οἵτινες ἀποπλανηθέντες ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τοῦ τόπου, κατεσφάγησαν τὴν πρωΐαν ἀπὸ τὸ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνέπεσον.

Ὁ μὲν Δημοσθένης λοιπὸν συνεβούλευσεν ἤδη ν' ἀποπλεύσωσιν ἀμέσως εἰς τὰ ἴδια, ἀλλ' ὁ Νικίας ὅστις εἶχε ζητήσει πρότερον πολλάκις τὴν ἀνάκλησίν του, ἠναντιώθη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. Τὸ στράτευμα λοιπὸν ἔμεινεν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ὅτε ὁ Γύλιππος ὅστις εἶχε συλλέξει στρατεύματα ἀπὸ τὴν νῆσον, ἐπανῆλθε μετὰ μεγάλης δυνάμεως, ὁ Νικίας ἐνέδωκε, καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀναχωρήσωσι κρυφίως· κατὰ δυστυχίαν ὅμως, ὅτε τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πάντα ἦσαν ἕτοιμα, συνέβη ἔκλειψις σελήνης, ὁ δὲ Νικίας, ὅστις ἦτο πολὺ δεισιδαίμων, ἐπειδὴ οἱ μάντεις ἐκήρυξαν ὅτι τὸ στράτευμα ἔπρεπε νὰ μένῃ μέχρι τῆς προσεχοῦς πανσελήνου, δὲν ἐπέτρεπε πλέον νὰ γίνηται κἂν λόγος περὶ ἀναχωρήσεως.

Οἱ δὲ Συρακούσιοι, ἀποφασίσαντες νὰ μὴ ἀφήσωσιν αὐτοὺς νὰ τοὺς διαφύγωσιν, ἐφώρμησαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των, καὶ συγχρόνως ὁ στόλος των παρατεταγμένος εἰς μάχην, ἐπέπλεεν εἰς τὸν ναυτικὸν σταθμόν των. Καὶ ἔσπευσαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἀλλ' ἠττήθησαν κατὰ κράτος εἰς τὴν γενομένην ναυμαχίαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ στρατεύματα τῶν Συρακουσίων ἠττήθησαν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοπέδου ἔφοδόν των, καὶ ἡ γενομένη ἀπόπειρα, νὰ καύσωσι τὰ μείναντα Ἀθηναϊκὰ πλοῖα ἀπέτυχε.

Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐπήρθησαν διὰ τὴν ναυτικὴν νίκην των ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἐμελέτων εἰμὴ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου καὶ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν ἔκλεισαν τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, προσορμίσαντες πλαγίως πλοῖα. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐννόησαν ὅτι δὲν ἠδύναντο ἤδη νὰ ποριζωνται τροφὰς, καὶ ἐν συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη νὰ ὁπλίσωσιν ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα εἶχον, καὶ νὰ ἀποπειραθῶσι νὰ ἐκβιάσωσι τὴν διάβασιν· καὶ ἐὰν ἀπετύγχανον, νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα, καὶ νὰ προσπαθήσωσι ν' ἀναχωρήσωσι διὰ ξηρᾶς. Οἱ ναῦται λοιπὸν ἐμβάντες εἰς τὰ πλοῖα ἐκωπηλάτουν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι τοὺς ἠκολούθουν μετὰ σπουδῆς. Μέρος δ' ἐκ τῶν πλοίων των συμπλακὲν μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἐνικήθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνησχολοῦντο νὰ λύσωσι τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἀπέκλειον τὴν διάβασιν. Ἐνῷ δὲ ἐνησχολοῦντο τοιουτοτρόπως, ἔφθασαν τὰ ὑπόλοιπα πλοῖα τῶν Συρακουσίων, καὶ ἐντεῦθεν κατέστη ἡ μάχη γενική. Ποτὲ μάχη δὲν ὑπῆρξε πεισματωδεστέρα. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἔβλεπον, ὅτι ἔτρεχον τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον, οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐγνώριζον ὅτι ἐὰν ὁ στόλος κατεστρέφετο, οἱ ἐχθροὶ ὅλοι ἤθελον πέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατιῶται ἵσταντο εἰς τὸ παράλιον βλέποντες μετὰ μεγίστης ἀγωνίας, καὶ ἐξέπεμπον μὲν φωνὰς χαρᾶς ὅτε ἔβλεπον τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα νικῶντα, φωνὰς δὲ ἀπελπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίας ὅτε ἔβλεπον αὐτὰ νικώμενα. Τέλος εἶδον ὁλόκληρον τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον φεύγοντα, τὸν δὲ ἐχθρὸν καταδιώκοντα αὐτόν. Τότε δὲ ἐξέπεμψαν κραυγὰς θλίψεως, καὶ ὅλοι ἔσπευσαν εἰς τὸν αἰγιαλὸν διὰ νὰ βοηθήσωσι σώζοντες τὰ πλοῖα. Τοιαύτη δὲ ἦτον ἡ λύπη τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν ἧτταν ταύτην, ὥστε οὔτε κἂν ἔστειλαν νὰ ζητήσωσι τοὺς νεκροὺς διὰ νὰ τοὺς ἐνταφιάσωσι, κατὰ τὴν ἀπαράβατον αὐτῶν συνήθειαν.

Φυγὴ τῶν Ἀθηναίων (413 π. Χ.).

75 Τὴν αὐτὴν δ' ἐκείνην νύκτα ἀπεφάσισαν νὰ φύγωσιν. Ἀλλ' εἷς τῶν Συρακουσίων στρατηγῶν ὑποπτεύων τοῦτο, συνεβούλευσε τὴν κυβέρνησιν νὰ ἀποστείλῃ ὅλα τὰ στρατεύματα διὰ νὰ προκαταλάβωσι τὰς ὁδοὺς καὶ διόδους. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λαὸς ἑώρταζεν ἑορτήν τινα, δὲν ἐνομίσθη φρόνιμον νὰ τὸν διακόψωσιν ἀπὸ αὐτήν. Διὰ νὰ ἐμποδίσωσιν ὅμως τὴν φυγὴν τῶν Ἀθηναίων, ἅμα ἐνύκτωσεν, ἔστειλαν ἀνθρώπους εἰς τὸ στρατόπεδόν των, οἵτινες προσποιούμενοι ὅτι ἦσαν ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ πόλει φίλους των, συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ὁδοὶ ἦσαν προκατειλημμέναι. Τὸ στρατήγημα λοιπὸν τοῦτο ἐπέτυχε, διότι ἀπεφασίσθη ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν, ἀλλὰ νὰ μείνωσι καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν, διὰ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας ἱκανὸν καιρὸν νὰ ἑτοιμασθῶσι. Διὰ τῆς ἀπερισκέπτου δὲ ταύτης ἀναβολῆς ὁ ἐχθρὸς ἀπήλαυσεν ὅ,τι ἐπεθύμει, διότι ὁ Γύλιππος κινήσας τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προκατέλαβε τὰς ὁδούς.

76 Τὸ παριστανόμενον θέαμα ὑπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατεύματος, ὅτε ἤρχισε τὴν ἀναχώρησίν του, ἦτο θλιβερώτατον. Οἱ νεκροὶ ἔμενον ἄταφοι· οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πληγωμένοι ἀρίνοντο εἰς τὴν διάκρισιν ἢ εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν Συρακουσίων, καὶ εἰς μάτην παρεκάλουν τοὺς φίλους ἢ συστρατιώτας των νὰ τοὺς παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν· μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς παρακλήσεις των, ἐστέναζον μόνον καὶ ἔχυνον δάκρυα ἀναχωροῦντες. Τὸ δὲ θέαμα τοῦ ἀναχωροῦντος στρατοῦ ὡμοίαζεν ἀπαραλλάκτως μὲ τὴν θέαν πλήθους φεύγοντος ἀπὸ πολιορκουμένην πόλιν. Καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν φευγόντων συνε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποσοῦτο εἰς 40,000, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ λοιποὶ ἠναγκάζοντο νὰ φέρωσιν αὐτοὶ τὰς τροφάς των, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐμπιστευθῶσιν εἰς τοὺς δούλους, διότι ἔδραττον πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ δραπετεύωσι. Τὰ στρατεύματα δ' ἐπορεύοντο διηρημένα εἰς δύο μοίρας, καὶ ὁ μὲν Νικίας ὡδήγει τὴν πρώτην, ὁ δὲ Δημοσθένης τὴν δευτέραν, τὰ δὲ σκεύη καὶ οἱ δοῦλοι ἐτάχθησαν εἰς τὸ κέντρον ἑκατέρας μοίρας.

Ἐφέροντο δὲ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀνάπου ποταμοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησαν πέντε περίπου μίλια πολεμούμενοι ἀκαταπαύστως ἀπὸ τὸ ἱππικὸν καὶ ἀπὸ ἐλαφρὰ στρατεύματα, ἐστάθμευσαν ἐπὶ ὑψώματός τινος τὴν νύκτα. Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν κινήσαντες πάλιν ἔφθασαν εἰς τόπον, ὅπου ἡ ὁδὸς, διερχομένη διά τινος ὄρους, ἦτο κρημνώδης ἑκατέρωθεν· εἶδον δὲ ὅτι οἱ Συρακούσιοι εἶχον κτίσει τοῖχον πλαγίως τῆς ὁδοῦ, καὶ ὅλαι αἱ προσπάθειαι αὐτῶν νὰ τὴν διαβῶσιν ἀπέβαινον ἀνωφελεῖς. Τότε λοιπὸν ἐπορεύθησαν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεπολεμοῦντο ἀπὸ τὸ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε εἰς μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρίσωσιν περισσότερον τοῦ ἡμίσεως μιλίου. Ἀπελπισθέντες λοιπὸν νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν μεσόγειον κατὰ ταύτην τὴν διεύθυνσιν, ἀπεφάσισαν νὰ πορευθῶσι πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἀφήσαντες πυρὰ διὰ νὰ ἐξαπατήσωσι τὸν ἐχθρὸν, ἐκίνησαν τὴν νύκτα. Ἔφθασαν δὲ ἀσφαλῶς εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔπειτα ἐβάδιζον τὴν παραλίαν, σκοπεύοντες νὰ πορευθῶσιν εἰς τὴν μεσόγειον διὰ τῆς κοιλάδος ἄλλου ποταμοῦ.

Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν, ὅτε οἱ Συρακούσιοι εἶδον ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν, κατεδίωκον αὐτοὺς μετὰ μεγίστης σπουδῆς καὶ περὶ τὸ γεῦμα ἔφθασαν τὴν μοῖραν τοῦ Δημοσθένους. Κατώρθωσαν δὲ νὰ τὴν περικλείσωσιν εἰς ἐλαιῶνά τινα, ὄντα περιεσοιχισμένον, καὶ καταπολεμοῦντες αὐτὴν ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ βέλη καὶ ἀκόντια, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ τὸ ἑσπέρας μὲ ῥητὴν συμφωνίαν νὰ μὴ θανατωθῇ κἀνεὶς καθ' ὁποιονδήποτε τρόπον. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν οἱ Συρακούσιοι προφθάσαντες τὴν μοῖραν τοῦ Νικίου, προσεκάλεσαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ. Βεβαιωθεὶς δὲ οὗτος, ὅτι ἦσαν ἀληθῆ ὅσα ἀνέφερον περὶ τῆς τύ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χῆς τῆς ἄλλης μοίρας, ἐπρότεινε νὰ πληρώσῃ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὰς συνθήκας ταύτας, ἐπεχείρησεν, ὡς καὶ πρότερον, νὰ φύγῃ τὴν νύκτα. Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς ἦτο προσεκτικός, καὶ μόνον τριακόσιοι ἄνδρες ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσι. Τὴν πρωΐαν δὲ ὁλόκληρος ἡ μοῖρα ἐκίνησε διευθυνομένη πρὸς ποταμόν τινα πέραν τοῦ ὁποίου ἤλπιζον ὅτι ἤθελον ἔχει ἱκανὴν ἀσφάλειαν. Κατεπολεμοῦντο δὲ, ὡς τὸ σύνηθες, ἀπὸ τὸ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς τὸν ποταμόν, ἐπειγόμενοι ἀπὸ τὴν δίψαν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν διαβῶσιν, ἔδραμον εἰς αὐτὸν μετὰ μεγίστης ἀταξίας. Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἔρριπτον βροχηδὸν βέλη καὶ ἀκόντια κατ' αὐτῶν ἀπὸ τὰς ὄχθας, καὶ ἐφόνευον πολλούς. Ἂν καὶ ὁ ποταμὸς ἦτον ἤδη τεθολωμένος ἀπὸ τὴν λάσπην καὶ τὸ αἷμα, ἡ δίψα τοὺς ἠνάγκαζε νὰ πίνωσιν. Ὁ δὲ Νικίας, βλέπων ὅτι ἦτο ἀνωφελὴς πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις, παρεδόθη εἰς τὸν Γύλιππον, καὶ ὁλόκληρος ἡ μοῖρα, ὡς καὶ οἱ τριακόσιοι, οἵτινες καταδιωχθέντες συνελήφθησαν, μετηνέχθησαν εἰς τὰς Συρακούσας.

Ὁ Γύλιππος ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὴν δόξαν νὰ φέρῃ αἰχμαλώτους εἰς τὴν Σπάρτην τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ὅπως σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῶν Συρακουσίων καὶ ἐθανατώθησαν ἀμφότεροι. Οἱ ἄλλοι δ' αἰχμάλωτοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰ πλησίον τῆς πόλεως λατομεῖα, ὅπου ὄντες ἄστεγοι, ἔμενον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἀκτῖνας καυστικοῦ ἡλίου, καθ' ὅλην δὲ τὴν νύκτα εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ τὸ ψῦχος, τρεφόμενοι μὲ πολὺ ὀλίγην δόσιν τροφῆς. Τὰ δὲ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων δὲν ἀπεκομίζοντο ἐκεῖθεν, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν δυσωδία ἐπροξένει θάνατον εἰς τοὺς ἐπιζῶντας. Μετὰ ἑβδομήκοντα δὲ ἡμέρας οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἀπαχθέντες ἐπωλήθησαν, καὶ ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἐπληρώθη ἀπὸ δούλους Ἕλληνας.

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ὑπῆρχεν εἰς Ἀθήνας περίφημός τις ποιητὴς ὀνομαζόμενος Εὐριπίδης. Μετά τινα δὲ καιρὸν, πολλοὶ τῶν συνεκστρατευσάντων κατὰ τῆς Σικελίας ἐλθόντες τὸν εὐχαρίστησαν, διότι εἶπον, ὅτι ψάλλοντες ὅσα μέρη τῶν τραγῳδιῶν του ἐνεθυμοῦντο (ἡ Ἑλληνικὴ τραγῳδία ἦτον εἶδος δράματος),

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐλάμβανον περιποιήσεις ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἐπωλήθησαν, ἄλλοι δὲ, περιπλανώμενοι εἰς τὴν χώραν, ἀπελάμβανον τροφάς. Τοῦτο βεβαίως ἦτο πλέον εὐάρεστον εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ ἢ αἱ ἐνθουσιωδέσταται ἐπευφημίαι τοῦ θεάτρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ (413—403 π. Χ.).

Ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Σικελίᾳ καταστροφῆς τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς μὲν τὰς Ἀθήνας ἐπροξένησε μεγίστην ἔκπληξιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐχθροὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐπαίροντο, νομίζοντες ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων ἦτον ἤδη ἀναπόφευκτος. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους εἶχον μεταχειρισθῆ μὲ αὐθάδειαν καὶ τυραννίαν, ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποστατήσωσιν· οἱ δὲ Πέρσαι, οἵτινες δὲν εἶχον ἀναμιχθῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισαν ἤδη νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ, κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του.

Ἐκ τῶν συμμάχων λοιπὸν τῶν Ἀθηναίων ἡ Εὔβοια πρώτη, καί τοι οὖσα πρὸ τῶν θυρῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἔδειξε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας, τὸ ὁποῖον ἐμιμήθησαν ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, καὶ ἄλλαι πόλεις, αἵτινες ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Λακεδαίμονος. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, μεταχειριζόμενος τὴν δύναμίν του παρ' ἐνὶ τῶν ἐφόρων τῆς Σπάρτης, κατώρθωσε νὰ προτιμηθῶσιν οἱ Χῖοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους συμμάχους, καὶ συνεξεστράτευσε καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς σταλείσης εἰς Χίον ἐκστρατείας. Διὰ δὲ τῆς δραστηριότητος καὶ ἱκανότητός του, ὄχι μόνον ἐπέτυχε τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀλλὰ καὶ τὴν μᾶλλον πολύτιμον καὶ ἐπωφελῆ συμμαχίαν τοῦ Τισσαφέρνους, ἰσχυροῦ σατράπου τῆς Περσίας.

Ἂν δὲ καὶ τὰ πάντα προεμήνυον οὕτω τὴν καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὅμως δὲν κατεστράφησαν. Μετ' ὀλίγον χρόνον ἡ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δυνήθησαν νὰ σείλωσι φόλους εἰς τὰς θαλάσσας ἀνωτέρους τῶν ἐχθρικῶν· βαθμηδὸν δ' ἐπανήγαγον τοὺς ὑπηκόους των εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν τῆς ὑποταγῆς· καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης αὐτὸς, βλέπων ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεβουλεύοντο τὴν ζωήν του, μετεχειρίσθη ὅλην τὴν παρὰ τῷ Σατράπῃ δύναμίν του, διὰ νὰ τὸν διαθέσῃ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος.

Εἰς ταύτην δὲ τὴν περίστασιν ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν κάθοδόν του εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἑπομένως ἤρξαντο διαπραγματεύσεις περὶ τούτου μὲ τὸν κατὰ τὴν Σάμον στόλον τῶν Ἀθηναίων. Ὑπέσχετο δὲ ὅτι ἤθελεν ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Λακεδαιμονίων τὸν Φαρνάβαζον, ἕτερον Σατράπην τῆς Περσίας, καὶ ὅτι ἤθελε πείσει αὐτὸν νὰ χορηγῇ χρήματα εἰς τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσιῶν του ἐζήτησε νὰ καταργηθῇ εἰς Ἀθήνας ἡ δημοκρατία, καὶ νὰ εἰσαχθῇ ἀντ' αὐτῆς ἡ ὀλιγαρχία. Παραδεξαμένου δὲ τοῦ ἐν Σάμῳ στόλου τοὺς ὅρους τούτους, ἐστάλη πρεσβεία εἰς Ἀθήνας, ἀρχηγὸν ἔχουσα τὸν Πείσανδρον, διὰ νὰ προτείνῃ τὴν παράτολμον ταύτην πρότασιν. Ἂν δὲ καὶ ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἔτυχε κατ' ἀρχὰς ὑποδοχῆς, ἀλλὰ μάλιστα διήγειρεν ἀγανάκτησιν, ἐπὶ τέλους ὅμως ἐξεδόθη ψήφισμα, ψηφίζον ἕνδεκα πρέσβεις, καὶ ἀρχηγὸν αὐτῶν τὸν Πείσανδρον, διὰ νὰ διαπραγματευθῶσι τὰ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους καὶ Ἀλκιβιάδου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀλκιβιάδης μετημελήθη δι' ὅσα ὑπεσχέθη, ἐπενόησε τρόπον νὰ μηδενίσῃ τὴν διαπραγμάτευσιν, καὶ οὕτως οἱ πρέσβεις ἐπανῆλθον εἰς Σάμον παρωργισμένοι. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ διαπραγμάτευσις ἀπέτυχεν ὡς πρὸς τὸν κύριον σκοπόν της, ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ὅμως ἐτελέσθη βαθμηδὸν εἰς Ἀθήνας, καὶ, καταργηθείσης τῆς δημοκρατίας, συνεστήθη συμβούλιον ἐκ τετρακοσίων μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν νὰ διευθύνῃ τὰ πράγματα τῆς πολιτείας.

Ἀφοῦ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνεστήθη ἡ ὀλιγαρχία ἐν Ἀθήναις, τὸ ἐν Σάμῳ στράτευμα μετέβαλε γνώμην ὡς πρὸς αὐτὴν, καὶ αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι ἀνέλαβον πάλιν τὴν ἰσχύν των. Ὅθεν τοὺς φρονοῦντας τὰ τῆς ὀλιγαρχίας στρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τηγοὺς ἐκπεσόντας τῆς ἀρχῆς, διεδέχθησαν ἄλλοι δημοκρατικοί. Ἅπαντες δὲ Ἀθηναῖοί τε καὶ Σάμιοι ὡρκίσθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν δημοκρατίαν, νὰ θεωρήσωσι τὸ συμβούλιον τῶν Τετρακοσίων ὡς ἐχθροὺς, καὶ νὰ μὴ συνδιαλλαγῶσι μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπισημοτέρα δὲ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν τὸ ἐν Σάμῳ στράτευμα ἐνήργησεν, ἦτο ψήφισμα ἀποκαθιστῶν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου Ἀθηναίου, καὶ ἀναγορεῦον αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ ςόλου. Εἰς τὴν στιγμὴν δὲ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸ στράτευμα ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, ἀλλ' ἡ φρόνησις καὶ τὸ φιλόπατρι τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν, ἐμπόδισε τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ ἀπήλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰς φρίκας τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ἡ δ' ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικὴ κυβέρνησις ἔφερεν ἐν ἑαυτῇ τὸν σπόρον τῆς διαλύσεως. Ἡ δημοκρατία, ἂν καὶ καταργηθεῖσα, εἶχε πολλοὺς ὀπαδούς. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἐξανέστη κατὰ τῆς ἐνεστώσης τάξεως τῶν πραγμάτων, οἱ δὲ ςρατιῶται ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ ματαίαν ἀπόπειραν συνδιαλλαγῆς, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ὀλιγαρχίας ἠναγκάσθησαν νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν πόλιν. Νέα δὲ κυβέρνησις, συγκιρνῶσα τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν, καὶ ἀντισταθμίζουσα τὴν δύναμιν ἑκατέρας, συνεστήθη.

Ὁ δ' ἐν Σάμῳ στόλος, στρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θρασύλλου, ἐνίκησε περὶ τὴν Ἄβυδον, τὸν Μίνδαρον ναύαρχον τῶν Σπαρτιατῶν, νίκην ἐπικαιροτάτην, καὶ διέχυσε γενικὴν χαράν. Μετ' ὀλίγον δ' ἐνίκησε καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπίσημον νίκην κατὰ τοῦ αὐτοῦ στόλου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὁ Μίνδαρος καὶ ἅπαντα τὰ πλοῖα τῶν Σπαρτιατῶν ἐκυριεύθησαν. Ὁ δὲ Ἱπποκράτης, ὁ ἀντιναύαρχος τοῦ Μινδάρου, ἀνήγγειλεν εἰς τὴν κυβέρνησίν του τὴν ἦτταν ταύτην μὲ τὸν ἑξῆς Λακωνικὸν τρόπον. «Ἡ εὐτυχία μας ἐξέλιπεν· ὁ Μίν»δαρος ἐφονεύθη· οἱ ςρατιῶται ἀποθνήσκουν τῆς πείνης· ἀπο»ροῦμεν τί πρέπει νὰ πράξωμεν.» «Ἐρρέι τὰ καλὰ, Μίνδαρος »δ' ἀπεσσούα, πεινῶντι τῶνδρες· ἀπορείομες τί χρὴ δρᾶν.»

Ὁ Ἀλκιβιάδης λοιπὸν, ἐνῷ εὗρε τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν, κατώρθωσε νὰ νικήσωσιν οἱ ςόλοι της,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ ἐκταθῶσι τὰ ὅριά της, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις νὰ προσελκύσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸν Περσικὸν σατράπην Φαρνάβαζον. Εἰς τὰς εὐτυχεῖς δὲ ταύτας περιστάσεις ὁ Ἀλκιβιάδης ἐχειροτονήθη εἷς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, χάριν τῶν εὐεργεσιῶν τούτων, καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας πρὸ ἓξ ἐτῶν δὲν εἶχεν ἰδεῖ.

Κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου (408 π. Χ.).

Ἡ κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου ἦτο τὸ ἐνδοξότατον συμβεβηκὸς τοῦ βίου του. Ὅτε δ' ἔγεινε γνωστὸν ὅτι ἐπλησίαζεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς, ὁλόκληρον τὸ πλῆθος τῆς πόλεως ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἴδῃ ἀποβαίνοντα, ὡς πρὸ ἓξ ἐτῶν εἶχον ἰδεῖ αὐτὸν ἐπιβαίνοντα, ἐν καιρῷ τῆς κατὰ τῆς Σικελίας ὀλεθρίας ἐκστρατείας. Αἱ γνῶμαι δὲ ἦσαν διῃρημέναι περὶ αὐτοῦ· διότι τινὲς μὲν ἔλεγον, ὅτι ἦτον ἐνάρετος πολίτης, διωχθεὶς ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ τῶν μηχανορραφιῶν τῶν κακῶν, οἵτινες ἦσαν ἐχθροί του· ἄλλοι δ' ἔλεγον, καὶ μὲ περισσοτέραν ἀλήθειαν, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ πρωταίτιος ὅλων τῶν συμφορῶν τῆς πατρίδος του, καὶ ἤθελε γίνει αἴτιος ἔτι μεγαλειτέρων. Ἀφοῦ δ' εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα, ἔμεινεν ὀλίγον χρόνον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, διότι ἀμφίβαλλεν ἀκόμη περὶ τῆς δεξιώσεως τῆς ὁποίας ἤθελε τύχει· ἀλλ' ὅτε εἶδε πολλοὺς ἐκ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν του, δὲν ἐδίσασε πλέον, ἀλλ' ἀποβὰς ἀνέβη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν. Ἀπελογήθη δὲ ἐνώπιον τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου κατὰ τῆς ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίας, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἀπετόλμησε ν' ἀντείπῃ. Ἔπειτα δ' ἐχειροτονήθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀθηναϊκῶν στρατευμάτων, καὶ ἀμέσως ἔδωκεν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς του. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατὰ Σικελίας ἐκστρατείας, οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀκολουθοῦντες τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ, κατέστησαν εἰς πόλιν τινὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴν Δεκέλειαν, φρουρὰν ἥτις ἠνώχλει πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐνοχλήσεων, τὰς ὁποίας ἐπροξένει εἰς αὐτούς, ἦτο καὶ τὸ νὰ ἐμποδίζῃ τὰς ἐτησίους πομπὰς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας εἰς τὴν Ἐλευσῖνα, διὰ τὴν τελετὴν τῆς πανδήμου θρησκευτικῆς ἑορτῆς τῶν Μυστηρίων. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ἔρχωνται ἐκεῖσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διὰ θαλάσσης. Ἀλλ' ἤδη ὁ Ἀλκιβιάδης εἶπεν ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἤθελον πλέον ὑβρίζεσθαι τοιουτοτρόπως. Προσέταξε λοιπόν, ἡ πάνδημος πομπὴ νὰ ἔλθῃ, ὡς καὶ πρότερον, διὰ τῆς ὀνομαζομένης Ἱερᾶς Ὁδοῦ, καὶ ἐξήγαγε τὰ στρατεύματά του διὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι δὲν ἀπετόλμησαν νὰ ἐναντιωθῶσιν, οἱ δὲ ἀποτελοῦντες τὴν πομπὴν ἦλθον καὶ ἐπανῆλθον ἐν ἀσφαλείᾳ.

Λύσανδρος καὶ Κῦρος (407 π. Χ.).

Ἡ δύναμις ὅμως καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἀλκιβιάδου δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἵτινες μέχρι τοῦδε ἀπέστελλον πολλὰ κοινοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, ἀνέθηκαν ἤδη τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα ἐξόχου ἱκανότητος, καὶ πολὺ μεγαλειτέρας ἐπιτηδειότητος παρ' ὅσην συνήθως ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ εἰς τὴν Σπάρτην. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος ἔστειλε τὸν υἱόν του Κῦρον ὡς κυβερνήτην ὅλου τοῦ παραλίου τῆς Ἀσίας. Ὁ δὲ ἡγεμὼν οὗτος, διὰ λόγους, οἵτινες θέλουν φανερωθῆ κατωτέρω, ἐπεθύμει νὰ προσελκύσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς ἑαυτόν· καὶ ὅτε ὁ Λύσανδρος ἀνέβη εἰς τὰς Σάρδεις διὰ νὰ τὸν ἴδῃ, διεβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι ὁ πατήρ του ἐπεθύμει νὰ συνδράμῃ αὐτοὺς τελεσφόρως· καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ μεγάλην ποσότητα χρημάτων· καὶ ἐὰν ταῦτα δὲν ἐξήρκουν, ἤθελε κόψει εἰς νομίσματα τὸν χρυσοῦν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο. Ὁ δὲ μέγας σκοπὸς τῶν Σπαρτιατῶν, ἀφοῦ ὁ πόλεμος κατέστη ναυτικός, ἦτο νὰ λαμβάνωσιν ἱκανὰ χρήματα ἀπὸ τοὺς Πέρσας, διὰ νὰ δύνανται νὰ πληρώνωσι μεγάλους μισθοὺς εἰς τοὺς ναύτας, τοὺς ὁποίους ἤλπιζον ὅτι ἤθελον πείσει τοιουτοτρόπως νὰ λειποτακτήσωσιν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἐπροσπάθει ἤδη νὰ λάβῃ τὰ χρηματικὰ μέσα ἀπὸ τὸν Κῦρον, ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀνέφερε συνθήκην τινὰ προγεγονυῖαν, δι' ἧς περιωρίζετο ἡ χορηγία τῶν χρημάτων. Καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος δὲν εἶπε τίποτε περισσότερον. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τὸν δεῖπνον ὁ Κῦρος, κατὰ τὴν Περσικὴν συνήθειαν, ἔπιεν εἰς ὑγείαν του, καὶ τὸν προσέταξε νὰ ζητήσῃ δῶρόν τι, παρεκάλεσε θερμῶς νὰ προσθέσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὀλίγον τι εἰς τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν. Ὁ Κῦρος λοιπὸν ἐδέχθη τὴν πρότατιν ταύτην· ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπληρώθησαν κατὰ προσταγήν του ὅλα τὰ καθυστερούμενα, καὶ προκατεβλήθη ἓν μηνιαῖον. Οἱ δὲ ναῦται, πλήρεις θάρρους, ἡτοιμάζοντο νὰ πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὁπότε ἤθελον ἐμφανισθῇ.

Ἧττα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου (407 π. Χ.).

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπέπλευσε μὲ τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον. Καὶ τὸ μὲν μεγαλείτερον μέρος αὐτοῦ ἀφῆκε διὰ νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὰ διαβήματα τοῦ κατὰ τὴν Ἔφεσον στόλου τοῦ Λυσάνδρου, αὐτὸς δ' ἀπῆλθεν εἰς ζήτησιν ἑνὸς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, δίδων αὐστηρὰν παραγγελίαν εἰς τὸν ἀναλαβόντα τὴν στρατηγίαν ἀντ' αὐτοῦ Ἀντίοχον, νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τίποτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του· ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος, παρὰ τὰς προσταγάς του, θέλων νὰ ἐπιδείξῃ ἀνδραγαθίαν, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα μετά τινων ἐκ τῶν πλοίων του, καὶ ἔπλεε παρὰ τὰς πρῴρας τῶν ἐχθρικῶν πλοίων· ὁ δὲ Λύσανδρος, καθελκύσας ὀλίγα πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν τὸν κατεδίωκεν· ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν μερῶν ἦλθον πλοῖα διὰ νὰ βοηθήσωσι, καὶ ἐντεῦθεν ἡ μάχη κατέστη μετ' οὐ πολὺ γενική, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν, ἀπολέσαντες δέκα ἐξ πλοῖα. Καὶ ὁ μὲν Ἀλκιβιάδης ἐπιστρέψας, ἐπρότεινε μάχην, ἀλλ' ὁ Λύσανδρος δὲν ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ὅτε δὲ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔμαθε τὴν ἧτταν, ἀπέδωκεν ὁλόκληρον τὴν αἰτίαν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, καὶ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς στρατηγίας. Ὁ Ἀλκιβιάδης λοιπὸν ἀπεχώρησεν εἰς κτῆμά τι, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ τοῦ παραλίου τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ ἐκεῖ διῆγεν ἰδιωτικὸν βίον.

Ὁ Καλλικρατίδας (406 π. Χ.).

Διάδοχος δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἦτον ὁ Καλλικρατίδας, γνήσιος Σπαρτιάτης, ἔχων ἀρχαίας καλὰς ἕξεις. Ὅτε δὲ ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὸν στόλον εἰς αὐτὸν, τὸν εἶπεν ὅτι ἦτο κύριος τῆς θαλάσσης· ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἀπήντησεν, ἐὰν τοῦτο ἦτον ἀληθὲς, νὰ πλεύσῃ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Ἔφεσον εἰς τὴν Μίλητον, ἀφίνων τὴν Σάμον, ὅπου ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐστάθμευε, πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τ' Ἀριστερὰ δηλαδὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ παραλίου τῆς Ἀσίας. Ἀλλ' ὁ Λύσανδρος ἀπέφυγε τὴν ἀπόδειξιν, καὶ ἐντεῦθεν ἔγεινε καταφανὲς, ὅτι εἰς μάτην ἐκαυχήθη. Διὰ νὰ φέρῃ δὲ εἰς ἀμηχανίαν τὸν διάδοχόν του, ὁ Λύτανδρος, ἔστειλεν ὅλα τὰ εἰς χεῖράς του χρήματα εἰς τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Καλλικρατίδας ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος τούτου, διὰ νὰ ζητήσῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Εἶτον δὲ εἰς αὐτὸν νὰ περιμένῃ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ παροξυνθεὶς διὰ τοῦτο ἀνεχώρησε, κηρύττων ὅτι, ἅμα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, θέλει καταβάλει πᾶσαν δύναμιν διὰ νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τὸ αἴσχος τοῦ νὰ κολακεύωσι τοὺς Πέρσας χρημάτων ἕνεκα. Ὅτε δὲ μετ' ὀλίγον ἐκυρίευσε τὴν ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ πόλιν Μήθυμναν, ἀπήντησεν εἰς τοὺς προτρέποντας αὐτὸν νὰ πωλήσῃ τοὺς κατοίτους κατὰ τὴν καθεστῶσαν συνήθειαν, ὅτι οὐδεὶς Ἕλλην ἤθελεν αἰχμαλωτισθῇ ἐν ὅσῳ αὐτὸς εἶχε τὴν ἀρχηγίαν, καὶ ἐπομένως ἀφῆκεν αὐτοὺς ἅπαντας ἐλευθέρους.

Ἡ ἐν Ἀργινούσας μάχη (406 π. Χ.).

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν ἤδη μέγαν στόλον μετὰ ὀκτὼ στρατηγῶν. Ἐξάθμευον δὲ εἴς τινας μικρὰς νήσους ὀνομαζομένας Ἀργινούσας, καὶ ὅτε ὁ Καλλικρατίδας ἔμαθεν ὅτι ἦσαν ἐκεῖ, ἐπέπλευσε κατ' αὐτῶν, ἂν καὶ ὁ στόλος του ἦτο κατώτερος κατὰ τὴν δύναμιν. Ὅτε δὲ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου του εἶδε τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων, συνεβούλευσεν αὐτὸν ν' ἀποχωρήσῃ· ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι ἡ Σπάρτη δὲν ἤθελεν αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην του, ἐὰν ἀπέθνησκε, καὶ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι αἰσχρὸν νὰ φύγῃ. Καὶ ἡ μὲν μάχη διήρκεσε πολὺν χρόνον, τέλος δὲ πεσὼν ὁ Καλλικρατίδας ἐκ τοῦ πλοίου του ἐπνίγη, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἥττα τοῦ στόλου του κατέστη γενική. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν εἴκοσι πέντε ἐκ τῶν πλοίων των, ἀπεφάσισαν ν' ἀφήσωσι τεσσαράκοντα πλοῖα διὰ νὰ σώσωσι τὰ πληρώματα τῶν βυθισθέντων, καὶ νὰ πλεύσωσι μὲ τὰ ὑπόλοιπα διὰ νὰ διαλύσωσι τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πολιορκίαν τῆς Μιτυλήνης, ἥτις μετὰ δραστηριότητος ἐνηργεῖτο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἀλλ' ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία, ἥτις ἠνάγκασεν ἅπαντας νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς Ἀργινούσας, ἀφήσαντες τὰ δυστυχῆ πληρώματα εἰς τὴν τύχην των.

Ἡ διαγωγὴ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν εἰς τὴν παροῦσαν περίσασιν δὲν ἦτο παντάπασιν ἐπιλήψιμος, καὶ ὅμως ὅτε ἐξ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια μετὰ τοῦ στόλου, ἀνέφεραν τὰ περὶ τῆς μάχης καὶ τῆς τρικυμίας, ἐβλήθησαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Θηραμένης (εἷς τῶν αὐτῶν ἐκείνων στρατηγῶν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φροντὶς τῆς διασώσεως τῶν πληρωμάτων), καὶ τινες ἄλλοι κατηγόρησαν αὐτοὺς εἰς τὸν δῆμον ὅτι δὲν ἐφρόντισαν νὰ τὰ διασώσωσιν. Ἀπολογούμενοι δὲ εἶπον, ὡς ἦτο καὶ δίκαιον, ὅτι ἐὰν ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ λόγος, ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸν Θηραμένην καὶ ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀνετέθη ἡ περὶ τῆς διασώσεώς των φροντὶς, ἀλλ' ἐπρόσθεσαν, ὅτι ἀληθῶς οὐδεὶς ἦτον ἀξιοκατηγόρητος, ἐπειδὴ ἐπῆλθε τὸ περιστατικὸν τῆς τρικυμίας, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀποδειχθῇ. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἐπείσθη εἰς τοὺς λόγους των, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον ἤδη ἑσπέρα, ἡ συνέλευσις ἀνεβλήθη.

Εἰς Ἀθήνας ἐτελεῖτο ἑορτή τις ὀνομαζομένη Ἀπατούρια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσυνείθιζον νὰ συνέρχωνται τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν. Ὁ Θηραμένης λοιπὸν καὶ οἱ ὀπαδοί του, ὠφελούμενοι ἐκ τούτου, ἔπεισαν πολλοὺς ἐκ τοῦ ὄχλου νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν συνέλευσιν μελανοφοροῦντες, καὶ μέχρι δέρματος ἐξυρισμένοι, ὡς πενθηφοροῦντες δῆθεν συγγενεῖς τῶν ἀποθανόντων εἰς Ἀργινούσας. Παρεσκεύασαν ὡσαύτως ἄνθρωπόν τινα, ὅστις παραστὰς εἰς τὴν συνέλευσιν εἶπεν ὅτι ἦτον ἐκ τῶν βυθισθέντων πλοίων, ὅτι αὐτὸς εἶχε σωθῇ ἐπί τινος κάδου ἀλεύρου, καὶ ὅτι οἱ ἀποθνήσκοντες τὸν παρεκάλεσαν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι οἱ στρατηγοὶ δὲν ἐφρόντισαν νὰ τοὺς σώσωσι. Καὶ ὁ μὲν ὄχλος ἔγεινε μανιώδης, αἱ δὲ προσπάθειαι τῶν φίλων τῆς δικαιοσύνης ἀπέβησαν ἀνωφελεῖς, διότι, γενομένης τῆς ψηφοφορίας κατὰ φυλὰς, οἱ στρατηγοὶ καταδικασθέντες ἐθανατώθησαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχη (405 π. Χ.).

Ὑπάρχουν τινὲς μωροὶ ἢ διεσραμμένοι, οἵτινες ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν τῆς προνοίας, ἤτοι τῆς ἠθικῆς κυβερνήσεως τοῦ κόσμου, ἀλλ' αἱ σελίδες τῆς ἱστορίας ἀνασκευάζουν τὴν τοιαύτην ἀσέβειαν, καὶ παρέχουν ἀναντιῤῥήτως ἀποδείξεις τῆς τιμωρίας ἐθνικῶν ἀδικημάτων. Ἡ δὲ προκειμένη περίστασις παρέχει παράδειγμα τῆς ἠθικῆς ταύτης ἐκδικήσεως· διότι ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηνῶν ἠκολούθησε τὸν θάνατον τῶν στρατηγῶν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνέθεσαν τὴν στρατηγίαν τοῦ στόλου των καὶ δευτέραν φορὰν εἰς τὸν Λύσανδρον, οὗτος ἀπέπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου τὸν ἠκολούθησεν ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος. Καὶ ὁ μὲν Λύσανδρος ἐσάθμευεν εἰς τὴν Λάμψακον, κατὰ τὸ Ἀσιατικὸν παράλιον· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ποταμόν τινα, ὀνομαζόμενον Αἰγὸς ποταμούς, κατὰ τὸ ἀπέναντι παράλιον. Κατὰ πᾶσαν δὲ ἡμέραν ἐσυνείθιζον νὰ ἐπιπλέωσι καὶ νὰ προτείνωσι μάχην, τὴν ὁποίαν ὁ Λύσανδρος δὲν ἐδέχετο· ἀλλ' ὅτε ἐπέστρεφον, ἔστελλε πάντοτέ τινα ἐκ τῶν τυχόντων πλοίων του κατόπιν αὐτῶν διὰ νὰ παρατηρῶσι τὰ διαβήματά των, καὶ ἐκράτει τοὺς ναύτας του εἰς τὰ πλοῖα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τῶν σταλέντων. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, ὅστις κατῴκει εἰς τὰ πλησιόχωρα, ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ πύργου του, ὅσα ἐγίνοντο εἰς ἀμφότερα τὰ παράλια τοῦ στενοῦ, καὶ παρετήρησεν ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήρχοντο δύο μίλια διὰ νὰ ἀγοράζωσι τροφὰς, τὰ πληρώματα τοῦ Λυσάνδρου ἐποριζοντο αὐτὰς ἀπὸ τὴν πόλιν, εἰς τὸν λιμένα τῆς ὁποίας ἦτο προσωρμισμένος, καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν πάντοτε ἕτοιμα, ἐπιβάντα εἰς τὰ πλοῖα, νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὸ πέλαγος. Ἐλθὼν λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους στρατηγοὺς τοὺς συνεβούλευσε νὰ μετατοπισθῶσιν εἰς τὴν πόλιν Σηστὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέῤῥιψαν περιφρονητικῶς τὴν συμβουλήν του, τοὺς ἐγκατέλιπε τότε εἰς τὴν τύχην των.

Τὴν πέμπτην δ' ἡμέραν ὁ Λύσανδρος προσέταξεν ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἔστελλε κατόπιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, νὰ ὑψώσωσιν ἀσπίδα τινὰ ἐν εἴδει σημείου, ὅταν ἴδωσι τὰ πληρώματα διεσπαρμένα πρὸς ζήτησιν τροφῶν. Ὅτε δὲ τὸ σημεῖον ἐδόθη,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπέπλευσε μεθ' ὁλοκλήρου τοῦ στόλου του. Ὁ δὲ Κόνων, εἷς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν, ἐπροσπάθησε μὲν νὰ ἀνακαλέσῃ τὰ στρατεύματα εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἦσαν πολὺ μεμακρυσμένα, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐγκαίρως. Βλέπων λοιπὸν ὅτι τὰ πάντα ἀπώλοντο, ἐπέβη εἰς τὸ πλοιόν του καὶ μετὰ ἑπτὰ ἑτέρων, τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ τύχην τὰ πληρώματά των ἐντὸς, ἔπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον. Ὁ δὲ λοιπὸς στόλος, καὶ μέρος τῶν πληρωμάτων αὐτοῦ ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Λυσάνδρου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναῦται των, συμποσούμενοι εἰς τρεῖς χιλιάδας, ἐθανατώθησαν ἀνηλεῶς. Ἀκολούθως δ' ἔπλευσεν εἰς διαφόρους κατὰ τὸ παράλιον χώρας, καὶ ἐπρόσταζεν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ὁποίους εὕρισκεν εἰς αὐτὰς, νὰ μεταβῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Ἀθήνας· διότι ἐπεθύμει νὰ ὑποτάξῃ τὴν πόλιν διὰ σιτοδείας, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτει νὰ γεμίσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἀνθρώπους.

Ὅτε δὲ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερε τὰς ὀλεθρίας ἀγγελίας, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς, ἦτον νύξ. Καὶ οἱ μὲν θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοὶ διεδόθησαν τάχιστα εἰς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ λαὸς, πενθηφορήσας διὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς του, ἔκλαιε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τύχην, περιμένων νὰ πάθῃ τὰ αὐτὰ ὅσα καὶ αὐτὸς ἔπραξε κατὰ τῶν Μηλίων καὶ κατὰ τοσούτων ἄλλων λαῶν. Δὲν ἀπηλπίσθησαν ὅμως, ἀλλὰ προητοιμάσθησαν δεόντως εἰς πεισματώδη ἄμυναν.

Παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν (404 π. Χ.).

Ὁ μὲν Λύσανδρος μετ' οὐ πολὺ ἐνεφανίσθη ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος μὲ στόλον διακοσίων πλοίων· στρατεύματα δὲ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν φθάσαντα πανταχόθεν, ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, πλησίον τῆς πόλεως. Ὅτε δὲ ἡ σιτοδεία ἤρχισε νὰ γίνηται ἐπαισθητὴ, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἄγιν, προτείναντες νὰ γείνωσι σύμμαχοι, ἢ κυρίως εἰπεῖν, ὑπήκοοι τῶν Λακεδαιμονίων· ἀλλὰ προσετάχθησαν νὰ κρημνίσωσι περισσότερον τοῦ ἑνὸς μιλίου ἐκ τῶν Μακρῶν Τειχῶν, τὰ ὁποῖα συνῆπτον τὴν πόλιν μὲ τὸν λιμένα, καὶ εἰς τοῦτο ἐφάνησαν τόσον ἐναντίοι, ὥστε, ὅτε βουλευτής τις ἐτόλμησε νὰ συμβουλεύσῃ τοῦτο, ἐβλήθη εἰς τὴν φυλακήν, δη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαγωγὸς δέτις, ὀνομαζόμενος Κλεοφῶν, ἠπείλησε νὰ κόψῃ τὸν λαιμὸν παντὸς, ὅστις καὶ λόγον μόνον ἤθελε ἀναφέρει περὶ εἰρήνης.

Ὅτε δὲ ἡ σιτοδεία πύξήθη, ὁ Θηραμένης ἐπρότεινε νὰ σείλωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Λύσανδρον διὰ νὰ μάθῃ ὁποίους σκοποὺς εἶχον ἀληθῶς οἱ Σπαρτιᾶται περὶ αὐτῶν. Ἀποσταλεὶς δ' ἔπειτα, ἔμεινε τρεῖς μῆνας ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, περιμένων πιθανῶς νὰ βιάσῃ ἡ σιτοδεία τὸν λαὸν νὰ παραδοθῇ, ὡς κρυφίως ἐπεθύμει. Ἀλλ' οὗτοι ἀντεῖχον ἀκόμη, διότι εἰσεκομίζοντο λαθραίως τροφαὶ διὰ τῶν τειχῶν. Ἐπανῆλθε λοιπὸν λέγων, ὅτι τὸν εἶχε κρατήσει ὁ Λύσανδρος, ὅττις ἤδη προσέταττεν αὐτοὺς νὰ στείλωσι πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐσάλη λοιπὸν αὐτὸς καὶ ἐννέα ἄλλοι, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται συνεκρότησαν συνέλευσιν τῶν συμμάχων· καὶ εἰμὲν Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἐζήτουν τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι εἶπον, ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελον συγκατεθῆ νὰ καταγραφῇ πόλις Ἑλληνὶς, ἥτις εἶχεν εὐεργετήσει τοσοῦτον τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρότειναν δ' εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ κατεδαφίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ὁλόκληρα τὰ Μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, νὰ παραδώσωσι ὅλα τὰ πλοῖά των, ἐκτὸς δώδεκα, καὶ νὰ γείνωσι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης. Τὰς συνθήκας δὲ ταύτας ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς ὁ πεινῶν λαός. Ὁ δὲ Λύσανδρος εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ ὅλαι εἶεν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἐν τῇ πόλει αὐλητρίδες συνελθοῦσαι κύλουν, ἐνῷ κατηδαφίζοντο τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα αὕτη, ὡς λέγει ὁ Ξενοφῶν, ἐνομίσθη ὡς ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ τριάκοντα Τύραννοι (404 π. Χ.).

Ἡ ἐν Ἀθήναις κυβέρνησις ἀνετέθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Θηραμένης. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρότερος τῶν λοιπῶν ἦτον ὁ Κριτίας, ἀνὴρ ἔχων μεγάλα προτερήματα καὶ θάρρος. Διὰ συνεργείας δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐσάλη ἀπὸ τὴν Λακεδαίμονα εἰς Ἀθήνας φρουρὰ, τὴν ὁποίαν κατέστησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Οἱ τριάκοντα λοιπὸν τύραννοι, πιστεύοντες εἰς τὴν βοήθειάν της, ἤρχισαν νὰ καταθλίβωσι τρομερῶς τοὺς συμπολίτας των, ληστεύοντες, ἐξορίζοντες καὶ θανατόνον-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τες αὐτούς. Λέγεται δὲ ὅτι ὄχι ὀλιγώτεροι τῶν χιλίων πεντακοσίων ἀπέθανον εἰς τὸ διάστημα τριῶν περίπου μηνῶν, ἕνεκα τοῦ πλούτου των ἢ τῆς ἀφοσιώσεώς των εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα.

Ὁ Θηραμένης κατ' ἀρχὰς μὲν συνέπραττεν εἰς ὅλα τὰ κακουργήματα τῶν συναρχόντων του· ἀλλ' ὅτε εἶδεν ὅτι δὲν ἔθετον ὅρια εἰς τὴν αἱμοβόρον διαγωγήν των, ἤρχισε ν' ἀντιτείνῃ εἰς αὐτούς. Τότε δὲ ὁ Κριτίας καὶ οἱ ὀπαδοί του ἀπεφάσισαν τὴν ἀπώλειάν του. Προσάξαντες λοιπὸν πολλοὺς ἐκ τῶν τολμηρῶν νέων τῶν ἀφωσιωμένων εἰς αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ βουλευτήριον μὲ ξίφη κεκρυμμένα ὑπὸ τὰς μασχάλας των, συνεκάλεσαν τὴν βουλήν. Τότε ὁ Κριτίας ἀναστὰς κατηγόρησε τὸν Θηραμένην ὡς προδότην, καὶ ἐζήτησε τὸν θάνατόν του. Βλέπων ὅμως ὅτι ἡ εὐγλωττία τοῦ Θηραμένους διέθετε τὴν βουλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξελθὼν προσεκάλεσε τοὺς ἐνόπλους νέους νὰ προχωρήσωσι καὶ νὰ παρασταθῶσιν εἰς τὰ δρύφακτα τοῦ βουλευτηρίου. Τότε δὲ σταφεὶς εἰς τὴν βουλὴν εἶπεν ὅτι ἦτο χρέος του νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν νὰ ἐξαπατηθῇ ὅτι οἱ ἱσχμένοι ἐκεῖ ἔξω δὲν ἤθελον ἀνεχθῆ νὰ σωθῇ εἷς προδότης, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ὀνόματι αὐτῶν καταδικάζει εἰς θάνατον τὸν κατηγορούμενον. Ὁ δὲ Θηραμένης ἀνεπήδησε μὲν εἰς τὸν βωμὸν ὡς εἰς ἄσυλον, ἀλλ' οἱ ὑπηρέται ἀπέσπασαν αὐτὸν, ἐνῷ οἱ βουλευταὶ, ἔντρομοι ὄντες, ἐκάθηντο σιωπηλοί. Ἀπήχθη δὲ εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τῆς ἀγορᾶς φωνάζων ἐναντίον τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ εἰς ὑπεράσπισίν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τρόπος τοῦ θανατώνειν εἰς Ἀθήνας ἦτο τὸ νὰ ποτίζωσι τοὺς μέλλοντας νὰ θανατωθῶσι μὲ κώνειον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὀξὺ δηλητήριον, ἓν ποτήριον ἐκ τούτου ἐδόθη εἰς αὐτόν. Ἤρχισε λοιπὸν νὰ τὸ πίνῃ, καὶ ἀφοῦ τὸ ἐτελείωσεν, ἔχυσε τὸ ὑπολειφθὲν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ποτηρίου, λέγων (ὑπαινιττόμενος παιγνίδιόν τι τῶν νέων τῆς Ἑλλάδος). «Τοῦτο εἰς τὸν καλὸν Κριτίαν.»

Οἱ Θῆβαι δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἦταν πλήρεις Ἀθηναίων φυγάδων, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ἐξέδωκαν βάρβαρον ψήφισμα προστάζοντες αὐτὰς νὰ τοὺς παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τριάκοντα, ἀλλ' οὐδεμία ὑπήκουσεν. Οἱ Θηβαῖοι ἀπ' ἐναντίας ἐξέδωκαν ψήφισμα προσάζοντες, ἑκάστη οἰκία κατὰ τὴν Βοιωτίαν νὰ ἦναι ἀνοικτὴ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τοὺς φυγάδας, καὶ καταδικάζοντες εἰς πρόσιμον τὸν ὅστις δὲν ἤθελε βοηθήσει φυγάδα, ἐὰν ἔβλεπεν αὐτὸν ἀπαγόμενον.

Μεταξὺ δὲ τῶν φυγάδων ὑπῆρχεν ἀνήρ τις ὀνομαζόμενος Θρασύβουλος, ὅστις ἐκαιροφυλάκτει διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τριάκοντα. Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος κινήσας μετὰ ἑβδομήκοντα μόνον ὁπαδῶν κατέλαβεν ὀχυράν τινα θέσιν, ὀνομαζομένην Φυλὴν, κατὰ τὰ μεθόρια τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Οἱ δὲ Τριάκοντα ἐλθόντες μετὰ τῶν στρατευμάτων των, τοὺς προσέβαλον μὲν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ὅτε δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ πολιορκήσωσι τὸ ὀχύρωμα τοῦτο, ἔπεσε πολλὴ χιὼν, ἥτις ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν. Τοσοῦτοι δὲ φυγάδες προσῆλθον εἰς τὸν Θρασύβουλον, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἔγειναν ἑπτακόσιοι. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἐκίνησε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐφορμήσας εἰς τὸ στρατόπεδον, τὸ ὁποῖον οἱ Τριάκοντα εἶχον συζήσει δύο μίλια μακρὰν, ἐφόνευσε περισσοτέρους τῶν ἑκατὸν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ τοὺς κατεδίωξε σχεδὸν ἓν μίλιον. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν στρατιωτῶν ἔφθασε ταχέως εἰς τοὺς χιλίους, καὶ τότε ἀπεφάσισε τολμηροτέρας πράξεις, καὶ κινήσας μίαν τῶν νυκτῶν ἦλθε καὶ κατέλαβε τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. Οἱ δὲ Τριάκοντα συνήθροισαν τὰ στρατεύματά των διὰ νὰ τοὺς προσβάλωσιν. Εἰς τὴν γενομένην δὲ προσβολὴν, ὁ Κριτίας καὶ ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἐφονεύθησαν. Οἱ Τριάκοντα λοιπὸν ζερηθέντες τοῦ τολμηροῦ Κριτίου δὲν ἠδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐχθρούς των, καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ ἀξιώματός των, διατηρήσαντες αὐτὸ τέσσαρας μόνον μῆνας. Οἱ χειροτονηθέντες ὅμως ἀντ' αὐτῶν ἦσαν ἐπίσης τυραννικοὶ, ὡς καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐξηκολούθουν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐν Πειραιεῖ.

Οἱ δὲ Τριάκοντα καὶ οἱ διάδοχοί των ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην ἀναγγέλλοντες εἰς τὴν ἐκεῖ κυβέρνησιν τὰ γινόμενα. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἐνήργησε νὰ ζαλῶσιν εἰς αὐτοὺς ἑκατὸν τάλαντα εἰς νόμισμα, καὶ αὐτὸς μὲν νὰ χειροτονηθῇ ἀρχηγὸς τοῦ ζρατοῦ, ὁ δὲ ἀδελφός του τοῦ στόλου, διὰ νὰ πορευθῶσιν εἰς βοήθειάν των. Οἱ δὲ ἐν Πειραιεῖ ἤθελον ἴσως καταν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τήσει τοιουτοτρόπως εἰς ἀμηχανίαν, ἐὰν ὁ Παυσανίας, εἷς τῶν βασιλέων, ὅστις ἐφθόνει τὸν Λύσανδρον, δὲν ἐλάμβανε τὴν στρατηγίαν τοῦ στρατοῦ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων τοῦ σταλέντος εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἐπροσπάθησε δὲ νὰ συνδιαλλάξῃ τὰς διαμαχομένας φατρίας· καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε συμβιβασμόν τινα μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν Τριάκοντα καὶ οἱ διάδοχοί των, καί τινες ἄλλοι, προσετάχθησαν ν' ἀναχωρήσωσιν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πᾶς δὲ ἄλλος ὅστις ἤθελεν, ἠδύνατο ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ κατοικῇ ἀσφαλῶς εἰς Ἐλευσῖνα. Ἔπειτα δ' ἔγεινεν ἔνορκος ἀμνηστεία, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη, ἥτις ἐτηρήθη πιστῶς. Καὶ οἱ μὲν νόμοι τῶν Τριάκοντα κατηργήθησαν, ἀπεφασίσθη δὲ νὰ ἀποκαταστήσωσιν ὅσον ἦτο δυνατὸν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος. Ὁ δὲ Θρασύβουλος θέλει διατελεῖ πάντοτε ἐν τιμῇ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόπατρις πολίτης.

93 Θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου (404 π. Χ.).

Ἐπὶ τῆς τυραννίας τῶν Τριάκοντα ἀπέθανεν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης· ὁ δὲ θάνατός του συνέβη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν Ἀθηνῶν φοβούμενος νὰ μένῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν σκοπεύων νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας. Καὶ οἱ μὲν Τριάκοντα τότε ἐζήτησαν νὰ πείσωσι τὸν Λύσανδρον, ὅτι ἐν ὅσῳ ἔζη, οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἠδύναντο νὰ ἄρχωσιν ἀσφαλῶς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄγις, ὅστις εἶχεν ἰδιαιτέραν ἔχθραν κατ' αὐτοῦ, ἔπεισε τὴν Σπαρτιατικὴν κυβέρνησιν ν' ἀποστείλῃ προσκαγὰς εἰς τὸν Λύσανδρον, διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ, εἰ δυνατόν. Ὁ Λύσανδρος λοιπὸν ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς τὸν Φαρνάβαζον, σατράπην τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀσίας· ὁ δὲ Φαρνάβαζος διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἔστειλεν ἐνόπλους τινὰς εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ὁ Ἀλκιβιάδης διέτριβε μὲ τὴν ἑταίραν του Τιμάνδραν. Ἀλλ' οἱ Πέρσαι, μὴ τολμῶντες νὰ τὸν προσβάλωσιν, ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπήδησε διὰ τῶν φλογῶν ἔχων τὸ μὲν ἐγχειρίδιόν του εἰς τὴν μίαν χεῖρα, τὴν δὲ χλαμύδα του τυλιγμένην εἰς τὸν ἕτερον βραχίονα· ἐφονεύθη ὅμως ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἀνάνδρων δολο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φόνων του. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἑτέρα, καὶ ἴσως πιθανωτέρα, γνώμη περὶ τοῦ θανάτου του, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἀδελφοὶ γυναικός τινος, τὴν ὁποίαν εἶχε διαφθείρει, θέλοντες νὰ ἐκδικηθῶσιν αὐτὸν διὰ τὴν γενομένην εἰς τὴν οἰκογένειάν των ὕβριν, ἔβαλον πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ (405—400 π. Χ.).

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τριάκοντα ἐν Ἀθήναις, ἐνῷ ἡ Ἑλλὰς εἰρήνευεν, Ἑλληνικὸν στράτευμα ἐμάγετο εἰς τὸ κέντρον τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, καὶ ἐνήργει καταβασιν, ἥτις μετὰ ταῦτα παρήγαγε μεγίστας συνεπείας, ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἐγένετο καταφανὴς ἡ ἀληθὴς ἀδυναμία τοῦ Περσικοῦ βασιλείου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου βασιλέως τῆς Περσίας, ὁ δευτερότοκος υἱός του Κῦρος, ὅστις ἦτο διωρισμένος κυβερνήτης τοῦ παραλίου τῆς Ἀσίας, ὡς εἴδομεν, ἀπεφάσισε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸν θρόνον μὲ τὸν μεγαλείτερον ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην. Γνωρίζων δὲ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων, κατώρθωσεν ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι νὰ μισθώσῃ δεκατρεῖς περίπου χιλιάδας ἐξ αὐτῶν· ὅτε δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸν θρόνον μὲ τὸν ἀδελφόν του, ἐκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὴν σημαίαν του, γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν καὶ πολυαρίθμου σώματος Ἀσιανῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκίνησε διὰ νὰ τιμωρήσῃ δῆθεν τοὺς Πεισίδας, ὀρεινόν τινα λαὸν, ὅστις ἐσυνείθιζε νὰ ἐνεργῇ ἐπιδρομὰς εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἀλλ' ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν στρατευμάτων του, ὁ Τισσαφέρνης ἐννόησεν ὅτι βεβαίως εἶχεν ἀλλότριον σκοπὸν πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ μετὰ μεγάλης σπουδῆς ἔσπευσενεἰς τὰ Σοῦσα διὰ νὰ καταγγείλῃ προσεκτικὸν τὸν βασιλέα.

Ὡς ὁ Τισσαφέρνης εἶχεν ὑποπτεύσει, ὁ Κῦρος οὐδεμίαν προσοχὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Πεισίδας, ἀλλ' ὁδηγήσας τὸ στράτευμά του εἰς τὴν Κιλικίαν, διεύθυνε τὴν πορείαν του πρὸς τὴν πάροδον τὴν φέρουσαν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Συρίαν καὶ πρὸς τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Οἱ δ' Ἕλληνες, ὅτε τέλος ἤρξαντο νὰ ὑποπτεύωσι τὸν σκοπόν του, ἠρνήθησαν νὰ προβῶσι πε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ραιτέρω, λέγοντες ὅτι δὲν ἐμισθώθησαν διὰ νὰ πολεμήσωσι τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ στρατηγὸς των Κλέαρχος, ὅστις ἦτο συνεννοημένος μετὰ τοῦ Κύρου, ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ προχωρήσωσιν, ἀλλ' ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιθοβοληθῇ. Τέλος ὁ Κῦρος, προσποιούμενος ὅτι δὲν ἐπορεύετο ἐναντίον τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐναντίον Σατράπου τινὸς κατὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου, ὅστις ἦτον ἰδιαίτερος ἐχθρός του, καὶ ὑποσχόμενος αὔξησιν τῆς μισθοδοσίας των, κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ μείνωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἂν καὶ εἶχον ἀκόμη ἰσχυρὰν ὑπόνοιαν ὅτι ὡδήγει αὐτοὺς ἐναντίον τοῦ βασιλέως.

Τὸ δὲ στράτευμα διῆλθεν ἄνευ ἀντιστάσεως διὰ τοῦ στενώματος τοῦ ὀνομαζομένου Πύλαι τῆς Κιλικίας, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο εὐκόλως νὰ φυλαχθῇ, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν Συρίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορεύετο ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς τὸν Εὐφράτην κατὰ τὴν πόλιν Θάψακον. Ἐκεῖ ὁ Κῦρος προσεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐνώπιόν του, καὶ τοὺς ἐφανέρωσεν, ὅτι ἀληθῶς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐξεστράτευε, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ τὸ εἴπωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας των, καὶ μὲ πάντα τρόπον νὰ τοὺς καταπείσωσι νὰ προχωρήσωσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται συναθροισθέντες πρὸς τοῦτο ἐφάνησαν, ὅτι ἦσαν πολὺ παρωργισμένοι κατὰ τῶν στρατηγῶν των ὡς ἐξαπατησάντων αὐτούς, καὶ θετικῶς εἶπον ὅτι δὲν κινοῦσιν, ἐὰν δὲν λάβωσι περισσότερα χρήματα. Ὁ δὲ Κῦρος τότε ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ ἀμοιβήν τινα εἰς ἕκαστον, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ πλήρη τὴν μισθοδοσίαν των ἕως ὅτου ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ παράλιον. Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν νὰ κινήσωσι, καὶ ὁλόκληρον τὸ στράτευμα διέβη τὸν Εὐφράτην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἐβράχη ἀνωτέρω τῶν μαζῶν, καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς θαῦμα, διότι οἱ Θαψακηνοὶ ἐβεβαίονον, ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ δὲν εἶχον ὀλιγοστεύσει ποτὲ τόσον, καὶ ὅτι δὲν ἦτο διαβατὸς εἰμὴ μόνον διὰ πλοίων.

Τὸ στράτευμα πορευόμενον τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου πρὸς μεσημβρίαν, προέβαινεν ἤδη δι' ὁμαλῆς ἀμμώδους πεδιάδος, ἥτις δὲν παρῆγε χόρτα ἢ δένδρα, εἰμὴ μόνον ἀρωματικοὺς θάμνους. Ἐνταῦθα οἱ Ἕλληνες εἶδον κατὰ πρώτην φορὰν ἀγρίους ὄνους, δορκάδας καὶ στρουθοκαμήλους καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διεσκέδαζον κυνηγοῦντες ὅλα ταῦτα τὰ θηρία· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι κἀμμίαν στρουθοκάμηλον, ἐπειδὴ ἔτρεχον ταχύτερον παρὰ τοὺς ἵππους των.

Ἡ πορεία ἐξηκολούθει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, ἐπειδὴ ἐλέγετο ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ στράτευμά του εὑρίσκετο πλησίον τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὅτε δὲ ὁ Κῦρος ἐνόμισεν ὅτι ἐπλησίασεν εἰς τὸν σαθμὸν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, ἐξέτασε τὰς δυνάμεις του, καὶ εὑρέθη ὅτι Ἕλληνες μὲν ἦσαν δέκα τρεῖς περίπου χιλιάδες, Ἀσιανοὶ δὲ ἑκατὸν χιλιάδες, καὶ εἴκοσι δρεπανηφόροι ἅμαξαι, ἤτοι ἅμαξαι μὲ δρέπανα προσηλωμένα εἰς τὰ ξύλα τῶν ἀξόνων. Τὰ δὲ βασιλικὰ στρατεύματα ἦσαν, ὡς ἐλέγετο, ἓξ ἑκατομμύριον καὶ διακόσαι χιλιάδες στρατιωτῶν, διακόσιαι δρεπανηφόροι ἅμαξαι, καὶ προσέτι ἓξ χιλιάδες ἱππέων σωματοφυλάκων· ἀλλὰ τὸ τέταρτον τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἦτο ἀπὸν, καὶ δὲν ἔφθασεν ἐγκαίρως διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν μάχην.

Προχωροῦντες δ' ἔφθασαν εἰς βαθεῖαν τινα τάφρον πλήρη ὕδατος, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Τίγρεως ἕως τοῦ Εὐφράτου, τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀνασκάψει διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδόν των· ἀλλ' ἐπειδὴ στενή τις πάροδος, ὄχι περισσότερον τῶν εἴκοσι ποδῶν, ἥτις εἶχε μείνει κατὰ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐφράτου, ἦτον ἀφύλακτος, τὸ στράτευμα διέβη δι' αὐτῆς, καὶ οὕτως εὑρέθη πέραν τῆς τάφρου. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν, ἐνῷ ὁ Κῦρος ὡδοιπόρει καθήμενος ἐπὶ τῆς ἁμάξης του, μὲ ὀλίγους μόνον σωματοφύλακας, καὶ οἱ στρατιῶται ἐπορεύοντο ἄνευ οὐδεμιᾶς τάξεως, διότι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀποθέσει τὰ ὅπλα των εἰς τὰς ἁμάξας καὶ εἰς τὰ ζῶα, Πέρσης τις ἀξιωματικὸς, ὅστις εἶχε προηγηθῇ, ἐπιστρέφει μὲ μεγάλην ταχύτητα, φωνάζων Ἑλληνιστὶ καὶ Περσιστὶ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπλησίαζε μὲ τὸ στράτευμα προπαρεσκευασμένος εἰς μάχην, ὁ δὲ Κῦρος, πηδήσας κάτω ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ ἵππου του, προσκαλῶν τοὺς στρατιώτας νὰ καταταχθῶσι τάχιστα εἰς τὰς τάξεις των. Τὸ δὲ στράτευμα μετ' οὐ πολὺ εὑρέθη παρατεταγμένον εἰς μάχην· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπετέλουν τὸ ἀριστερὸν κέρας πρὸς τὸν Εὐφράτην, ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲ σῶμα βαρέως ὡπλισμένου ἱππικοῦ κατεῖχε τὸ κέντρον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ περὶ τὰ Κούναξα μάχη (400 π. Χ.).

Ἦτον ἤδη μεσημβρία, καὶ κἀνὲν σημεῖον τοῦ ἐχθροῦ δὲν εἶχε φανῇ εἰσέτι, ἀλλὰ περὶ τὴν ἑσπέραν ἐφάνη λευκὸν σύννεφον κονιορτοῦ εἰς ἀπόστασίν τινα κατὰ τὴν πεδιάδα· ἐνῷ δ' ἐπλησίαζον, τὸ σύννεφον ἔγεινε μελανὸν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡ λάμψις τῶν ὅπλων ἔλαμπεν εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ τὰ τάγματα καὶ οἱ λόχοι τοῦ προχωροῦντος ἐχθροῦ ἐφαίνοντο. Τὸ δὲ ἀριστερὸν μέρος τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος, συγκείμενον ἀπὸ Περσικὸν ἱππικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν πεζικὸν, καὶ ἔχον τὰς δρεπανηφόρους ἁμάξας ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐστρατηγεῖτο ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους, καὶ ἦτο προσδιωρισμένον νὰ ὁρμήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ δὲ Κῦρος, παρακολουθοῦντος διερμηνέως, ἔδραμεν ἔφιππος πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ προσέταξε τὸν Κλέαρχον νὰ ἐφορμήσῃ μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἴστατο, ἐπειδὴ, ἐὰν τοῦτο ἐνικᾶτο, ἡ νίκη κατωρθοῦτο ἀφεύκτως. Ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν στράτευμα ἐξετείνετο τόσον μακρὰν, ὥστε τὸ κέντρον του ἦτο πολὺ ἔξω τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τοῦ στρατεύματος τοῦ Κύρου· ἐκτὸς δὲ τούτου, ὁ Κλέαρχος δὲν ἤθελε νὰ ἀποσπάσῃ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν ποταμὸν διὰ νὰ μὴ περικυκλωθῇ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Ἀπεκρίθη λοιπὸν μόνον, ὅτι θέλει ἐνεργήσει πρὸς τὸ συμφερώτερον, καὶ τότε ὁ Κῦρος ἀνεχώρησεν.

Ὅτε δὲ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα δὲν ἦσαν μακρὰν ἀλλήλων πλέον τοῦ ἡμίσεος μιλίου, οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν Παιᾶνα, ἤρχισαν νὰ προχωρῶσι. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐφώρμησαν ἀλαλάζοντες, καὶ κρούοντες τὰς ἀσπίδας μὲ τὰς λόγχας των, διὰ νὰ τρομάξωσι τοὺς ἵππους τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ δὲ στρατήγημά των ἐπέτυχε, διότι πρὶν ῥιφθῇ βέλος οὔτε ἀπὸ τὸ ἓν οὔτε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔφευγον, αἱ δὲ ἅμαξαι ἐφέροντο ἄνευ ἀμαξηλατῶν, τινὲς μὲν διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν τάξεων, ἄλλαι δὲ διὰ τῶν τάξεων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἤνοιγον διὰ νὰ περάσωσιν. Ὅτε δὲ ὁ Κῦρος εἶδε τοὺς Ἕλληνας θριαμβεύοντας τοιουτοτρόπως, ἔχαιρε καὶ προσεκυνεῖτο ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς βασιλεύς. Βλέπων δ' ἔπειτα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι ὁ ἀδελφός του ἐκίνει τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κέρας διὰ νὰ τὸν περικυκλώσῃ, καὶ φοβούμενος μήπως τοιουτοτρόπως καταλάβῃ τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς κατακόψῃ, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ ἄγων τὸ τάγμα τῶν ἑξακοσίων φυλάκων του. Ταχέως δ' ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἑξακισχιλίους βασιλικοὺς φύλακας, φονεύσας μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χεῖρα τὸν στρατηγὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τῶν ἱππέων του διεσπάρησαν καταδιώκοντες τὸν φεύγοντα ἐχθρόν, μόνον πολλὰ ὀλίγοι ἔμενον μετ' αὐτοῦ, ὅτε, παρατηρήσας τὸν βασιλέα, καὶ φωνάξας, «βλέπω τὸν ἄνδρα», ὥρμησε κατ' αὐτοῦ. Κτυπήσας δὲ αὐτὸν μὲ δόρυ εἰς τὸ στῆθος, τὸν ἐπλήγωσεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν πληγωθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸ ὄμμα, ἔπεσεν, ὡς καὶ ὅλοι οἱ περὶ αὐτὸν, μαχόμενοι γενναίως. Ἔπειτα δὲ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ δεξιά του χεὶρ ἀπεκόπησαν, κατὰ τὴν Περσικὴν συνήθειαν.

Ὁ μὲν βασιλεὺς ἔπειτα ἐπροχώρησε καὶ κυριεύσας ἐλεηλάτησε τὸ στρατόπεδον τοῦ Κύρου. Ὁ δὲ Ἀριαῖος, ὅσις ἱστρατήγει τοῦ δεξιοῦ κέρατος τοῦ στρατεύματος τοῦ Κύρου, ἔφυγεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως εἰς τὸν σταθμὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὰ στρατεύματά του εἶχον κινήσει. Ἔμενον λοιπὸν μόνον οἱ Ἕλληνες οἵτινες κατεδίωκον τὰ στρατεύματα τοῦ Τισσαφέρνους. Ὅτε δὲ ἔμαθον ὅτι τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἐλεηλάτουν τὸ στρατόπεδόν των, ἐπέστρεψαν παρεσκευασμένοι εἰς μάχην, καὶ ἔχοντες τὸν ποταμὸν κατὰ νῶτα. Οἱ δὲ Πέρσαι στρατηγοὶ παρέταξαν μὲν καὶ αὐτοὶ τὰ στρατεύματά των καὶ ἐπροχώρουν κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅτε οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν Παιᾶνα ὥρμησαν, δὲν ἐτόλμησαν, νὰ τοὺς ἀντισταθῶσιν, ἀλλ' ἔφευγον μὲ μεγίστην ταχύτητα. Οἱ δ' Ἕλληνες κατεδίωξαν αὐτοὺς μέχρι τινὸς ὑψώματος, ὅπου ἐφαίνετο ἡ βασιλικὴ σημαία ἔχουσα χρυσοῦν ἀετὸν ἐπὶ ἀσπίδος, ἀλλὰ τὸ ἱππικὸν, τὸ ὁποῖον τὴν ἐφύλαττεν, ἔφυγεν ἅμα ἐπλησίασαν. Ἔδυεν ἤδη ὁ ἥλιος, οἱ δὲ Ἕλληνες σταθέντες εἰς τὴν ὑπώρειαν ἀνεπαύοντο ἐκεῖ, θαυμάζοντες μὲν ὅτι δὲν ἐμάνθανόν τι περὶ τοῦ Κύρου, ἀλλ' ὑποθέτοντες ὅτι ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ἢ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς νίκης. Ἔπειτα δ' ἐπέστρεψαν εἰς τὸ στρατόπεδόν των ἀλλ' εὗρον αὐτὸ το-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σοῦτον διηρπασμένον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ διανυκτερεύσωσιν ἄνευ δείπνου, ἂν καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἦσαν νήσεις, διότι ἡ αἰφνιδία προσέγγισις τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων τοὺς ἐμπόδισε νὰ προγευματίσωσιν. Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ μάχη, ὀνομασθεῖσα μάχη περὶ τὰ Κούναξα, ἐκ τοῦ τόπου ὅπου συνεκροτήθη.

Διαπραγμάτευσις μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν Ἑλλήνων (400 π. Χ.).

Τὴν πρωΐαν ἡτοιμάζοντο νὰ κινήσωσι πρὸς ζήτησιν τοῦ Κύρου, ὅτε ἔφθασαν ἀπεσταλμένοι εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Ἀριαῖον ἀναγγέλλοντες τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου, καὶ λέγοντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ Ἀριαῖος ἦτον ἕτοιμος ν' ἀναχωρήσῃ πρὸς τὴν Ἰωνίαν, καὶ ἤθελε τοὺς περιμένει ἐκείνην τὴν ἡμέραν διὰ νὰ κινήσωσιν ὁμοῦ, ἐὰν ἤθελον. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἔστειλεν ἀμοιβαίως ἀναγγέλλων εἰς τὸν Ἀριαῖον τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων, καὶ προτείνων εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον τῆς Περσίας. Ἐν τούτοις ἔφθασαν ἀπὸ τὸν βασιλέα κήρυκες, προσάζοντες αὐτοὺς νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα καὶ νὰ περιμένωσι τὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν. Τὴν αἴτησιν δὲ ταύτην δὲν παρεδέχθησαν παντάπασιν, ἀλλ' ἐπρότειναν νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ βασιλέως. Τότε ἔφθασε καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἀριαίου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπέρριπτε τὴν προσφερομένην βασιλείαν, καὶ ἀπῄτει νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν ἄνευ περαιτέρω ἀναβολῆς. Ἐπομένως ἐκίνησαν ἅμα ἐνύκτωσε, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀριαίου. Ἐπειδὴ δὲ συνωμολόγησαν ἐνόρκως ἀμοιβαίαν πίστιν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τούτου, συνήνωσαν τὰ στρατεύματά των, καὶ πολλὰ πρωΐ ἤρχισαν τὴν κατάβασιν λαμβάνοντες διάφορον δδὸν ἀπὸ ἐκείνην διὰ τῆς ὁποίας ἦλθον. Τὸδ' ἑσπέρας, ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσκόπευον νὰ στρατοπεδεύτωσι τὴν νύκτα, εὗρον αὐτὰ διηρπασμένα ἤδη καὶ κεκαυμένα ἀπὸ τὰ βασιλικὰ στρατεύματα τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐκεῖ πλησίον. Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἔφθασαν ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ βασιλέως προτείνοντες εἰρήνην. Ὁ δὲ Κλέαρχος προσέταξε τοὺς προφύλακάς του νὰ τοὺς εἴπωσι νὰ περιμένωσιν ὀλίγον, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ παρέτατε τὰ στρατεύματά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

του εἰς καταπληκτικώτατον σχῆμα, θέτων ὅλους τοὺς εὐοπλοτάτους καὶ εὐειδεστάτους στρατιώτας εἰς τὸ μέτωπον. Ἔπειτα δὲ προσεκάλεσε τοὺς ἀπεσταλμένους ἐνώπιόν του, καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ στρατός του ἦτο νῆστις, καὶ πρέπει νὰ λάβῃ τροφὰς πρὶν γείνῃ λόγος περὶ εἰρήνης. Ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπέστρεψαν μετ' οὐ πολὺ, λέγοντες ὅτι, ὅταν ἡ εἰρήνη γείνῃ, θέλουν ὁδηγηθῆ εἰς τόπον ὅπου θέλουν εὕρει ἀφθόνους τροφάς. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐδέχθησαν τὰς περὶ εἰρήνης συμφωνίας, καὶ ἔπειτα ὡδηγήθησαν εἰς χωρία ὅπου εὗρον ἄφθονον σῖτον, φοίνικας, καὶ οἶνον ἐκ φοινίκων. Ἔμειναν δ' ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον εἰς αὐτοὺς ὁ Τισσαφέρνης καὶ τέσσαρες ἄλλοι εὐγενεῖς Πέρσαι (εἰς τῶν ὁποίων ἦτον ὁ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως), ὁ δὲ Τισσαφέρνης προσποιούμενος μεγάλην φιλίαν, εἶπεν ὅτι ἐμεσολάβει ὑπὲρ αὐτῶν παρὰ τῷ βασιλεῖ, κατὰ προσταγὴν τοῦ ὁποίου ἦλθε νὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβον ὅπλα κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Κλέαρχος εἶπεν, ὅτι κατὰ πρῶτον εἶχον ἐξαπατηθῆ ἀπὸ τὸν Κῦρον, καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ τιμὴ τοὺς ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν ἐγκαταλείψωσιν, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχον κἀνὲν πάθος κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἂν ἔμενον ἀνενόχλητοι, ἤθελον ἐπιστρέψει εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα. Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνεχώρησαν τότε· καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπανῆλθον, ὅτε ὁ Τισσαφέρνης εἶπεν, ὅτι ἀπήντησε μεγάλην δυσκολίαν διὰ νὰ λάβῃ ἄδειαν ν' ἀναχωρήσωσιν, ἀλλ' ἐπέτυχε τέλος πάντων, καὶ ἤθελεν ὁδηγήσει αὐτοὺς μέχρι τῶν παραλίων, χορηγῶν τροφὰς εἰς αὐτοὺς καθ' ὁδὸν, ἐὰν ἐγγυῶντο ὅτι δὲν θέλουν βλάψει τὴν χώραν τοῦ βασιλέως. Ἀμφότερα λοιπὸν τὰ μέρη ἔδωκαν τοὺς ἀπαιτουμένους ὅρκους, ὁ δὲ Τισσαφέρνης ἐπέστρεψεν εἰς τὸν βασιλέα διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ πρὸς ἀναχώρησιν.

Σύλληψις καὶ θάνατος τῶν ἀρχηγῶν (400 π. Χ.).

Μετὰ παρέλευσιν εἴκοσιν ἡμερῶν ἦλθεν ὁ Τισσαφέρνης, καὶ αἱ ἡνωμέναι δυνάμεις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἀριαίου ἐκίνησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ παράλιον. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο οἱ Ἕλληνες παρετήρησαν, ὅτι ὁ Ἀριαῖος ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐπρότειναν εἰς τὸν Κλέαρχον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ πορεύωνται μόνοι των· ἀλλ' ἐπειδὴ παρέσχησεν ὅτι τὸ τοιοῦτον ἦτον ἀδύνατον, οἱ Ἕλληνες ἐνέδωκαν. Ἐλάμβανον ὅμως τὴν προφύλαξιν νὰ στρατοπεδεύσωσι τὴν νύκτα χωρὶς ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Ἡ δὲ ὁδὸς διήρχετο διά τινος χώρας πλήρους διωρύγων καὶ ὀχετῶν, καὶ ἀντὶ νὰ διευθύνεται πρὸς τὸν Εὐφράτην, ἔφερεν εἰς τὸν Τίγριν· διότι ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρνους ἦτο νὰ ἐλκύσωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσωσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες διέβησαν τὸν Τίγριν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Μηδίαν, ὅπου ὁ Τισσαφέρνης ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ λεηλατήσωσί τινα χωρία, ἀνήκοντα εἰς τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως, τὴν ὁποίαν ἐχθρεύετο, ἕνεκα τῆς προσωποληψίας της πρὸς τὸν νεώτερον υἱόν της Κῦρον, ἔπειτα διέβησαν ποταμόν τινα ὀνομαζόμενον Ζάβατον, καὶ ἔμειναν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Περσῶν ὑπόνοια ἦτον ἤδη πιθανὸν νὰ γεννήσῃ φανερὰν ἔχθραν, ὁ Κλέαρχος ἐλπίζων νὰ προλάβῃ τοῦτο ἔστειλε ζητῶν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Τισσαφέρνους. Καὶ ὁ μὲν σατράπης συγκατένευσε προθύμως εἰς τοῦτο· ὅτε δὲ συνῆλθον, ὁ Κλέαρχος ἀνανέωσε τὴν πρότασιν τοῦ νὰ μισθωθῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης, διαμαρτυρόμενος περὶ τῆς ἄκρας εὐθύτητος τῶν σκοπῶν του, προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ὅλους τοὺς πρώτους στρατηγοὺς εἰς συνέλευσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ἐξηγηθῇ δεόντως περὶ ὅλων τῶν ὑπόπτων περιστάσεων· ἐκράτησε δὲ τὸν Κλέαρχον μεθ' ἑαυτοῦ τὴν νύκτα διὰ νὰ συνδειπνήσῃ. Ἐπισρέψας δὲ ὁ Κλέαρχος εἰς τὰ στρατεύματά του συνήθροισεν αὐτά, καὶ εἶπεν ὅσα συνέβησαν· ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἔδωκε πλήρη πίστιν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Τισσαφέρνους, διότι προέτρεπεν ἐπιμόνως τοὺς στρατιώτας νὰ ἀφήσωσιν ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ νὰ τὸν παρακολουθήσωσιν ἐπισρέφοντα εἰς τὸν Τισσαφέρνην. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δὲν ἐπίστευον τόσον τυφλῶς εἰς τοὺς καλοὺς λόγους τοῦ σατράπου, ὡς αὐτὸς, καὶ δὲν ἤθελον νὰ μένωσιν ἄνευ ἀξιωματικῶν. Ἠδυνήθη λοιπὸν μόνον νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ Περσικὸν στρατόπεδον οἱ πέντε στρατηγοὶ μετὰ εἴκοσι λοχαγῶν καὶ διακοσίων περίπου στρατιωτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἅμα δ' ἔφθασαν εἰς τὸ στρατόπεδον, οἱ μὲν στρατηγοὶ προσεκλήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Τισσαφέρνους, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἔμενον ἱσταμένοι εἰς τὰς θύρας, μετ' ὀλίγον δὲ, δοθέντος σημείου, οἱ μὲν στρατηγοὶ συνελήφθησαν, οἱ δὲ μένοντες ἐκτὸς κατεκόπησαν. Συγχρόνως δὲ ἐσάλπισάν τινες ἱππεῖς, οἱ ὁποῖοι διατρέχοντες τὴν μεταξὺ τῶν δύο στρατοπέδων πεδιάδα, ἐφώνευον ὅτους Ἕλληνας ἀπήντων. Οἱ δ' Ἕλληνες, οἵτινες ἔβλεπον ταῦτα ἀπὸ τὸ στρατόπεδόν των, δὲν ἐγνώριζον τί ἔπραττον, ἕως ὅτου εἷς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἦσαν μετὰ τῶν στρατηγῶν, ἐπέστρεψε κρατῶν μὲ τὴν χεῖρα τὰ ἔντερά του, ὅπου εἶχε πληγωθῇ, καὶ διηγήθη ὅλα τὰ γενόμενα. Οἱ δὲ Ἕλληνες τότε ἔδραμον εἰς τὰ ὅπλα φοβούμενοι μήπως οἱ Πέρσαι ὁρμήσωσι κατ' αὐτῶν. Μετ' ὀλίγον δ' ἔφθασεν ὁ Ἀριαῖος μὲ τριακοσίους ἱππεῖς, καὶ ζητήσας ἀκρόασιν, εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Κλέαρχος ἀποδειχθεὶς ἐπίορκος ἐπὶ τῇ καταγγελίᾳ δύο ἑκατοντάρχων ἄλλων στρατηγῶν ἐθανατώθη, καὶ ὅτι οἱ κατήγοροί του ἦσαν εἰς μεγάλην εὔνοιαν· ἀπ' αὐτοὺς δὲ ἀπήτει ὁ βασιλεὺς νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα των, ὡς ὄντα δικαιωματικῶς ἰδικά του, ἐπειδὴ ἦσαν τοῦ δούλου του τοῦ Κύρου. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἤλεγξαν πικρῶς τὸν Ἀριαῖον διὰ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ ἀπιστίαν του καὶ ἐζήτησαν ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ οἵτινες ἀπέδειξαν τὸν Κλέαρχον ἐπίορκον, νὰ σταλῶσιν εἰς αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἀνεχώρησαν τότε, οἱ δὲ πέντε στρατηγοὶ ἐσάλπισαν εἰς τὸν βασιλέα, καὶ κατὰ πρόσταγὴν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν.

Κατάβασις τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν ἤδη νὰ σκέπτωνται περὶ τῆς ἀπηλπισμένης καταστάσεώς των. Ἦσαν δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπικρατείας τοῦ βασιλέως περισσότερον τῶν χιλίων μιλίων μακρὰν τῆς πατρίδος των, προδεδομένοι καὶ ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ τὰ Περσικὰ στρατεύματα τοῦ Κύρου, περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ἐστερημένοι ἱππικοῦ, καὶ ὅπου καὶ ἂν ἐτρέποντο, ἔπρεπε νὰ διέρχωνται δι' ἐχθρικῶν φυλῶν καὶ ἐθνῶν, καὶ νὰ διαβαίνωσι βαθεῖς καὶ ὁρμητικοὺς ποταμούς. Τοσαύτη δὲ λύπη ἐκυρίευσεν αὐτοὺς ὥστε ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔφαγον τὴν ἑσπέραν· δὲν ἐφρόντισαν δὲ ν' ἀνάψωσιν οὐδὲ φῶτα, ἢ νὰ φυλάττωσι τὰς θέσεις των, καὶ κανεὶς σχεδὸν δὲν ἐκοιμήθη ἐκείνην τὴν νύκτα.

Ὑπῆρχε δὲ εἰς τὸ στράτευμα ἀνήρ τις, Ξενοφῶν ὀνομαζόμενος, Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα, καὶ μαθητὴς τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Σωκράτους. Ἂν καὶ δὲν εἶχεν οὐδὲν ἀξίωμα, διότι ἠκολούθει μόνον ὡς ἐθελοντὴς μετὰ τοῦ Προξένου, ἑνὸς τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ὁ στρατὸς ἐτίμα αὐτὸν διὰ τὸν χαρακτῆρά του. Ἰδὼν δὲ ἐνθαρρυντικὸν ὄνειρον ἐκείνην τὴν νύκτα συνεκάλεσε τοὺς ἀξιωματικοὺς τῶν στρατευμάτων τοῦ Προξένου διὰ νὰ συμβουλευθῇ, καὶ ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ παραδώσωσι κατ' οὐδένα τρόπον τὰ ὅπλα των, ἀλλὰ, χρείας τυχούσης, νὰ μάχωνται καθ' ὁδὸν ἕως νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Οὗτοι δὲ ἐνέκριναν τοὺς λόγους του, καὶ ἀμέσως ἐξελέξαντο πέντε ἄνδρας (εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ξενοφῶν) διὰ νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις τῶν πέντε στρατηγῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐξημέρωσεν, οἱ νέοι στρατηγοὶ συνεκάλεσαν τὰ στρατεύματα καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐλάλησε προτρέπων νὰ δείξωσι καρτερίαν καὶ ἐνέργειαν, καὶ ἀποδεικνύων ὅτι μόνον τότε ἠμπόρουν νὰ ὑπερνικήσωσιν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅσα εἶχον νὰ ἀπαντήσωσιν. Οἱ δὲ στρατιῶται συγκατετέθησαν προθύμως εἰς ὅλα τὰ προταθέντα. Καὶ ἡ μὲν ἀρχηγία ἀνετέθη εἰς στρατηγόν τινα ὀνομαζόμενον Χειρίσοφον, ὡς Λακεδαιμόνιον· ὁ δὲ Ξενοφῶν, καὶ ἄλλος τις ὀνομαζόμενος Τιμασίων, ὡς νεώτατοι ἀνέλαβον τὴν φροντίδα τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Οἱ δὲ στρατιῶται, κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ξενοφῶντος, ἔκαυσαν τὰς σκηνὰς καὶ ἁμάξας των, καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ταχύτητα τῆς πορείας των. Ἐνῷ δὲ ἐπροχώρουν, ὁ Μιθριδάτης, εἷς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Κύρου, ἦλθεν εἰς αὐτοὺς, καὶ προσποιούμενος τὸν φίλον τους ἠρώτησε τί ἐσκόπευον νὰ πράξωσι, καὶ ὅτε ἔμαθε τὴν ἀπόφασίν των, εἶπεν ὅτι τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀδύνατον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐνόησαν ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Τισσαφέρνην. Καὶ ἐπειδὴ κατέπεισαν ἕνα τῶν ἀξιωματικῶν νὰ λειποτακτήσῃ μετὰ εἴκοσι περίπου στρατιωτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ δέχωνται καμμίαν πρε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σβείαν ἐν ὅσῳ εὑρίσκονται εἰς ἐχθρικὴν γῆν. Ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησαν, ἐκίνησαν, καὶ πρὶν προχωρήσωσι μακράν, ὁ Μιθριδάτης ἐπέσρεψε μὲ σῶμά τι ἱππέων καὶ ἐλαφρῶν στρατευμάτων, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν δεχθῶσιν ὡς φίλον, προσέβαλε τὴν ὀπισθοφυλακὴν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἠνώχλει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν· διότι οἱ Ἕλληνες δι' ἔλλειψιν παρομοίων στρατευμάτων, δὲν ἠδύναντο νὰ τὸν ἀποδιώξωσιν. Ὅτε δὲ ἐστρατοπέδευσαν τὸ ἑσπέρας, οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἐμέμφθησαν τὸν Ξενοφῶντα διὰ τὰ γενόμενα, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέδειξε σαφῶς, ὅτι ταῦτα προῆλθον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶχον ἱππικὸν καὶ ἐλαφρὰ στρατεύματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ πορισθῶσιν ὅσα ἠδύναντο ἄνευ ἀναβολῆς. Πεντήκοντα δὲ ἄνδρες ἀνέβησαν ἐπὶ τῶν ἵππων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἄλλων, καὶ ὅσοι ἠδύναντο νὰ μεταχειρίζωνται τὴν σφενδόνην καὶ τὸ τόξον ἐπορίσθησαν τὰ ὅπλα ταῦτα· ὥστε ὅτε κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπιούσης ὁ Μιθριδάτης ἦλθε νὰ τοὺς προσβάλῃ, βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἐπιτυχίας, οἱ στρατιῶταί του ἐδιώχθησαν μὲ ζημίαν.

Ἤδη δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἐφάνη μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἠκολούθει τοὺς Ἕλληνας ἐνοχλῶν μὲν αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴ τολμῶν νὰ συγκροτήσῃ μάχην. Κατὰ πᾶσαν δὲ νύκτα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπέδευον εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὕρισκον ἀφθόνους τροφάς· ὁ δὲ Τισσαφέρνης, μὴ δυνάμενος νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἤρχισεν ἐπὶ τέλους νὰ καίῃ τὰ χωρία διὰ τῶν ὁποίων ἦτο πιθανὸν νὰ περάσωσιν. Οἱ δὲ Ἕλληνες, πρὸς ἐκδίκησιν, ὠπισθοδρόμησαν μιᾶς ἡμέρας δρόμον καὶ ἐλθόντες εἰς τὰ χωρία, ὅπου δὲν ἐπεριμένοντο, ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν αὐτά.

Κατάβασις διὰ τῆς Καρδουχίας.

Οἱ Ἕλληνες εὑρίσκοντο ἤδη ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς ὀρεινῆς χώρας τῆς κατοικουμένης ἀπὸ τὸν ἄγριον καὶ αὐτόνομον λαὸν τὸν τότε μὲν ὀνομαζόμενον Καρδούχους, σήμερον δὲ Κούρδους. Δύο δὲ μόνον τρόποι ὑπῆρχον, διὰ τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἴτε δηλ. ἐκβιάζοντες τὴν διάβασίν των διὰ τῶν Καρδουχίων ὀρέων, εἴτε διαβαίνοντες ἐκ νέου τὸν Τίγριν, καὶ διευθυνόμενοι πρὸς τὸν Εὐφράτην. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παντάπασι γέφυραι ἐπὶ τοῦ Τίγρεως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, οὔτε πλοιάρια ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ ποταμὸς ἦτο πολὺ πλατὺς καὶ βαθύς, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ διαβῶσιν. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν διάβασιν τῶν ὀρέων, καὶ διὰ νὰ μὴ δυνηθῶσιν οἱ Καρδοῦχοι νὰ τὰ προκαταλάβωσιν, ἐκίνησαν τὴν νύκτα, καὶ φθάσαντες εἰς τὰ ὄρη περὶ τὰ χαράγματα κατέλαβον τὰς κορυφάς, ὅθεν καταβαίνοντες ἐσάθμευον, διότι οἱ Καρδοῦχοι ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των. Καὶ ἐπροσπάθησαν μὲν νὰ συνδιαλλαχθῶσι μὲ τὸν λαὸν τοῦτον, ἀλλ' εἰς μάτην· διότι οὗτοι ἐρχόμενοι κατόπιν ἐπροξένουν ὅσην βλάβην ἠδύναντο εἰς αὐτούς. Τέλος οἱ Ἕλληνες ἔρθασαν εἰς τόπον ὅπου ἡ ὁδὸς ἦτο στενὴ διερχομένη διὰ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶχον προκατειλημμένην οἱ Καρδοῦχοι μὲ μεγάλην δύναμιν. Ἀλλ' εἰς τὴν τελευταίαν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἡ ὀπισθοφυλακὴ ἐνήργησε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Ξενοφῶν συνέλαβε καὶ δύο αἰχμαλώτους, καὶ τούτους ἐξήτασεν ἤδη διὰ νὰ μάθῃ ἐὰν ἦτο ἄλλη ὁδὸς διὰ τῶν ὀρέων· καὶ ὁ μὲν εἷς ἐξ αὐτῶν δύστροπος καὶ ἰσχυρογνώμων ὤν, δὲν εἶπε τίποτε, καὶ διὰ τοῦτο ἐθανατώθη ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἑτέρου, ὅστις εἶπε τότε ὅτι ὁ λόγος τῆς σιωπῆς ἐκείνου ἦτο διότι εἶχε θυγατέρα νυμφευμένην εἰς ταύτην τὴν χώραν, ἀλλ' αὐτὸς ἐγνώριζεν εὔκολον ὁδόν, διὰ τῆς ὁποίας ἤθελε τοὺς ὁδηγήσει, ἐὰν προηγουμένως ἐλάμβανον τὴν φροντίδα νὰ καταλάβωσι τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους διὰ τῆς ὁποίας ἔφερεν ἡ ὁδός. Μέρος λοιπὸν τῶν ἐθελοντῶν ἐκίνησε τὴν ἑσπέραν διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφήν, ἔχον μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ὁδηγὸν δεδεμένον διὰ νὰ μὴ φύγῃ. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπροχώρει μετά τινων στρατευμάτων εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν τεταγμένοι οἱ ἐχθροί, διὰ νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν προσοχήν των. Οἱ κινήσαντες δὲ πρότερον κατέλαβον αἰφνιδίως θέσιν τινὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὴν πρώτην ἐκινήθη ὁλόκληρον τὸ στράτευμα· ἀφοῦ δὲ ἀπεδίωξαν τοὺς Καρδούχους ἀπὸ τὰς διαφόρους θέσεις, τὰς ὁποίας εἶχον καταλάβει, κατέβησαν τὸ ὄρος, καὶ ἐσάθμευσαν εἰς τὰ κατὰ τὴν ὑπώρειαν χωρία. Ἐπειδὴ δὲ ἐφονεύθησάν τινες τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀφήσει διὰ νὰ φυλάττωσι κορυφήν τινα, κατώρθωσαν νὰ λάβωσι τὰ πτώματά των καὶ νὰ τὰ ἐνταφιάσωσιν, ἐπὶ τῷ ὄρῳ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ παραδώσωσι τὸν ὁδηγόν, καὶ νὰ μὴ καίωσι τὰ χωρία. Τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ἐπροχώρουν ἐνοχλούμενοι πάντοτε ἀπὸ τοὺς Καρδούχους, οἵτινες καταβαίνοντες ἀπὸ τὰς ἄκρας καὶ τὰς σενωποὺς, ἔβλαπτον αὐτοὺς μὲ τὰ βέλη των. Τὴν ἑσπέραν δὲ ἔφθασαν εἰς τὰ κατὰ τὴν πεδιάδα χωρία, διὰ τῆς ὁποίας ἔρρεεν ὁ ποταμὸς, ὅστις διεχώριζε τὴν Καρδουχίαν ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν. Ἑπτὰ δὲ ἡμέρας κατέτριψαν ὁδοιποροῦντες διὰ τῆς Καρδουχίας. Καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐμάχοντο, καὶ ἔπαθον πλειότερα δεινὰ ἀφ' ὅτα ἐδοκίμασαν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Τισσαφέρνους.

103 Εἴσοδος εἰς τὴν Ἀρμενίαν.

Ἡ ἀπέναντι ὄχθη τοῦ ποταμοῦ κατείχετο ἀπὸ δύο Πέρσας σατράπας μὲ δυνατὸν στράτευμα ἱππικὸν τε καὶ πεζικόν. Ὅτε δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν, εὗρον ὅτι τὸ ὕδωρ ἀνέβαινεν ὑπεράνω τῶν ὤμων αὐτῶν, ὅτι εἶχε μεγάλους καὶ ὀλισθηροὺς λίθους, καὶ ἦτο τόσον ὁρμητικὸς, ὥστε ἐκινδύνευον νὰ παρασυρθῶσιν ἀπ' αὐτόν. Παραιτηθέντες λοιπὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐστρατοπέδευσαν τὴν νύκτα ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. Ἐν τούτοις εἶδον ὅτι πολλοὶ Καρδοῦχοι ἦσαν συνηθροισμένοι ἐπὶ τῶν ὀρέων ὄπισθεν αὐτῶν, καὶ οὕτως ἔχοντες τὸν ἐχθρὸν κατὰ πρόσωπον καὶ κατὰ νῶτα, καὶ σχεδὸν ἀδιάβατον ποταμὸν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἐφαίνοντο κινδυνεύοντες ἤδη εἴπέρ ποτε, καὶ εἶχον καταντήσει σχεδὸν εἰς ἀπελπισίαν. Τὴν πρωΐαν ὅμως, ἐνῷ ὁ Ξενοφῶν ἐπρογεύετο, δύο νέοι ἐλθόντες εἰς αὐτὸν ἀνήγγειλαν ὅτι, ἐνῷ ἐσύναζον φρύγανα, περίπου ἓν μίλιον πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ, εἶδον κατὰ τὴν ἀπέναντι ὄχθην γέροντά τινα καὶ γραῖαν καί τινα κοράσια κρύπτοντάς τι ὁμοιάζον μὲ σάκκους ἐνδυμάτων εἰς σπήλαιόν τι βραχῶδες ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ. Τότε δὲ γυμνωθέντες ἀπεφάσισαν νὰ ἀποτολμήσωσι τὴν διάβασιν καὶ νὰ προσπαθήσωσι νὰ λάβωσι τὰ ἐνδύματα, καὶ ἔχοντες μόνα τὰ ξίφη των εἰς τὰς χεῖρας, ἡτοιμάζοντο νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν κολυμβῶντες. Ἀλλ' ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτὸν, εὗρον ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν τοὺς ἔβρεχεν ἄνω τῶν γόνάτων των, καὶ διέβησαν καὶ ἐπέρασαν ἐν ἀσφαλείᾳ. Ὁ Ξενοφῶν λοιπὸν ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὸν Χειρίσοφον, καὶ ἀπε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φασίσθη νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν διάβασιν εἰς τὸν τόπον τὸν ὁποῖον περιέγραψαν. Ὁ δὲ Χειρίσοφος μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος ἐκίνησε πρὸς αὐτὸν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς ὁδηγούς. Κατόπιν δ' αὐτοῦ ἠκολούθουν τὰ ὑποζύγια, ὁ δὲ Ξενοφῶν ὠπισθοφυλάκει μὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατεύματος. Τὸ ἱππικὸν ἐν τούτοις τοῦ ἐχθροῦ ἐκίνησε πρὸς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ.

Ἀφοῦ δὲ ὁ Χειρίσοφος ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἔμελλον νὰ διαβῶσιν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὕδωρ ἡγούμενος τῶν στρατευμάτων του, οἱ δὲ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες (ἐκ τῶν ὁποίων εἶχον πολλὰς μεθ' ἑαυτῶν) ἐφώναζον ὅσον ἠδύναντο δυνατώτερα. Καὶ οἱ μὲν ἐχθροὶ ἔρριπτον βέλη καὶ ἐσφενδόνιζον πέτρας, ἀλλ' ἀπὸ τοσοῦτον μακροῦ διαστήματος δὲν ἐπροξένουν οὐδεμίαν βλάβην· ἀφοῦ δὲ εἶδον τὸν Ξενοφῶντα ἐπανερχόμενον εἰς τὸ μέρος ὅπου ἡ ὁδὸς διήρχετο διὰ τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἐὰν ἐσκόπευε νὰ διαβῇ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, φοβούμενοι μήπως ἀποκοπῶσιν ἀπὸ τὸ κύριον στράτευμά των, ἐπέστρεψαν μεθ' ὅλης τῆς ταχύτητος, καὶ οὕτως ὁ Χειρίσοφος κατώρθωσε νὰ διαβιβάσῃ τὸ στράτευμά του ἄνευ περαιτέρω ἐμποδίου. Ὁ Ξενοφῶν ἔπειτα βλέπων ὅτι οἱ Καρδοῦχοι κατέβαινον διὰ νὰ προσβάλωσι τὴν ὀπισθοφυλακήν, ἔσπευσε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χειρίσοφον, ὅστις ἀποδιώξας ἤδη τὸν ἐχθρὸν κατέλαβε τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν οὗτοι κατεῖχον. Τότε δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ Καρδοῦχοι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ὁ δὲ Ξενοφῶν δι' ἐπιτηδείου κινήματος διεβίβασεν ἀσφαλῶς τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἀπεχαιρέτησαν μὲ μακρὸν ἀποχαιρετισμὸν τὰ Καρδούχια ὄρη.

104 Πορεία διὰ τῆς Ἀρμενίας.

Ἐπειδή, ἕνεκα τῶν ληστρικῶν ἕξεων τῶν Καρδούχων, δὲν ὑπῆρχον παντάπασι χωρία Ἀρμενίων πλησίον τοῦ ποταμοῦ, οἱ Ἕλληνες ἐπορεύθησαν ἱκανὸν διάστημα ἕως οὗ φθάσωσιν εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν. Ἦτο δὲ μέγα, καὶ εἶχεν ἀφθόνους τροφάς. Πορευόμενοι ἐντεῦθεν διέβησαν τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρεως, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀρμενίαν, τῆς ὁποίας ὁ σατράπης, ὀνομαζόμενος Τηρίβαζος, εἶχε μόνος τὸ προνόμιον, ὅτε ἤτον εἰς τὴν αὐλήν, νὰ βοηθῇ τὸν βασιλέα διὰ νὰ ἀναβαίνῃ ἐπὶ τοῦ ἵππου του. Ὁ δὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σατράπης οὗτος συνωμολόγησε συνθήκην μὲ τοὺς Ἕλληνας ὑποχρεούμενος νὰ μὴ βλάπτῃ αὐτοὺς, καὶ νὰ τοῖς χορηγῇ τροφὰς, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ μὴ καίωσι τὰς οἰκίας. Ἔπειτα δ' ἐπορεύοντο, ἀκολουθούντων τοῦ Τηριβάζου καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, εἰς ἀπόστασιν ἓξ ὡς μιλίου καὶ περισσότερον ἀπὸ αὐτούς. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν, ἐνῷ ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι πλησίον τινῶν χωρίων, ἔπεσε πολλὴ χιὼν, καὶ τὴν πρωΐαν, ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπον τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἡ χιὼν ἐφαίνετο ὑποσχομένη εἰς αὐτοὺς ἀσφάλειαν, ἀπεφάσισαν νὰ σταθμεύσωσιν εἰς τὰ χωρία. Ἀλλ' ἐνῷ ἦσαν ἐκεῖ, τινὲς ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἐλθόντες εἶπον, ὅτι εἶδον στράτευμα, καὶ πολλὰ πυρὰ καιόμενα τὴν νύκτα. Δὲν ἐκρίθη λοιπὸν ἀσφαλὲς νὰ μένωσιν εἰς τὸ χωρίον, ἀλλὰ τὰ στρατεύματα συνελθόντα ἔμενον ἐν ὑπαίθρῳ. Τὴν νύκτα ὅμως ἔπιπτε τοσαύτη χιὼν, ὥστε καὶ ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἐσκεπάσθησαν ἀπ' αὐτὴν, ἐνῷ ἦσαν πλαγιασμένοι· διότι πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι καθ' ὅλην ταύτην τὴν κατάβασιν, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον σκηνὰς, διενυκτέρευον ἐν ὑπαίθρῳ, ἐκτὸς ἂν συνέβαινε νὰ σταθμεύσωσιν εἰς χωρία. Ἐξύπνησαν δὲ συνεσφιγμένοι ἀπὸ τὸ ψῦχος, καὶ ἀνάψαντες πῦρ, ἠλείφοντο ἔμπροσθεν αὐτοῦ μὲ ἔλαιον, ἔπειτα δὲ ἐπισρέψαντες εἰς τὰ χωρία ἔσειλαν ἀξιωματικόν τινα ἀξιόπιστον μέ τινας στρατιώτας εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐλέγετο ὅτι ἐφάνησαν τὰ πυρά. Καὶ πυρὰ μὲν δὲν εἶδον, ἠχμαλώτισαν ὅμως τινὰ ὅστις εἶπεν ὅτι ἦτον ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Τηριβάζου, καὶ ὅτι ὁ σατράπης ἐσκόπευε νὰ ἐπιπέσῃ κατ' αὐτῶν κατὰ τὰς στενωποὺς ὄρους τινὸς, διὰ τῶν ὁποίων μόνον ἠδύναντο νὰ διέλθωσιν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἀμέσως νὰ κινήσῃ μέρος τοῦ στρατεύματος καὶ νὰ καταλοβῇ τὸ ὄρος. Τὸ στράτευμα δὲ τοῦτο ἐπέπεσε τόσον αἰφνιδίως κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε ἔφυγον ἄνευ ἀντιστάσεως, ἡ δὲ σκηνὴ τοῦ Τηριβάζου μὲ τὰ ἔπιπλα, ποτήρια καὶ ὑπηρέτας του ἔγειναν ἅπαντα λεία τῶν νικητῶν. Ἔφθασε δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα, καὶ κινήσαντες ἅπαντες διῆλθον τὴν κορυφὴν ὅπου ἔμελλον νὰ προσβληθῶσιν. Ἔπειτα δὲ προχωροῦντες διέβησαν τὸν Εὐφράτην ὄχι μακρὰν τῶν πηγῶν του, ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ ἔφθανε μόνον μέχρι τῶν ὀμφαλῶν αὐτῶν. Πορευόμενοι δὲ ἐμποδίζοντο με-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γάλως ἀπὸ τὸ βαθος τῆς χιόνος, καὶ ἔπασχον δεινῶς ἀπὸ ψυχρότατον βόρειον ἄνεμον. Καὶ ἠναγκαζοντο μὲν νὰ διανυκτερεύωσιν ἐν ὑπαίθρῳ ἐπὶ τῆς χιόνος, ἀλλ' ἐποριζοντο ξύλα διὰ νὰ ἀνάπτωσι πυράς. Τὴν πρωΐαν δὲ ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των διὰ τῆς χιόνος, ὅτε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐλειποθύμησαν ἀπὸ τὴν πεῖναν· ὁ Ξενοφῶν ὅμως ἐφρόντισε νὰ χορηγήσῃ ἐκ τοῦ προχείρου τρόφιμά τινα καὶ νὰ τοὺς μετακομίσῃ εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐνῷ δ' ἐσκόταζεν, ἔρθασεν ὁ Χειρίσοφος καὶ οἱ στρατιῶται του εἴς τι χωρίον, ὅπου εὗρον τὰς γυναῖκας καὶ τὰς κόρας αὐτοῦ ἔξω ὑδροφορούσας. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἀπὸ αὐτὰς ποῖοι ἦσαν, ἀπεκρίθη διὰ τοῦ διερμηνέως, ὅτι ἦταν ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὸν βασιλέα εἰς τὸν σατράπην τῆς χώρας ταύτης. Αἱ δὲ γυναῖκες εἶπον τότε ὅτι ὁ σατράπης δὲν ἦτον ἐκεῖ, ἀλλ' εὑρίσκετο δύο ἢ τρία μίλια μακράν. Καὶ ὁ μὲν Χειρίσοφος καὶ τόσοι ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του, ὅσοι ἐχώρουν εἰς τὸ χωρίον, ἐπορεύθησαν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ διενυκτέρευσαν ἐκεῖ· οἱ δὲ λοιποὶ ἠναγκάσθησαν νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐν ὑπαίθρῳ ἄνευ τροφῆς ἢ πυρός, καί τινες ἀπέθανον ἀπὸ τὸ ψῦχος. Πολλοὶ δὲ, οἵτινες ἐτυφλώθησαν ἀπὸ τὴν θέαν τῆς χιόνος, ἢ τῶν ὁποίων οἱ πόδες ἐπάγωσαν, δὲν ἠδύναντο νὰ περιπατήσωσιν· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐδυσκολεύθη μεγάλως νὰ τοὺς κινήσῃ ἀπὸ τοὺς τόπους ὅπου ἔκειντο. Οἱ δὲ ἐχθροὶ, οἵτινες ἦσαν πλησίον ἠνώχλουν αὐτοὺς μεγάλως δι' ἀτάκτων προσβολῶν, ἀλλ' ἀπεδιώκοντο.

Τὴν πρωΐαν δὲ ὁ Χειρίσοφος ἔστειλεν ἐρωτῶν περὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς· αὕτη δὲ μετὰ χαρᾶς παρέδωκε τοὺς ἀνικάνους εἰς τοὺς σταλέντας παρ' αὐτοῦ, καὶ ὁλόκληρον τὸ στράτευμα ἔφθασε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ χωρίον, ὅπου ὁ Χειρίσοφος ἦτον. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν τὰ στρατεύματα νὰ καταλύσωσιν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰ περίχωρα.

Ὁ Ξενοφῶν περιγράφει ἐμπεριστατωμένως τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον ἔπεσεν εἰς τὸν κλῆρόν του. Ἐκεῖ, λέγει, αἱ οἰκίαι ἦταν κατώγειοι, ἡ εἴσοδος ἦτον ὡς τὸ στόμιον τοῦ πηγαδίου, καὶ οἱ ἄνθρωποι κατέβαινον μὲ κλίμακας, ἀλλ' ὑπῆρχον ἐσκαμμέναι ὁδοὶ διὰ τὰ ζῶα. Ἐντὸς δὲ ἦσαν αἶγες, πρόβατα, βόες πτηνὰ καὶ τὰ νεογνά των μὲ ἄφθονον τροφήν. Ὑπῆρχεν ὡσαύτως σῖ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τος, κριθὴ, κουκκία, πίσα καὶ λοιπὰ, καὶ κρίθινος οἶνος εἰς ἀγγεῖα. Εὑρίσκοντο δὲ πλησίον αὐτῶν διαφόρου μεγέθους καλάμια πρὸς χρῆσίν των ὅσοι ἤθελον νὰ πίωσιν. Ὁ οἶνος, προσθέτει, ἦτο τόσον δυνατὸς, ὥςε ἀπῃτεῖτο νὰ συγκιρνᾶται μὲ ὕδωρ. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν προσεκάλεσε τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου εἰς τὴν τράπεζάν του, καὶ τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ οἰκογένειά του ἤθελον πάθει τι, καὶ ὅτι ἤθελον ἀνταμειφθῆ καλῶς διὰ τὰς ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ἤθελον προσφέρει εἰς τὸ στράτευμα. Ὁ δὲ πρῶτος τοῦ χωρίου, χάριν φιλοφροσύνης, ἔδειξε ποῦ ἦτο κεκρυμμένος ὁ οἶνός του.

Τὸ στράτευμα ἔμεινεν ὁλόκληρον ἑβδομάδα εὐωχούμενον καὶ εὐθυμοῦν εἰς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ ὁ Ξενοφῶν λέγει ὅτι, ὅτε τις ἤθελε νὰ πίῃ κρίθινον οἶνον μετ' ἄλλου τινὸς ὡδήγει αὐτὸν εἰς τὸ ἀγγεῖον καὶ κύπτων ἔπινεν ὡς ὁ βοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἐτρέφοντο αὐτοῦ πωλάρια ὡς φόρος πρὸς τὸν βασιλέα, οἱ ἀξιωματικοὶ ἔλαβον ἀπὸ αὐτὰ, ὁ δὲ πρῶτος τοῦ χωρίου ἔδειξε πῶς νὰ δένωσι σάκκους εἰς τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ ὑποζυγίων, διὰ νὰ μὴ βυθίζωνται εἰς τὴν χιόνα. Τὸ στράτευμα ἔπειτα ἐκίνησεν ἔχον τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου ὡς ὁδηγὸν ὁ δὲ υἱός του ἔχων σχεδὸν τὴν ἔφηβον ἡλικίαν, ἐλήφθη ὡς ὅμηρος διὰ τὴν πίστιν του. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τριῶν ἡμερῶν δὲν εἶχον φθάσει εἰς κἀν ἓν χωρίον, ὁ δὲ Χειρίσοφος ἐξετάζων τὸν ὁδηγὸν περὶ τῆς αἰτίας, καὶ μαθὼν ὅτι δὲν ὑπῆρχον παντάπασι χωρία εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἐθυμώθη καὶ ἔδειρεν αὐτόν. Τὴν νύκτα δὲ ἐκείνην ὁ ὁδηγὸς ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ υἱοῦ του, ἔφυγε καὶ δὲν ἐφάνη πλέον. Ἐκεῖνος δὲ, εἰς τὴν φροντίδα τοῦ ὁποίου ἀνετέθη τὸ παιδίον, τὸ ἐκράτησε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ ὑπόθεσις αὕτη ἐγέννησε διένεξιν μεταξὺ τοῦ Χειρισόφου καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, ἥτις καὶ μόνη συνέβη καθ' ὅλην τὴν κατάβασιν.

105 Πορεία εἰς τὸ παράλιον.

Εἶχον ἤδη διαβῆ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν, καὶ διήρχοντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διὰ τῶν χωρῶν τῶν Χαλύβων καὶ ἄλλων βαρβάρων φυλῶν. Αἱ δὲ δυσκολίαι καὶ τὰ ἐμπόδια ἦταν τὰ αὐτὰ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὡς καὶ τὰ ἀπαντηθέντα εἰς τὴν προλαβοῦσαν δδοιπορίαν. Τέλος πάντων ἔφθασαν εἰς ὄρος τι, ὅθεν εἶχον βεβαιωθῆ ὅτι ἤθελον ἴδει τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ ἡ προφυλακὴ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν καὶ εἶδε τὴν θάλασσαν, τὸ πρὸ τόσου χρόνου ἀντικείμενον τῶν ἐπιθυμιῶν των, ἐκτεινομένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, ἐξέπεμψαν δυνατὰς χαρμοσύνους φωνάς. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὅστις κατὰ τὸ σύνηθες, ἦτον εἰς τὴν ὀπιθοφυλακὴν, ὅτε ἤκουσε ταύτας, ἐνόμισεν ὅτι τὸ στράτευμα προσεβλήθη βεβαίως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Καθ' ὅσον δὲ τὸ στράτευμα ἔφθανεν εἰς τὴν κορυφὴν, κατὰ τοσοῦτον αἱ φωναὶ ηὔξανον. Τέλος ἡ φωνὴ «θάλασσα! θάλασσα!» ἠκούετο διακεκριμένως. Τότε ὅλοι ἔσπευσαν προθύμως εἰς τὴν κορυφὴν καὶ ἔπειτα συναθροίσαντες πέτρας, κατεσκεύασαν σωρόν τινα εἰς μνημόσυνον τοῦ εὐτυχοῦς τούτου συμβάντος.

Μετ' ὀλίγων δ' ἡμερῶν πορείαν ἔφθασαν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα, ἀποικίαν Ἑλληνικὴν κατὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ὅθεν προέβησαν εἰς τὸ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον παράλιον. Ἐνὲτος καὶ τρεῖς μῆνες εἶχον παρέλθει ἀφ' ὅτου ἐξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Κύρου, καὶ καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον διήνυσαν τέσσαρας χιλιάδας μιλίων καὶ ἐπέκεινα. Ἡ περίφημος δ' αὕτη ἀποχώρησις ὀνομάζεται ἡ *Κατάβασις τῶν Μυρίων*, διότι ἡ λειποταξία, καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἠλάττωσαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΒΑΣΕΩΣ (400—387 π. Χ.).

Ἡ Κατάβασις τῶν Μυρίων ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοσαύτην περιφρόνησιν πρὸς τὴν Περσικὴν δύναμιν, ὥστε μετ' οὐ πολὺ οἱ Σπαρτιᾶται ἔστειλαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Θίμβρωνα μὲ 5,000 στρατοῦ διὰ νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς Ἰωνικὰς πόλεις, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Τισσαφέρνην. Ἐνωθεὶς δὲ μὲ τοὺς Κυρείους, ἤτοι τὰ λείψανα τῶν Μυρίων, κατέστη τόσον δυνατὸς, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐπιθετικὸν πόλεμον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξάλη ὁ Δερκυλλίδας, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀρχηγίαν ἀντ'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτοῦ, κατηγορηθέντος ὑπὸ τῶν συμμάχων, ὅτι ἐπέτρεπεν εἰς τὸ στράτευμα νὰ λεηλατῇ αὐτούς. Ὁ δὲ Δερκυλλίδας, ὅστις διὰ τὴν πανουργίαν του ὠνομάσθη Σίσυφος, παραλαβὼν τὴν στρατηγίαν, κατώρθωσε διὰ τῆς ἱκανότητός του νὰ ἐπικρατήσῃ καθ' ὅλας τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς ἀποικίας εἰρήνην, εὐτυχίαν καὶ χαράν, καὶ νὰ συνομολογηθῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν δύο σατραπῶν Φαρναβάζου καὶ Τισσαφέρνους συνθήκη εἰρήνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίζετο ἡ αὐτονομία ὅλων τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ὁ Ἀγησίλαος ἐν τῇ Ἀσίᾳ (396—395 π. Χ.).

Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον συνέβη σπουδαία μεταβολὴ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Σπάρτης.

Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως Ἄγιδος, ὁ Ἀγησίλαος ἑτεροθαλὴς αὐτοῦ ἀδελφός, κατώρθωσε διὰ τῆς ἰσχυρᾶς συνδρομῆς τοῦ Λυσάνδρου νὰ ἀναγορευθῇ βασιλεύς, ἀποκλείων τὸν Λεωτυχίδην, τὸν υἱὸν τοῦ Ἄγιδος, τοῦ ὁποίου ἡ γνησιότης ἦτον ἀμφίβολος. Καὶ ὁ μὲν Ἀγησίλαος, πολιτικὸς καὶ φιλόδοξος ἀνήρ, ἐπεθύμει, πρὸ πολλοῦ νὰ συμπέσῃ περίστασις διὰ νὰ δοξάσῃ τὴν βασιλείαν του διὰ στρατιωτικῶν κατορθωμάτων εἰς τὸ εὐρὺ τῆς Ἀσίας πεδίον· ἡ δὲ περίστασις αὕτη συνέβη οὕτως.

Ἐπειδὴ ἡ παροιμιώδης ἀπιστία τοῦ Τισσαφέρνους καθίστα τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνομολογηθείσης μετὰ τοῦ Δερκυλλίδου συνθήκης ἀμφίβολον, κατὰ προτροπὴν τοῦ Λυσάνδρου, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ στρατὸς διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης ταύτης. Ὁ Ἀγησίλαος λοιπὸν ζητήσας ἔλαβε τὴν στρατηγίαν· παρηκολούθησαν δὲ αὐτὸν, κατὰ πρότασίν του, τριάκοντα σύμβουλοι Σπαρτιᾶται, ἐξ ὧν ἦτο καὶ ὁ Λύσανδρος. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐν Μυκάλῃ μάχης, δὲν εἶχε διαπλεύσει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σατράπαι κατεθορυβήθησαν διὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο. Ὁ Ἀγησίλαος ὅμως ἐκήρυξεν ὅτι δὲν εἶχεν ἐχθρικὸν σκοπόν. Ὁ δὲ δόλιος Τισσαφέρνης ἐζήτησε νὰ τὸν ἀπατήσῃ διὰ θωπευμάτων, καὶ νὰ παρατείνῃ τὴν ὑπάρχουσαν ἀνακωχὴν, ἕως οὗ ἑτοιμασθῶσι τὰ στρατεύματά του. Τούτου δὲ γενομένου, ἔστειλεν ἀπειλητικὴν διακήρυξιν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης λέγων, ὅτι θέλει ἐκστρατεύσει κατ' αὐτοῦ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐὰν δὲν ἀπέλθῃ τῆς Ἀσίας, μεθ' ὅλων τῶν στρατευμάτων του. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος, οὐδ' ὅλως ταραχθείς, προσέταξε τὰ στρατεύματά του νὰ ἑτοιμασθῶσι καὶ ἐπροσποιήθη ὅτι ἤθελεν ἐκστρατεύσει πρὸς τὴν Καρίαν, ὅπου ἔκειντο τὰ κτήματα τοῦ σατράπου. Ἀπασχολήσας λοιπὸν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν στρατευμάτων του διὰ τῆς προσποιήσεως ταύτης, ἐστράφη αἰφνιδίως κατὰ τῆς σατραπείας τοῦ Φαρναβάζου, καὶ ἐλεηλάτησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ Δασκυλίου, καθέδρας αὐτοῦ τοῦ σατράπου. Ἀφοῦ δὲ ἐπλούτισε τὸ στράτευμάτου μὲ λάφυρα, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του διὰ νὰ διαχειμάσῃ. Εἰς δὲ τὸ μεταξὺ διάστημα παρεσκευάζετο μετὰ ζήλου διὰ τὴν προσεχῆ ἐκστρατείαν. Ἐκήρυξε δὲ ὅτι ἐμελέτα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς σατραπείας τοῦ Τισσαφέρνους· ἀλλὰ καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἐξηπατήθη ὁ μικρόνους καὶ ἐπίβουλος σατράπης. Διότι ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἐκήρυξεν ὅτι ἤθελεν ἐκστρατεύσει εἰς τὰς Σάρδεις καὶ ἐκεῖσε ἐπομένως ὡδήγει τὰ στρατεύματά του. Ὁ δὲ ἀνύποπτος Τισσαφέρνης, μὴ φανταζόμενος ποτὲ, ὅτι ὁ Ἀγησίλαος ἠδύνατο ν' ἀναγγείλῃ τόσον τολμηρῶς τὸ σχέδιον τοῦτο, ἐὰν ἀλήθευεν, ἔμενεν ἡσυχάζων εἰς Σάρδεις. Ἀλλ' αἱ συνέπειαι τῆς αἰφνιδίου ἐπιδρομῆς ἀπέβησαν ὀλέθριαι εἰς αὐτόν· διότι ἡ αὐλὴ τῶν Σούσων, ὀργισθεῖσα διὰ τὴν μωρὰν καὶ ἄσατον διαγωγὴν αὐτοῦ, ἔστειλε τὸν Τιθραύστην, ὅστις ἀποκεφαλίσας αὐτὸν ἔλαβε τὴν σατραπείαν του. Ὁ δὲ Τιθραύστης, διὰ νὰ προλάβῃ πᾶσαν περαιτέρω ἐχθροπραξίαν κατὰ τῆς σατραπείας του, ἔστειλεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον προτείνων ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως ν' ἀφήσῃ τὰς πόλεις ἐλευθέρας ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ πληρώνωσιν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἀρχαῖον φόρον. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἀπεκρίθη, ὅτι ὀφείλει νὰ συμβουλευθῇ τὴν κυβέρνησίν του. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ παρεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον νὰ μεταβῇ μετὰ τοῦ στρατεύματός του εἰς τὴν χώραν τοῦ Φαρναβάζου, καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἀσφαλέστερον, συνήνεσεν εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ Ἀγησιλάου νὰ πληρώσῃ ὅλας τὰς δαπάνας τῆς εἰσβολῆς, καὶ πραγματικῶς ἔδωκε τριάκοντα τάλαντα, διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς ἄλλο μέρος τοῦ Περσικοῦ βασιλείου.

Εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης εἶχεν ἤδη ἀνοιχθῇ λαμπρὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στάδιον, τὸ ὁποῖον ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν εὐτυχέστατα ἀποτελέσματα, ὅτε οἱ ἄρχοντες τῆς πατρίδος του τὸν ἀνεκάλεσαν διὰ νὰ σώσῃ τὸ ἤδη κλονιζόμενον οἰκοδόμημα τῆς κυριαρχίας της. Μὲ βαθεῖαν λοιπὸν θλῖψιν, καὶ ἀκουσίως, ἐγκατέλιπε τὰς σκηνὰς τῶν παρελθουσῶν νικῶν καὶ τῶν μελλουσῶν αὐτοῦ ἐλπίδων. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον καθῆκον τοῦ Σπαρτιάτου ἦτον ἡ ὑπακοή.

Κορινθιακὸς ἢ πρῶτος Βοιωτικὸς πόλεμος (394—383 π. Χ.).

Οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἤδη τὰ μέγιστα δυσαρεστημένοι κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τὴν διαγωγήν της ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰς πρώτας πολιτείας δὲν ἐδίσασαν νὰ ἐκφράσωσιν ἀναφανδὸν τὴν ἀγανάκτησίν των, διὰ τὴν τυραννίαν καὶ αὐθάδειάν της. Τὸ δὲ Περσικὸν χρυσίον συνέτρεχεν εἰς τὸ ν' ἀναῤῥιπίζῃ τὰς δυχονοίας ταύτας, διὰν' ἀναγκάσῃ οὕτω τὴν Σπάρτην νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν εἰς τὴν Ἀσίαν στρατόν της. Καὶ αἱ μὲν Θῆβαι, τὸ Ἄργος καὶ ἡ Κόρινθος κατηγοροῦντο ὅτι συνεμέθεξαν τοῦ χρυσίου. Αἱ δὲ Ἀθῆναι, καὶ ἄνευ τῶν χρημάτων ἦσαν πρόθυμοι εἰς πόλεμον, ἅμα δοθείσης εὐκαιρίας, διὰ ν' ἀνακτήσωσι τὴν πρὸ πολλοῦ ἀποβληθεῖσαν ἡγεμονίαν των.

Ἔρις τις μεταξὺ τῆς Φωκίδος καὶ Λοκρίδος, ὑποθαλπομένη ἐπιτηδείως ὑπὸ τῆς Θηβαϊκῆς ῥαδιουργίας, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι λοιπόν, προθυμούμενοι νὰ τιμωρήσωσι τὴν αὐθάδειαν τῶν Θηβαίων, ἔστειλαν στρατεύματα εἰς τὴν Βοιωτίαν, στρατηγοῦντος τοῦ Λυσάνδρου, ἀλλ' οὗτος, πιστεύων ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰς παρελθούσας νίκας του, καὶ καταφρονῶν τὸν ἐχθρὸν, ἐθανατώθη ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Ἁλιάρτου. Ὁ δὲ Παυσανίας, ὅστις ἤρχετο εἰς βοήθειάν του, τοσοῦτον ἀπεδειλίασε διὰ τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο, ὥστε ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν, ὑπὸ τὸν ταπεινωτικὸν ὅρον τοῦ νὰ ἀπέλθῃ ἀμέσως ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν.

Καὶ ἡ μὲν κατὰ τῆς Λακεδαίμονος συμμαχία ἐνισχύθη μεγάλως ἀπὸ τὸ ἀπευκταῖον τοῦτο συμβεβηκὸς, ἡ δὲ Σπάρτη ἠσθάνθη, ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Λυσάνδρου, ἀπώλεσε τὴν χεῖρα, ἥτις ἠδύνατο νὰ διευθύνῃ τὰ ἀναποφάσιστα συμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βούλιά της, καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλεσεν ἀμέσως τὸν Ἀγησίλαον νὰ ἐπανέλθῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ἐπάνοδός του ὠφέλησε μεγάλως τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του, κατέστρεψεν ὅλα τὰ κατὰ τῆς Ἀσίας βουλεύματά του.

Νίκαι τοῦ Κόνωνος (393 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην, ὁ Κόνων κατέφυγεν εἰς τὸν Εὐαγόραν βασιλέα τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἐμελέτα πάντοτε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του. Καὶ ὁ μὲν Εὐαγόρας ἐδείχθη εὐμενὴς προστάτης του, ὁ δὲ Φαρνάβαζος ἀνέλαβεν ἐκουσίως νὰ συμπράξῃ εἰς τὴν ταπείνωσιν τῆς Λακεδαίμονος. Διότι μνησικακῶν κατ' αὐτῆς διὰ τὰς ζημίας, τὰς ὁποίας ἔπαθεν ἡ σατραπεία του καὶ διὰ τὴν ἐξουδένωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν ἕνεκα τῶν συμφορῶν τούτων, ἂν καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἐδείχθη ἐχθρὸς γενναῖος, προθύμως συνέπραξε μετὰ τοῦ Κόνωνος καὶ τοῦ Εὐαγόρου εἰς τὴν παρασκευὴν ναυτικῆς δυνάμεως, ἥτις ἐνίκησε παρὰ τὸν Κνίδον τὸν Πελοποννησιακὸν στόλον, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου, γαμβροῦ τοῦ Ἀγησιλάου. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην οἱ Πελοποννήσιοι ἀπώλεσαν πεντήκοντα τριήρεις, καὶ ὁ Πείσανδρος αὐτὸς ἐφονεύθη. Αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ἥττης ταύτης ἦσαν ὀλέθριαι εἰς τοὺς Πελοποννησίους· διότι ἡ Χίος, ἡ Σηστὸς, καὶ ἄλλα νῆσοι ἐπρότειναν πάραυτα εἰς τὸν Κόνωνα νὰ ἀνανεώσωσι τὴν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συμμαχίαν των, καὶ ἅπαν σχεδὸν τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἡγεμονείας, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἀνήγειρεν ὁ Ἀγησίλαος, ἐκρημνίσθη εἰς μίαν μόνην στιγμήν· ἀλλὰ δὲν ἤρκεσε τοῦτο. Διότι ὁ Φαρνάβαζος, δεικνύων δραστηριότητα, ἐσυνήθη εἰς Περσικὸν Σατράπην, καὶ ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν συναίσθησιν τῶν ἀτιμιῶν, τὰς ὁποίας εἶχε πάθει, ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ αὐτὸς τὸν πόλεμον εἰς τὰ παράλια τῆς Λακωνίας, ὅπου δὲν εἶχον ἐμφανισθῆ ποτὲ μέχρι τοῦδε ἔνοπλοι Πέρσαι. Ναυαρχοῦντος λοιπὸν τοῦ ἀξίου Κόνωνος, ἀπεβίβασε στρατὸν πλησίον τῶν Φαρῶν κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, καὶ κατερήμωσεν ὅλα τὰ περίχωρα. Ἐπιβὰς δὲ μετὰ σπουδῆς εἰς τὰ πλοῖα, πρὶν ἢ δυνηθῶσιν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ τὸν προφθάσωσι, διέπλευσεν εἰς Κύθηρα, κατέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στησεν ἐκεῖ φρουρὰν, καὶ ἔπειτα μετέβη εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ὅπου ἦτο σύνοδος τῶν συμμάχων, καὶ ἀφοῦ παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι δραστηρίως τὸν πόλεμον, καὶ νὰ φανῶσι πιστοὶ εἰς τὸν βασιλέα, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὅσα χρήματα εἶχε, καὶ ἔπειτα ἀπέπλευσεν εἰς τὰ ἴδια, ἐπηρμένος διὰ τὴν δόξαν τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν.

Ὁ δὲ Κόνων παρέστησεν ἀκολούθως εἰς τὸν Σατράπην, ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ λυπήσῃ περισσότερον τοὺς Λακεδαιμονίους παρ' ἀνεγείρων τὰ Μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων, καὶ καταστρέφων ἅπαντα τὰ ἔργα ἐκείνων. Εἶπε δὲ ὅτι, ἐὰν παρεχώρει τὸν στόλον εἰς αὐτὸν, ἤθελε τὸν τρέφει ἀπὸ τὰς νήσους, καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ ἤθελεν ἀνεγείρει τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ δὲ Φαρνάβαζος συγκατετέθη ἀσμένως εἰς τὴν αἴτησίν του, καὶ μάλιστα ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν χρήματα καὶ βοήθειαν. Ὁ Κόνων λοιπὸν ἔπλευσεν εἰς τὴν πατρίδα του ἄνευ ἀναβολῆς, καὶ μετεχειρίσθη κτίστας καὶ ξυλουργοὺς καὶ τὰ πληρώματα τοῦ στόλου του εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν τειχῶν. Ἦλθον ὡσαύτως οἱ σύμμαχοι ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν καὶ ἀλλαχόθεν διὰ νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῶν προμαχώνων τούτων τῆς δημοκρατίας. Ὁ δὲ Κόνων ἔλαβεν οὕτω τὴν ἀνωτάτην εὐτυχίαν, τὴν ὁποίαν ἀγαθὸς πολίτης ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ ἤτοι νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς πατρίδος του. Ὁ δὲ λαὸς εὐγνωμονῶν ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Εὐαγόραν μαρμαρίνους ἀνδριάντας πλησίον τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνη (389 π. Χ.).

Διάφορα συμβεβηκότα συνέβησαν ἀλληλοδιαδόχως εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἄλλα μὲν ἀποβάντα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Λακεδαιμονίων, ἄλλα δὲ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ πάντα συνέτρεχον εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν ἐπιθυμητὴν τὴν εἰρήνην εἰς τὰ διάφορα μέρη. Μετὰ πολλὰς λοιπὸν ἀνωφελεῖς προσπαθείας περὶ συνδιαλλαγῆς, συνεκαλέσθη σύνοδος ὅλων τῶν ἐμπολέμων πολιτειῶν ὑπὸ Τηριβάζου, τοῦ σατράπου τῆς Λυδίας διὰ τῆς συνεργείας τοῦ Ἀνταλκίδου, ὅστις εἶχε σταλῆ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Λακεδαίμονος διὰ νὰ διεξαγάγῃ τὰς προκαταρκτικὰς διαπραγματεύσεις. Ἂν δὲ καὶ ὁ τύπος τῆς προσκλήσεως τοῦ μονάρχου τῆς Ἀσίας ἦτον ἀληθῶς δικτατορικὴ πρόσταγὴ, καὶ ἑτοιμένως ἦτο πιθανὸν νὰ μὴ εὐαρεστήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἐν γένει, οἱ ἀντιπρόσωποι ὅμως τῶν διαφόρων πολιτειῶν ὀλίγην προσοχὴν ἔδωκαν εἰς τὴν προσγινομένην ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοιαύτην πρόσταγὴν, καὶ μετά τινα ἀσήμαντον ἀντίστασιν τῶν Θηβαίων, ἑκάστη πολιτεία ὡρκίσθη ἰδίως εἰς τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης, καὶ οὕτως ἀποκατεστάθη πάλιν πρὸς ὀλίγον διάστημα χρόνου ἡ ἡσυχία εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς ἐπ' Ἀνταλκίδου εἰρήνης, τῆς ὁποίας οἱ ὅροι εἶναι οἱ ἑξῆς.

«Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς νομίζει δίκαιον, αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις, καὶ αἱ νῆσοι Κλαζομεναὶ καὶ Κύπρος νὰ ᾖ αι ἰδικαί του, αἱ δ' ἄλλαι Ἕλλην καὶ πόλεις, μεγάλαι τε καὶ μικραὶ, νὰ ἦνται αὐτόνομοι, πλὴν τῆς Λήμνου, Ἴμβρου καὶ Σκύρου, αἱ ὁποῖαι νὰ ἦνται ὡς ἔκπαλαι τῶν Ἀθηναίων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ (385—359 π. Χ).

Ἦτο σύνηθες εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης νὰ λέγῃ πολλάκις· «Ἡ Λακεδαίμων ἤθελεν εἶσθαι ἀποχρώντως ἰσχυρὰ, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἦτο φρόνιμος.» Ἐὰν δὲ στρέφων τὸν λόγον, ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εἶσθαι ἰσχυρὰ, ἐὰν ἡ Λακεδαίμων ἦτο φρόνιμος, ἤθελεν ἐκφράζει ἀκριβέστερον τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη δὲν ἐσωφρονίσθη ἀπὸ τὰ παθήματά της, καὶ πρὸς δυστυχίαν αὐτῆς, περιέπλεξε μετ' οὐ πολὺ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς νέον πόλεμον. Ἡ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν ἀκμάζουσα πόλις Ὄλυνθος, διὰ τῆς ἐλευθέρου πολιτικῆς καὶ ἐπιτηδείας διαγωγῆς της, ἀπέκτησε δύναμιν τοσαύτην, ὥστε κατέστη ἐπίφοβος εἰς τοὺς γείτονάς της, καὶ ἑτοιμένως οἱ προεστῶτες τῶν γειτονευουσῶν πόλεων Ἀκάνθου καὶ Ἀπολλωνίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐζήτησαν ἐπιτυχῶς τὴν προσασίαν τῆς Λακεδαίμονος. Ὁ μὲν Εὐδαμίδας λοιπὸν προσετάχθη νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως μὲ στράτευμα εἰς τὴν Θράκην, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φοιβίδας ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ μετ' ἐπικουρίας. Ὁ Φοιβίδας πορευόμενος ἀκολούθως διὰ τῆς Βοιωτίας εἰς τὴν Θράκην ἐστάθμευσεν εἰς Θήβας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δύω Πολέμαρχοι, ἤτοι πρῶτοι ἄρχοντες τῆς πόλεως ταύτης, ἦταν ἐξ ἀντιθέτων φατριῶν, ὁ μὲν εἷς ὀνομαζόμενος Λεοντιάδης, ἐπεριποιεῖτο μεγάλως τὸν στρατηγὸν τῆς Σπάρτης, ὁ δὲ ἕτερος ἠδιαφόρει ἐντελῶς περὶ αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος λοιπὸν ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Καδμείαν (οὕτως ὠνομάζετο ἡ ἀκρόπολις), καὶ τότε αἱ Θῆβαι ἤθελον εἶσθαι ὁλοσχερῶς εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Σπάρτης. Καὶ ὁ μὲν Σπαρτιάτης συνῄνεσεν εἰς τοῦτο προθύμως. Ἐπειδὴ δ' ἐπανηγυρίζετο τότε ἑορτή τις, διὰ τὴν τελετὴν τῆς ὁποίας εἶχε παραχωρηθῆ ἡ Καδμεία εἰς τὰς γυναῖκας, καὶ ἡ γερουσία ἐσυνεδρίαζεν εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀγορὰν στοάν, ὁ Πολέμαρχος ὡδήγησε τοὺς Σπαρτιάτας ἐν καιρῷ μεσημβρίας, ὅτε αἱ ὁδοὶ ἦταν ἔρημοι, εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Ὁ δὲ Λεοντιάδης τότε καθαιρέσας τὸν συνάρχοντά του, τὸν ἐφυλάκισε, καὶ ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ γενόμενα εἰς τὴν ἐκεῖ κυβέρνησιν. Εὗρε δὲ αὐτὴν παρωργισμένην ἢ τοὐλάχιστον προσποιουμένην ὀργὴν κατὰ τοῦ στρατηγοῦ, διότι ἐνήργησεν ἄνευ προσταγῶν.

Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος εἶπεν, ὅτι, κατὰ τὸν νόμον, ὁ στρατηγὸς ἐδικαιοῦτο νὰ πράξῃ οὕτως, ἐὰν μόνον ἡ πρᾶξίς του ἦτο συμφέρουσα εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται ἔπρεπε νὰ εὐχαριστηθῶσι, διότι ἐσύμφερεν εἰς αὐτοὺς νὰ κατέχωσι τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν. Διὰ νὰ καλύψωσιν ὅμως τὸ πρᾶγμα, τὸν μὲν στρατηγὸν κατεδίκασαν εἰς χρηματικὴν ποινήν, τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐκράτησαν καὶ ἔστειλαν φρούραρχον διὰ νὰ τὴν φυλάττῃ· ἀλλ' ἐντεῦθεν προσετρίβη ἀνεξάλειπτος κηλὶς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς Σπάρτης καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀγησιλάου, κατ' εἰσήγησιν τοῦ ὁποίου ἐνηργήθη, φαίνεται, ἡ πρᾶξις αὕτη. Ἡ δὲ κατάληψις τῆς Καδμείας ἠνάγκασε τὴν Ὄλυνθον, ἀφ' οὗ πρὸς καιρὸν ἐθριάμβευσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν Σπάρτην ὡς μὴ δυνηθεῖσα νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν οὔτε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας οὔτε ἀπὸ τὰς Θήβας.

Ἐλευθέρωσις τῆς Καδμείας (379 π. Χ.).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπραξαν ἀναμφιβόλως ποταπωτάτην καὶ αἰσχροτάτην ἀπιστίαν καὶ προδοσίαν, καὶ μετ' εὐχαριστήσεως σημειοῦμεν ὅτι ἐδρέψαντο τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς πράξεως ταύτης, διότι αὕτη ἐπέφερε τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς ἡγεμονίας της. Τῳόντι, δὲν ἐκράτησαν τὴν Καδμείαν περισσότερον τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν, καὶ ἔπειτα ἠλευθερώθη ἀπὸ ὀλίγους τινὰς φυγάδας Θηβαίους κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Φυλλίδας ὁ γραμματεὺς τοῦ Ἀρχίου, ἑνὸς τῶν νέων πολεμάρχων, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας, ὅπου κατῴκουν οἱ πλεῖστοι τῶν Θηβαίων φυγάδων, καὶ συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτῶν, δὲν ἀπέκρυψε τὴν δυσαρέσκειάν του περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος του, καὶ προθύμως συνώμοσε μετ' αὐτῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὰς Θήβας, καὶ κατὰ τὸν προσδιωρισμένον χρόνον οἱ φυγάδες, ἑπτὰ ἢ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν (διότι οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσι), ἀναχωρήσαντες τὴν νύκτα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, εἰσῆλθον εἰς τὴν χώραν τῶν Θηβῶν μετημφιεσμένοι ὡς κυνηγοί. Ἔμειναν δὲ κεκρυμμένοι ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ ἑσπέρας εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἐπιστρεφόντων ἀπὸ τὰς καθημερινὰς γεωργικὰς ἐργασίας των. Ἐπειδὴ δὲν τοὺς παρετήρησε κανείς, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου ἔμειναν ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν.

Ἐπειδὴ δ' ἤγγιζε νὰ λήξῃ ὁ χρόνος τοῦ ἀξιώματος τῶν Πολεμάρχων, ὁ Φυλλίδας ἔδραξε τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τοὺς συγκαλέσῃ εἰς συμπόσιον, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ τοὺς φέρῃ τινὰς τῶν ὡραιοτέρων γυναικῶν τῶν Θηβῶν. Ἐνῷ δ' ἐδείπνουν ἔφθασεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀπεσταλμένος, φέρων ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ἀρχίαν, ἕνα τῶν πολεμάρχων, αἱ ὁποῖαι ἐξιστόρουν ἀκριβῶς τὴν συνωμοσίαν. Καὶ ὁ μὲν ἀπεσταλμένος παρεκάλει αὐτὸν ἐπιμόνως νὰ τὰς ἀναγνώσῃ ἀμέσως, ἐπειδὴ διελάμβανον περὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σπουδαίων πραγμάτων, ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη «ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα» καὶ τὰς ἔβαλεν ὑποκάτω τοῦ προσκεφαλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσηρίζετο. Ἀφοῦ δὲ ἐμέθυσαν ἐντελῶς, ἐβίαζον τὸν Φυλλίδαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του περὶ τῶν γυναικῶν. Οὗτος δὲ ἐξελθὼν ὡδήγησε τρεῖς ἀπὸ τοὺς συνωμότας ἐνδεδυμένους ὡς γυναῖκας, καὶ τρεῖς ὡς ὑπηρέτιδας αὐτῶν, εἰς τὸν ἐνδότερον θάλαμον, καὶ ἐπιστρέψας εἶπεν εἰς τὸν Ἀρχίαν ὅτι αἱ μὲν γυναῖκες ἔφθασαν, ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ εἰσέλθωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὑπηρετῶν αὐτῶν. Οἱ ὑπηρέται λοιπὸν προσετάχθησαν νὰ ἐξέλθωσιν, ὁ δὲ Φυλλίδας ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς οἶνον νὰ πίωσι. Τότε δὲ εἰσήγαγε τὰς ὑποτιθεμένας γυναῖκας, καθίζων ἀνὰ μίαν παρ' ἑκάστῳ πολεμάρχῳ, καὶ γενομένου τοῦ προσδιωρισμένου σημείου, τὸ ὁποῖον ἦτο νὰ ἁφαιρέσωσι τοὺς πέπλους των, ἑλκύσαντες τὰ ξίφη των ἐφόνευσαν τοὺς δύο πολεμάρχους.

Ὁ Φυλλίδας ἔπειτα λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς τῶν συνωμοτῶν, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, καὶ εἰπὼν ὅτι ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τοὺς πολεμάρχους, εἰσήχθη εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου ἐκάθητο μετὰ τὸ δεῖπνον ἔχων πλησίον τὴν σύζυγόν του, νήθουσαν. Ἐφόνευσαν λοιπὸν αὐτὸν, καὶ δι' ἀπειλῶν ἐπέβαλον σιωπὴν εἰς τὴν σύζυγόν του, καὶ ἔπειτα ἀνεχώρησαν προσάζοντες νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, καὶ ὀμνύοντες ὅτι θέλουν ἐπιστρέψει καὶ θανατώσει ὅλους τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐὰν ἡ θύρα ἠνοίγετο. Ἀκολούθως δὲ ἀπῆλθον εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ὁ δεσμοφύλαξ ἤνοιξε τὴν θύραν ἅμα ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Φυλλίδου λέγοντος, ὅτι ἔφερε δέσμιόν τινα. Φονεύσαντες δὲ καὶ αὐτὸν, ἠλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους· ἔπειτα δὲ προσεκάλεσε τοὺς πολίτας νὰ ἐξέλθωσιν, ὡς φονευθέντων τῶν τυράννων· ἀλλ' ἐφοβοῦντο νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὰς οἰκίας των τὴν νύκτα. Τὴν αὐγὴν ὅμως ἐφάνησαν ὅλοι ἔνοπλοι. Τότε δὲ ἀπεστάλησαν ἱππεῖς τινες διὰ νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ φίλους των τὴν ἐπιτυχίαν των, καὶ ἐλθόντος σώματός τινος Ἀθηναίων πρὸς βοήθειάν των, ἐπολιορκήθη ἡ ἀκρόπολις. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης φρούραρχος ἐπρότεινε νὰ παραδοθῇ, ἐὰν ἄφινον ἐλευθέραν τὴν φρουρὰν ν' ἀναχωρήσῃ. Γενομένου δὲ δεκτοῦ τοῦ ὅρου τούτου, ἐξῆλθεν ὁ φρούραρχος καὶ μετὰ τῆς φρουρᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κεδαίμονα. Καὶ οἱ μὲν Θηβαῖοι φιλοπάτριδες ἐμόλυναν τὴν δόξαν τοῦ κατορθώματός των, ἀποσπῶντες καὶ φονεύοντες ἐκ τῶν ἐναντίων των τοὺς ὅσοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν ἀκρόπολιν· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἐν γένει ἦσαν φιλάνθρωποι, διέσωσαν ὅσους ἠδυνήθησαν νὰ κρύψωσιν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των.

Δεύτερος Βοιωτικὸς πόλεμος (378—371 π. Χ.).

Ἡ Λακεδαίμων, φύσει ὑπερήφανος, δὲν ἠδύνατο ν' ἀφήσῃ ἄνευ ἐκδικήσεως τὴν ἀτιμίαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἤδη ἀπὸ τὰς Θήβας, ἂν καὶ δὲν ἐκινδύνευον νὰ βλαφθῶσι τὰ συμφέροντά της. Ὅθεν ὁ φρούραρχος, ὅστις, κατ' αὐτούς, ἐπρόδωκε τὴν πίστιν του, ἐθανατώθη, καὶ ἐνῷ ἦτον ἤδη ἀκμὴ τοῦ χειμῶνος, ἀπεστάλη ἀμέσως στράτευμα εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀγησίλαος, προφασιζόμενος τὴν προβεβηκυῖαν ἡλικίαν του, δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τὴν στρατηγίαν, ἐδόθη αὕτη εἰς τὸν νέον βασιλέα Κλεόμβροτον. Οὗτος δὲ μαθὼν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὅτι ἡ διὰ τῶν Ἐλευθεριῶν εὐκολωτέρα ὁδὸς ἐφυλάττετο ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Χαβρίαν, ἔχοντα σῶμα πελταστῶν, ἐπορεύθη διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Πλαταιῶν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βοιωτικὴν χώραν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐμπόδιζε τὰς πολεμικὰς ἐργασίας, ὁ Κλεόμβροτος, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐπίδειξιν τῆς δυνάμεώς του ἀφῆκε μέρος τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸν Σφοδρίαν διὰ νὰ ἐκφοβίζῃ τὴν χώραν, αὐτὸς δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἂν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ὀλίγον ὠφέλιμος, ἐπέφερεν ὅμως μεγάλα ἀποτελέσματα, ἰδίως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, φοβούμενοι τὰς συνήθεις ἐρημώσεις τῆς χώρας των ὑπὸ Πελοποννησιακοῦ στρατοῦ, ἐδείχθησαν παντάπασιν ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς Θηβαίους. Ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν των, αἱ Θῆβαι εἶχον τότε δύο ἱκανωτάτους στρατηγοὺς τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἦτο πρωτουργὸς τῆς τελευταίας μεταπολιτεύσεως, ὁ δὲ δεύτερος, ὅστις εἶχεν ἐπιδοθῆ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας, διέπρεπεν ἐπίσης ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγός. Διά τινος λοιπὸν στρατηγήματος τοῦ πρώτου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔγειναν ἔνθερμοι φίλοι τῶν Θηβαίων. Διότι ὁ Σφοδρίας, ὅστις ἔμενε στρατηγὸς εἰς Βοιωτίαν, ἐπείσθη διὰ χρημάτων, ὡς λέγεται, νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκστρατεύσῃ αἰφνιδίως κατὰ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἐνῷ δὲν ἐξετέλεσε τὸν σκοπόν του, περιορισθεὶς μόνον εἰς λεηλασίας τινὰς, διήγειρεν ὅμως τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τοὺς ἐλέγχους τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐδικάσθη μὲν ὁ Σφοδρίας διὰ τὴν πρᾶξίν του ταύτην, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀξιοποίνου μεσολαβήσεως τοῦ Ἀγησιλάου ἠθωώθη παραδόξως. Ἐκ τούτου δὲ ἡ μετὰ τῶν Θηβῶν συμμαχία κατέστη τόσον δημοφιλὴς εἰς Ἀθήνας ὅσον ἦτο προηγουμένως ἀπεχθὴς, καὶ ὅσις δὲν ἦτο φίλος τῶν Θηβῶν, ἐνομίζετο ἐχθρὸς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀγησίλαος κυρίως περιέπλεξε τὴν πατρίδα του εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποποιηθῇ πλέον τὴν στρατηγίαν, καὶ ἐπομένως ὡδήγησε τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν Βοιωτίαν· ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἱκανότητος τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χαβρίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ νικήσῃ ὁριστικὴν νίκην, καὶ ἐνησχολεῖτο κυρίως εἰς τὸ νὰ βλάπτῃ τὴν χώραν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς ἀμυντικὸν πόλεμον ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, ἀλλ' ἀπέστειλαν καὶ στόλον μετὰ τοῦ Τιμοθέου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, εἰς τὰ παράλια τῆς Λακωνίας, ὅσις διὰ τῆς ἐκφοβήσεως καὶ τῆς φθορᾶς τῶν Λακωνικῶν παραλίων ἐμπόδισε τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν συνήθη αὐτῶν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀφ' οὗ δ' ἐξετέλεσε ταῦτα ὁ Τιμόθεος, ἔπλευσεν εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν ὁποίον εἶλκυσεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ δὲ Σπάρτη φύσει ζηλότυπος τῆς κατὰ τὰς δυτικὰς θαλάσσας δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων, κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἡγεμονίαν της, καὶ ἡ Κέρκυρα, ἥτις μετὰ τοσούτων ἐτῶν ἡσυχίαν εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὴν εὐτυχεστάτην κατάστασιν, κατέστη πάλιν τὸ θέατρον τῆς αἱματοχυσίας καὶ τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν.

Οἱ Θηβαῖοι, ἀπαλλαχθέντες οὕτως ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ ἐχθροῦ, ἤρχισαν νὰ καταπιέζωσι τὰς μικροτέρας πολιτείας τῆς χώρας των, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς Θεσπιὰς καὶ Πλαταιὰς προσεφέροντο μετ' αὐστηρότητος, ἥτις ἦτο μὲν ἀναπόφευκτος εἰς τὰς περιστάσεις των, ἀλλὰ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ δυσαρεστήσῃ τοὺς συμμάχους των· αἱ δὲ Ἀθῆναι πρὸ πάντων ἔβλεπον μὲ ζηλότυπον ὄμμα τὴν αὐξανομένην δύναμιν τῶν Θηβῶν, τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πλησιεστάτης γείτονος αὐτῶν. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους αἱ σύμμαχοι τῶν Θηβῶν πολιτεῖαι ἐπεθύμησαν τὴν εἰρήνην, καὶ ἑπομένως ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, ὅπου συνωμολόγησαν συνθήκας εἰρήνης δικαίας καὶ ἐντίμους· ἀλλ' οἱ πρέσβεις τῶν Θηβῶν, εἴτε διότι ὑπερέβησαν τὴν ἐξουσίαν των συναινοῦντες εἰς τὰς συνθήκας, εἴτε ἀπὸ ἰδίους σκοποὺς κινούμενοι, ἀφοῦ ἐσκέφθησαν ὡριμώτερον, μετεμελήθησαν διὰ τὴν πρᾶξίν των, διότι μίαν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν τῶν συνθηκῶν, δὲν ἤθελον νὰ ἐμμένωσιν εἰς αὐτὰς, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια διὰ νὰ ἀναμένωσι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, ἐγκαταλελειμμένοι εἰς μόνας τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη (371 π. Χ.).

Ὁ Κλεόμβροτος, ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὅστις ἦτο τότε μὲ στράτευμα εἰς τὴν Φωκίδα, ἔσπευσε ζητῶν ὁδηγίας περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν Θηβαίων ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῆς πατρίδος του, οἵτινες τὸν προσέταξαν νὰ ὁδηγήσῃ τὰ στρατεύματά του κατ' αὐτῶν, ἐὰν δὲν ἄφινον τὰς Βοιωτικὰς πόλεις αὐτονόμους. Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι ἔδειξαν ὅτι δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ πράξωσι τοῦτο, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τόπον ὀνομαζόμενον Λεῦκτρα. Τὸ δὲ Θηβαϊκὸν στράτευμα, ὁδηγούμενον ἀπὸ ἑπτὰ στρατηγοὺς, ἐξ ὧν ἀρχιστράτηγος ἦτον ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐλθὸν ἐτάχθη εἰς τὸ ἀπέναντι ὕψωμα. Οἱ δὲ Θηβαῖοι στρατηγοὶ, ἂν καὶ τὰ στρατεύματά των ἦσαν ὀλιγώτερα, ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσι· προσέφυγον δὲ καὶ εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν διὰ νὰ ἐμψυχώσωσι τοὺς στρατιώτας των. Διότι ἀνέφερον ἀρχαίαν τινὰ προφητείαν, ἥτις ἔλεγεν ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται θέλουσι νικηθῆ εἰς τὸν τάφον τῶν Παρθένων, αἵτινες ἔγειναν αὐτόχειρες ὅτε ἐβιάσθησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας πρέσβεις· συνέβη δὲ νὰ ἦναι ὁ τάφος εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέσιν. Ἔφθασαν ὡσαύτως ἀγγελίαι, ὅτι αἱ θύραι ὅλων τῶν ναῶν ἠνεῴχθησαν, ὅπερ προεμήνυε νίκην, καὶ τὰ ἱερὰ ὅπλα ἔγειναν ἄφαντα ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Ἡρακλέους, ὡς ἐξελθόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν μάχην.

Οἱ Ἕλληνες ἐσυνείθιζον νὰ παρατάττωσι τὰ στρατεύματά των

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς φάλαγγα, δηλαδὴ εἰς πυκνὸν καὶ συμπαγὲς σῶμα, ἔχον βάθος 12 ἀνδρῶν συνήθως. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι παρέταξαν οὕτω τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν, ἡ δὲ Θηβαϊκὴ φάλαγξ παρετάχθη ἔχουσα βάθος πεντήκοντα ἀνδρῶν, διότι οἱ Θηβαῖοι ἐσυνείθιζον νὰ δίδωσιν εἰς τὸ στράτευμά των τοσοῦτον βάθος, καὶ ἔπειτα νὰ διευθύνωσιν αὐτὸ κατὰ τοῦ κυριωτέρου μέρους τῶν τάξεων τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς τὴν προκειμένην λοιπὸν περίστασιν οἱ Θηβαῖοι προσέβαλον τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ ὁποῖον, συγκείμενον ἀπὸ Λακεδαιμονίους, ἐστρατηγεῖτο ἀπὸ αὐτὸν τὸν βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν Κλεόμβροτος ἐπληγώθη θανατηφόρως, οἱ δὲ Θηβαῖοι, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦτο ἡ ἰσχύς των, ἀπεκρούσθησαν. Ἐπανέλαβον ὅμως τὴν προσβολὴν, καὶ ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν προξενήσαντες μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτό. Τὸ δὲ ἀριστερὸν κέρας τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ ὁποῖον συνέκειτο ἀπὸ τοὺς συμμάχους, ἀπεχώρησεν ἔπειτα, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ βλάβης, καὶ ἐτάχθη ὄπισθεν τάφρου τινὸς ἀπέναντι τοῦ στρατοπέδου των. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῆς Σπάρτης, φοβούμενοι ν' ἀνανεώσωσι τὴν μάχην, ἔστειλαν κήρυκας ζητοῦντες τοὺς νεκροὺς, ὁμολογοῦντες τοιουτοτρόπως ὅτι ἐνικήθησαν, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν νόμον τοῦ πολέμου. Οἱ Θηβαῖοι λοιπὸν ἀποδώσαντες τοὺς νεκροὺς, ἀνήγειραν τρόπαιον εἰς μαρτύριον τῆς νίκης των.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη, οὖσα ἡ πρώτη, καθ' ἣν τὸ Σπαρτιατικὸν στράτευμα ἡττήθη τελείαν ἧτταν. Ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἦτο μηδὲν συγκρινόμενος πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς νίκης. Διότι ἔλυσε τὴν γοητείαν, ἥτις πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐδέσμευεν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἦσαν ἀνίκητοι. Τῳόντι ἐταπείνωσεν αὕτη διὰ παντὸς τὴν Σπαρτιατικὴν δύναμιν!

Αἱ ἀγγελίαι τῆς μεγάλης ταύτης ἥττης ἔφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐν ᾧ ὁ λαὸς ἠσχολεῖτο ἑορτάζων μίαν τῶν ἐθνικῶν ἑορτῶν. Καὶ οἱ μὲν ἄρχοντες δὲν διέκοψαν τὴν ἑορτὴν, ἀνήγγειλαν δὲ μόνον τὰ ὀνόματα τῶν φονευθέντων εἰς τοὺς συγγενεῖς των, καὶ παρήγγειλαν εἰς τὰς γυναῖκας νὰ ὑπομείνωσιν ἐν σιωπῇ τὴν συμφοράν. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν, οἱ μὲν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συγγενεῖς τῶν φονευθέντων εἰς τὴν μάχην ἐφάνησαν εἰς τὸ δημόσιον φαιδροί, οἱ δὲ τῶν ἐπιζησάντων ἦσαν πάντη κατηφεῖς καὶ μελαγχολικοί. Ἐν τούτοις ἐστάλησαν στρατεύματα εἰς βοήθειαν τοῦ ἐν Λεύκτροις στρατοῦ, καὶ ἑτοιμασίαι ἐγίνοντο διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ δραστηρίως ὁ πόλεμος.

Εἰσβολὴ εἰς τὴν Λακωνίαν.

Ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, στρατὸς συγκείμενος ἀπὸ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, στρατηγοῦντος τοῦ Ἐπαμεινώνδου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἑνωθεὶς ἐκεῖ μὲ τοὺς Ἀρκάδας καὶ ἄλλους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐφάνη ἐχθρὸς ἀπὸ τῆς Δωρικῆς κατακτήσεως. Ἐπορεύοντο δὲ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα φθείροντες καὶ καίοντες τὴν χώραν, καὶ ἔπειτα διαβάντες τὸν ποταμὸν, ἐπροχώρουν κατὰ τῆς πόλεως Σπάρτης· ἀλλ' ἂν καὶ ἦτον ἀτείχιστος, δὲν ἀπετόλμησαν νὰ τὴν προσβάλωσιν, ἀλλὰ κατέβησαν εἰς τὸ παράλιον καίοντες ὅσας πόλεις ἐκυρίευον. Ἔπειτα δὲ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ὅπου ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐνεθάρρυνε τὸν λαὸν νὰ ἐπαναςατήσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὴν αὐτονομίαν του· προσεκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους τοὺς ὄντας ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Προσέτι ἐβοήθησεν αὐτοὺς νὰ κτίσωσι τὴν πόλιν Μεσσήνην εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ἰθώμης, καὶ ἀφῆκε Θηβαϊκὴν φρουρὰν διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ. Οὕτως οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀφοῦ εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν των τριάκοντα ἔτη τὴν Μεσσηνίαν, ἀπώλεσαν αὐτὴν διὰ παντὸς, καὶ ἀντὶ ὑπηκόων, ἀπέκτησαν ἀπηνεῖς καὶ ἀδιαλλάκτους ἐχθροὺς, τιμωρηθέντες δικαίως διὰ τὴν πρωτότυπον ἀδικίαν τῆς κατακτήσεως.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη (362 π. Χ.).

Μετὰ ἑπτὰ ἔτη ὁ Ἐπαμεινώνδας ἄγων πάλιν στράτευμα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιᾶται, στρατηγοῦντος τοῦ Ἀγησιλάου, ἦσαν καθ' ὁδὸν διευθυνόμενοι κατ' αὐτοῦ, ἐνόμισεν, ὅτι δι' αἰφνιδίας τινὸς ἐπιδρομῆς ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Σπάρτης, ἥτις ἔμενεν ἤδη ἀφύλακτος. Ἐπομένως ἑσπέραν τινὰ, ἀφοῦ ἐδείπνησεν, ἐκίνησε πρὸς αὐτὴν ἄγων τὰ στρατεύματά του, καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ, ἐὰν αὐτόμολός τις δὲν ἀνήγγελλε τοῦτο εἰς τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις ἀμέσως ἔσπευσεν εἰς τὴν πατρίδα του μὲ μέρος τοῦ στρατεύματός του. Ὁ Ἐπαμεινώνδας λοιπόν, βλέπων τὰ βουλεύματά του ματαιούμενα, ἐπανῆλθε δρομαῖος εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἐπ' ἐλπίδι νὰ ἐφορμήσῃ αἰφνιδίως κατὰ τῶν Μαντινέων, ἐνασχολουμένων εἰς τὸ θέρος των. Κατὰ τὰς προσδοκίας λοιπὸν αὐτοῦ εὗρεν αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν των, ἀλλὰ τὸ ἱππικόν του ἐνικήθη ἀπὸ σῶμά τι ἱππικοῦ τῶν Ἀθηναίων, τὸ ὁποῖον εἶχε φθάσει τότε σπεῦδον νὰ ἑνωθῇ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἀθηναῖοι συνεμάχουν ἤδη.

Ἀποτυχὼν λοιπὸν ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεών του ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς ἦτον εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν. Οὐδὲν δὲ ἄλλο ἠδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ, ὡς ἔβλεπεν, εἰμὴ ἡ νίκη, καὶ ἂν ἀπέθνησκεν ἤθελεν ἀποθάνει ἔνδοξον θάνατον. Προσέταξε λοιπὸν τὰ στρατεύματά του νὰ παραταχθῶσιν εἰς μάχην, καὶ ἀμέσως πᾶς ὀφθαλμὸς ἔγεινε ζωηρός, πᾶσα καρδία ἐσκίρτησεν, αἱ ἀσπίδες ἐλαμπρύνοντο, αἱ περικεφαλαῖαι ἐλευκαίνοντο, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ αἱ λόγχαι ἠκονίζοντο. Ἀφοῦ δὲ τὰ στρατεύματά του παρετάχθησαν, ἀντὶ νὰ τὰ ὁδηγήσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὄντος εἰς τὴν Μαντίνειαν, ὡδήγησεν αὐτὰ πρὸς τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ πόλις αὕτη, καὶ προσεποιήθη ὅτι ἐπορεύετο διὰ νὰ στρατοπεδεύσῃ ἐκεῖ. Καὶ ὁ μὲν ἐχθρὸς ἐξηπατήθη σύμφωνα μὲ τὰς προσδοκίας τοῦ Ἐπαμεινώνδου, καὶ νομίζων ὅτι παρῃτήθη πάσης ἰδέας τοῦ νὰ πολεμήσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἔμεινεν ἀμέριμνος. Ἀλλ' αἰφνιδίως παρατάξας τὸ ἀριστερόν του κέρας εἰς μέγα βάθος, κατὰ τὸν συνήθη Θηβαϊκὸν τρόπον, κατέφερεν αὐτὸ εἰς τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦσαν τεταγμένοι. Ἡ τακτική του ἐπέτυχε πληρέστατα, ὁ δὲ ἐχθρὸς καταληφθεὶς οὕτως ἀπροσδοκήτως ἦτον εἰς μεγάλην ἀταξίαν. Καὶ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι, μετὰ πεισματώδη ἀντίσασιν ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔπεσε πληγωθεὶς εἰς τὸν θώρακα ὑπὸ λόγχης. Ἀπεκομίσθη δὲ ἐκτὸς τῆς μάχης, καὶ ὅτε συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, ἠρώτησε περὶ τῆς ἀσπίδος του· πληροφορηθεὶς δὲ ὅτι ὁ ὑπασπιστής του διέσωσεν αὐτήν, ἐξέφρασε τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χαράν του, καὶ ἀφοῦ ἡ λόγχη ἐξήχθη, ἀπέθανε χαίρων διὰ τὴν νίκην τὴν ὁποίαν ἐνίκησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Πελοπίδας καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φερραῖος (362 π. Χ.).

Ἐρρέθη ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν συνετάφη μὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν. Ἐφονεύθη δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ ὁ ἕτερος μέγας ἀνὴρ αὐτῶν, ὁ Πελοπίδας, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Πρό τινος χρόνου οἱ Θεσσαλοὶ καταδυναστευόμενοι ἀπὸ τύραννόν τινα ὀνομαζόμενον Ἀλέξανδρον Φερραῖον, ἔσειλαν εἰς Θήβας ἐπικαλούμενοι βοήθειαν κατ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Πελοπίδας ἦλθενεἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλ' ἐνεργῶν ἀπερισκέπτως περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ τυράννου, ὅσις ἐντοσούτῳ φοβούμενος τὴν δύναμιν τῶν Θηβαίων, τὸν ἐλευθέρωσε ταχέως. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ ἔσειλαν πάντες ζητοῦντες βοήθειαν, καὶ ὁ Πελοπίδας ἐπιθυμῶν ἐκδίκησιν ἐκίνησε μετὰ μικρᾶς δυνάμεως, καὶ ἑνωθεὶς μετά τινων Θεσσαλῶν, συνεκρότησε μάχην κατὰ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ τυράννου. Καὶ ἔπεσε μὲν ὁ Πελοπίδας εἰς εἰς τὴν μάχην ταύτην, ἀλλὰ τὰ στρατεύματά του ἐνίκησαν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανεν ἔπειτα μὲ βίαιον θάνατον, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς τυράννους. Διότι ἡ ἰδία αὐτοῦ γυνὴ συνώμοσεν ἐναντίον του· ὄργανα δ' αὐτῆς ἦσαν οἱ δύο της ἀδελφοί, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶπεν, ὅτι ὁ τύραννος ἐπιβουλεύεται αὐτούς, καὶ ὅτι ἡ μόνη σωτηρία των ἦτον ὁ θάνατός του. Ἔκρυψε λοιπὸν αὐτοὺς τὴν ἡμέραν εἰς τόπον τινὰ πλησίον τοῦ θαλάμου της. Τὴν δὲ νύκτα ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐμέθυσεν, ἦλθεν ἐκεῖ κατὰ τὸ σύνηθες διὰ νὰ κοιμηθῇ. Ἀφοῦ δὲ ἐκοιμήθη, ἡ γυνήτου ἀφῆρεσε τὴν σπάθην του, καὶ ἔπειτα ἐξῆλθε προσκαλοῦσα τοὺς ἀδελφούς της. Καὶ οὗτοι μὲν ἐδίσταζον, ἀλλ' αὕτη ἠπείλησεν, ὅτι θέλει ἐξυπνίσει τὸν τύραννον καὶ θέλει τοὺς κατηγορήσει. Εἰσῆλθον λοιπὸν εἰς τὸν θάλαμον, αὕτη δὲ ἵστατο εἰς τὴν θύραν, κρατοῦσα τὸν μοχλόν, ἕως ὅτου ἡ πρᾶξις ἐξετελέσθη. Καὶ οἱ μὲν δολοφόνοι ἐπηνέθησαν διὰ τὴν πρᾶξίν των, ἀλλ' αὐτοὶ ἐφόνευσαν μόνον τὸν τύραννον, διότι οὗτοι ἐξηκολούθησαν τὴν τυραννίαν καὶ ἔγειναν τύραννοι, ὡς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ἀγησιλάου (361 π. Χ.).

Ὁ βασιλεὺς Ἀγησίλαος ἀπέθανεν ὡσαύτως ἓν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Ἀνήρ τις ὀνομαζόμενος Ταχὼς, ἀποσατήσας εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐναντίον τῆς Περσικῆς κυβερνήσεως, ἔστειλε ζητῶν βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες προθύμως ἐχορήγησαν αὐτήν. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος ὢν ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἀνέλαβε τὴν στρατηγίαν τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα ἐξέλλοντο, καὶ μετὰ τὴν ἄφιξίν του ὁ Ταχὼς ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν στρατηγίαν ὅλων τῶν ὑπομισθίων Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν Ταχὼς ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Συρίαν, κατὰ δὲ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀνεψιὸς ἐπανέστη ἐναντίον του, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐπροσπάθησε δὲ νὰ πείσῃ τὸν Ἀγησίλαον καὶ τὸν Χαβρίαν, Ἀθηναῖόν τινα ὅστις ἐστρατήγει τοῦ στόλου τοῦ Ταχὼ, διὰ νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Χαβρίας ἀπεποιήθη ἀμέσως, ὁ δὲ Ἀγησίλαος, κατὰ τὸ σύνηθες ἀξίωμά του νὰ φροντίζῃ μόνον περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του, ἔστειλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς πατρίδος του ζητῶν ὁδηγίας, καὶ προσκληθεὶς νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὸ συμφερώτερον, συνήνωσε τὰ στρατεύματά του μετὰ τοῦ ἀποστάτου, ὅστις διὰ τῆς βοηθείας του ἐνίκησε τὸν σταλέντα κατ' αὐτοῦ στρατόν. Ἀνταμειφθεὶς δὲ γενναίως, ἐξέπλευσε διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην ἔχων ἀπόφασιν νὰ ἀφιερώσῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς του καὶ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε πλοῦτον εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς Μεσσηνίας· ἀλλὰ κατὰ τὸν διάπλουν του ἠσθένησε, καὶ ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσωρμίσθη εἴς τινα λιμένα τῆς Ἀφρικῆς, ἀπέθανεν ἐκεῖ. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐσυνείθιζον, ὁσάκις τις τῶν βασιλέων των ἀπέθνησκεν ἐκτὸς τῆς πατρίδος των, νὰ ἐμβάλλωσι τὸ σῶμά του εἰς μέλι πρὸς διατήρησιν, καὶ οὕτω νὰ φέρωσιν αὐτὸ εἴκαδε πρὸς ταφήν. Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε μέλι εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ἀγησίλαος, μετεχειρίσθησαν ἀντ' αὐτοῦ κηρόν· ὅθεν ἐνέβαλον τὸ σῶμά του εἰς κηρὸν, καὶ οὕτω τὸ ἐκόμισαν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ ταφῇ εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ (359—336 π. Χ.).

Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμουν μέχρι τοῦδε πρὸς ἀλλήλους, ἢ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. Ἤδη δὲ ἀνεφάνη νέος ἐχθρὸς, ὁ Φίλιππος, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀμύντου, ἀδελφοῦ τοῦ Φιλίππου, ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔπεισε τὴν Μακεδονικὴν κυβέρνησιν νὰ προτιμήσῃ τὴν Θηβαϊκὴν συμμαχίαν ἀντὶ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων. Τότε δὲ ὁ Πελοπίδας παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Φίλιππον, μικρὸν παιδίον ὄντα, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Θήβας, εἴτε ὡς ὅμηρον, εἴτε ἐπὶ σκοπῷ ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν δὲ σχολεῖον τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τῶν τότε ἀξίων ἀρχηγῶν τῆς Βοιωτίας ὁ Φίλιππος ἐδιδάχθη ἐκεῖνα τὰ μαθήματα τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν αὐτὸν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἱκανώτατον ἡγεμόνα.

Ὅτε ὁ Φίλιππος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας εἶχε πολλοὺς ἐχθρούς. Ἐκτὸς τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Παιόνων, εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Παυσανίου καὶ Ἀργαίου ἀντιποιουμένων τὸν θρόνον καὶ βοηθουμένων, τοῦ μὲν πρώτου ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, τοῦ δὲ δευτέρου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἦτον ἐπιτηδειότατος νὰ καταβάλλῃ τὰς δυσκολίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας περιεκυκλοῦτο. Ὅθεν δι' ἐμφρόνων διαπραγματεύσεων, καὶ δι' ἐγκαίρου μὲν, ἀπορρήτου δὲ διανομῆς δώρων πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Παιόνων καὶ Ἰλλυριῶν ἀνεχαίτισε τὴν ὁρμὴν τῶν πολυπληθῶν αὐτῶν στρατευμάτων. Τὰ αὐτὰ μέσα μετεχειρίσθη καὶ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Θρᾳκῶν, ὅστις ἐβοήθει τὸν Παυσανίαν. Οὕτω λοιπὸν ἠδυνήθη ν' ἀφιερώσῃ ὁλόκληρον τὸν καιρὸν καὶ τὰς δυνάμεις του κατὰ τοῦ Ἀργαίου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἀθηναίων. Ἡ δὲ νίκη, τὴν ὁποίαν ἐνίκησεν εἰς Ἔδεσσαν, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ Ἀργαῖος, καὶ ἠναγκάσθησαν οἱ σύμμαχοι Ἀθηναῖοι νὰ παραδοθῶσιν, ἐχορήγησεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα νὰ μεταβάλῃ τοὺς ἐχθρούς του εἰς φίλους· διότι, ἀφοῦ ἀπέλυσεν ὅλους τοὺς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων καὶ ἐπεριποιήθη ἰδίως τοὺς Ἀθηναίους, ἀπεκάλεσε τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολιν, ἥτις ἦτον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ κυρία αἰτία τῆς δυσαρεσκείας κ[αὶ] ζηλοτυ[πίας]
κατ' αὐτοῦ, καὶ θέσας τὸ θεμέλι[ον] τῆς ἐμπισ[τοσύνης]
διαλλαγῆς, κατώρθωσε νὰ συνομ[ολογήσῃ συν]
συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀθηναίων [Ἀπηλλα]
τοὺς ἰσχυροὺς ἐχθρούς του, ἔστρε[ψε κατὰ π]
κατὰ τῶν Παιόνων, τοὺς ὁποίους [ὑποτάξα]
τὸ βασίλειόν του Ἀκολούθως δ[ὲ ἐκστρατ]
ριῶν κατώρθωσεν ὄχι μόνον νὰ [ἀνακτήσ]
κτηθέντα μέρη τῆς χώρας του, [ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτ]
βασίλειόν του. Οὕτως, ἐν διαστ[ήματι τριῶν ἐ]
μῶν, ὄχι μόνον ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ[ς]
τῶν ὁποίων ἐπαπειλεῖτο εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ [κ]
καὶ ἐστερέωσεν ἀσφαλέστερον τὸν θρόνον του π[ρ]

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, [ἀνταμείβοντες κακῶς]
τητα τοῦ Φιλίππου, ἐκυρίευσαν τὴν Πύδναν, τὸν [μ]
τῆς Μακεδονίας, καὶ κατώρθωσαν νὰ προσελκύσ[ωσι]
συμμαχίαν των τὴν Ἀμφίπολιν, ὁ Φίλιππος δυσαρ[εστ]
μὴ δυνηθεὶς νὰ συμβιβασθῇ εἰρηνικῶς, συνεμάχη[σε]
Ὀλύνθου ἐχθρᾶς οὔτης τῶν Ἀθηναίων καὶ ὑποτ[ε]
ριέλαβεν εἰς τὸ βασίλειόν του κατὰ πρῶτον μὲν τ[ὴν]
λιν, ἀκολούθως δὲ τὴν Πύδναν καὶ Ποτίδαιαν.
καθ' ὅλας ταύτας τὰς νίκας, ὁ Φίλιππος διετέλ[ε]
μενος γενναίως πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀθηναίους
τοὺς ἐλευθέρους ἄνευ λύτρων, χορηγῶν τὰ ἀναγκα[ῖα]
στέλλων αὐτοὺς δι' ἰδίων ἐξόδων εἰς Ἀθήνας. Ὠφελ[ούμε]
δὲ ἀπὸ τὴν ἀσύνετον καὶ ἀνάλγητον ἀδιαφορίαν τῶν Ἀθη-
ναίων, ἐκυρίευτε τὰ χρύσεια μεταλλεῖα τῶν Κρηνίδων, καὶ
ξησεν οὕτω τὰς δημοσίας προσόδους κατὰ πέντε ἑκατομ-
μύρια ἑξακοσίας χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος.

Ὁ ἄξιος οὗτος ἡγεμὼν διὰ τῆς ἱκανότητός του ὡς στρατηγὸς
καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ, καὶ διὰ τῆς συνετῆς χρήσεως τῶν χρημά-
των του εἰς μίσθωσιν τῶν πρώτων ῥητόρων τῶν Ἀθηνῶν καὶ
ἄλλων πόλεων, κατώρθωσε νὰ γείνῃ τρόπον τινὰ ὁ ὑπέρτατος
ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος. Οἱ δ'' Ἀθηναῖοι, ἂν καὶ μετὰ μεγάλης δυ-
σκολίας, ἀφυπνίσθησαν διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ δεινοῦ καὶ φιλο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ήτορος Δημοσθένους, τοῦ ὁποίου οἱ λόγοι σώζον-
έλουν ἀναγινώσκεσθαι πάντοτε μεθ' ἡδονῆς καὶ
ς φίλους τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐθνικῆς αὐτονομίας.

ερὸς πόλεμος (355 π. Χ.).

κβε κατὰ πρῶτον ἀφορμὴν νὰ ἀναμιχθῇ
Ἑλλάδος ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ ὀνομα-
Ἐνθυ οῦνται βεβαίως οἱ ἀναγνῶσταί μας ὅτι,
ι ἐνικήθησαν ἐπὶ τοῦ Σόλωνος, ἡ χώρα των
μένη ἔρημος καὶ ἀκαλλιέργητος.
ἀψηφοῦντες τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἐγεώργη-
ν Κρισσαίων, καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες τοὺς ἐμί-
ρισθέντες τὴν παρὰ τῷ Ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ
κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθῇ βαρεῖα χρηματικὴ ποι-
ς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ποινὴ αὕτη δὲν ἐπληρώνετο ἅπασα,
μεύθη ὑπὲρ τοῦ ἐν Δελφοῖς Θεοῦ, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλλη-
ήθησαν νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψη-
ύτου. Ὁ δὲ Φ.λόμηλος, εἷς τῶν πρώτων ἐκ τῶν Φω-
ύλευσε τότε τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴν ἀνεχθῶσι
τὴν χώραν των καὶ τὴν ἐλευθερίαν των, ἀλλὰ δρά-
πλα ἀμέσως νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν καὶ τὸ ἐν
ν. Παραδεχθέντες λοιπὸν τὴν πρότασίν του καὶ
τες αὐτὸν στρατηγόν των, κατέλαβον τὴν ἱερὰν
ειδὴ δὲ οὗτος ἤλπιζεν ὅτι χρησμός τις ὑπὲρ αὐτοῦ
ἀποβῇ ὠφέλιμος εἰς τοὺς σκοπούς του, ἐπέμενε νὰ
ἀναβῇ ἡ ἱέρεια ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Τρίποδος καὶ νὰ χρησμοδοτήσῃ.
Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠναντιώθη, ἀλλ' ὅτε τὴν ἠπείλησεν, ἐφώ-
ναξεν ὅτι ἠδύνατο νὰ πράξῃ οὗτος ὅ,τι θέλῃ· ὑπολαβὼν δὲ
τοῦτο ὡς ἀπόκρισιν τοῦ Θεοῦ, προσέταξε νὰ γραφῇ καὶ δη-
μοσιευθῇ. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἔγειναν
σύμμαχοι τῶν Φωκέων, οἱ δὲ Θηβαῖοι καὶ ἄλλοι ἔλαβον τὰ
ὅπλα κατ' αὐτῶν, πρὸς ὑπεράσπισιν, ὡς ἔλεγον, τοῦ Θεοῦ.

Εἰς συμπλοκὴν δέ τινα γενομένην μεταξὺ τῶν προφυλακῶν
τῶν δύο στρατευμάτων, ἡ τῶν Φωκέων, ὀλιγαριθμοτέρα οὖσα,
ἡττήθη, ὁ δὲ Φιλόμηλος, ἀφοῦ ὑπέστη πολλὰς πληγάς, κατέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φυγεν εἰς τὴν κορυφὴν ἀποτόμου βρά[χ]ου, μὴ βλεπ[ων]
πλέον ἐλπίδα σωτηρίας, ἐκρημνίσθη [ἀ]πὸ [τ]ου, καὶ ἀπέθα[νε]
Διεδέχθη δὲ αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τ[ὸν] ἀπὸ αὐτηγοῦ ὁ ἀδελ[φὸς]
του Ὀνόμαρχος, ὅσις ἐκυρίευσε τοὺ[ς] πρὸ τοσούτων ἐτῶ[ν]
σωρευθέντας θησαυροὺς εἰς τὸ ἐν Δ[ελ]φοῖς ἱερὸν, καὶ τὸν μ[ὲν]
ρον καὶ ὀρείχαλκον μετεχειρίσθη [εἰ]ς κατασκευὴν ὅπλ[ων]
χρυσὸν καὶ ἄργυρον εἰς μισθοδοσίαν τῶν στρατευμά[των].
Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίλιππος ἦλθεν εἰς βοήθειαν τῶν Θεσσ[αλῶν]
ἐπαναστάντων κατὰ τῶν τυράννων των, οὗτοι ἔχει[ρ]
λοῦντες τὸν Ὀνόμαρχον εἰς βοήθειάν των. Ἔφθασε [μὲν]
μως καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκησε τοὺς Μακεδόνας, [ἀλ]
ἐνικήθη, φονευθέντων πολλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων [καὶ]

Ἡ στρατηγία τοῦ Φωκικοῦ στρατοῦ περιῆλθε [δὲ]
τὸν Φάλαικον, τὸν ἀνεψιὸν τῶν δύο πρώτων [στρ]
νοχώρησεν οὗτος τόσον πολὺ τοὺς Θηβαίους, ὥ[στε]
νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν συνδρομὴν τοῦ Φιλίππο[υ].
διέβησαν ἤδη κατὰ πρώτην φορὰν τὸ ζενὸν [τῆς]
Ἀλλ' ὁ Φάλαικος ἐδείχθη προδότης τῆς πα[τρί]ου, οἱ δὲ
νωμολόγησε συνθήκην δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τ[ὸν] τῶν Θ[η]
τεύματά του, τοὺς δὲ δυσμοιρεῖς Φωκεῖς ἐγκατέλιπε[ν]
χην των, καὶ ἐκ τούτου ἠναγκάσθησαν νὰ παραδ[ο]
συνθηκῶν. Καί τινες μὲν εἶχον γνώμην νὰ θανατωθ[ῶσι]
ἔφηβοι, ὁ δὲ Φίλιππος ἐμετρίασε τὸν ζῆλον τῶν συμ[μά]
καὶ οὕτως ἐφείσαντο τῆς ζωῆς τῶν Φωκέων· ἀλλ' ὅλ[ων]
αὐτῶν κατεδαφίσθησαν, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ κα[τοι]
χωρία ὄχι περισσότερον τῶν πεντήκοντα οἰκιῶν ἕκας[τον].
τάχθησαν δὲ νὰ πληρόνωσιν ἑξήκοντα τάλαντα κατ' ἔτ[ος]
τὸ Ἱερὸν, ἕως οὗ ἀποπληρώσωσι τοὺς ἁρπαγέντας θησαυρούς.
Μέχρι δὲ τοῦ χρόνου τούτου ὤφειλον ὡσαύτως νὰ μὴ ἔχωσιν
οὔτε ἵππους, οὔτε ὅπλα. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβεν ὁ Ἱερὸς πόλεμος.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (248 π Χ.).

Ἡ δύναμις τοῦ ἀξίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας ηὐξάνετο
δσημέραι. Τέλος παρέστη περίστασις ἥτις ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ
ἐκτελέσῃ τοὺς σκοποὺς, τοὺς ὁποίους πρὸ πολλοῦ ἐμελέτα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς
τῶ
φι... Ἑλλάδος. Τ[ὴν] περίστασιν δὲ ταύτην ἐχορήγησεν ἡ
κάλεσα[ν]τῶ κατά[λ]ψις τῆς χώρας τῶν Κρισσαίων, οἱ δὲ
του, ὑπέταξε ταχέ[ως] τ[ὴ]ν ἱεροσυλίαν, ταύτην,
ν πόλιν. Ἐλάτειαν ἥτις ἐξουσίαζε τὸ στενὸν δι' οὗ
ις ἀπὸ τὴν Φωκίδα εἰς τὴν Βοιωτίαν.
οἱ Ἀθηναῖοι περιέσωσαν πόλεμον ἀπὸ τὸν Φίλιππον,
ν ὅμως ὅτε ἔμαθαν τὴν κυρίευσιν τῆς Ἐλατείας.
τὸν Δημοσθένην καὶ ἄλλους πολλοὺς εἰς τὰς Θή-
χου· τόσον δὲ ἐπτοήθησαν οἱ πρέσβεις
τὸ διάστημα ἓξ ἑβδομάδων, συμμαχικὸν στρά-
κοντα ἢ πεντήκοντα χιλιάδων συνηθροίσθη
διὰ ν' ἀντιπαρατάχθῃ εἰς τὸ στράτευμα τοῦ
τοῦτον δὲν ὑπερέβαινε πολὺ τὰς τριάκοντα χι-
ῶν. Ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες ἦσαν ἁπλῶς πο-
δὲν εἶχον ἀξίους στρατηγούς, οἱ δὲ Μακε-
τιωτ
ησκημένοι εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐστρατηγοῦν-
ς καὶ
ατον στρατηγὸν τῆς ἐποχῆς.
ὅλοι ἐς
τήθη πλησίον τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Χαιρωνείας.
ὀρθῶ τὰ στρατεύματα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πα-
εἰς μάχην, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κατεῖχον τὸ ἓν
Θηβαῖοι τὸ ἕτερον εἰς τὸ συμμαχικὸν στράτευμα.
ν ἐπολέμησαν γενναίως, ἀλλ' οἱ ἔχοντες τὴν ἐμ-
τὴν πειθαρχίαν ἐνίκησαν, ὡς τοῦτο συμβαίνει σχε-
ε. Ἐκ τῶν Θηβαίων δὲ ἐθανατώθησαν περισσότε-
τῶν ἄλλων συμμάχων, ἀλλ' ὁ Φίλιππος μετεχει-
ρίσθη τὴν νίκην του μετὰ μεγάλης μετριοφροσύνης, προστάτ-
των, ἀφοῦ ἡ νίκη ἐξησφαλίσθη, νὰ φείδωνται τῆς χύσεως τοῦ
αἵματος. Τὴν δ' ἑσπέραν συνεκάλεσε τοὺς ἀξιωματικούς του
εἰς γεῦμα, μετὰ τὸ δεῖπνον ἐξῆλθον διὰ νὰ θεωρήσωσι τὸ πε-
δίον τῆς μάχης. Μεταξὺ δὲ τοῦ Θηβαϊκοῦ στρατεύματος, ὑ-
πῆρχε σῶμά τι νέων, ὀνομαζόμενον ὁ *Ἱερὸς Λόχος*, συνδεδε-
μένων πρὸς ἀλλήλους διὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἀμοιβαίας φιλίας,
οἵτινες πολεμοῦντες ἔπεσαν ὅλοι εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐτάχθη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν. Ὅτε δὲ ὁ Φίλιππος ἦλθεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔκειντο οἱ νεκροί, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα βλέπων αὐτούς, καὶ ἐπήνεσε μεγάλως τὴν ἀνδρίαν καὶ ἀρετήν των· ἀλλ' ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ πεδίον ὅπου ἐπολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἔδειξεν ἀπρεπῶς τὴν χαράν του καὶ στιχουργήσας τὴν ἀρχὴν τοῦ ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων περὶ τοῦ πολέμου, τὸ ἔψαλλε πρὸς ἐμπαιγμὸν αὐτῶν. Δὲν ἐφύλαξεν ὅμως ἔχθραν πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲ ἐπιεικεῖς συνθήκας.

Διανοήματα τοῦ Φιλίππου (337 π. Χ.).

Ὁ μέγας σκοπὸς τῆς φιλοδοξίας τοῦ Φιλίππου ἦτο νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν βασίλειον (τὸ ὁποῖον ἐνομίζετο εὐκατόρθωτον ἀπὸ τῆς καταβάσεως τῶν Μυρίων), γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. Ἦλθε λοιπὸν πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου συνεκροτήθη γενικὴ σύνοδος, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμοθυμαδὸν ἐκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῆς Περσίας, καὶ ὁ Φίλιππος ἐχειροτονήθη ἀρχιστράτηγος τοῦ ἐπὶ τούτῳ στρατεύματος. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μόνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ μεθέξωσι τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔστειλαν πρέσβεις εἰς τὴν σύνοδον.

Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δὲν ἦτο προορισμένον νὰ γείνῃ ὁ δορυκτήτωρ τῆς Ἀσίας· διότι ἐν τῷ μέσῳ τῆς δόξης του ἔγεινε θῦμα ἰδιαιτέρας ἐκδικήσεως. Ἂν καὶ ἡ βασίλισσά του Ὀλυμπιὰς, μήτηρ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου, ἔζη εἰσέτι, ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Ἀττάλου, ἑνὸς τῶν πρώτων στρατηγῶν του, ὁ δὲ Ἄτταλος εἶχεν ἀτιμάσει ὑβριστικώτατα νέον τινὰ Μακεδόνα ἐκ τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς, ὀνομαζόμενον Παυσανίαν, ὅστις ζητήσας ἐπὶ ματαίῳ δικαιοσύνην ἀπὸ τὸν Φίλιππον, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ αὐτὸν μὴ θελήσαντα νὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ διὰ τὰς ὕβρεις ταύτας.

Θάνατος τοῦ Φιλίππου (336 π. Χ.).

Ὁ Φίλιππος, ὅστις ἠγάπα τὴν πομπὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τελῶν τοὺς γάμους τῆς θυγατρός του μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου, συνέσησεν ἀγῶνας, θεατρικὰς παραστάσεις καὶ παντοδαπὰ θεάματα καὶ διασκεδάσεις εἰς τὰ ἀνά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κτορά του. Διὰ νὰ δείξῃ δὲ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς ὅλους τοὺς περὶ αὐτὸν, προσέταξε τοὺς σωματοφύλακάς του νὰ πορεύωνται ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ αὐτόν· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μίαν ἡμέραν ἐπλησίασεν εἰς τὸ θέατρον, καὶ ἀποστείλας πρὸ αὐτοῦ τοὺς φίλους του, ἡτοιμάζετο ν' ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὸς, ὅτε ὁ Παυσανίας, ὅστις παρεφύλαττεν, ἐφορμήσας κατ' αὐτοῦ, ἐνέπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸ σῶμά του. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἔπεσε νεκρὸς ὁ δὲ δολοφόνος ἔδραμεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶχεν ἕτοιμον ἵππον διὰ φυγὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χαλινὸς ἦτο δεδεμένος ἀπό τι κλῆμα, περιπλεχθεὶς ἔπεσεν, ἐνῷ ἐπεχείρει νὰ τὸν λύσῃ· ὁ δὲ Περδίκκας, ὁ ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων του, προφθάσας ἐφόνευσεν αὐτὸν ἀμέσως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (336—323 π. Χ.).

Ἀλέξανδρος, ὁ διάδοχος καὶ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἦτο μόλις εἰκοσαετὴς, ὅτε αἰφνιδίως ἔγεινεν ἀρχηγὸς βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἀπήτει κυβερνήτην ἔχοντα μεγίστην σύνεσιν καὶ σαθερότητα. Ἡ φύσις ὅμως ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν ἐξοχώτατα προτερήματα. Ὁ δὲ πατήρ του ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἀναθέσας τὴν ἐκπαίδευσίν του εἰς τὸν μέγαν φιλόσοφον Ἀριστοτέλην.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη φροντὶς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο νὰ τελέσῃ τὴν κηδείαν τοῦ πατρός του μὲ τὴν ἀπαιτουμένην μεγαλοπρέπειαν, καὶ νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους τῆς δολοφονίας του. Ἔπειτα δὲ συναθροίσας στράτευμα ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ Θηβαῖοι ἡτοιμάζοντο ν' ἀποσατήσωσιν. Ἀλλ' ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισίς του ἀνέτρεψε τὸ σχέδιόν των, καὶ ἐπομένως ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ὅπου εἰς γενικὴν σύνοδον ἐξελέχθη, ὡς καὶ ὁ πατήρ του, ἀρχιστράτηγος τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν στρατοῦ. Ἔπειτα δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἐπειδή τινες ἀπὸ τὰς ἀγρίας φυλὰς, τὰς κατοικούσας πρὸς βορρᾶν αὐτῆς, εἶχον ἀνανεώσει τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομάς των, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτὰς, πρὶν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀσίας. Αὗται δὲ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τάξωσιν, εἰμὴ ἀσθενῆ ἀντίστασιν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου ἐγρατήγει. Ἐπέρασε δὲ διὰ τοῦ ὄρους Αἵμου, καὶ προχωρῶν πρὸς τὸν Δούναβιν, διέβη καὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον πρῶτος αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δαρείου. Ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς τοὺς Γέτας, ὡς ὠνομάζετο ὁ λαὸς ὁ πέραν τοῦ ποταμοῦ κατοικῶν. Ἔπειτα δὲ ἐπανελθὼν ὑπέταξε τοὺς Ἰλλυριοὺς τοὺς πρὸς δυσμὰς τῆς Μακεδονίας κατοικοῦντας, ὡς ἀποδειχθέντας πάντοτε ὀχληροὺς γείτονας αὐτῆς.

Καταστροφὴ τῶν Θηβῶν (335 π. Χ.).

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνησχολεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διεδόθη φήμη περὶ τοῦ θανάτου του καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐνθαρρυνθέντες λοιπὸν ἀπ' αὐτὴν οἱ φυγάδες Θηβαῖοι ἐπέσρεψαν ἐν καιρῷ νυκτὸς, συνέλαβον καὶ ἐθανάτωσαν τοὺς στρατηγοὺς τῆς ἐν Καδμείᾳ Μακεδονικῆς φρουρᾶς, καὶ διεγείραντες τὸν λαὸν εἰς τὰ ὅπλα ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, ἐπολιόρκησαν τὸ φρούριον τοῦτο. Ὁ δὲ Δημοσθένης μετεχειρίσθη ὅλας τὰς δυνάμεις τῆς εὐγλωττίας του, διὰ νὰ ξυπνήσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν λήθαργον, καὶ γενικὸς πόλεμος ἦτον εἰς τὴν σιγμὴν νὰ ἐκραγῇ, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ἓξ ἡμέρας, ἀφ' ὅτου ἔμαθε ταῦτα εἰς Ἰλλυρίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ εἰς ἓξ ἔτι ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἄγων στράτευμα περισσότερον τῶν τριάκοντα χιλιάδων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπρότεινε μὲν συνθήκας εἰς τοὺς Θηβαίους, ἀλλ' οὗτοι τὰς ἀπέρριψαν. Ὥρμησε λοιπὸν εἰς τὰ ὀχυρώματά των, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσεν εἰς τὴν πρώτην ἔφοδον. Οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπολέμουν ἐπί τινα χρόνον μὲ μεγάλην ἀνδρίαν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατεκόπησαν· ἐγένετο δὲ μεγάλη σφαγὴ, εἰς ἣν οἱ Μακεδόνες δὲν ἐφείσαντο οὔτε ἡλικίας οὔτε γένους. Καὶ οἱ μὲν ἐπιζήσαντες μετὰ τὴν σφαγὴν ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Ὅλαι δὲ αἱ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως κατηδαφίσθησαν, πλὴν τῆς οἰκίας τοῦ περιφήμου ποιητοῦ Πινδάρου, τοῦ ὁποίου τοὺς ἀπογόνους ἐφρόντισεν ἐπίσης ὁ νικητὴς νὰ φυλάξῃ ἀβλαβεῖς ἐν καιρῷ τῆς γενικῆς συμφορᾶς.

Οἱ δ' Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν τύχην τῶν Θηβαίων, ἐξεπλάγησαν τὰ μέγιστα, φοβούμενοι μήπως καὶ αὐτοὶ πάθωσι τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτά. Ἡτοιμάσθησαν λοιπὸν εἰς ἀντίσχεσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἔσειλαν πρεσβείαν διὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τοὺς φιλιώσῃ μὲ τὸν νέον βασιλέα. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους καὶ τινων ἄλλων ῥητόρων καὶ δύο ἐκ τῶν στρατηγῶν των. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἀναμιμνήσκων εἰς τὸν δῆμον τὸν μῦθον τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν τόσον μωρά, ὥστε νὰ παραδώσωσι τοὺς κύνας των, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν λύκων, παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ προσέξωσι μὴ ἐπαληθεύσῃ τοῦτο εἰς τὴν ἰδιαιτέραν των περίστασιν. Καὶ ὁ μὲν δῆμος συνεκινήθη ἀπὸ τοὺς λόγους του, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος συγκατένευσεν ἐπὶ τέλους νὰ συγχωρήσῃ ὅλους, ἐκτὸς τοῦ στρατηγοῦ Χαριδήμου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας.

Διάβασις τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν (334 π. Χ).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς Μακεδονίαν διὰ νὰ διαχειμάσῃ, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως ἐκίνησεν ἄγων μετ' αὐτοῦ ἀνδρεῖον στράτευμα ἐκ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν, καὶ μέχρι τεσσάρων ἢ πέντε χιλιάδων ἱππέων, ἔχων πλήρη πεποίθησιν ὅτι διὰ τοῦ στρατεύματος τούτου ἤρχετο νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν βασίλειον. Διέπλευσε δὲ τὸν Ἑλλήσποντον κυβερνῶν μὲ τὴν ἰδίαν του χεῖρα τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν αὐτόν. Εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ Ἑλλησπόντου ἔθυσε ταῦρον εἰς τὸν Ποσειδῶνα καὶ εἰς τὰς Νηρηΐδας. Αὐτὸς δὲ πρῶτος ἐξεπήδησεν εἰς τὸν αἰγιαλὸν μὲ τὴν πανοπλίαν του κατὰ τὸ παράλιον τῆς Ἀσίας, καὶ ἀνήγειρε βωμοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου ἐπέβη καὶ ὅπου ἐπέβη. Ἐντεῦθεν ἐπροχώρησε ὅπου ἔκειτο ποτε ἡ Τρωὰς καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως, ἥτις κατεῖχε τὴν θέσιν της, προσηύξατο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ λαβὼν πανοπλίαν, ἣ ἐγχώριος παράδοσις ἀπέδιδεν εἰς ἕνα τῶν Ὁμηρικῶν ἡρώων, ἀφιέρωσε τὴν ἰδικήν του ἀντ' αὐτῆς. Ἐτέλεσε δὲ ἀγῶνας εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκαυχᾶτο ὅτι κατήγετο μητρόθεν, καὶ ἐμακάρισε τὸν ἥρωα τοῦτον ὅτι ἔτυχε τοιούτου φίλου ὁποῖος ἦτον ὁ Πάτροκλος, καὶ τοιούτου κήρυκος τῶν κατορθωμάτων του, ὁποῖος ἦτον ὁ Ὅμηρος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἐν Γρανικῷ μάχη (334 π. Χ.).

Ἀνὼ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνησχολεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔμαθεν ὅτι οἱ Σατράπαι τῆς Περσίας συνήθροισαν τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Φρυγίαν διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν περαιτέρω πρόοδόν του, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συγκροτήσῃ μάχην, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, ὡδήγει τὸ στράτευμά του διὰ τοῦ παραλίου τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τὸ στρατόπεδόν των. Ὑπῆρξε δὲ μεγάλη φιλονεικία μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσῶν, ὡς πρὸς τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου. Καὶ ὁ μὲν Μέμνων, ὁ Ῥόδιος, ὅστις ἦτο πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Περσίας, συνεβούλευσεν ἐπιμόνως καὶ συνετῶς νὰ μὴ ῥιψοκινδυνεύσωσι μάχην, ἀλλὰ ν' ἀναχωρήσωσι φθείροντες καὶ καίοντες τὴν ὄπισθεν αὐτῶν χώραν· ὁ Σατράπης ὅμως τῆς Φρυγίας εἶπεν, ὅτι ἐν ὅσῳ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ δὲν ἔπρεπεν οὔτε μία αἰκία τῶν διοικουμένων ὑπ' αὐτοῦ νὰ πυρποληθῇ. Οἱ δ' ἄλλοι, τὸ μὲν ἀπὸ γενναιοψυχίαν, τὸ δὲ ἀπὸ ζηλοτυπίαν πρὸς τὸν Μέμνονα, συνήνεσαν εἰς τὴν γνώμην του, καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διὰ τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ διάβασίν του.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τὸν Γρανικόν, εὗρε τὸ μὲν Περσικὸν ἱππικόν, εἴκοσι χιλιάδας τὸν ἀριθμόν, παρατεταγμένον ἐπὶ πεδιάδος τινὸς πέραν αὐτοῦ· πολυάριθμον δὲ σῶμα πεζικοῦ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἦτο τεταγμένον ἐπὶ σειρᾶς τινος ὀρέων ἐκτεινομένης παραλλήλως μὲ τὸν ποταμόν. Παρέταξε δὲ τὴν φάλαγγά του κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, ἔχων τὸ ἱππικὸν καὶ τὰ ἐλαφρὰ στρατεύματα κατὰ πλευράς· καὶ αὐτὸς μὲν ἐστρατήγει τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὁ δὲ Παρμενίων, ὁ ἱκανώτατος τῶν στρατηγῶν τοῦ πατρός του, τοῦ ἀριστεροῦ. Ἀφοῦ λοιπὸν αἱ σάλπιγγες ἤχησαν, καὶ ὁ Πιὰν ἐψάλη, τὸ ἱππικὸν τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος, ὁδηγούμενον ἀπὸ τὸν βασιλέα εἰσῆλθεν εἰς τὸν ποταμόν. Καὶ αἱ μὲν ὄχθαι ἦσαν ὑψηλαὶ καὶ κρημνώδεις, οἱ δὲ Πέρσαι ἔρριπτον πολυπληθῆ βέλη, καὶ μάλιστα κατέβαινον εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ προσβάλλωσι τοὺς Ἕλληνας· ἀλλά, καίτοι καταβαλόντων τοσαύτας προσπαθείας, τὸ Μακεδονικὸν ἱππικὸν ἔφθασεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, καὶ σφοδροτάτη συμπλοκὴ ἐκ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ συστάδην ἤρξατο. Εὐγενὴς δέ τις γαμβρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, δδηγῶν σῶμα ἱππικοῦ, ὥρμησε μανιωδῶς κατὰ τοῦ μονάρχου τῶν Μακεδόνων, ὅστις κεντῶν τὸν ἵππον του ἀπήντησεν αὐτὸν τρέχοντα, καὶ κτυπήσας αὐτὸν μὲ τὸ δόρυ του κατὰ πρόσωπον, τὸν ἔρριψε χαμαὶ νεκρόν. Πρὶν δὲ λάβῃ καιρὸν νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ ὅπλον του, ἄλλος τις Πέρσης στρατηγὸς ἔδραμεν ἔφιππος, καὶ μὲ τὸν ἀκινάκην του, ἤτοι καμπύλην μάχαιραν, ἐκτύπησεν αὐτὸν κατὰ τὴν κεφαλὴν, τὸ δὲ κτύπημα ἀπέκοψε τὸ πτερόν του καὶ μέρος τῆς περικεφαλαίας του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος στραφεὶς ἐκτύπησε τὸν Πέρσην μὲ τὴν λόγχην του εἰς τὸ στῆθος, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν νεκρόν· ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην σιγμὴν Σπιθριδάτης, ὁ σατράπης τῆς Ἰωνίας, ἀνέτεινε τὴν κοπίδα του, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ τὸν κτυπήσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὅτε ὁ Κλεῖτος, ἀξιωματικὸς τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, καὶ ἀδελφὸς τῆς τροφοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, κτυπήσας τὸν Πέρσην ἀπέκοψε τὸν ὦμόν του. Τὸ ἱππικὸν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος εἶχεν ὡσαύτως διαβῆ τότε τὸν ποταμὸν, καὶ ἡ ἥττα τῶν Περσῶν ἔγεινε μετ' οὐ πολὺ ὁλοσχερής. Ἔπειτα δὲ ἡ φάλαγξ, κινηθεῖσα, ὥρμησε κατὰ τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων, τὸ δὲ ἱππικὸν προσέβαλεν αὐτοὺς κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς καὶ οὕτω κατεκόπησαν ὅλοι ἐκτὸς δύο χιλιάδων, οἵτινες ᾐχμαλωτίσθησαν.

Ἐκ τῶν Μακεδόνων ἐφονεύθησαν πολλὰ ὀλίγοι. Μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦσαν εἴκοσι δύο ἐκ τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς τοῦ ἱππικοῦ. Κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ περίφημος ἀνδριαντοποιὸς Λύσιππος κατεσκεύασε χαλκοῦς ἀνδριάντας αὐτῶν, οἵτινες ἐστήθησαν εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ πόλιν, τὸ Δῖον, ὅπου ἔμενον ἕως ὅτου ἥρπαγησαν ἀπὸ τοὺς παγκοσμίους ἅρπαγας, τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ φονευθέντες ἀξιωματικοὶ Πέρσαι ἐτάφησαν μὲ τὰς ἀπαιτουμένας τιμάς. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἦλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τοὺς πληγωθέντας στρατιώτας του ἐξήτασε τὰς πληγάς των καὶ ἤκουσε μετὰ προσοχῆς, ὅσα ἕκαστος ἐδιηγήθη περὶ τοῦ πῶς καὶ ποῦ ἐπληγώθη. Ἐξελέξατο δὲ τριακοσίας Περσικὰς πανοπλίας, τὰς ὁποίας ἔστειλε διὰ νὰ ἀναρτηθῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἤτοι ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἀθήναις, μὲ τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφήν. « Ἀλέξανδρος ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

υἱὸς τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Ἀσίαν ».

Περαιτέρω πρόοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ νίκην, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανήγαγε τὰ στρατεύματά του εἰς τὸ παράλιον, ὅπου ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ὑπετάγησαν προθύμως εἰς αὐτὸν, πλὴν τῆς Μιλήτου, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ χειμὼν ἐπλησίαζεν ἤδη, ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῷ στρατεύματι νεογάμους νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς οἰκίας των διὰ νὰ διαχειμάσωσι μετὰ τῶν νεονύμφων αὐτῶν. Τρεῖς δὲ ἐκ τῶν στρατηγῶν του, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἦσαν νεόγαμοι, προσεκλήθησαν νὰ τοὺς ὁδηγήσωσι, καὶ ἅπαντες προσετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν ἄνοιξιν.

Εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦ χειμῶνος, ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔμεινε κατ' οὐδένα τρόπον ἀργός. Διότι ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις του κατὰ τὸ παράλιον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Τὴν ἄνοιξιν δὲ, ἀφοῦ ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ τὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ ἄλλα νεοσύλλεκτα, ἡτοιμάζετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ βουλεύματά του κατὰ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου. Ἐστρατοπέδευσε δὲ τότε εἰς τὴν ἐν Φρυγίᾳ πόλιν Γόρδιον, ὅπου ἐξετέλεσε τὸ ἀκόλουθον.

Ὁ Γόρδιος δεσμός.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Φρυγίας Γόρδιος εἶχε δέσει ποτὲ ἐπὶ τοῦ ρυμοῦ τῆς ἁμάξης του δεσμόν τινα τοσοῦτον τεχνηέντως, ὥστε κατὰ τὸν χρησμὸν, ἐκεῖνος ἔμελλε νὰ γείνῃ κύριος τῆς Ἀσίας, ὅστις ἤθελε λύσει αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν προσπαθήσας εἰς μάτην νὰ τὸν λύσῃ, εἵλκυσε τὴν μάχαιράν του καὶ τὸν ἔκοψε, καὶ ἐντεῦθεν προῆλθεν ἡ παροιμιώδης φράσις, « κόπτειν τὸν Γόρδιον δεσμόν ». Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν πολλαὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ τὴν ἀκόλουθον νύκτα, ἐνόμισαν ὅτι οἱ θεοὶ ἐσήμαιναν διὰ τούτων τὴν ἔγκρισίν των, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνομίσθη ὁ προωρισμένος κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἀσθένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος μετέβη ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ταρσὸν, ὅπου ἱδρω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένος ὢν, καὶ γέμων κονιορτοῦ ἐλούσθη εἰς τὰ διαυγῆ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Κύδνου. Ἐντεῦθεν δὲ συνέβη εἰς αὐτὸν πυρετὸς, ὅστις παρ' ὀλίγον ν' ἀποβῇ ὀλέθριος. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἰατροὶ τὸν ἀπήλπισαν, ὁ δὲ ἰατρός του Φίλιππος ἀνέλαβε νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἐν ᾧ δὲ ἐνησχολεῖτο νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ ἰατρικὸν, ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Παρμενίωνα, δι' ἧς τὸν συνεβούλευε νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὸν Φίλιππον, διότι, ὡς ἔμαθεν, ἐδωροδοκήθη ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ τὸν φαρμακεύσῃ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κρατῶν τὴν ἐπιστολὴν, ὅτε ὁ Φίλιππος προσῆλθε διὰ νὰ τῷ δώσῃ τὸ ἰατρικὸν, τὴν ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν, καὶ συγχρόνως λαβὼν τὸ ποτήριον τοῦ ἰατρικοῦ, ἔπιεν ὁλόκληρον αὐτό. Ὁ δὲ Φίλιππος δὲν ἠλλοιώθη παντελῶς, ἀλλ' εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα νὰ εὐθυμῇ, νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς περαιτέρω ὁδηγίας του καὶ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀναῤῥώσεώς του. Ἡ δὲ ἔκβασις ἐδικαίωσε τὴν ἐμπειρίαν καὶ πίστιν τοῦ ἰατροῦ.

Τύχη τοῦ Χαριδήμου.—Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη (333 π. Χ.)

Ἐν ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταττε τοιουτοτρόπως τὰ δυτικὰ μέρη τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, συνήθροιζεν ἄπειρον στράτευμα, μὲ τὸ ὁποῖον διαβὰς τὸν Εὐφράτην ἐπροχώρει εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Συρίας. Εἰς συμβούλιον δέ τι, τὸ ὁποῖον συνεκρότησε, Χαρίδημος, ὁ φυγὰς στρατηγὸς Ἀθηναῖος, ἐλάλησε περιφρονητικῶς κατὰ τῶν Περσικῶν στρατευμάτων, καὶ συνεβούλευσεν ἀναβολὴν μέχρις οὗ μισθωθῶσιν ἱκανοὶ Ἕλληνες. Ὁ δὲ Δαρεῖος, ὅστις, ὡς οἱ πλεῖστοι Ἀσιανοὶ δεσπόται, ἦτον ἀσυνείθιστος εἰς τὴν παῤῥησίαν, θυμωθεὶς προσέταξε νὰ θανατώσωσιν αὐτὸν, καὶ κατὰ παραβίασιν ὅλων τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας, ὁ Χαρίδημος ἀπέθανε κατὰ προσταγὴν ἐκείνου, ὅστις ὤφειλε νὰ τὸν προστατεύῃ.

Ἀντὶ δὲ νὰ μένῃ εἰς Συρίαν, ὅπου αἱ πεδιάδες ἦσαν συμφέρουσαι εἰς τὸ πολυάριθμον ἱππικόν του, ὁ Δαρεῖος ἀπεφάσισε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Κιλικίαν, καὶ νὰ ζητήσῃ τοὺς εἰσβαλόντας εἰς τὴν ἐπικράτειάν του. Εἰσῆλθε λοιπὸν διὰ τῶν Ἀμανικῶν πυλῶν, ὡς ὠνομάζετο ἓν τῶν ἀνατολικῶν στενῶν· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὅστις ἐπροχώρει εἰς τὴν Συρίαν διὰ τῶν Συρίων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πυλῶν, ὡς ὡνομάζετο τὸ ἄλλο στενὸν, ἐξεπλάγη μαθὼν ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτο κατόπιν αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας δὲ ἀμέσως ἐπανήγαγε τὰ στρατεύματά του, καὶ προσέβαλε τὸ πολυάριθμον στράτευμα τοῦ Δαρείου πλησίον τῆς πόλεως Ἰσσοῦ.

Δὲν εἶναι χρεία νὰ διεξέλθωμεν τὰ καθέκαστα τῆς μεγάλης μάχης, ἥτις συνέβη. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἀνέπτυξε τὸν συνήθη ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν ἀνδρίαν του· τὰ δὲ στρατεύματά του, ὅντα τακτικὰ καὶ ἐξησκημένα, ἔδειξαν τὴν φυσικὴν ὑπεροχήν των πρὸς τοὺς νεοσυλλέκτους τῆς Ἀσίας, ὅθεν ἔνδοξος νίκη ἔστεψε τὰ ὅπλα τῶν Μακεδόνων. Ὁ δὲ Δαρεῖος ἔφευγεν ἐφ' ἁμάξης, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φοβούμενος μήπως προφθασθῇ, ἐπειδὴ ὁ τόπος ἦτο πετρώδης, ἀνέβη ἐφ' ἵππου ἀφίνων ὀπίσω του τὰ ὅπλα καὶ τὴν βασιλικὴν πορφύραν, καὶ δὲν ἐστάθη παρ' ἀφ' οὗ ἐπέρασε πάλιν τὸν Εὐφράτην.

Μεγαλοψυχία τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωκε τὸν φεύγοντα ἀντίπαλόν του ἕως ὅτου ἐπῆλθε νύξ. Ἔπειτα δὲ ἐπιστρέψας ἐκυρίευσε τὸ Περσικὸν στρατόπεδον. Εἶπε δὲ εἰς τοὺς φίλους του «ἂς δροσισθῶμεν »μετὰ τοὺς κόπους μας εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Δαρείου». «Εἰπὲ μᾶλλον,» ἀπεκρίθη εἷς τῶν φίλων του, «εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου·» διότι ἡ περιουσία τῶν νικημένων εἶναι περιουσία τοῦ νικητοῦ. Ὅτε δὲ εἶδεν ὅλα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα καὶ τὴν λαμπρὰν σκηνὴν τοῦ Δαρείου, ἐφώναξε· «Τοῦτο λοιπὸν, φαίνεται, ἦτο τὸ βασιλεύειν!» Ἐνῷ δὲ ἐδείπνει, ἤκουσεν ἦχον γυναικείων θρήνων ἐκ τοῦ πλησίον· ἐξετάσας δὲ τὴν αἰτίαν ἔμαθεν ὅτι προήρχοντο ἀπὸ τὴν μητέρα, σύζυγον καὶ οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, αἵτινες μαθοῦσαι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὴν πορφύραν καὶ τὰ ὅπλα τοῦ Δαρείου, ὑπέθεσαν ὅτι ἐφονεύθη βεβαίως, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρήνουν αὐτὸν ὡς νεκρόν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔσπευσεν ἀμέσως τὸν διδάσκαλόν του Λεοννάτον ἀναγγέλλων εἰς αὐτὰς, ὅτι ὁ Δαρεῖος διεσώθη, καὶ διαβεβαιῶν ὅτι θέλουν ἀπολαμβάνει ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὁποῖον ὀφείλεται εἰς τὴν τάξιν των, ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Δαρείου ἦτον ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀσίας, καὶ δὲν προήρχετο ἀπὸ προσωπικὴν ἔχθραν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τῶν γυναικῶν τοῦ Δαρείου. Παρηκολούθει δ' αὐτὸν ὁ Ἡφαιστίων, ὁ ἐπιστηθιώτατος φίλος του, ὅστις ἦτον ὁμῆλιξ καὶ συνανετράφη μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐφόρουν παρόμοια ἐνδύματα, καὶ ὁ Ἡφαιστίων ἦτον ὑψηλότερος, ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, Σισύγαμβρις ὀνομαζομένη, ἐγονάτισεν ἐνώπιον αὐτοῦ, κατὰ τὸν συνήθη Ἀσιανὸν τρόπον· ἀλλ' ὁ Ἡφαιστίων ὠπισθοδρόμησε, καὶ εἷς τῶν ἀκολούθων του δεικνύων τὸν Ἀλέξανδρον εἶπεν εἰς αὐτὴν ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ βασιλεύς. Αὕτη δὲ ὠπισθοδρόμησε μετ' ἐντροπῆς. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶπεν ὅτι δὲν ἔσφαλε, διότι καὶ ὁ Ἡφαιστίων ἦτον Ἀλέξανδρος. Ἐπαρατήρησε δὲ αὐτὴν παντοιοτρόπως, διαβεβαιῶν ὅτι ἤθελε διατελεῖ ἀπολαμβάνουσα τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ θεραπείαν, ὡς καὶ πρότερον. Ἔλαβε δὲ εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν νέον υἱὸν τοῦ Δαρείου, καὶ ὅτε τὸ παιδίον ἁπλῶσαν τὰς χεῖράς του ἐνηγκαλίσατο αὐτὸν, γραφεὶς πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα εἶπε· «Πόσον ἐπεθύμουν νὰ εἶχεν ὁ Δαρεῖος τὸ ἦθος τοῦ παιδὸς τούτου». Δὲν ἐνεπιστεύθη δὲ εἰς ἑαυτὸν διὰ νὰ ἴδῃ τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου, ἥτις ἦτον ἡ ὡραιοτάτη γυνὴ τῆς Ἀσίας, ἀλλ' ἔλαβε πρόνοιαν νὰ προφυλαχθῇ αὐτή τε καὶ αἱ θυγατέρες της ἀπὸ πάσης ὕβρεως.

Πολιορκία τῆς Τύρου (331 π. Χ.).

Ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Τύρον. Ἡ δὲ πόλις αὕτη ἔκειτο εἰς νῆσόν τινα χωριζομένην ἀπὸ τὴν ἤπειρον διὰ πορθμοῦ ἡμίσεος μιλίου τὸ πλάτος καὶ δέκα ὀκτὼ ποδῶν τὸ βάθος. Ἡ δὲ νῆσος αὕτη περιεκυκλοῦτο ἀπὸ ὑψηλὸν καὶ δυνατὸν τεῖχος, καὶ ἡ πόλις εἶχεν ἐν ἀφθονίᾳ ὅπλα, τροφὰς καὶ παντοδαπὰς πολεμικὰς μηχανάς. Ἀλλ' ἐὰν καὶ ἦτο τοσοῦτον ὀχυρὰ, ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ τὴν πολιορκήσῃ, διότι οἱ Τύριοι, καίτοι προτείναντες νὰ ὑποταχθῶσιν, ἀπεποιήθησαν νὰ δεχθῶσιν αὐτὸν ἐντὸς τῶν τειχῶν των· διὰ τῆς ἁλώσεως δὲ αὐτῆς, γενόμενος κύριος τοῦ Φοινικικοῦ στόλου, ἤθελε καταζαθῇ θαλασσοκράτωρ. Ἡ δὲ πρόθεσίς του ἦτον, ἑνόνων τὴν πόλιν μὲ τὴν ἤπειρον δι' ἀποχερσώσεως τοῦ μεταξὺ πορθμοῦ, νὰ στήσῃ τὰς μηχανάς του καὶ ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως.

Ψηφιοποίηση: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀφοῦ δὲ συνήχθησαν ἐν ἀφθονίᾳ ξυλεία, χῶμα καὶ λίθοι, ἡ ἀποχέρσωσις ἐπροχώρει ταχέως· ἀλλ' ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόλιν, οἱ ἐργάται ἐμποδίζοντο μεγάλως ἀπὸ τὰ βέλη τὰ ὁποῖα ἐρρίπτοντο ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοῦ τείχους μηχανάς. Οἱ δὲ Τύριοι ἐμβαίνοντες εἰς τὰς τριήρεις των προσέβαλλον τὸ ἔργον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Μετεχειρίσθησαν ὡσαύτως πυρπολικὰ διὰ μέσου τῶν ὁποίων κατέκαυσαν δύω ξυλίνους πύργους, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀνεγείρει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ προχώματος. Τέλος ὁ Ἀλέξανδρος συναθροίσας ἱκανὸν στόλον, ἔγεινε κύριος τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ Τύρος προσεβάλλετο πανταχόθεν διὰ μηχανῶν τεθειμένων ἐπὶ σχεδιῶν, καὶ δι' ἄλλων ἐφευρέσεων. Οἱ δὲ πολιορκούμενοι ἥρπαζον τὰς μηχανὰς διὰ σιδηρῶν χειρῶν, ἢ συνέτριβον αὐτὰς μὲ ὑπερμεγέθεις λίθους, καὶ ἠφάνιζον τοὺς ἀνθρώπους ῥίπτοντες κατ' αὐτῶν πεπυρακτωμένην ἄμμον· ἔρριπτον ὡσαύτως πεπυρακτωμένας σιδηρᾶς σφαίρας κατ' αὐτῶν, αἵτινες ἐπέφερον μεγάλην βλάβην. Ἀλλ' ὅλα ταῦτα δὲν ὠφέλησαν εἰς οὐδέν. Διότι, ἀφοῦ ἡ πόλις ἀντέσχεν ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας, ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ὀκτὼ χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων της κατεσφάγησαν, τριάκοντα δὲ ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Πολιορκία τῆς Γάζης (332 π. Χ.).

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Τύρου, οὐδεμία ἄλλη πόλις ἀπετόλμησε ν' ἀντισταθῇ πλὴν τῆς Γάζης, μεθορίου πόλεως πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Ἀνδρεῖος δέ τις εὐνοῦχος, Βάτις ὀνομαζόμενος, ἦτον ὁ διοικητὴς αὐτῆς, καὶ ὢν ἀφωσιωμένος εἰς τὸν Δαρεῖον ἐμίσθωσε σῶμα Βεδουΐνων, ἤτοι Ἀράβων τῆς ἐρήμου, καὶ ἐπροκάλει τὸν νικητὴν τῆς Τύρου. Εἰς τὴν πολιορκίαν δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις πλήρης νεανικῆς ὁρμῆς ἐξέθετεν ἑτοίμως τὴν ζωήν του εἰς κίνδυνον, ἐπληγώθη βαρέως εἰς τὸν ὦμον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδισε τὴν πρόοδον τῆς πολιορκίας. Ἡ δὲ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ἡ φρουρὰ μὴ θέλουσα νὰ παραδοθῇ ἀπέθανεν ἅπασα. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ἐξηνδραποδίσθησαν κατὰ τὸ σύνηθες. Ὁ δὲ Βάτις ἀπέθανε μετὰ τῶν λοιπῶν, καί τινες συγγραφεῖς λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μιμούμενος τὸν πρόγονόν του Ἀχιλλέα ἔδεσε τὸ σῶμα τοῦ Βάτιος ἀπὸ τὰς πτέρνας εἰς ἅμα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξαν, καὶ οὕτως ἔσυρεν αὐτὸ περὶ τὰ τείχη τῆς Γάζης, ὡς ὁ ἥρως ἐκεῖνος ἔσυρε, κατὰ τὸν Ὅμηρον, τὸ σῶμα τοῦ ἐνδόξου Ἕκτορος. Ἀλλ' ἡ ἱστορία αὕτη ἀπιθανος καθ' ἑαυτὴν ἀποδεικνύεται ψευδὴς ἀπὸ τὸ περισατικὸν τῆς πληγῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Εἰς τὴν Γάζαν, ἥτις ἦτο πόλις ἐμπορικωτάτη, ὁ Ἀλέξανδρος εὗρε μεγάλην ποσότητα θυμιάματος, καὶ ἄλλα πολύτιμα κόμμεα καὶ ἀρώματα. Ἐνθυμηθεὶς δὲ τότε ὅτι, ἐνῷ παῖς ὢν ἔρριπτέ ποτε θυμίαμα μὲ πλήρεις τὰς χεῖρας εἰς τὸ πῦρ, ἐν καιρῷ θυσίας, ὁ παιδαγωγός του Λεοννάτος εἶπεν εἰς αὐτὸν, «ὅταν κυριεύσῃς τὴν ἀρωματοφόρον χώραν, τότε δύνασαι νὰ καταδαπανᾷς τοιουτοτρόπως τὸ θυμίαμα σου, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ πρέπει νὰ ἦσαι φειδωλότερος», ἔστειλεν ἤδη εἰς τὸν Λεόννατον σάκκους τινὰς θυμιάματος συνοδευομένους μὲ ἐπιστολίδιον εἰς αὐτὸν, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς πρέπει νὰ ἦναι ἐλευθεριώτερος πρὸς τοὺς θεούς.

Κτίσις τῆς Ἀλεξανδρείας (332 π. Χ.).

Ἀπὸ τὴν Γάζαν ἐπροχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ λαὸς τῆς ὁποίας μισῶν τὸν Περσικὸν ζυγὸν ὑπετάχθη μετὰ χαρᾶς εἰς αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ περιηγήθη εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν Μέμφιν, καταπλεύσας ἐκεῖθεν τὸν Νεῖλον ἔφθασεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπου ταινία τις γῆς ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὴν λίμνην Μαρεώτιδα, πρὸ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ νῆσος Φάρος. Ἐθαύμασε δὲ ἀμέσως τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα ὁ τόπος οὗτος παρεῖχεν εἰς ἀνέγερσιν πόλεως. Προσέταξε λοιπὸν τοὺς μηχανικούς του νὰ διαγράψωσι σχέδιον, καὶ μὴ ἔχων ἄλλο ὑλικὸν, μετεχειρίσθη ἄλευρον, ὡς λέγεται, διὰ νὰ σημειώσῃ τὰς γραμμὰς τῆς μελλούσης πόλεως. Ἐπειδὴ δὲ σμήνη πτηνῶν ἐκάθησαν, ὡς λέγεται, ἐπὶ τοῦ ἀλεύρου, ὁμάντις εἶπεν, ὅτι τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἤθελε γείνει πόλις μεγάλη, καὶ ὅτι ἤθελεν ἔχει πάντοτε ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ βίου. Ἡ δὲ πόλις ὠνομάσθη Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου τὸ προορατικὸν καὶ ἡ ἀγχίνοια ἀπεδείχθη ἐκ τοῦ ὅτι ἔγεινε μετ' οὐ πολὺ μία ἀπὸ τὰς μεγίστας καὶ πλουσιωτάτας πόλεις τοῦ κόσμου, καὶ διετέλει τὸ μέγα ἐμπορεῖον μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν οἱ Πορτογάλλοι ἀνεκάλυψαν τὴν πρὸς τὴν Ἰνδίαν διάβασιν διὰ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου, δηλαδὴ εἰς διάστημα περισσότερον τῶν 1800 ἐτῶν. Εἶναι δὲ εἰσέτι πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου.

Προτάσεις περὶ εἰρήνης.

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνησχολεῖτο τοιουτοτρόπως εἰς τὸ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Φοινίκην καὶ Αἴγυπτον ὁ Δαρεῖος συνήθροιζεν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Βαβυλῶνος στράτευμα διὰ νὰ ἀγωνισθῇ ἐκ νέου ὑπὲρ τοῦ βασιλείου του. Ἤδη δὲ εἶχε καταβάλει τινὰς προσπαθείας διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Ἰσσῷ μάχην, ἔστειλε προτάσεις εἰς τὸν νικητήν, ὅστις ὅμως προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς ὑπέρτατον κύριόν του. Ἐπὶ δὲ τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου μαθὼν τὴν γενναιοψυχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὴν οἰκογένειάν του, ἔστειλε πάλιν εἰς αὐτὸν προτείνων νὰ τῷ δώσῃ δέκα χιλ. ταλάντων πρὸς ἀπολύτρωσίν των, μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον, καὶ ὅλην τὴν Ἀσίαν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου. Ὅτε δὲ ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη πρότασις ἐτέθη ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου, ὁ Παρμενίων εἶπεν, ὅτι ἂν αὐτὸς ἦτον Ἀλέξανδρος ἤθελε δεχθῆ τὰς συνθήκας ταύτας καὶ δὲν ἤθελε ῥιψοκινδυνεύσει περισσότερον. «Καὶ ἐγὼ ἤθελα πράξει οὕτως, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἐὰν ἤμην Παρμενίων· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶμαι Ἀλέξανδρος πρέπει νὰ δώσω διάφορον ἀπάντησιν.» Ἡ δὲ ἀπάντησίς του ἦτον ὅτι ἡ προσφερομένη χώρα καὶ τὰ χρήματα ἦσαν ἤδη ἴδιά του· καὶ ὅτι ἂν ἤθελε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου, ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του, καὶ τὸν προσεκάλει πάλιν νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἐὰν ἐπεθύμει νὰ λάβῃ χάριν τινά. Ὁ Δαρεῖος λοιπὸν μὴ ἔχων ἐλπίδα συμβιβασμοῦ, ἤρχισε νὰ ἑτοιμάζεται εἰς πόλεμον.

Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἐπορεύετο διὰ τῆς Συρίας καὶ διέβη τὸν Εὐφράτην πρὸς τὴν Θάψακον. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει πέραν τοῦ Τίγριτος, ἐφέρετο πρὸς τὸν ποταμὸν τοῦτον, καὶ τὸν διέβη ἀνεμποδίστως. Ἔπειτα κατέβαινε παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην του, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν συνεπλάκη μὲ σῶμά τι ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἐνόησεν ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτον ἐγγύς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔμεινε λοιπὸν τέσσαρας ἡμέρας διὰ ν' ἀναπαυθῶσι τὰ στρατεύματά του, καὶ κατεσκεύασεν ὀχυρὸν στρατόπεδον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀπομάχων τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

Λέγεται δὲ, ἀλλ' ἡ διήγησις φαίνεται ἀναμφίβολος (διότι εἶναι δύσκολον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος περιῆγε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του). ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Δαρείου, κατατρυχωμένη ἀπὸ τὴν λύπην καὶ ἀπὸ τὸν κόπον, ἀπέθανε τότε εἰς τὸ Μακεδονικὸν στρατόπεδον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὸ θλιβερὸν τοῦτο συμβεβηκὸς, ἦλθεν εἰς τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως, καὶ συνέκλαυσε μετ' αὐτῆς. Ἐνήσευσε δὲ καὶ ἐπενθηφόρησε, καὶ ἔπραξε συμφώνως μὲ ὅλα τὰ ἐπικήδεια ἔθιμα τῆς Ἀσίας πρὸς τιμὴν τῆς ἀποθανούσης. Εἷς δὲ τῶν Θαλαμηπόλων εὐνούχων δραπετεύσας τότε ἔφερε τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν εἰς τὸν Δαρεῖον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ μονάρχης οὗτος ἐνόμισεν ὅτι τὴν ἐφόνευσαν, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ συναινέσῃ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ νικητοῦ· ἀλλ' ὅτε ἐβεβαιώθη τὸ ἐναντίον ἀπὸ τὸν εὐνοῦχόν του, κυριευθεὶς ἀπὸ ζηλοτυπίαν, ἐνόμισεν ὅτι αὕτη ἐθυσίασε τὴν τιμήν της, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξανδρος ἐλυπεῖτο διὰ τὸν θάνατόν της. Ὁ εὐνοῦχος ὅμως διὰ φρικωδῶν ὅρκων ἐβεβαίονε τὴν ἀθωότητά της, ὁ δὲ μονάρχης πεισθεὶς τέλος πάντων, ἀφοῦ ἔχυσε δάκρυα εἰς τὴν μνήμην της, ἀνέτεινε τὰς χεῖράς του εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· «θεοὶ γενέθλιοι, κατὰ πρῶτον μὲν ἀποκατασήσατέ με εἰς τὸ βασίλειόν μου· ἀλλ' ἐὰν ἡ τύχη μου ἦναι ἀποφασισμένη, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ βασιλεύσῃ οὐδεὶς ἄλλος τῆς Ἀσίας, εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι τόσον δίκαιος ἐχθρὸς καὶ τόσον εὔσπλαγχνος νικητής». Ἔπειτα δ' ἔξειλε πάλιν προτάσεις εἰρήνης, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη ὡς καὶ πρότερον.

Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη (331 π. Χ.).

Ὁ Δαρεῖος ἀπέφυγε τὸ σφάλμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀπέδωκε τὴν ἐν Ἰσσῷ ἧτταν, δηλαδὴ τὸ νὰ πολεμήσῃ εἰς τόπον ὅπου τὰ πολυάριθμα στρατεύματά του δὲν εἶχον πλήρη εὐρυχωρίαν. Ἤδη δὲ ἐξελέξατο ἐκτεταμένην πεδιάδα τῆς ὁποίας ὅλα τὰ ἀνώμαλα μέρη ἐξωμαλύνθησαν κατὰ προσαγὴν αὐτοῦ. Τὰ δὲ στρατεύματά του, τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ἀφ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ βασιλείου του, λέγεται,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι συνεποσοῦντο εἰς ἓν ἑκατομ. πεζικοῦ καὶ εἰς τεσσαράκοντα χιλιάδας ἱππικοῦ. Ἴσως ὅμως τὸ τέταρτον τοῦ πεζικοῦ εἶναι ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας. Εἶχε δὲ ἐλέφαντας καὶ δρεπανηφόρους ἁμάξας, καὶ πολυάριθμον σῶμα μισθοφόρων Ἑλλήνων.

Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπανέλαβε τὴν πορείαν του τὴν πέμπτην ὥραν πρὶν ἐξημερώσῃ, ἐλπίζων ὅτι ἤθελε κατορθώσει νὰ φθάσῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν καιρῷ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ἡ ἀπόσασις ὅμως ἦτο μεγαλειτέρα παρὰ τὴν ὑπολογισθεῖσαν· καὶ ἐνῷ οἱ Μακεδόνες ἀνέβαινον γηλόφους τινὰς, ἔβλεπον τὸ πολυάριθμον πεζικὸν καὶ ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ παρατεταγμένα εἰς μάχην κατὰ τὴν πεδιάδα, τὴν ὁποίαν ἐκάλυπτον. Συγκαλεσθέντος δὲ συμβουλίου, ἀπεφασίσθη, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Παρμενίωνος, νὰ μείνωσιν ἐκεῖ ὅπου ἦσαν, καὶ νὰ μὴ συγκροτήσωσι μάχην μέχρι τῆς ἀκολούθου ἡμέρας. Τὴν δὲ νύκτα ὁ Παρμενίων, σκεπτόμενος περὶ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τῶν ἐχθρικῶν στρατευμάτων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ βασιλέως καὶ συνεβούλευσε νυκτερινὴν ἔφοδον, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη, ὅτι ἤθελεν εἶσθαι αἰσχρὸν νὰ κλέψῃ τὴν νίκην, καὶ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ φανερὰ καὶ ἄνευ δόλου. Λέγεται ὡσαύτως ὅτι τὴν ἀκόλουθον πρωΐαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκοιμήθη παρὰ τὸ σύνηθες, καὶ ὅτι ὁ Παρμενίων ἠναγκάσθη ἐλθὼν εἰς τὴν σκηνήν του νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ καὶ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν, ὅτι τὰ στρατεύματα ἦσαν εἰς τὰ ὅπλα καὶ περιέμενον τὴν παρουσίαν του. Ὅτε δὲ ὁ Παρμενίων ἐξέφρασε τὴν ἔκπληξίν του πῶς νὰ κοιμᾶται τόσον βαθὺν ὕπνον εἰς τοσοῦτον κρίσιμον καιρὸν, εἶπεν, ὅτι αὐτὸν μάλιστα τὸν καιρὸν ἦτον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ φροντίδας καὶ ἀνησυχίαν, ἐπειδὴ ὁ Δαρεῖος ἡτοίμασεν εἰς αὐτὸν τὰ τῆς μάχης μὴ φεύγων τὴν παρουσίαν του. Ἐνεφανίσθη δὲ ταχέως προητοιμασμένος εἰς μάχην, καὶ ἐκ τῆς εὐθυμίας καὶ ζωηρότητος τοῦ προσώπου του, οἱ στρατιῶται συνήγαγον βεβαίους οἰωνοὺς περὶ τῆς νίκης.

Ἡ ἐν Ἀρβήλοις μάχη, ὡς ὀνομάζεται, ἂν καὶ συνεκροτήθη τεσσαράκ. μίλια μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην, ἦτο πολυπλόκου φύσεως, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ περιγράψωμεν τὰ καθέκαστα. Ὁ μὲν Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς μάχης ὠδήγει τὸ ἱππικόν του, ὁ δὲ Δαρεῖος, ὡς καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρότερον, ἔφυγε πρῶτος. Λέγεται δὲ ὅτι ἐκ μὲν τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν 300 χιλ., καὶ ἔτι περισσότεροι ἐζωγρήθησαν ἐκ δὲ τῶν νικητῶν μόνον ἑκατὸν ἄνδρες καὶ χίλιοι ἵπποι. Καὶ ὁ μὲν Δαρεῖος φεύγων δὲν ἐσάθη παρ' ἀφ' οὗ ἔφθασεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀντὶ νὰ τὸν καταδιώξῃ, διαβὰς ἐκ νέου τὸν Τίγριτα, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Βαβυλῶνα, ἥτις ἤνοιξε τὰς πύλας της κατὰ τὴν προσέγγισίν του. Διατάξας δὲ τὰ πράγματα τῆς Συρίας διέβη πάλιν τὸν Τίγριτα καὶ ἐκυρίευσε τὰ Σοῦσα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας, ὅπου εὗρε θησαυρὸν ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων ταλάντων ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐκτὸς ἀπείρων πολτίμων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ μονάρχαι τῶν Περσῶν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἶχον ἀποθησαυρίσει. Ἔπειτα δὲ ὡδήγησε τὰ στρατεύματά του πρὸς κατάκτισιν τῆς κυρίως Περσίας, ἥτις ἔκειτο πρὸς μεσημβρίαν τῶν Σούσων· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἄρκτον φυλάττεται ἀπὸ ὑψηλὸν σειρὰν ὀρέων, διβατὴν μόνον διὰ στενῶν διόδων, οἱ ὀρεινοὶ καὶ τὰ Περσικὰ στρατεύματα ἤλπιζον ὅτι ἤθελον δυνηθῆ νὰ ἐμποδίσωσιν, ἐὰν ὄχι νὰ προλάβωσι τὴν διάβασίν του. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ἀγρύπνου καὶ τῆς ταχύτητός του, καὶ τῆς συνδρομῆς ἐγχωρίων ὁδηγῶν, νικήσας ὅλας τὰς δυσκολίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκτεταμένην καὶ καρποφόρον κοιλάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκειτο ἡ Περσέπολις ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Περσίας, καὶ ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἤδη τὴν πόλιν Σχειράζ, περίφημον διὰ τὸν οἶνόν της.

Ἐμπρησμὸς τῶν κατὰ τὴν Περσέπολιν βασιλικῶν οἴκων (331 π. Χ.).

Ἡ μὲν πόλις παρεδόθη εἰς τὸ στράτευμα διὰ νὰ τὴν διαρπάσῃ, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος αὐτὸς, βαλὼν πῦρ, ἔκαυσε τοὺς λαμπροὺς βασιλικοὺς οἴκους, ἐκδικούμενος, ὡς ἔλεγε, τὴν ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πυρπόλησιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ναῶν. Ἐρρέθη δ' ὅτι, ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε συγκαλεσμένον συμπόσιον, εἰς τὸ ὁποῖον παρευρίσκοντο αἱ παρακολουθοῦσαι τὸ στράτευμα ἑταῖραι, μία ἐξ αὐτῶν, ὀνομαζομένη Θαΐς, θερμανθεῖσα ὑπὸ τοῦ οἴνου, εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι δι' ἄλλου μέσου δὲν ἠδύνατο ν' ἀπολαύσῃ μεγάλην εὔνοιαν ἐν τῇ Ἑλλάδι εἰμὴ καίων τὰ βασί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λεια τῶν Περσῶν. Οἱ δὲ ὁμοτράπεζοι, οἵτινες ὡσαύτως εἶχον μεθυσθῆ, ἐπευφήμησαν εἰς τοῦτο, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτὸς συνήνεσεν ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὸν οἶνον. Ἐξῆλθον λοιπὸν ἅπαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, προηγουμένου τοῦ βασιλέως, καὶ ῥίψαντες ἀνημμένας λαμπάδας εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκοδομὴν, τὴν μετέβαλον τάχιστα εἰς σωρὸν στάκτης.

Τύχη τοῦ Δαρείου (330 π. Χ.).

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔμεινε τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Περσίαν, ἐκίνησε πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἀναχωρήσας ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα ἔφευγε πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς ἐπικρατείας του μεθ' ὅσων στρατευμάτων καὶ θησαυρῶν ἔλαβεν. Ἀλλὰ δὲν εἶχε προχωρήσει μακρὰν, ὅτε Βῆσσος, ὁ Σατράπης τῆς Βακτρίας, καὶ δύο ἐκ τῶν ἄλλων στρατηγῶν του, συνωμόσαντες κατ' αὐτοῦ τὸν συνέλαβον. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ ἀγγελία εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἐκίνησεν ἀμέσως ἄγων ἱππικὸν καὶ τοὺς ἐλαφροτάτους ἐκ τοῦ πεζικοῦ του, καὶ προτάξας αὐτοὺς νὰ λάβωσι μόνον τὰ ὅπλα των, καὶ δύο ἡμερῶν τροφὰς, κατεδίωκε τοὺς προδότας. Ἐπορεύοντο δὲ ὁλόκληρον τὴν νύκτα καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς ἀκολούθου ἡμέρας, καὶ τότε ἀναπαυθέντες ἐπ' ὀλίγον ἐπανέλαβον τὴν καταδίωξιν· τὴν αὐγὴν δὲ τῆς ἐπιούσης ἦλθον εἰς τὸν τόπον, ὅπου οἱ ἀγγελιαφόροι τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχον ἀφήσει τὸν Δαρεῖον. Ἐκεῖ ἔμαθεν ὅτι οἱ ἄλλοι συνωμόται καὶ τὰ στρατεύματά των ἀνεγνώρισαν ἤδη τὸν Βῆσσον ὡς ἡγεμόνα των, ὅτι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὸν δυστυχῆ Δαρεῖον ἐφ' ἁρματάξης, καὶ ὅτι ἐσκόπευον νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἐὰν τοὺς κατεδίωκεν· ἀλλ' ἐὰν δὲν τοὺς κατεδίωκε, νὰ συναθροίσωσι τὰ στρατεύματά των καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν αὐτονομίαν των. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθει μετὰ μεγάλης σπουδῆς τὴν καταδίωξιν, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οἱ πεζοὶ καὶ οἱ ἱππεῖς εἶχον ἀποκάμει ἀμφότεροι, ἀνεπαύθησαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Περὶ δὲ λύχνων ἀφῆς ἐπανέλαβε τὴν καταδίωξιν, καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπιούσης ἔφθασεν εἰς χωρίον τι, ὅπου ὁ Βῆσσος εἶχε σταθῆ τὴν προτεραίαν. Βεβαιωθεὶς δὲ ὅτι ὑπῆρχε σύντομος ὁδὸς διὰ τῆς ἐρήμου, διὰ τῆς ὁποίας ἤθελε δυνηθῆ νὰ προφθάσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ταχύτερον τοὺς φυγάδας, αὐτὸς μὲν ἐτράπη πρὸς τὴν ὁδὸν ταύτην μετὰ τοῦ ἱππικοῦ, τοὺς δὲ στρατηγούς του προσέταξε νὰ ὁδηγήσωσι τὸ πεζικὸν διὰ τῆς κυρίας ὁδοῦ.

Ἦτον ἤδη ἑσπέρα ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐκίνησε, καὶ ὀλίγον πρὶν ἐξημερώσῃ ἐπρόφθασε τοὺς φυγάδας, οἵτινες ἐπροχώρουν ἀτάκτως καὶ ἄοπλοι ὡς μὴ περιμένοντες προσβολήν τινα. Εἰς τὴν πρώτην δὲ προσβολὴν ἔφυγον· καὶ ὁ μὲν Βῆσσος καὶ οἱ συνένοχοί του ἐβίαζον τὸν Δαρεῖον νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλησίασεν, ἐπλήγωσαν θανατηφόρως τὸν Δαρεῖον καὶ ἔφυγον ἀφήσαντες αὐτὸν ἡμιθανῆ καθ' ὁδόν. Ἐπλήγωσαν ὡσαύτως τοὺς ἵππους τῆς ἁρμαμάξης, καὶ τὰ ζῶα ταῦτα διψῶντα ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἦλθον πρός τινα πηγὴν κατὰ τὴν παρακειμένην κοιλάδα. Μακεδών δέ τις ὀνομαζόμενος Πολύστρατος, ἐλθὼν ἐκεῖ διὰ νὰ πίῃ ὕδωρ, εἶδε τὴν ἁρμάμαξαν καὶ παρατηρῶν εὗρεν εἰς αὐτὴν τὸν Δαρεῖον ζῶντα ἔτι. Ἀποθνήσκων δ' ὁ μονάρχης εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὸν Ἀλέξανδρον διὰ τὴν εὐγενῆ διαγωγήν του πρὸς τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰς εὐχάς του διὰ τὴν περαιτέρω ἐπιτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν του, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον του, ἐπειδὴ ἡ ἐκδίκησις συμφέρει εἰς ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Ἔπειτα δὲ ἐζήτησεν ὕδωρ, καὶ ἀφοῦ ἔπιεν, ἔλαβε τὸν Πολύστρατον ἀπὸ τὴν χεῖρα λέγων εἰς αὐτὸν ὅτι αὐτὸς μὲν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνταμείψῃ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν του, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἤθελεν ἀνταμειφθῆ ἀπὸ τοὺς θεοὺς διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ μεγαλοψυχίαν του. Ἔπειτα ἐξέπνευσεν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐλθὼν ἐπὶ τοῦ τόπου ἔχυσε δάκρυα καὶ ἐκβαλὼν τὴν χλαμύδα του ἐπέθηκεν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ νεκροῦ, τὸν ὁποῖον ἔστειλεν ἔπειτα εἰς τὴν Σισύγαμβριν διὰ νὰ τὸν ἀποθέσῃ μὲ τὰς συνήθεις τελετὰς εἰς τοὺς τάφους τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας.

Συνωμοσία κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου (329 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔστρεψεν ἤδη τὰ ὅπλα του κατὰ τῶν ἐθνῶν τῶν κατοικούντων πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης. Ἐνῷ δὲ ἡ χώρα των ἔχει πολλὰ φυσικὰ ὀχυρώματα, ταχέως ὑπέταξεν ἅπαντα. Ἀκούσας δ' ἔπειτα ὅτι ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βῆσσος ἀνέλαβε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα εἰς τὴν Βακτρίαν, ἡτοιμάζετο νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην μετὰ τῶν στρατευμάτων του, ὁπότε συνέβη ἀποστασία ἑνὸς τῶν σατραπῶν, ὅστις ἐσχάτως εἶχεν ὑποταχθῇ, καὶ ἐνῷ ἐμποδίζετο ἐκ τούτου ἀπὸ τὴν πορείαν του, ἀνεκαλύφθη εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ στρατόπεδον καὶ στράτευμα συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς του. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη περικαλύπτεται μὲν ὑπὸ τοῦ σκότους, ἀλλὰ τὰ γεγονότα φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν ὡς ἀκολούθως.

Ἀξιωματικός τις τοῦ στρατεύματος, ὄχι ἀνωτέρας τάξεως, ὀνομαζόμενος Λίμνος, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ δολοφονήσῃ τὸν βασιλέα, ἢ αὐτὸς, ἢ συνώμοσε μετ' ἄλλων εἰς τὸ βούλευμα τοῦτο. Ἀνεκοίνωσε δὲ τὸ ἀπόρρητόν του εἰς νέον τινὰ ὀνομαζόμενον Νικόμαχον, ἐρώμενον ὑπ' αὐτοῦ σφοδρῶς, ὅστις ἐκπλαγεὶς διὰ τοῦτο, ἀπεφάσισε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὸν κίνδυνόν του, ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ πράξῃ αὐτὸς τοῦτο, μετεχειρίσθη τὸν ἀδελφόν του Βαλεῖνον διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν συνωμοσίαν. Ὁ Βαλεῖνος λοιπὸν ἐλθὼν εἰς τὸν Φιλώταν, τὸν υἱὸν τοῦ Παρμενίωνος, ὅστις, ὡς ἀνώτατος ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ, ἐσύχναζεν εἰς τὸν βασιλέα, τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀνακοινώσῃ ταῦτα εἰς αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν Φιλώτας ὑπεσχέθη ὅτι θέλει πράξει οὕτως, ὁ δὲ Βαλεῖνος ἀπορῶν διατί δὲν προσετάχθη καμμία ἐξέτασις, ἦλθε πάλιν εἰς τὸν Φιλώταν, ὅστις τοῦ εἶπεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶχε τοσαύτας ἀσχολίας καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὥστε δὲν ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι ἤθελε τὸ ἀνακοινώσει ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Ἡ ἡμέρα ὅμως αὕτη παρῆλθεν, ὡς καὶ ἡ προλαβοῦσα· οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἀρχίσαντες νὰ ὑποπτεύωσι τὸν Φιλώταν προσέδραμον εἰς ἕνα τῶν βασιλικῶν θεραπόντων, ὅστις ἀμέσως κατήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον· αὐτὸς δὲ ἐξετάσας τοὺς ἀδελφοὺς, ἔσειλέ τινας τῶν φυλάκων του διὰ νὰ συλλάβωσι τὸν Λίμνον· ὁ δὲ ἀξιωματικὸς οὗτος, πεποιθὼς ὅτι τὰ πάντα ἀνεκαλύφθησαν, ἐγένετο αὐτόχειρ ὅτε οἱ φύλακες ἐπεχείρησαν νὰ τὸν συλλάβωσιν.

Οὐδεμία μὲν περαιτέρω ἀνακάλυψις ἐγένετο, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ τοῦ Φιλώτα κατέστη τοσοῦτον ὕποπτος, ὥστε ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε νὰ δικασθῇ οὗτος ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ στρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τεύματος, κατὰ τὸν ἀρχαῖον Μακεδονικὸν νόμον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τὸν κατηγόρησεν, ὁ δὲ Φιλώτας ἀπελογήθη μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα· ἀλλ' οἱ στρατιωτικοὶ ὁρκωταὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔνοχον, καὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἀπόφασίν των. Πιθανολογεῖται δὲ ὅτι ἡ ἀπόφασίς των ἦτο δικαία, καὶ ὅτι ὁ Λίμνος ἦτο μόνον τὸ ὄργανον τοῦ Φιλώτα· διότι οἱ εὐγενεῖς Μακεδόνες ἐδολοφόνησαν πολλάκις τοὺς βασιλεῖς των, ὁ δὲ Φιλώτας ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ, ὅτι ἐὰν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφονεύετο, αὐτὸς διὰ τῆς παρὰ τῷ στρατῷ δυνάμεως, τὴν ὁποίαν ἡ τάξις καὶ τὸ ἀξίωμά του ἔδιδον εἰς αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πατρός του ἤθελε δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν θρόνον.

Θάνατος τοῦ Παρμενίωνος (329 π. Χ.).

Εἶναι παντάπασιν ἄγνωστον ἐὰν ὁ Παρμενίων ἐγνώριζεν ἢ μὴ τὰ βουλεύματα τοῦ υἱοῦ του· ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχῃ, ἐκρίθη ἐπικίνδυνον νὰ τὸν ἀφήσωσι ζῶντα. Ἀξιωματικὸς λοιπὸν ἐκ τῶν σωματοφυλάκων, ὀνομαζόμενος Πολυδάμας, προσετάχθη, ἀναβὰς ἐπὶ δρομάδος, νὰ πορευθῇ διὰ τῆς ἐρήμου, οὕτως, ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἐν Μηδίᾳ Ἐκβάτανα, ὅπου ἦτον ὁ Παρμενίων, πρὶν ἀναγγελθῇ εἰς αὐτὸν ἡ τύχη τοῦ υἱοῦ του. Ἔφερε δὲ δύο ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Παρμενίωνα, τὴν μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως, τὴν δὲ παρὰ τοῦ Φιλώτα δῆθεν, ἐσφραγισμένην μὲ τὴν σφραγῖδά του· εἶχεν ὡσαύτως ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πρώτους ἀξιωματικοὺς δι' ὧν προσεκαλοῦντο νὰ πράξωσιν ὅπως αὐτὸς ἤθελε τοὺς ὁδηγήσει. Ἂν καὶ ἡ ἀπόστασις ἦτο πεντακοσίων ἑξήκοντα μιλίων, διήνυσεν αὐτὴν εἰς ἕνδεκα ἡμέρας ἔχων ὁδηγοὺς ἐγχωρίους. Ἀφοῦ λοιπὸν συνεβουλεύθη μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν, ἦλθεν εἰς τὸν Παρμενίωνα, ὅστις περιεπάτει εἰς τὸ ἄλσος τῶν ἀνακτόρων. Ἀναγνώσας δὲ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶπεν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄλλην ἐκστρατείαν, καὶ ἐπῄνεσε μὲν τὴν δραστηριότητά του, ἀλλ' εἶπεν ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην του, ἔπρεπε νὰ φείδηται ἑαυτοῦ περισσότερον. Ὅτε δὲ ἀνοίξας ἀνεγίνωσκε τὴν ἄλλην ἐπιστολὴν, παρετηρήθη μειδιῶν, καὶ πρὶν τὴν τελειώσῃ, οἱ ἀξιωματικοὶ ἐλκύσαντες τὰς μαχαίρας των, τὸν ἐφόνευ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἡτοιμάζοντο νὰ τὸν ἐκδικήσωσιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτούς, δι' ἧς ἀνηγγέλλετο ἡ ἐνοχὴ τοῦ Παρμενίωνος, ἡσύχασαν.

Σύλληψις καὶ θάνατος τοῦ Βήσσου (329 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνων ἤδη τὴν πορείαν του πρὸς ἀνατολὰς ὑπέταξε τὴν χώραν τὴν ὀνομαζομένην σήμερον Καβοὺλ, καὶ ἔκτισε πόλιν ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Περὶ τὸ τέλος σχεδὸν τοῦ χειμῶνος ὡδήγει τὰ στρατεύματά του διὰ τῆς μεγάλης σειρᾶς τῶν ὀρέων, ἥτις χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν Βακτρίαν, καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἔπασχον μεγάλως ἀπὸ τὸ βάρος τῆς χιόνος καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος νικῶν πάντοτε τὰς δυσκολίας, διέβη τὰ ὄρη ταῦτα· ὁ δὲ Βῆσσος, φοβούμενος μήπως τὸν συναντήσῃ, ἔσπευσε νὰ διαβῇ τὸν Ὦξον (Γιχὼν), καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Σογδιανήν, ὡς ὠνομάζετο ἡ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ τούτου καὶ τοῦ Ἰαξάρτου χώρα. Ὅλη δὲ ἡ Βακτρία ὑπετάχθη εἰς τὸν νικητήν, ὅστις ἡτοιμάσθη τότε νὰ διαβῇ τὸν Ὦξον, καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸν Βῆσσον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὦξος ἔχει πλάτος ἡμίσεος μιλίου, ἡ διάβασις δὲν ἦτο τόσον εὔκολον ἔργον· ἀλλὰ διὰ μέσου σχεδιῶν ἐκ δερμάτων πληρωμένων ἀπὸ ξηρὸν χόρτον, τὰ στρατεύματα κατώρθωσαν νὰ διαβῶσιν εἰς πέντε περίπου ἡμέρας. Καὶ ὁ μὲν Βῆσσος προδοθεὶς μετ' ὀλίγον παρεδόθη εἰς τοὺς Μακεδόνας ὑπὸ δύο τῶν συνωμοτῶν του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος προσέταξε νὰ μαστιγωθῇ δημοσίως καὶ νὰ σταλῇ εἰς τὴν πόλιν τῆς Βακτρίας πρὸς τὸ παρόν. Μετά τινα δὲ χρόνον, σταλεὶς εἰς τὰ Ἐκβάτανα, παρεδόθη εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη μετὰ μεγάλων βασάνων.

Φόνος τοῦ Κλείτου (328 π. Χ.).

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος διεχείμαζεν εἰς τὴν Βακτρίαν, ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Βάκχου, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δι' ἀγνώστους λόγους, ἀριέρωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς διδύμους θεούς, Κάστορα καὶ Πολυδεύκην. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην ἐμεθύσθη, ὡς τὸ σύνηθες, διότι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μακεδόνες ἦσαν ἐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πίσης οἰνοπόται. Ἡ δὲ ὁμιλία περιεστράφη εἰς τοὺς διδύμους, τῶν ὁποίων τὰ κατορθώματα καὶ τὰ τοῦ Ἡρακλέους ἀκόμη ἐκηρύχθησαν κατώτερα τῶν τοῦ βασιλέως. Ὁ Κλεῖτος ὅμως, ὁ σώσας τὴν ζωήν του εἰς τὸν Γρανικόν, θερμὸς ὢν ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἐσυνηγόρει ὑπὲρ τῶν θεῶν, καὶ ἐβεβαίου, ὅτι ὅσα ἀπεδίδοντο εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀνῆκον ἀληθῶς εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἔπειτα δὲ ἤρχισάν τινες νὰ σμικρύνωσι τὰ κατορθώματα τοῦ Φιλίππου συγκρινόμενα πρὸς τὰ τοῦ υἱοῦ του. Ἐκ τούτου πάλιν ἐρεθισθεὶς ὁ Κλεῖτος, ἤρχισε νὰ ἐξυψώνῃ τὰ κατορθώματα τοῦ πρώτου καὶ νὰ σμικρύνῃ τὰ τοῦ δευτέρου, καὶ ἀναμιμνήσκων εἰς αὐτὸν τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην, ἐφώναζεν· «Ἡ χεὶρ αὕτη, Ἀλέξανδρε, σὲ ἔσωσεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν.» Ὁ δὲ βασιλεύς, ὅστις ἦτον ἐπίσης θερμὸς ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἀναπηδήσας ὥρμησε κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐμποδίσθη ἀπὸ τοὺς φίλους του. Καὶ οἱ μὲν ὁμοτράπεζοι τότε ἐβίασαν τὸν Κλεῖτον νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος, παρωργισμένος ὤν, ἐξηκολούθει νὰ φωνάζῃ τὸ ὄνομά του, εἰσῆλθε πάλιν λέγων· «Ἐδῶ εἶναι ὁ Κλεῖτος, Ἀλέξανδρε.» Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἁρπάσας λόγχην ἀπὸ ἕνα τῶν σωματοφυλάκων του ἐνέπηξεν αὐτὴν εἰς τὸ σῶμά του καὶ τὸν ἐφόνευσε. Μεταμεληθεὶς ὅμως ἀμέσως διὰ τὴν πρᾶξίν του ἐπεχείρησε νὰ γείνῃ αὐτόχειρ διὰ τῆς αὐτῆς λόγχης, ἀλλ' ἐμποδισθεὶς μετηνέχθη εἰς τὸν θάλαμόν του, ὅπου ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας, ἀπέχων φαγητῶν καὶ ποτῶν, οἰκτείρων καὶ συλλυπούμενος τὴν τροφόν του, καὶ λέγων ὅτι καλὰ τροφεῖα ἐπλήρωσεν ἤδη εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίδα της καὶ ἀποκαλῶν ἑαυτὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ της. Τέλος δὲ μετριασθείσης τῆς λύπης του διὰ τῶν νουθεσιῶν τῶν φίλων του, ἀνέλαβε τὴν συνήθη δραστηριότητά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΝΔΙΑΣ (327—323 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔχων μέγαν νοῦν καὶ ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν ἐπωρθαλμία ἀναμφιβόλως εἰς τὴν κατάκτησιν ὁλοκλήρου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ κόσμου. Πρό τινος δὲ χρόνου εἶχε προσηλώσει τὰ βλέμματά του εἰς τὰς Ἰνδίας, χώραν περίφημον διὰ τὰ πλούτη της, καὶ τὴν ὁποίαν ποῦς ξένου δὲν εἶχεν εἰσέτι πατήσει. Ἀφοῦ τέλος πάντων κατεπαύθη ἡ ἐπανάστασις τῆς Βακτριανῆς καὶ Σογδιανῆς, ἐκίνησε πορευόμενος πρὸς τὰς Ἰνδίας· διέβη δὲ τὴν μεγάλην σειρὰν τῶν ὀρέων τὴν ὀνομαζομένην Παροπάμισον ἢ Ἰνδοῦ Κόχ, καὶ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας τῆς ἤδη ὀνομαζομένης Ἀφγανιστὰν πρὸς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν. Ὁ δὲ λαὸς τῶν χωρῶν, δι' ὧν διήρχετο, ὑπερήσπιζε τὰς πόλεις μετὰ μεγάλης γενναιότητος, καὶ ἐντεῦθεν ἠναγκάζετο νὰ συγκροτῇ αἱματηρὰς μάχας. Εἰς μίαν δὲ περίστασιν ὁ Ἀλέξανδρος, ὅστις πάντοτε ἐπροπορεύετο, ἐπληγώθη κατὰ τὸν ὦμον. Ἐκ τῶν φρουρίων δὲ, τὰ ὁποῖα ἐκυρίευσεν, ἦτο βράχος τις, ἤτοι κρημνώδες φρούριον, ὀνομαζόμενον Ἄορνος, τὸ ὁποῖον, ὡς λέγεται, ἀντέστη εἰς τὸν Ἡρακλέα, ἢ πιθανώτερον εἰς τὸν Πέρσην ἥρωα Ῥουστὲμ, ἢ ἄλλον τινὰ Ἀσιανὸν μυθώδη δορυκτήτορα, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὸν συνήθη αὐτῶν τρόπον, ἐταύτιζον μὲ τὸν Ἡρακλέα των.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἡγεμὼν Ταξίλης, ὅστις ἐβασίλευεν πέραν τοῦ Ἰνδοῦ, συνωμολόγησεν ἤδη συνθήκην μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν εἶχεν οὗτος νὰ φοβηθῇ ἀντίστασίν τινα εἰς τὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ τούτου διάβασίν του. Ἐπέρασε λοιπὸν αὐτὸν τὸ στράτευμα διὰ γεφύρας πλοίων, καὶ ἀφοῦ ἔμεινεν ἡμέρας τινὰς εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ταξίλου διὰ νὰ ἀναπαυθῇ, ἐπορεύετο πρὸς τὸν ποταμὸν Ὑδάσπην ἢ Βεχούτ. Ἡ πέραν δὲ τοῦ ποταμοῦ τούτου χώρα ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ ἡγεμόνα τινὰ ὀνομαζόμενον Πῶρον, ὅστις μὴ καταδεχόμενος νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ξένον, ἀπεφάσισε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπέναντι ὄχθη ἐκαλύπτετο ἀπὸ ἱππικὸν καὶ πεζικὸν, ἀπὸ ἐλέφαντας καὶ πολεμικὰς ἁμάξας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ἐλθὼν εἰς τὸν Ὑδάσπην, εὗρεν αὐτὸν ἓν μίλιον τὸ πλάτος, ὁρμητικὸν, βαθὺν καὶ θολερόν. Διὰ νὰ διαβῇ δὲ αὐτὸν, ὡς διέβη τὸν Ὦξον καὶ ἄλλους ποταμοὺς, τὸ ἔβλεπεν ἀδύνατον. Προσέδραμε λοιπὸν εἰς τὸ αὐτὸ στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ὁ μέγας Ἀννίβας μετεχειρίσθη μετὰ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτη διὰ νὰ διαβῇ τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ῥῆνον. Ὅθεν ἀπεφάσισε τὴν νύκτα νὰ ἀναβῇ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ὑψηλότερα καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν διαβῇ μὲ μέρος τοῦ στρατεύματός του, νὰ προσβάλῃ ἔπειτα τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ οὕτω νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὰ ἄλλα στρατεύματά του καιρὸν νὰ διαβῶσιν. Ἀλλ' ὁ Πῶρος μαθὼν τοῦτο ἐγκαίρως, ὡδήγησεν ὁλόκληρον τὸ στράτευμά του ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐντεῦθεν συνεκροτήθη σφοδροτάτη μάχη, διότι οἱ Ἰνδοὶ ἐμάχοντο μετὰ γενναιότητος, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐπροξένουν μεγάλην φθοράν· ἡ τύχη ὅμως, ὡς τὸ σύνηθες, ἐβοήθησε τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐμπειρίαν, καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐνίκησαν τελείαν νίκην. Καὶ ὁ μὲν Πῶρος, γιγαντιαῖος τὸ σῶμα, ἐκάθητο ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἐλέφαντος, καὶ φέρων θώρακα δυνατώτατον, ἐμάχετο μετὰ γενναιότητος, ἀξίας τῆς γεννήσεως καὶ τῆς τάξεώς του. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἐθαύμαζε τὴν ἀνδρίαν του καὶ ἐπεθύμει νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του, βλέπων ὅτι ἐπληγώθη ἤδη, ἔστειλε τὸν Ταξίλην διὰ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' ὁ Πῶρος ἐξράφη διὰ νὰ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ παλαιοῦ ἐχθροῦ του, ὁ δὲ Ταξίλης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε πάλιν καὶ πάλιν ἄλλους, καὶ τέλος ὁ Ἰνδὸς βασιλεὺς ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νικητήν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν ἐπεθύμει τι· οὗτος δὲ ἀπεκρίθη «ὅτι ἐπεθύμει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ βασιλικῶς»· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπήντησεν ὅτι ἤθελε πράξει οὕτω πρὸς χάριν του, ἀλλ' ἠρώτησεν ἐὰν ἐπεθύμει ἄλλο τι. «Τὰ πάντα περιέχονται εἰς τὸ βασιλικῶς», ἀπεκρίθη ὁ Ἰνδός. Ὁ νικητὴς λοιπὸν γοητευθεὶς ἀπὸ τὴν εὐγενῆ παρρησίαν του, ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον, καὶ ὄχι μόνον τὸν ἀποκατέστησεν εἰς τὸ βασίλειόν του, ἀλλὰ καὶ ηὔξησε τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ.

Ἡ δὲ χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος εἰσέβαλεν ἤδη, εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπὸ τὸ Περσικὸν ὄνομα Πουνγιὰβ δηλ. *πέντε ποταμοί*, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ τοὺς πέντε μεγάλους ποταμούς, οἱ ὁποῖοι ῥέουν δι' αὐτῆς. Ἐκ τῶν ποταμῶν δὲ τούτων εἶχεν ἤδη διαβῇ δύο, καὶ προχωρῶν περαιτέρω διέβη δύο ἑτέρους καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν πέμπτον τὸν ὀνομαζόμενον Ὑφασιν ἢ Σουτλέγ. Ἔμαθε δὲ ὅτι πέραν αὐτοῦ ἔκειτο ἡ ἐπικράτεια τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου, ὅστις ἦτον ὑπέρτατος κύριος ἁπα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρῶν τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἦτον ὑπέρπλουτος. Ἡ ἀγγελία δὲ αὕτη ἠρέθισε τὴν ἐπιθυμίαν του ἔτι περισσότερον, διότι ἤλπιζεν ὅτι ἤθελε φθάσει εἰς τὸν περίφημον Γάγγην ποταμὸν καὶ εἰσχωρήσει εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὅστις ἐπιστεύετο, ὅτι περιεῖχεν ἅπασαν τὴν γῆν. Ἀλλ' αἱ ἀγγελίαι, τὰς ὁποίας τὰ στρατεύματά του ἔλαβον ἐκ τῆς χώρας ταύτης, ἐφόβησαν αὐτά. Ἀφ' ὅτου εἰσέβαλον εἰς τὰς Ἰνδίας, ἠναγκάζοντο νὰ μάχωνται αἱματηρὰς μάχας καὶ νὰ ὑπομένωσιν ἐπιπόνους πορείας, καὶ διὰ τοῦτο στασιάσαντες δὲν ἤθελον νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω. Μετεχειρίσθη δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν εὐγλωττίαν του, ἀλλ' εἰς μάτην. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐκλείσθη τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σκηνήν του, οἱ δὲ στρατιῶται ἔμενον ἀκίνητοι· ἔδωκε λοιπὸν τὴν περὶ ἐπιστροφῆς προσταγήν, καὶ τὴν προσταγὴν ταύτην ἐδέχθησαν οἱ στρατιῶται μὲ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καὶ μὲ χαρμοσύνους φωνάς.

Κατάπλους διὰ τῶν ποταμῶν (326 π. Χ.).

Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τοῦ Πουντζὰβ εἰσβάλλουν ἅπαντες ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον, ὁ δὲ Ἰνδὸς παραλαμβάνων τὰ ὕδατα ταῦτα φέρει αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ ἴδῃ τὸν Ὠκεανὸν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῆς γῆς, ἔδωκε προσταγὰς νὰ κατασκευασθῶσι καὶ νὰ συναθροισθῶσι πλοῖα εἰς τὸν Ὑδάσπην· καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἐπιστρέφων ἐπέβη μὲ μέρος τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸν στόλον, τὰ δὲ λοιπὰ προσέταξε νὰ καταβαίνωσι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Ἐνῷ δὲ κατέπλεεν, ὑπέταττε τὰ ἐφ' ἑκατέρας τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ ἔθνη. Τότε δὲ προσέβαλε πόλιν τινὰ κατοικουμένην ἀπὸ λαὸν ὀνομαζόμενον Μαλλούς, οἵτινες ὑπερήσπιζον αὐτὴν μετὰ μεγάλης γενναιότητος. Εἰς ἔφοδον δέ τινα, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη πρῶτος διὰ τῆς κλίμακος, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ τείχους, ὅπου ἔμενεν ἐκτεθειμένος εἰς τὰ βέλη τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ σωματοφύλακές του σπεύδοντες νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν του, συνεσωρεύθησαν εἰς τὰς κλίμακας τόσον πολλοί, ὥστε αὗται μὲν συνετρίβησαν, αὐτὸς δὲ ἔμενε μόνος. Καὶ οἱ μὲν Ἰνδοὶ ἐτόξευον κατ' αὐτοῦ, οἱ δὲ ὑπασπισταί του παρεκάλουν αὐτὸν νὰ πηδήσῃ εἰς τὰς ἀσπίδας των· ἀλλ' οὗτος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κινούμενος ἀπὸ αἴσθημα ἀπηλπισμένης ἀνδρίας, ἐπήδησεν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐστηρίχθη πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι τέσσαρες, οἵτινες ἐφώρμησαν κατ' αὐτοῦ, ἐφονεύθησαν διὰ τῆς μαχαίρας του, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπομακρυνθέντες ἐτόξευον πλήθη βελῶν κατ' αὐτοῦ. Τότε δὲ τρεῖς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ ἐπήδησαν κάτω εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' Ἰνδός τις ἔρριψε βέλος ἀπὸ ἰσχυρὸν τόξον, τὸ ὁποῖον διαπεράσαν τὸν σιδηροῦν θώρακα τοῦ βασιλέως ἐπλήγωσεν αὐτὸν ἐπικινδύνως εἰς τὸ στῆθος, καὶ ἐκ τῆς πληγῆς ταύτης ἐλειποθύμησεν. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν τὸν ἐφύλαττον μὲ τὰς ἀσπίδας των, ἀλλ' ὅλοι ἦσαν προωρισμένοι ν' ἀποθάνωσιν, ἐὰν τὰ στρατεύματα δὲν ἐφώρμων πανταχόθεν. Οὕτως ἡ πόλις ἐκυριεύθη ἐξ ἐφόδου, καὶ ὅλοι οἱ ἐν αὐτῇ κατεσφάγησαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπαναλαβὼν τὸν κατάπλουν του ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰνδόν, καὶ κατέπλευσε τὸν ποταμὸν τοῦτον μέχρι τῆς θαλάσσης· ἐνῷ δ' ἐπλησίαζεν εἰς τὸ στόμιόν του καὶ ἦτον εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ ποταμὸς εἶναι δώδεκα μιλίων τὸ πλάτος, σφοδρὸς ἄνεμος ἠνάγκασε τὸν στόλον του νὰ καταφύγῃ εἰς ὅρμον τινά. Τὴν ἀκόλουθον δὲ πρωΐαν ἐξεπλάγησαν καὶ ἐτρόμαξαν ἰδόντες τὰ πλοῖά των καθήμενα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ τὸν ποταμὸν μακρὰν ἀπ' αὐτούς. Ἔτι δὲ περισσότερον κατετρόμαξαν καὶ ἐθαύμασαν, ὅτε εἶδον τὰ ὕδατα ἐπιστρέφοντα ὁρμητικῶς, καὶ καλύπτοντα ὅλον τὸ διάστημα, τὸ ὁποῖον ἔμενεν ἄνευ ὕδατος, καὶ τὰ πλοῖά των πλέοντα καὶ συγκρουόμενα. Εἰς τοὺς Ἄγγλους τὸ τοιοῦτον δὲν προξενεῖ βέβαια οὐδεμίαν ἔκπληξιν, ἀλλ' εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν ὁποίαν μόνην οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον, αἱ παλίρροιαι εἶναι σχεδὸν ἀκατανόητον. Ἀφοῦ δὲ ἡ προξενηθεῖσα εἰς τὰ πλοῖα ζημία διωρθώθη, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηκολούθησε τὸν κατάπλουν του, καὶ τέλος ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἁπλώσῃ τὰ ἱστία του ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ Ὠκεανοῦ, ἐπειδὴ πρῶτος ἴσως τῶν Εὐρωπαίων ἠδυνήθη νὰ καυχηθῇ διὰ τοιοῦτον κατόρθωμα.

Ἐπιστροφὴ διὰ τῆς ἐρήμου (325 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκε μέρος τοῦ στόλου του εἰς στρατηγὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τινα, ὀνομαζόμενον Νέαρχον, προστάττων αὐτὸν ἀφοῦ ἔλθῃ ἡ ἁρμοδία ὥρα τοῦ ἔτους, νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς τὸ τοῦ Εὐφράτου, καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατεύματος καὶ τὰ σκεύη ἔρχειλεν εἰς τὴν Περσίαν διά τινος εὐκόλου ὁδοῦ, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ὑπόλοιπον ἐκεῖσε διὰ τῆς ἐρήμου, ἥτις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ παραλίου. Οὔτε πρότερον οὔτε μετὰ ταῦτα ἀπετόλμησε στράτευμα νὰ διαβῇ διὰ τῆς τρομερᾶς ταύτης ἐρήμου, ὀνομαζομένης Γεδρωσίας ἢ Μεκράν· ὅσα δεινὰ ὑπέστησαν τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν καῦσιν, τὴν δίψαν, καὶ τὸν κόπον, εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑξήκοντα ἡμερῶν, τὰς ὁποίας κατέτριψαν διαβαίνοντα αὐτήν, εἶναι ἀπερίγραπτα. Ἄπειροι στρατιῶται καὶ ὑποζύγια ἀπωλέσθησαν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετέσχεν ὅλων τῶν πόνων καὶ στερήσεων· ἐπεριπάτει πεζὸς προηγούμενος τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ὅτε μίαν ἡμέραν, βασανιζομένων ἁπάντων ὑπὸ τῆς δίψης, εὑρέθη μικρὰ ποσότης ὑφαλμύρου ὕδατος, καὶ εἷς τῶν στρατιωτῶν γεμίσας τὴν περικεφαλαίαν του ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα, οὗτος μὴ πιὼν τὸ ἔχυσεν εἰς τὴν ἄμμον διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς στρατιώτας του, ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀπολαύσῃ οὐδὲν τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ συναπολαύσωσιν ὅλοι.

Οἱ Γάμοι (323 π. Χ.).

Ἐκ τῶν βουλευμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν νέων καὶ παλαιῶν ὑπηκόων του ζηλοτυπίας, νὰ ἐνθαρρύνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τοὺς μεταξὺ τῶν δύο ἐθνῶν γάμους. Ἤδη δ' ἔδειξεν αὐτὸς τὸ παράδειγμα νυμφευθεὶς τὴν Ῥωξάνην· καὶ ἐπειδὴ τὰ ἔθιμα τῆς Μακεδονίας ἐπέτρεπον τὴν πολυγαμίαν, ἐνυμφεύθη καὶ τὴν Στάτειραν, τὴν θυγατέρα τοῦ Δαρείου, τὴν δὲ ἀδελφήν της ἔδωκεν εἰς τὸν φίλον του Ἡφαιστίωνα· ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως των, συνεζεύχθησαν μὲ εὐγενεῖς Περσίδας. Ὅλοι δὲ οἱ γάμοι (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως), ἐτελέσθησαν συγχρόνως εἰς τὰ βασίλεια, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔδωκεν εἰς τὰς νύμφας προῖκας μεγαλοπρεπεῖς. Τὸ δὲ παράδειγμα ἐξετάθη εἰς τὸ ὑπόλοιπον στράτευμα καὶ δέκα περίπου χιλιάδες στρατιωτῶν εὑρέθησαν τὸν κύριόν των νυμφευθέντες μὲ Περσίδας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θάνατος τοῦ Ἡφαιστίωνος (323 π. Χ.).

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅσις διενοεῖτο ἐκτεταμένα περὶ ἐμπορίου διανοήματα, εἶδε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν, οἵτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον τὸν ὁποῖον ὡσαύτως ἐπεσκέφθη. Τότε δὲ διὰ τῆς γενναιοψυχίας καὶ ἑτοιμότητος τοῦ πνεύματός του κατέπαυσε τρομεράν τινα στάσιν μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν του· μετὰ δὲ τοῦτο ἐπορεύθη εἰς τὴν Μηδίαν, καὶ κατέλυσεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ἐνῷ δὲ ἦτον ἐκεῖ, ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ θυσίαν μὲ ἀγῶνας καὶ συμπόσια, εἰς τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸ σύνηθες, οἱ προσκεκλημένοι ἔπιον κατὰ κόρον οἶνον. Συνεπείᾳ ἴσως τῆς ὑπερβολικῆς μέθης ὁ Ἡφαιστίων προσεβλήθη ἀπὸ πυρετὸν ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀπέθανε τὴν ἑβδόμην ἡμέραν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐλυπήθη εἰς ἄκρον διὰ τὸν θάνατόν του. Τρεῖς ἡμέρας οὔτε ἔφαγεν οὔτε ἔπιε· δέκα δὲ χιλιάδας ταλάντων ἐδαπάνησεν διὰ τὴν κηδείαν του, καὶ προσέταξε νὰ λατρεύηται ὁ ἀποθανὼν ὡς ἥρως.

Τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ἀλεξάνδρου (323 π. Χ.).

Ἀπὸ τὰ Ἐκβάτανα ἐπέστρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐνῷ δὲ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, προϋπήντησαν αὐτὸν οἱ Χαλδαῖοι, ἤτοι οἱ ἱερεῖς τοῦ θεοῦ Βήλου, οἵτινες τὸν διεβεβαίωσαν ὅτι κατὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτοὺς ἀποκάλυψιν, ἦτον ἐπικίνδυνον εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς πύλας της. Ὁ δὲ μονάρχης, ὅστις εἶχε προσδιορίσει τὴν Βαβυλῶνα ὡς καθέδραν τοῦ βασιλείου του, περιεφρόνησε τὴν νουθεσίαν τῶν ἱερέων, τὴν ὁποίαν ὑπώπτευσεν ὡς προελθοῦσαν ἀπὸ ἰδιοτέλειαν. Συνήθροισε δ' ἐκεῖ πολυάριθμον στόλον καὶ ἡτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν Χερσόνησον τῆς Ἀραβίας. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ αὐτὸς ἐπεσκόπει τὰς διώρυγας καὶ λίμνας τῆς πλουσίας χώρας τῆς Ἀσσυρίας. Ὅτε δὲ αἱ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἀραβίας ἐκστρατείαν ἦσαν σχεδὸν ἀποπερατωμέναι, προσήνεγκε θυσίαν, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸ σύνηθες, παρηκολούθησαν συμπόσια καὶ πολυποσία. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦ ὁποίου ὁ ὀργανισμὸς εἶχε βλαφθῆ, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τοὺς κόπους τοὺς ὁποίους ὑπέμενε, προσεβλή-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θη ἀπὸ πυρετὸν, τὸν ὁποῖον ἡ ἐπιστήμη τῶν ἰατρῶν του δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ. Ὅθεν ἀπέθανε μετὰ ὀλιγοήμερον νόσον εἰς τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του, καὶ μόλις εἰς τὸ τριακοστὸν τρίτον τῆς ἡλικίας του. Τὰ δὲ μεγάλα βουλεύματά του συναπέθανον μετ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Τετάρτη περίοδος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 323 μέχρι τοῦ 146 π. Χ., ὅτε ἡ Ἑλλὰς κατέστη ἐπαρχία Ῥωμαϊκή.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ (π. Χ. 323—281).

Ἐνῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξετέλει τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀσίας, ὁ Ἄγις, εἷς τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ἑνωθεὶς μετά τινων πολιτειῶν τῆς Πελοποννήσου, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἀποσασίας κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀφήσει διοικητὴν τῆς Μακεδονίας, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ Ἄγιδος πολιορκοῦντος τότε τὴν Μεγαλόπολιν, ἥτις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Γενομένης λοιπὸν πεισματώδους μάχης, ἐνίκησεν ὁ Ἀντίπατρος, καὶ ἐκ μὲν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἄγιδος ἐφονεύθησαν πέντε χιλιάδες καὶ ὁ Ἄγις αὐτὸς, ἐκ δὲ τῶν τοῦ Ἀντιπάτρου, τρεῖς χιλιάδες ὀκτακόσιοι.

Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, πλὴν τῆς Σπάρτης, Ἀρκαδίας, Ἀχαΐας, Κορίνθου καὶ Βοιωτίας, ἔλαβον τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ἀποτινάξωσι τὸν Μακεδονικὸν ζυγὸν, καὶ ν' ἀνακτήσωσι τὴν αὐτονομίαν των. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐποχὴν ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἦτον ἐξόριστος, ἕνεκα τῆς γενο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένης κατ' αὐτοῦ ἐπὶ δωροδοκίᾳ (1) κατηγορίας, κατώρθωσε διὰ τῆς δεινότητος τῶν λόγων του νὰ μετάσχωσι τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἐν Πελοποννήσῳ πολιτεῖαι. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπόν, χάριν εὐγνωμοσύνης, ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας, καὶ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμάς.

Λεωσθένης δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ὁδηγῶν τὸν συμμαχικὸν στρατόν, ἐνίκησε τοὺς Βοιωτοὺς εἰς τὰς Πλαταιάς, καὶ ἀκολούθως κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας, ὅπου συνεκρότησε μάχην μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου ἔχοντος μικροτέρας δυνάμεις. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην οἱ Μακεδόνες ἐνικήθησαν κατὰ κράτος. Ὁ δὲ Ἀντίπατρος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποχωρήσῃ διὰ τῆς Θεσσαλίας, ἐκλείσθη εἰς τὴν πόλιν Λαμίαν, καὶ ἐντεῦθεν ὁ πόλεμος ὠνομάσθη Λαμιακός. Ὁ δὲ Λεωσθένης ἐλθὼν, ἐπολιόρκει αὐτὸν, ἀλλ' εἰς συμπλοκήν τινα ἐρονεύθη πληγωθεὶς κατὰ τὴν κεφαλήν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς Λεοννάτος ἔρθασεν εἰς Θεσσαλίαν ἀπὸ τὴν Φρυγίαν μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, οἱ Ἕλληνες ἐπροχώρησαν διὰ νὰ τὸν πολεμήσωσι, πρὶν ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου. Γενομένης λοιπὸν μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τελείαν νίκην, φονευθέντος καὶ τοῦ Λεοννάτου αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔρθασε καὶ ὁ Κρατερὸς μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα χιλιάδων στρατιωτῶν, τοὺς ὁποίους ἔταξεν ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐστρατοπεδευμένου ὄντος μετὰ 30 περίπου χιλιάδων στρατοῦ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Πηνειοῦ. Οἱ δ' Ἕλληνες, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ἐλαττωθῇ, καὶ οἱ ὁποῖοι συνέκειντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πολιτοφύλακας, ἀπέφευγον γενικὴν μάχην· ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος κατώρθωσε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ εἰς μάχην πλησίον τῆς πόλεως Κραννῶνος. Καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐπολέμησαν ἀξίως τῆς δόξης των, ἀλλ' ἡ μάχη αὕτη κατέλυσε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος· διότι, ἂν καὶ ἔμεινεν

(1) Ἅρπαλός τις, θησαυροφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου, σφετερισθεὶς μεγάλην ποσότητα χρημάτων, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ δὲ ἐπροσπάθησε νὰ διαφθείρῃ διὰ χρημάτων τοὺς ῥήτορας, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ δήμου. Εἰς τὴν περίστασιν λοιπὸν ταύτην κατηγορήθη ὁ Δημοσθένης, ὅτι ἐδωροδοκήθη ὑπὸ τοῦ Ἁρπάλου καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου διὰ τοῦτο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀμφίῤῥοπος, οἱ Θεσσαλοὶ ἠναγκασμένοι συνωμολόγησαν χωριστὴν εἰρήνην, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι πολιτεῖαι. Αἱ δὲ Ἀθῆναι διὰ πρεσβείας, μέλος τῆς ὁποίας ἦτον ὁ ἔνδοξος Φωκίων, κατώρθωσαν μὲν καὶ αὗται νὰ ἀπολαύσωσι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὑπὸ ἐπαχθεῖς ὅρους, διότι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβάλωσι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχικὸν καὶ νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Φωκίων ἔγεινεν ἀρχηγὸς τῆς νέας Κυβερνήσεως, καὶ διὰ τῶν ἐμφρόνων διατάξεών του καὶ τῆς εἰρήνης ηὐξήθη ἡ περιουσία τῶν πολιτῶν· ἀλλ' εἶναι ἀξιοσημείωτον, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἠδυνήθησαν ἕκτοτε ν' ἀνακύψωσι, καταστᾶσαι μία τῶν ἀσημάντων πολιτειῶν.

Θάνατος τοῦ Δημοσθένους (322 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Κραννῶνι μάχην, ὁ Ἀντίπατρος ἐζήτησε τὴν παράδοσιν τοῦ Δημοσθένους· ἀλλ' οὗτος προλαβὼν ἐδραπέτευσεν. Ὁ δὲ δῆμος, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀντίπατρον, κατεψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Δημοσθένους· οὗτος δὲ κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ σταλεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου στρατιωτικὴ δύναμις διὰ νὰ τὸν συλλάβῃ, ἠπείλει νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ ναοῦ, ὁ Δημοσθένης λαβὼν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἔφερε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπέθανε. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς αὐτὸν καὶ ἐψήφισαν νὰ τρέφηται ὁ πρεσβύτερος υἱός του εἰς τὸ Πρυτανεῖον. Εἰς τὴν βάσιν δὲ τοῦ ἀνδριάντος τούτου ἐγράφη τὸ ἑξῆς περίφημον ἐπίγραμμα· «Ἐὰν, ὦ Δημόσθενες, εἶχες ἀνδρίαν ἴσην μὲ τὴν φρόνησιν σου, οὐδέποτε ἤθελε κυριεύσει τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἄρης Μακεδών.»

Διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκαν τὸν δακτύλιόν του, ἀλλὰ δὲν διώρισε διάδοχον. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἄφινε τὴν βασιλείαν, ἀπεκρίθη (εἰς τὸν κράτιστον.» Ἐντεῦθεν τὸ βασίλειον διενεμήθη εἰς τριάκοντα τρεῖς ἐκ τῶν πρώτων στρατηγῶν, ἐπειδὴ ὁ Περδίκκας ἐνόμιζεν ὅτι, ἕνεκα τῶν ἀναπορεύκτων διχονοιῶν των, ἅλλη ἡ δύναμις ἤθελε περιέλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θει εἰς χεῖράς του· ἀλλ' αἱ ἐλπίδες του ἐψεύσθησαν. Διότι μετὰ πολλὰς ἔριδας καὶ μάχας, τὸ βασίλειον ἐπὶ τέλους διηρέθη ὡς ἐφεξῆς. Ὁ μὲν Ἀντίπατρος ἔλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὴν Αἴγυπτον, ὁ Ἀντίγονος τὴν Φρυγίαν μετὰ τῆς Λυκίας καὶ Παφλαγονίας, ὁ Λυσίμαχος τὴν Θράκην καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ὁ Σέλευκος τὴν Συρίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τούτου δὲν ἀνάγονται κυρίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν θέλομεν περιορισθῆ εἰς ἐκεῖνα μόνον τὰ συμβεβηκότα, ὅσα ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Πολυσπέρχων καὶ Κάσσανδρος (316 π. Χ.).

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου, ὁ Ἀντίπατρος διαβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν διωρίσθη ἐπίτροπος τῶν βασιλέων, ὡς ὠνομάζοντο τὰ τέκνα καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπιστρέψας δὲ μετ' ὀλίγον εἰς Μακεδονίαν μετ' αὐτῶν ἀπέθανε· παρήγγειλε δὲ νὰ τὸν διαδεχθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου ὁ Πολυσπέρχων, ὁ παλαιὸς συστράτηγός του. Ὁ δὲ υἱός του Κάσσανδρος ἔλαβε τὴν δευτερεύουσαν θέσιν· ἀλλ' ὁ Κάσσανδρος, ὢν φιλόδοξος, καὶ νομίζων τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός του ἰδίαν κληρονομίαν, ἀπεφάσισε ν' ἀνταγωνισθῇ περὶ αὐτῆς πρὸς τὸν Πολυσπέρχοντα, πιστεύων κυρίως εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ὀλιγαρχιῶν, τὰς ὁποίας ὁ πατήρ του εἶχε συστήσει. Ὁ δὲ Πολυσπέρχων, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸν σκοπόν του, ἐξέδωκε πομπώδες ψήφισμα ἐν ὀνόματι τῶν βασιλέων καταργῶν τὰς ὀλιγαρχίας καὶ ἀποκαθιστῶν τὰς δημοκρατίας.

Ἐκ τῆς περιστάσεως δὲ ταύτης ὠφελούμενος ὁ λαὸς κατεψήφισε θάνατον κατὰ τοῦ Φωκίωνος καί τινων ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον κυβερνήσει ἐπὶ τῆς ὀλιγαρχίας. Ἀφοῦ δ' ἐθανατώθησαν, τὰ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ὁ δὲ Φωκίων πρὶν πίῃ τὸ κώνειον, ἠρωτήθη ὁποίαν παραγγελίαν ἄφινεν εἰς τὸν υἱόν του. «Τὸν παραγγέλλω, εἶπε, νὰ μὴ μνησικακῇ κατὰ τῶν Ἀθηναίων.» Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μεταμεληθέντες μετ' ὀλίγον ἀνήγειραν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα.

Ὁ δὲ Κάσσανδρος, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον μεθ' ἱκανῆς ναυτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας, καὶ κατα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λύσας τὴν δημοκρατίαν ἀποκατέστησε τὴν ὀλιγαρχίαν, καὶ διώρισεν ἄρχοντα τῆς κυβερνήσεως Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ἄξιον πολίτην Ἀθηναῖον, ὅστις διὰ τῆς ἡμέρου καὶ δικαίας κυβερνήσεώς του κατέστησε τὸν λαὸν πολὺ εὐτυχέστερον παρ' ἐπὶ δημοκρατίας.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητής (307 π. Χ.).

Ὁ Ἀντίγονος, ἐπιθυμῶν νὰ λάβῃ τὴν συμμαχίαν τῆς Ἑλλάδος, ἔστειλεν εἰς αὐτὴν τὸν υἱόν του Δημήτριον τὸν Πολιορκητήν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν οὗτος ἀποβὰς εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐκυρίευσε τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Μουνυχίαν. Δημήτριος δὲ ὁ Φαληρεὺς ἠναγκάσθη τότε ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνησε δέκα ἔτη· ὁ δὲ κατακτητὴς ἀποκατέστησε τὴν δημοκρατίαν εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηνῶν, ὅστις εἰς ἀμοιβὴν ἀνήγειρεν εἰς τὸν Ἀντίγονον καὶ εἰς τὸν Δημήτριον βωμόν, ὀνομασθέντα *βωμὸν τῶν Σωτήρων*.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Δημήτριος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ῥοδίων, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἀφοῦ δ' ἐπὶ ματαίῳ ἐπολιόρκησεν ὁλόκληρον ἔτος τὴν πόλιν, συνωμολόγησεν ἔντιμον εἰρήνην, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ διαχειμάσῃ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κολακεύοντες αὐτόν, προσδιώρισαν τὸν ὀπισθόδομον τοῦ Παρθενῶνος εἰς κατοικίαν του.

Μεταβὰς δὲ εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ἀπεδίωξεν ὅλας τὰς ξένας φρουράς, ἐξελέχθη ὑπό τινος συνόδου, συγκροτηθείσης εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς συμμαχίας, ὡς ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

Μετ' ὀλίγον ὅμως προσεκλήθη εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἀντίγονον διὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Κατὰ δὲ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἰσσῷ τῆς Φρυγίας μάχην π. Χ. 314, ὁ μὲν Ἀντίγονος ἐφονεύθη, καὶ ἀπώλεσε τὴν βασιλείαν του, ὁ δὲ Δημήτριος ἔδραμε τότε εἰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχεν ἀφήσει τὴν σύζυγόν του, τὰ χρήματα καὶ τὰ πλοῖά του, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν τὸν ἐδέχθησαν. Μετὰ δύο ἔτη ὅμως ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ μὲ στόλον καὶ στράτευμα, καὶ πολιορκήσας τὰς Ἀθήνας ἔφερεν αὐτὰς εἰς τοσαύτην στενοχωρίαν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας εἰς αὐτόν. Ὁ δὲ Δημήτριος μεγαλοψύχως φερόμενος ἐσυγχώρησε τὸν λαόν, καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν 100 χιλιάδας μεδίμνων σίτου.

Ἐπιδρομὴ τῶν Γαλατῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα (279 π. Χ).

Οἱ Γαλάται ἢ Κελτοί, ἀφοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ διέφθειραν τὴν χώραν, εἰσέβαλον καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔχοντες στρατηγοὺς τὸν Βρέννον καὶ Ἀκιχώριον. Λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν συνεποσοῦτο εἰς 150,000 πεζοὺς, καὶ 60,000 ἱππεῖς. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἐκπλαγέντες διὰ τὴν προσέγγισίν των, μόλις ἠδυνήθησαν νὰ συναθροίσωσιν 20 χιλιάδας στρατοῦ διὰ νὰ τοὺς ἀποκρούσωσιν. Οἱ δὲ Γαλάται, διαβάντες τὰς Θερμοπύλας, ἔδραμον εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ συλήσωσι τὸ ἱερόν. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐπῆλθε δριμὺς παγετὸς καὶ βαρεῖα χιών, καὶ ὑπερμεγέθεις πέτραι κατέπιπτον ἀπὸ τὸν Παρνασσόν. Τὴν δὲ πρωΐαν οἱ μὲν Ἕλληνες προσέβαλον αὐτοὺς πανταχόθεν, οὗτοι δ' ἔφυγον ἀφοῦ ἐθανάτωσαν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους των. Τὴν δ' ἀκόλουθον νύκτα κατέλαβεν αὐτοὺς πανικὸς φόβος, καὶ ὑπολαμβάνοντες ἀλλήλους ὡς Ἕλληνας κατεσφάζοντο. Ὀλίγοι δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν ἐπέζησαν φυγόντες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Πύρρος ἐν Πελοποννήσῳ (272 π. Χ.).

Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, παρακινούμενος ἀπὸ τὸν Κλεώνυμον, θεῖον τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἔχοντα ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν μετὰ 25,000 πεζῶν, 2,000 ἱππέων καὶ 24 ἐλεφάντων. Ἤθελε δὲ κυριεύσει τὴν Σπάρτην ἐὰν ἐφώρμα κατ' αὐτῆς, καθ' ἣν ἑσπέραν ἔφθασεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνέβαλε τὴν ἔφοδον μέχρι τῆς πρωΐας, οἱ Σπαρτιᾶται ἔλαβον καιρὸν νὰ προετοιμασθῶσιν εἰς ἄμυναν, καὶ ἀπέκρουσαν τὰ στρατεύματα τοῦ Πύρρου τὴν ἐπαύριον. Οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν ἤδη φονευμένοι ἢ πληγωμένοι, καὶ ἡ πόλις παρεδίδετο ἀφεύκτως, ἐὰν δὲν ἤρχοντο οἱ Μεσσήνιοι πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἀπὸ τὴν Κρήτην, ὅπου εἶχε καταπλεύσει. Ὁ Πύρρος λοιπὸν ἀποτυχὼν ἐκίνησεν εἰς Ἄργος διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ἑτέραν τῶν δύο ἀντιμαχομένων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκεῖ φατριῶν. Καθ' ὁδὸν δὲ ἐφονεύθη ὁ υἱός του Πτολεμαῖος εἰς συμπλοκήν τινα μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὁ δὲ Πύρρος εἰσῆλθε μὲν εἰς Ἄργος, ἀλλὰ συγχρόνως εἰσῆλθον καὶ τὰ στρατεύματα Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου (ἀποθανόντος ἤδη), καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν στρατευμάτων του. Κατὰ δὲ τὴν συμβᾶσαν συμπλοκήν, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς ἐμάχετο καθ' ἑνὸς Ἀργείου, ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔρριψεν ἀπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας κεραμίδα, ἥτις ἀφῆκεν αὐτὸν ἡμιθανῆ, καὶ εἰς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀντιγόνου ἔκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπέπεμψε τὸν υἱὸν τοῦ φονευθέντος ἡγεμόνος μὲ τιμάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

ΑΙΤΩΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΧΑΪΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ (281—146 Π. Χ.).

Ἐνῷ αἱ πλεῖσται τῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος κατεπιέζοντο ἀπὸ τυράννους, καὶ σώματα ληστῶν ἐλήστευον τὴν χώραν, ἀνεφάνησαν δύο συμμαχίαι, αἵτινες ἦσαν ὁ ἔσχατος σπινθὴρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας. Αὗται δὲ ἦσαν ἡ Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία.

Τὸ Παναιτώλιον, ἤτοι ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν Αἰτωλῶν συνήρχετο τακτικῶς εἰς τὸ Θέρμον κατὰ τὴν χειμερινὴν ἰσημερίαν. Εἶχε δὲ πλησιέστατα δημοκρατικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐπροεδρεύετο ἀπὸ τὸν στρατηγόν, πρῶτον ἄρχοντα τῆς πολιτείας, ὅστις ἐξελέγετο κατ' ἔτος ὑπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ Αἰτωλικὸς χαρακτὴρ ἔμεινε πάντοτε ὁ αὐτός, ἀγροϊκός, φιλόνεικος καὶ ληστρικός, ἐνῷ ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία εἶχε πολὺ ἀνώτερον χαρακτῆρα ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ αὐτῆς, ὅστις ἐνομίζετο πάντοτε ὁ δικαιότατος καὶ μετριοφρονέστατος ἐκ τῶν Ἑλλήνων. Αἱ δὲ συνελεύσεις αὐτῆς, αἵτινες συνεκροτοῦντο δὶς τοῦ ἔτους εἰς Αἴγιον, εἶχον δημοκρατικὸν χαρακτῆρα. Προεδρεύοντο δὲ ἀπὸ τὸν στρατηγόν, ὅστις ἐξελέγετο κατ' ἔτος. Κάμμία δὲ συμμαχία εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρξε τόσον σφικτὰ συνδεδεμένη ὅσον ἡ Ἀχαϊκή.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἄρατος (251 π. Χ.).

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία κατέστη ἀξιόλογος, ἀφοῦ ἡ Σικυὼν ἠνώθη μετ' αὐτῆς. Ἡ δὲ ἕνωσις ἐτελέσθη κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Ὁ Ἄρατος, ὅστις ἦτον υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ἑνὸς τῶν πρώτων πολιτῶν τῆς Σικυῶνος, ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν τυράννων, καὶ ἐμελέτα τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του, ἥτις ἐτυραννεῖτο τότε ἀπό τινα τύραννον ὀνομαζόμενον Νικοκλέα. Διατρίβων δὲ εἰς Ἄργος συνώμοσε μετά τινων φυγάδων συμπολιτῶν του διὰ νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν αἰφνιδίως. Ὅθεν ἑτοιμάσαντες κλίμακας ἔφθασαν ἐν καιρῷ νυκτὸς· ἔστησαν δὲ αὐτὰς εἰς τὰ τείχη, ὄντες περὶ τοὺς τεσσαράκοντα, καὶ συλλαβόντες τοὺς μισθοφόρους τοῦ τυράννου τοὺς ἐφυλάκισαν. Ἐνῷ δ' ἐξημέρονε, κῆρυξ τις παρελθὼν ἐκήρυττεν, ὅτι ὁ Ἄρατος, ὁ υἱὸς τοῦ Κλεινίου, προσκαλεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ δὲ Νικοκλῆς προλαβὼν ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὴν πόλιν, καὶ οὐδεὶς ἐφονεύθη ἢ ἐπληγώθη κατὰ τὴν ἀναίμακτον ταύτην μεταβολήν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Σικυῶνος, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος παρεφύλαττε νὰ καταργήσῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς, ὁ Ἄρατος, θέλων νὰ προλάβῃ τὸν κίνδυνον, ἤνωσεν αὐτὴν μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Διανοούμενος δὲ νὰ ἐλευθερώσῃ ὁλόκληρον τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τοὺς τυράννους της καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονικὴν δύναμιν, κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μακεδόνων Ἀκροκόρινθον δι' ἁδρᾶς πληρωμῆς χρημάτων, καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, καὶ νὰ τὸν ἑνώσῃ μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Συνηνώθησαν δὲ μετ' αὐτῆς καὶ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἄλλαι τινὲς πολιτεῖαι τῆς Πελοποννήσου.

Ἄγις ὁ τέταρτος καὶ Λεωνίδας βασιλεῖς τῆς Σπάρτης (249 π. Χ.).

Τὸ πολίτευμα τοῦ Λυκούργου εἶχεν ἤδη παραβιασθῆ μεγάλως, καὶ οἱ ἀγροὶ εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἐξ ὧν ἦσαν πολλαὶ γυναῖκες. Καὶ ὁ μὲν Ἄγις, ἀνατραφεὶς κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα, ἀπεστρέφετο τὴν ἐπικρατοῦσαν διαφθοράν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἠθῶν, καὶ ἔφερε μέγα σέβας εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Ὁ δὲ Λεωνίδας, ἀνατραφεὶς εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς Συρίας, εἶχεν ἀντίθετον χαρακτῆρα.

Ὁ Ἄγις λοιπὸν φρονῶν, ὅτι ἡ ἀναγέννησις τῆς Σπάρτης ἐδύνατο μόνον νὰ κατορθωθῇ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου, εἴλκυσεν εἰς τὴν γνώμην του τινὰς τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Σπάρτης, ἐξ ὧν ἦσαν ὁ Λύσανδρος καὶ ὁ Ἀγησίλαος, καὶ προσέτι τὴν μητέρα καὶ τὴν μάμμην του, αἵτινες ἦσαν αἱ πλουσιώταται τῆς Σπάρτης. Αἱ δὲ ἄλλαι γυναῖκες, οὖσαι ἐναντίαι εἰς τοῦτο, παρεκάλεσαν τὸν Λεωνίδαν ν' ἀναχαιτίσῃ τὰ ἀλλόκοτα βουλεύματα τοῦ Ἄγιδος, ἀλλ' οὗτος δὲν ἀπετόλμα νὰ ἐναντιωθῇ φανερῶς, φοβούμενος τὸν λαόν. Ὁ Ἄγις λοιπὸν κατώρθωσε νὰ ψηφισθῇ ἔφορος ὁ Λύσανδρος καὶ νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Γερουσίαν νὰ καταργηθῶσι τὰ χρέη, νὰ γείνῃ ἀναδασμὸς τῶν ἀγρῶν, καὶ νὰ ζῶσιν οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ τὴν ἀρχαίαν διαιταν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Λεωνίδας ἀντενήργει, ὁ Ἀγησίλαος κατώρθωσε νὰ γείνῃ οὗτος ἔκπτωτος τοῦ θρόνου, ὡς συζευχθεὶς μετ' ἀλλοδαπῆς γυναικὸς παρὰ τὸν νόμον, καὶ νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν ὁ γαμβρός του Κλεόμβροτος. Τότε ὁ Ἄγις, ἐνδίδων εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Ἀγησιλάου, καταχρέου ὄντος καὶ αἰσχροκερδοῦς, κατήργησε μόνον τὰ χρέη, τὴν δὲ διανομὴν τῶν γαιῶν ἀνέβαλε.

Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἄγις μετέβη εἰς Κόρινθον διὰ νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ἀράτου εἰς ἀπόκρουσιν εἰσβολῆς τινος τῶν Αἰτωλῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ, ἡ τυραννία τοῦ Ἀγησιλάου ὑπερέβη πᾶν ὅριον· προσέτι ὁ λαὸς εἶχεν ἐρεθισθῇ μεγάλως ἐκ τῆς ἀπάτης τοῦ Ἀγησιλάου. Οἱ φίλοι λοιπὸν τοῦ Λεωνίδα δράξαντες τὴν περίστασιν ταύτην, ἀπετόλμησαν νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὴν Τεγέαν, ὅπου εἶχε καταφύγει. Καὶ ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἠδυνήθη νὰ δραπετεύσῃ, ὁ δ' Ἄγις κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸν ἐξήγαγον δι' ἀπάτης καὶ ἀπηγχόνισαν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν μάμμην του. Ἐνῷ δὲ παρεσκευάζοντο νὰ ἀπαγχονίσωσι τὸν Ἄγιν, εἷς ἐκ τῶν δημίων ἔκλαιε· « παῦσαι κλαίων, τῷ εἶπε τότε ὁ Ἄγις, διότι ἐγὼ θανατούμενος ἀδίκως, εἶμαι εὐτυχέστερος ἀπὸ τοὺς φονεῖς μου ».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀποκατάστασις τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου ὑπὸ τοῦ Κλεομένους (236 π. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἄγιδος, ὁ Λεωνίδας ἔμενε μόνος βασιλεύων. Συνέζευξε δὲ τὸν υἱόν του Κλεομένην μὲ τὴν χήραν τοῦ Ἄγιδος, νέαν ὡραιοτάτην καὶ πλουσιωτάτην. Ὁ δὲ Κλεομένης ἐλάτρευε τὴν ἀξιοθαύμαστον σύζυγόν του, καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἤκουεν αὐτὴν λαλοῦσαν περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν εὐγενῶν βουλευμάτων τοῦ Ἄγιδος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ ἴχνη ἀπεφάσισε νὰ βαδίσῃ.

Ἀναβὰς δ' ἐπὶ τοῦ θρόνου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, παρέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν ἀδελφόν του Εὐκλείδαν, διὰ νὰ ἔχῃ ἡ Σπάρτη δύο βασιλεῖς, ὡς καὶ πρότερον. Παρετήρησε δὲ, ὅτι ὁ μὲν βασιλεὺς ἦτον ἁπλῆ σκιὰ, ὅλη δὲ ἡ δύναμις ἦτον εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων, καὶ ἐπείσθη ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας ἐμελέτα, δὲν ἠδύναντο νὰ κατορθωθῶσιν, εἰμὴ διὰ τῆς καταλύσεως τῆς δυνάμεως τῶν ἐφόρων. Ἐπειδὴ δὲ Ἀχαϊκὰ στρατεύματα εἶχον εἰσβάλει τότε εἰς τὰς Ἀρκαδικὰς πόλεις, διὰ νὰ ἀναγκάσωσιν αὐτὰς νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὴν συμμαχίαν, ὁ Κλεομένης σταλεὶς μετὰ στρατοῦ κατ' αὐτῶν, τὰ ἐνίκησεν. Ἐπιστρέφων δὲ νικητὴς εἰς τὴν Σπάρτην ἔστειλε πρὸ αὐτοῦ τινὰς τῶν φίλων του μετὰ δυνάμεως, οἵτινες ἐφόνευσαν τοὺς ἐφόρους, ἐνῷ ἐδείπνουν. Τὴν δὲ πρωΐαν συγκαλέσας συνέλευσιν ἐδικαιολόγησε τὴν διαγωγήν του, ἐξήγησε τοὺς σκοπούς του, καὶ καταθέσας πρῶτος τοὺς ἀγρούς του εἰς τὸ κοινὸν, κατώρθωσε νὰ τοὺς καταθέσωσι καὶ οἱ ἄλλοι. Οἱ ἀγροὶ ἐπομένως διηρέθησαν εἰς κλήρους, ὁ ἀρχαῖος τρόπος τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῶν δημοσίων συσσιτίων ἐπανελήφθη, καὶ ἡ χώρα ἤρχισε νὰ παριστᾷ τὸ ἀρχαῖον θέαμα τῆς Λακωνίας.

Κλεομενικὸς πόλεμος καὶ θάνατος αὐτοῦ (235—221 π. Χ.).

Ὁ Κλεομένης συλλαβὼν τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν παλαιὰν ὑπεροχὴν τῆς Σπάρτης, ἐζήτει νὰ λάβῃ καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας. Ὁ δὲ Ἄρατος, στρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

της ὢν τῆς συμμαχίας, ἀπὸ ζηλοτυπίαν ἀναντιοῦτο εἰς τοὺς σκοπούς του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κλεομένης εἰς διαφόρους μάχας εἶχε νικήσει τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ συμμαχήσει μὲ τὸν Πτολεμαῖον τῆς Αἰγύπτου καὶ τοὺς Αἰτωλούς, ὁ Ἄρατος, βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ μὲ μόνας τὰς δυνάμεις τῆς συμμαχίας, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν Ἀντιγόνου τοῦ Δώσωνος ἐκ Μακεδονίας, ὑποσχεθεὶς νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Κόρινθον, προτιμῶν οὕτω νὰ καταστρέψῃ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔργον, παρὰ νὰ ἑνωθῇ μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους πρὸς διατήρησιν τῆς αὐτονομίας τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Ἀντίγονος λοιπὸν δράξας τὴν εὐκαιρίαν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν στρατευμάτων του, καὶ κατέβαλε τὴν Κόρινθον. Συγκροτήσας δὲ διαφόρους μάχας κατὰ τοῦ Κλεομένους ἐνίκησεν αὐτόν, καὶ κυριεύσας πολλὰς πόλεις τὰς ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν. Ψηφισθεὶς δ' ἀκολούθως ἀρχηγὸς ὅλης τῆς συμμαχίας κατεπολέμησεν εἰς διαφόρους μάχας τὸν Κλεομένην, ὅστις μὴ βλέπων οὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, συναθροίσας στρατεύματα πεζικόν τε καὶ ἱππικόν, ἐπροχώρει εἰς τὴν Λακωνίαν. Θέλων δὲ ὁ Κλεομένης νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ Ἀντιγόνου, κατέλαβε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας, ὅπου γενομένης συμπλοκῆς μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τοῦ Κλεομένους, ἐνικήθησαν τέλος πάντων τὰ στρατεύματα τοῦ δευτέρου μετὰ πεισματώδη μάχην, καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἀφοῦ τὸ πλεῖστον μέρος ἐφονεύθη, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Εὐκλείδας.

Ὁ Κλεομένης λοιπὸν βλέπων, ὅτι τὰ πάντα ἀπώλοντο ἔσπευσε μετά τινων ἱππέων εἰς Γύθειον, ὅπου εἶχεν ἤδη ἐπιτηδες ἕτοιμα πλοῖα, καὶ ἐπιβὰς μετὰ τῶν φίλων του ἔπλευσεν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐλθὼν μετὰ τῶν στρατευμάτων του εἰς τὴν Σπάρτην ἀποκατέστησε τὸ πρῶτον πολίτευμα. Ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐπανέλθῃ ὁρμαίως εἰς τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν εἰσβαλόντων Ἰλλυριῶν. Νικήσας δὲ αὐτοὺς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον, ἀφήσας τὸ βασίλειον εἰς τὸν ἀνεψιόν του Φίλιππον, τὸν ἔγγονον Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Κλεομένης ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ τὸν ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πτολεμαίου, ὄχι μόνον δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὸν βοήθεια, ἀλλὰ καὶ ἐμποδίζετο νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ μάλιστα ἐφυλακίσθη, ὁ Κλεομένης ἀπελπισθεὶς κατώρθωσε, μεθύσας τοὺς φύλακάς του, νὰ ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ δούλους του, ὡπλισμένους μὲ γυμνὰ ξίφη, περιήρχετο τὰς ὁδοὺς προσκαλῶν τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς ἔδιδεν ἀκρόασιν εἰς αὐτὸν, ἀπέθανον ἅπαντες μὲ Σπαρτιατικὴν τῳόντι ἀπόφασιν, γενόμενοι αὐτόχειρες.

Συμμαχικὸς πόλεμος (219—214 π. Χ.).

Ἐπειδὴ Αἰτωλικὰ στρατεύματα, μεταβάντα εἰς Ἀρκαδίαν διὰ νὰ βοηθήσωσι τὴν σύμμαχον αὐτῶν Φιγαλίαν, κατέστησαν αὐτὴν ὁρμητήριον, καὶ ἔπραττον ἐκεῖθεν λεηλασίας καὶ φόνους εἰς τὴν Μεσσηνίαν, οἱ Μεσσήνιοι προσέδραμον εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ, ἔχοντες ἀφορμὴν δυσαρεσκείας κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, διότι ἔπραξαν λεηλασίας εἰς Ἀχαΐαν, ἐνῷ διέβαινον ἐκεῖθεν πορευόμενοι εἰς Φιγαλίαν, ὑπεσχέθησαν βοήθειαν εἰς τοὺς Μεσσηνίους. Ἐξάλλ ἑπομένως ὁ Ἄρατος κατ' αὐτῶν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς συνήθους ἀπερισκεψίας του εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἀκολούθως δὲ οἱ Αἰτωλοὶ λεηλατήσαντες τὴν πόλιν Κύναιθαν, καὶ κατασράξαντες τοὺς κατοίκους αὐτῆς διέβησαν διὰ τοῦ Ῥίου εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν, πρὶν προφθάσῃ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἡ ἐπὶ τούτου ταλεῖσα κατ' αὐτῶν δύναμις. Οἱ Ἀχαιοὶ λοιπὸν, θέλοντες νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Αἰτωλοὺς διὰ τὴν διαγωγὴν των ταύτην, ἀνήγγειλαν τὰ πάντα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐλθὼν εἰς Κόρινθον κατώρθωσε νὰ ψηφισθῇ πόλεμος κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ὅστις ἐκλήθη συμμαχικὸς πόλεμος. Οἱ δὲ σύμμαχοι ἦσαν οἱ Ἀχαιοὶ, οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἠπειρῶται, οἱ Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἑλληνικοὶ λαοί. Ὁ δὲ Φίλιππος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπολιόρκησε τὴν Ἀμβρακίαν, κατ' ἐπίμονον αἴ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τησιν τῶν Ἠπειρωτῶν, καὶ κυριεύσας αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Αἰτωλοὺς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἠπειρώτας. Ἀκολούθως δὲ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἔφθειρε τὴν χώραν καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις· ἐπιπεσὼν δὲ κατὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Δορυμάχου, ἄλλους μὲν ἐκ τῶν στρατιωτῶν του ἐφόνευσεν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισε. Μαθὼν δὲ ὅτι ὁ Δορύμαχος μεθ' ὅλων τῶν Αἰτωλικῶν δυνάμεων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔπλευσε καὶ αὐτὸς μὲ τὸ στράτευμά του εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, ὅπου ἀπέβη, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Θέρμον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αἰτωλίας, καὶ ἐλεηλάτησε τὴν πόλιν καὶ τὰ περίχωρα. Ὅλα δὲ τὰ λάφυρα, ὅσα δὲν ἠδύναντο νὰ μετακομισθῶσι, συναχθέντα εἰς ἓν, ἐκάησαν. Αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ στρατεύματός του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἐνῷ δ' ἡτοιμάζετο νὰ κινηθῇ πάλιν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἔμαθε τὴν μεγάλην ἦτταν, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν ἀπὸ τὸν Ἀννίβαν κατὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην. Δίδων δὲ ἀκρόασιν εἰς τὰς κολακευτικὰς συμβουλάς τινων τῶν περὶ αὐτὸν, ὅτι ἤδη ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνικήθησαν, ἠδύνατο νὰ ἀντιποιῆται τὴν κοσμοκρατορίαν, καὶ ἀναγνωρίζων τὴν ὀρθότητα τῆς συμβουλῆς, τὴν ὁποίαν ἐπίσημός τις Ναυπάκτιος ἔδωκεν, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἡνόνετο μετὰ τῆς Μακεδονίας, ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου, ἔσπευσε νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τοῦ νὰ μένωσιν ὅλα τὰ μέρη ὅπως εἶχον. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβεν ὁ συμμαχικὸς πόλεμος.

Ταραχαὶ εἰς τὴν Σπάρτην (219 π. Χ.).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συνέβησαν ταραχαὶ εἰς Σπάρτην ἕνεκα τῶν ἀκολούθων αἰτιῶν.

Εἰς Σπάρτην ἦσαν δύο φατρίαι, καὶ οἱ μὲν γέροντες ἤθελον νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ δὲ νέοι νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Αἰτωλῶν. Ὑπερισχύσαντες δὲ οἱ νέοι, ἐφόνευσαν τοὺς ἐφόρους καὶ ἐχειροτόνησαν ἄλλους.

Μαθόντες δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κλεομένους, ἐχειροτόνησαν δύο βασιλεῖς, τὸν Ἀγησίπολιν, τὸν υἱὸν τοῦ Κλεομβρότου, καί τινα ὀνομαζόμενον Λυκοῦργον, ὄχι Ἡρακλείδην τὸ γένος. Ὁ δὲ Χείλων ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ἀγανακτῶν ὅτι ἐπροτιμήθη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ Λυκοῦργος ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἑνωθεὶς μετ' ἄλλων ἐφόνευσε τοὺς ἐφόρους, καὶ ἤθελε φονεύσει καὶ τὸν Λυκοῦργον, ἐὰν δὲν ἐπρολάμβανε νὰ δραπετεύσῃ. Τὰ διανοήματα ὅμως τοῦ Χείλωνος ἀπέτυχον, διότι οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς αὐτὸν ὑποσχόμενον διανομὴν γαιῶν καὶ ἄλλα ἐπαγωγὰ πράγματα, διὸ ἀναχωρήσας ἐκ Σπάρτης κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀχαΐαν.

Θάνατος καὶ χαρακτὴρ τοῦ Ἀράτου (213 π. Χ.).

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος, διαφθαρεὶς ἀπὸ τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνέχηται τὴν παῤῥησίαν καὶ τὰς ὀρθὰς συμβουλὰς τοῦ Ἀράτου. Προσέτι ἐγεννήθη διένεξίς τις μεταξὺ αὐτῶν, διότι ὁ Φίλιππος προσέβαλε τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν τοῦ νεωτέρου Ἀράτου. Ἐκῤῥάσαντος λοιπὸν τοῦ Φιλίππου τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτόν, ἐδόθη εἰς αὐτὸν δηλητήριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέθανε κατὰ τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ τὴν δεκάτην ἑβδόμην στρατηγίαν του. Τὸν Ἄρατον ἐπένθησεν ὁλόκληρος ἡ συμπολιτεία, τὸ δὲ σῶμά του ἐτάφη μὲ πολλὴν πομπὴν εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα του, καὶ ἡρῷον, ὀνομασθὲν ἐξ αὐτοῦ Ἀράτειον, ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Ὁ Ἄρατος ἦτο φύσει ἄτολμος. Ἡ δὲ φιλοδοξία του ἦτον ὑπέρμετρος, καὶ ἐζηλοτύπει πάντα ἱκανὸν ἄνδρα. Ὅθεν ἐπροτίμησε, παρὰ νὰ ἴδῃ τὸν Κλεομένην ἀρχηγὸν τῆς συμπολιτείας, νὰ καταστρέψῃ ἅπαντα τὰ ἔργα του, καὶ ὑπέταξε τὴν Πελοπόννησον εἰς τὴν Μακεδονικὴν δύναμιν.

Πόλεμος μεταξὺ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ῥωμαίων (211—196 π. Χ.).

Μετὰ τὴν ἐν Κάνναις νίκην τοῦ Ἀννίβα κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ὁ Φίλιππος ἀτενίζων τὰ βλέμματά του εἰς τὴν Ἰταλίαν συνωμολόγησε συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν μετ' αὐτοῦ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἀφοῦ ἀπεδίωξαν ἐκ τῆς Ἰταλίας τὸν Ἀννίβαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν Φίλιππον, ἔχοντες συμμάχους τοὺς Αἰτωλούς, τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους. Μετὰ διαφόρους δὲ μάχας, αἵτινες ἀπέβησαν ποτὲ μὲν ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, ποτὲ δὲ ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κοΐντιος Φλαμινῖνος ἐπέπεσε κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Φιλίππου, κατεχόντων ὀχυρὰν θέσιν εἰς τὴν Χαονίαν τῆς Ἠπείρου. Κατὰ τὴν μάχην δὲ ταύτην τὰ στρατεύματα τοῦ Φιλίππου, περικυκλωθέντα διὰ προδοσίας, ἠττήθησαν, καὶ ἐσώθησαν μόνον ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ τόπου. Μετὰ τὴν νίκην δὲ ταύτην, τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐκυρίευσαν μέρη τινὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Φίλιππος, βλέπων ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο περὶ τῆς πολιτικῆς του ὑπάρξεως, ἀπεράσισε νὰ καταβάλῃ ὅλας του τὰς δυνάμεις· ὅθεν διὰ τῶν προσπαθειῶν του κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ στράτευμα εἴκοσι πέντε χιλιάδων πεζικοῦ τε καὶ ἱππικοῦ. Συγκροτηθείσης ἐπομένως μάχης εἰς λόφους τινάς, ὀνομαζομένους διὰ τὸ σχῆμά των, Κυνὸς Κεφαλάς, 198 π. Χ., ὑπέστη τελείαν ἧτταν, ἂν καὶ ἀνέπτυξε τὴν συνήθη αὐτοῦ ἀνδρίαν καὶ ἐμπειρίαν, καὶ τὰ στρατεύματά του ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἡττηθέντων ἐφονεύθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην ὀκτὼ χιλιάδες, καὶ πέντε χιλιάδες ἐζωγρήθησαν, ἐκ δὲ τῶν νικητῶν ἐφονεύθησαν, ὡς λέγεται, μόνον ἑπτακόσιοι ἄνδρες.

Μετὰ τὴν ἧτταν δὲ ταύτην ὁ Φίλιππος, ἀποστείλας πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην, κατώρθωσε νὰ συνομολογηθῇ εἰρήνη ἐπὶ τοῖς ἑξῆς ὅροις· «Ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι κατά τε τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν νὰ ὦσι ἐλεύθεραι καὶ αὐτόνομοι, ὁ δὲ Φίλιππος νὰ ἐξαγάγῃ τὰς φρουράς του ἀπὸ αὐτάς, νὰ παραδώσῃ ὅλα τὰ πλοῖά του, νὰ μὴ διατηρῇ περισσοτέρους τῶν 15 χιλιάδων ἀνδρῶν εἰς τὰ ὅπλα, καὶ νὰ πληρώσῃ χίλια τάλαντα, ἐξ ὧν τὰ ἥμισυ ἀμέσως.» Οἱ δὲ ὅροι τῆς εἰρήνης ταύτης, ἀνακηρυχθέντες εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας, ἐπροξένησαν ἔκπληξιν καὶ χαρὰν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες μόλις ἠδύναντο νὰ πιστεύσωσι τὰ ὦτά των, καὶ διὰ τοῦτο προσεκάλεσαν τὸν κήρυκα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ κήρυγμα. Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι παρεχώρησαν οὕτως εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἦτο μόνον σκιά, διότι ἡ Ἑλλὰς ἔμελλεν εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἦναι ὑποτελής. Μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Ἀντιόχου βασιλέως τῆς Συρίας, καὶ ὄχι αἴσθημα γενναιοψυχίας, παρεκίνησε τὴν σύγκλητον εἰς τοῦτο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀντίοχος ὁ Μέγας (192—191 π. Χ.).

Οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἤδη προσηλωμένην τὴν προσοχήν των εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἐβασίλευεν Ἀντίοχος ὁ Μέγας, καὶ ἐζήτουν ἁρμοδίαν εὐκαιρίαν διὰ νὰ τὸν ταπεινώσωσιν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος γνωρίζων τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ κηρυχθέντες ἤδη κατὰ τῶν Ῥωμαίων, κατεῖχον τὴν Δημητριάδα, μίαν τῶν ὀχυροτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔχων λοιπὸν δέκα χιλιάδας πεζῶν, πεντακοσίους ἱππεῖς καὶ ἓξ ἐλέφαντας, ἀπέβη εἰς τὸ Πτελεὸν, ὅπου συναντήσας τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Αἰτωλῶν, ἀνεγνωρίσθη ἀρχιστράτηγος τοῦ πολέμου. Ἀφοῦ δὲ προσπαθήσας δὲν κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ ἄλλους συμμάχους ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἀντίοχος προέβη εἰς Εὔβοιαν, καὶ ἐκυρίευσε τὴν Χαλκίδα, καὶ ἅπασαν τὴν νῆσον. Ἀκολούθως δὲ μετέβη εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν καιρόν του ὠφελίμως, ἐπέστρεψεν εἰς Χαλκίδα, ὅπου ἐτέλεσε μετὰ μεγάλης πομπῆς τοὺς γάμους του μὲ ὡραίαν τινὰ παρθένον· κατέτριβε δὲ τὸν καιρόν του αὐτὸς καὶ τὰ στρατεύματά του ἐντρυφῶντες ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ Φίλιππος, ὠφελούμενοι ἐκ τῶν σφαλμάτων του, συνέλεξαν ἀξιόλογον δύναμιν, καὶ ἀφοῦ ἐνίκησαν τὰ στρατεύματά του εἰς Θεσσαλίαν, ἦλθον εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὰς ὁποίας εἶχε προκαταλάβει ὁ Ἀντίοχος καὶ ὀχυρώσει. Συγκροτηθείσης δὲ πεισματώδους μάχης ἐκεῖ, ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Ἀντίοχον καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν εἰς ἱκανὸν διάστημα· ἐκ δὲ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφερεν οὗτος, ὀλίγοι περισσότεροι τῶν πεντακοσίων ἐσώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐπιβὰς ἐπὶ πλοίου εἰς Χαλκίδα, ἀπέπλευσεν εἰς Ἔφεσον.

Φιλοποίμην ὁ ἐπικληθεὶς ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων (191—163 π. Χ.).

Φιλοποίμην ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως ἔδειξε πρωΐρως δείγματα τῆς στρατηγικῆς ἱκανότητος καὶ ἐμπειρίας του. Εἰς τὴν τόλμην δὲ καὶ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ ἀποδίδεται κατὰ μέγα μέρος ἡ νίκη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τῶν ἐν τοῖς στενοῖς τῆς Σελλασίας στρατευμάτων τοῦ Κλεομένους. Γενόμενος δὲ στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας, διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν διατάξεών του ἐνέβαλε μέγα στρατιωτικὸν φρόνημα εἰς τὸν λαὸν τῆς συμπολιτείας, καὶ ἐβελτίωσε πολὺ τὸν ὁπλισμὸν καὶ τὴν πειθαρχίαν τῶν στρατευμάτων του. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυκούργου κατέλαβε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν τῆς Λακεδαίμονος Μαχανίδας τις, ὅστις ὠνομάσθη τύραννος, καὶ ἐπολέμει κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ὁ Φιλοποίμην ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ, ὄντος ἐν Μαντινείᾳ, καὶ ἀφοῦ δι' ἐπιτηδείων στρατιωτικῶν κινημάτων ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Μαχανίδου, ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ καὶ τὸν τύραννον αὐτόν. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην ἐφονεύθησαν τέσσαρες χιλιάδες Λακεδαιμονίων καὶ ἐζωγρήθησαν περισσότεροι.

Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μαχανίδου, διεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν τυραννίαν τῆς Σπάρτης ὁ Νάβις· οὗτος δὲ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, ἐπολιόρκησε τὸ Γύθειον, τὸ ὁποῖον εἶχε δοθῆ εἰς φύλαξιν τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ὢν τότε στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Νάβιδος, καὶ ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ κράτος πλησίον τῆς Σπάρτης. Φονευθέντος δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ Νάβιδος ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Αἰτωλῶν, εἰς ἐπιθεώρησίν τινα τῶν στρατευμάτων, ὁ Φιλοποίμην ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην κατέπεισε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὴν συμμαχίαν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιᾶται παραβαίνοντες τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας, ἐπέπεσον ἐν καιρῷ νυκτὸς, καὶ ἐκυρίευσαν πόλιν τινὰ τῆς Λακωνίας, οἱ Ἀχαιοὶ προσεκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παραδώσωσι τοὺς αἰτίους τῆς ὕβρεως ταύτης. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ὀργισθέντες, ὄχι μόνον δὲν τοὺς παρέδωκαν, ἀλλὰ καὶ ἐφόνευσάν τινας ἐκ τῶν φίλων τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ δὲ Φιλοποίμην, ἐκλεχθεὶς πάλιν στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Λακωνίαν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ παραδώσωσι τοὺς πρωταιτίους, ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμόν, οἵτινες προσαχθέντες ἐνώπιον τοῦ πλήθους, κατεδικάσθησαν ἀναπολόγητοι, ἐναντίον τῆς δοθείσης ὑποσχέσεως τοῦ Φιλοποίμενος ἐν καιρῷ τῆς παραδόσεώς των, καὶ ἔπειτα ἀπήχθησαν εἰς θάνατον.

Ὁ Φιλοποίμην μετὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην, ἥτις ὀλίγον συνιζᾷ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν μνήμην του, προσέταξε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη των, νὰ ἀπολύσωσι τοὺς μισθοφόρους των, νὰ καταργήσωσι τοὺς νόμους καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ Λυκούργου, καὶ νὰ παραδεχθῶσι τοὺς νόμους τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται, συγκατατεθέντες εἰς τούτους τοὺς ὅρους, εἰσήχθησαν πάλιν εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκολούθως οἱ Μεσσήνιοι, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ των Δεινοκράτους, προσωπικοῦ ἐχθροῦ τοῦ Φιλοποίμενος, ἠθέλησαν νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀχαιῶν, ὁ Φιλοποίμην, στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν ὀγδόην ἤδη φορὰν, ἂν καὶ ὀγδοηκοντούτης, καὶ πάσχων ἀπὸ πυρετὸν, συναθροίσας σῶμα ἀξιόλογον ἱππέων ἐκ Μεγαλοπόλεως, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεσσήνην, καὶ ἔτρεψε τὰ στρατεύματα τοῦ Δεινοκράτους εἰς φυγήν· ἀλλ' ἐπειδὴ συνεσωματώθησαν πάλιν, αὐτὸς μένων εἰς τὴν ὀπισθοφυλακὴν, καὶ ἐπιτιθέμενος πολλάκις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοὺς φίλους του, καὶ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου του ἐζωγρήθη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

Ὁ δὲ Δεινοκράτης, ἀπαγαγὼν τὸν Φιλοποίμενα εἰς Μεσσήνην, μετὰ μεγάλης σπουδῆς συνεκάλεσε συμβούλιον τῶν φίλων του, τὸ ὁποῖον κατεδίκασε τὸν Φιλοποίμενα εἰς θάνατον. Ὅτε δὲ ὁ ὑπηρέτης ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸ ποτήριον μὲ τὸ δηλητήριον, ἠρώτησεν αὐτὸν ἐὰν ὁ Λυκόρτας καὶ τὸ ἱππικόν του ἐσώθησαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὑπηρέτης ἀπεκρίθη, ὅτι ἐσώθησαν οἱ περισσότεροι, «καλὸν λοιπὸν», εἶπε, καὶ πιὼν τὸ δηλητήριον ἀπέθανεμετ' ὀλίγον.

Ἀλλ' ἡ χαρὰ τοῦ Δεινοκράτους καὶ τῶν φίλων του δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι τὰ στρατεύματα τῆς συμπολιτείας, στρατηγοῦντος τοῦ Λυκόρτα, εἰσβαλόντα εἰς Μεσσήνην, ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης καὶ οἱ φίλοι του οἱ ψηφίσαντες κατὰ τοῦ Φιλοποίμενος θάνατον ἔγειναν αὐτόχειρες, οἱ δὲ ψηφίσαντες βασάνους κατ' αὐτοῦ, παρεδόθησαν εἰς τὸν Λυκόρταν.

Τὰ δὲ λείψανα τοῦ Φιλοποίμενος καυθέντα ἐτέθησαν εἰς κάλπην διὰ νὰ μετακομισθῶσι μετὰ λαμπρᾶς πομπῆς εἰς τὴν γενέθλιον πατρίδα του. Ὅλος δὲ ὁ λαὸς τῶν καθ' ὁδὸν πόλεων καὶ χωρίων ἐξήρχετο διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν λύπην καὶ τὸ σέβας του, καὶ νὰ ἐγγίσῃ τὴν κάλπην τοῦ ἥρωος. Εἰς τὸν τάφον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δὲ αὐτοῦ ἐθανατώθησαν οἱ αἰχμάλωτοι Μεσσήνιοι διὰ νὰ καταπραΰνωσι τὴν σκιὰν τοῦ Φιλοποίμενος. Ἀνδριάντες δὲ ἀνηγέρθησαν εἰς αὐτὸν καὶ δημόσιαι τιμαὶ ἐψηφίσθησαν εἰς μνήμην αὐτοῦ κατὰ τὰς πλείστας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος (163—151 π. Χ.).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοποίμενος, ἡ Ἑλλὰς παρήκμαζεν ἡμέραν παρ' ἡμέραν. Εἰς πᾶσαν πόλιν τὰ ὄργανα καὶ οἱ συκοφάνται τῆς Ῥώμης ὑπερίσχυον τῶν φίλων τῆς αὐτονομίας· ὁ δὲ Λυκόρτας καὶ ἄλλοι γενναῖοι ἄνδρες εἰς μάτην ἠγωνίζοντο κατὰ τοῦ Ὑπερβόλου, Καλλικράτους καὶ ἄλλων παρομοίων ἀνδρῶν. Τέλος δὲ ἡ κακὴ τύχη περιέπλεξε τὸν Περσέα, τὸν ἀνάξιον διάδοχον τοῦ Φιλίππου, εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων· διότι ἡ ἐν Πύδνᾳ μάχη, 168 π. Χ., τὴν μὲν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας κατέλυσε, τὸν δὲ Περσέα ἔφερεν αἰχμάλωτον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἀπέθανεν. Ἐπὶ τῇ προφάσει δὲ ὅτι οἱ Ἀχαιοὶ ἐβοήθησαν τὸν Περσέα, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπήγαγον εἰς Ῥώμην περισσοτέρους τῶν χιλίων ἐκ τῶν προεχόντων Ἀχαιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, διὰ νὰ τοὺς δικάσωσι δῆθεν. Μετεχειρίσθησαν δὲ αὐτοὺς μᾶλλον ὡς κατηδίκους, παρὰ ὡς ὑποδίκους, καὶ ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ δραπετεύσωσιν, ἐθανατώθησαν. Μόνον δὲ ἀφοῦ παρῆλθον 16 ἔτη, ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας 300 νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ὑποδεδουλωμένην πατρίδα των.

Ἔσχατοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων (149—146 π. Χ.).

Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἠξίουν νὰ ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τὴν Ἀχαϊκὴν συμμαχίαν, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἔγεινεν ἔφεσις περὶ τούτου. Ἑπομένως ἡ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος ἔστειλε πρεσβείαν, ἥτις ὄχι μόνον ὑπεστήριζε τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλ' ἐδήλωσε καὶ τὴν θέλησίν της νὰ χωρισθῶσι καὶ ἄλλαι πολιτεῖαι. Κριτόλαος δὲ ὁ τότε στρατηγὸς τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας, ὄχι μόνον δὲν συγκατετέθη, ἀλλὰ καὶ περιερχόμενος τὰς πόλεις ἐπροσπάθει νὰ διεγείρῃ μῖσος καὶ ἔχθραν κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἐπὶ τούτῳ δὲ συνεκάλεσε καὶ συνέλευσιν εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου οἱ παρευρεθέντες πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἐξυ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βρίσθησαν καὶ ἐνεπαίχθησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Ἐψηφίσθη δὲ εἰς αὐτὴν πόλεμος, λόγῳ μὲν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔργῳ δὲ κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ δὲ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἀκούσασα τοῦτο, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας, καὶ ἀνέθηκε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Λ. Μόμμιον.

Πρὶν δὲ φθάσῃ ὁ Μόμμιος, Μέτελλος ὁ διοικητὴς τῆς Μακεδονίας, συνεπλάκη μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς πλησίον τῆς κατὰ τὴν Λοκρίδα πόλεως Σκαρφείας καὶ τοὺς ἐνίκησε κατὰ κράτος. Εἰς τὴν μάχην δὲ ταύτην ἔγεινεν ἄφαντος ὁ Κριτόλαος πνιγείς, ὡς πιθανολογεῖται, εἰς πλησιόχωρον ἕλος.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Κριτολάου, κατέλαβε δικαιωματικῶς τὴν θέσιν του Δίαιος ὁ στρατηγὸς τοῦ παρελθόντος ἔτους. Οὗτος δὲ διὰ μεγάλων προσπαθειῶν τὰς ὁποίας κατέβαλεν, ἠδυνήθη νὰ συναθροίσῃ στρατὸν ὑπὲρ τὰς 14,000 συγκείμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ δούλων ἀπελευθερωθέντων. Συγκροτήσας δὲ μάχην πλησίον τῆς Κορίνθου κατὰ τοῦ Μομμίου, ἔχοντος ὑπὲρ τὰς 25 χιλιάδας στρατὸν πεζικόν τε καὶ ἱππικόν, ἐνικήθη κατὰ κράτος, ἀφοῦ ὁ πεζικὸς στρατός του ἐπολέμησε μὲ τὴν ἀνδρίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἡ ἀπελπισία. Ὁ δὲ Δίαιος, μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην, ἔσπευσεν εἰς Μεγαλόπολιν, ἀνήγγειλε τὴν ἧτταν, ἐθανάτωσε τὴν γυναῖκά του ἰδίαις χερσί, καὶ ἔπειτα κατέστρεψε καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν διὰ δηλητηρίου.

Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλ. ὡς ἐπαρχ. Ῥωμαϊκῆς (146 π. Χ.).

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατεύματος τοῦ Διαίου, ὁ Μόμμιος εἰσελθὼν εἰς τὴν Κόρινθον ἐφόνευσεν ὅλους τοὺς εὑρεθέντας ἄνδρας, ἐπώλησε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, ἥρπασε τὰ πλεῖστα τῶν καλλιτεχνημάτων, καὶ ἔπειτα ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πόλιν, τοῦ ὁποίου αἱ φλόγες ὑψώθησαν μέχρις οὐρανοῦ, ὡς αἱ φλόγες τῆς ἐπικηδείας πυρᾶς τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας. Ἀκολούθως ἐκρημνίσθησαν τὰ τείχη ὅλων τῶν πόλεων, ὅσαι συμμετέσχον τοῦ πολέμου, αἱ δημοκρατίαι κατελύθησαν παντοῦ, καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων ἀνετέθη εἰς τοὺς πλουσίους πολίτας. Τέλος δὲ ἐτήσιος φόρος ἐπεβλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις, ὀνομασθεῖσα Ἀχαΐα, ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ Ῥωμαῖον ἀνθύπατον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περίληψις τῶν πολιτευμάτων τῆς Θεσσαλίας, Βοιωτίας καὶ ἄλλων μερῶν.—Φιλολογία.—Τέχναι. στρατιωτικὰ καὶ ναυτικά.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπῆρχον δουλοπάροικοι, ὀνομαζόμενοι Πενέσται, οἵτινες ἐκαλλιέργουν τοὺς ἀγροὺς ὑπὸ ὅρους ἀναλόγους μὲ τοὺς τῶν Εἱλώτων. Προσέτι ὑπηρέτουν καὶ αὐτοὶ ὡς στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ κυρία δύναμις τῆς Θεσσαλίας ἦτο τὸ ἱππικόν, συγκροτούμενον ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Ἐκ τῶν εὐγενῶν δὲ Θεσσαλῶν οἰκογένειαί τινες ἐξήσκουν ἀνωτέραν ἐπιρροήν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ἐν Λαρίσσῃ μὲν οἱ Ἀλευάδαι, ἐν Κρανῶνι δὲ οἱ Σκοπάδαι, οἵτινες ἦσαν οἱ *δυνάσται* ἤτοι ἡγεμόνες τῆς χώρας. Οἱ εὐγενεῖς Θεσσαλοὶ διώριζον ἕνα ἐξ αὐτῶν μὲ ἀπόλυτον ἐξουσίαν διὰ νὰ στρατηγῇ τῶν συσσωματωμένων δυνάμεων ἐν καιρῷ πολέμου, ὅστις ὠνομάζετο *Ταγὸς*, ἤτοι κυβερνήτης. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὑπῆρχε δῆμός τις, ὡς φαίνεται, ὅμοιος μὲ τοὺς Περιοίκους τῆς Λακωνίας.

Αἱ πρῶται πόλεις τῆς Βοιωτίας εἶχον στρατιωτικὴν ὁμοσπονδίαν, ἀρχηγοὶ τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ Βοιωτάρχαι, αἱ δὲ Θῆβαι εἶχον τὴν ἡγεμονίαν. Καὶ αἱ μὲν πλεῖσται τῶν πόλεων, καὶ ἰδίως ὁ Ὀρχομενὸς καὶ αἱ Θῆβαι, ἦσαν ὀλιγαρχικαί. Ἡ δὲ κυβέρνησις τῶν Θεσπιῶν ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἀρχαίων εὐγενῶν ἐκ τοῦ γένους τῶν Θεσπιαδῶν, τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις ἦτο ἤμερος καὶ πατρική. Ἐπειδὴ δὲ αἱ Θῆβαι κατεδυνάστευον τὰς μικροτέρας πολιτείας, οἱ Πλαταιεῖς ἀνθίσταντο περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Θηβῶν, καὶ τέλος συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ Ἄργος εἶχεν ἐκτείνει ποτὲ τὴν ἡγεμονίαν του ἐφ' ὅλης τῆς Ἀργολίδος, Σικυῶνος καὶ Φλιοῦντος, ἀλλὰ διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Σπάρτης ὅλαι αἱ πόλεις εἶχον ἀποσείσει αὐτήν. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλην ἧτταν, τὴν ὁποίαν τὸ Ἄργος ὑπέστη παρὰ τοῦ Κλεο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένους, πολλαὶ τῶν περιοίκων πόλεων, ὡς αἱ Κλεωναὶ, ἡ Μήδεια καὶ αἱ Μυκῆναι, ἠγωνίζοντο νὰ καταξαθῶσιν αὐτόνομοι. Ὀλάκις δὲ οἱ Ἀργεῖοι κατώρθονον νὰ ὑποτάξωσί τινα τῶν πόλεων τούτων, μετῳκιζον τοὺς κατοίτους εἰς τὸ Ἄργος, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου. Ἡ δὲ συνήθεια αὕτη, τὸ κατὰ τῆς Σπάρτης μῖσος, καὶ ἡ σφιγκτὴ ἕνωσις μετὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐπετάχυναν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς εἰς Ἄργος.

Ἀφοῦ ἡ ἐν Ἠλιδι ἀριστοκρατία ἔγεινεν ὀλιγαρχία τυραννικὴ, διάφοροι μικραὶ πόλεις συνοικισθεῖσαι ἀπετέλεσαν τὴν πόλιν Ἦλιν. Ἐντεῦθεν ἡ δημοκρατία προήχθη ταχέως. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἠλεῖοι ἦσαν ἀφωσιωμένοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἰς τὸν ἀγροτικὸν βίον, καὶ οἱ κάτοικοι τῶν δήμων δὲν ἐσύχναζον εἰς τὴν πόλιν, ἀπέφυγον ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν μάστιγα τῆς ὀχλοκρατίας.

Ἡ Τεγέα καὶ ἡ Μαντίνεια ἦσαν ἡ μὲν ὀλιγαρχικὴ καὶ σύμμαχος μὲ τὴν Σπάρτην, ἡ δὲ δημοκρατικὴ καὶ συνδεδεμένη μὲ τὸ Ἄργος. Τὰ Μέγαρα ἔδειξαν τὸ παράδειγμα ἀγρίας ὀχλοκρατίας, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ἡ ὀλιγαρχία, ὅτε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠνώθησαν κατὰ τοῦ ὄχλου.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Περὶ ποιήσεως.

Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς τὰ ὡραιότατα πρωτότυπα εἰς πᾶν εἶδος συγγραφῆς, ἰδίως δὲ περὶ ποιήσεως, ἱστορίας, φιλοσοφίας καὶ ῥητορείας.

Ἐξοχώτατος δὲ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν εἶναι ὁ Ὅμηρος, ἀκμάσας δέκα περίπου ἑκατονταετηρίδας π. Χ. Ἡ Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ ἀξιολογώτερα συγγράμματα τοῦ Ὁμήρου, ἀναφέρουν τὰς ἰδέας τοῦ ἡρωϊκοῦ αἰῶνος, παριστῶσι πιστὴν εἰκόνα τῶν ἠθῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ παρέχουσι πηγὴν τῆς ὑψίστης τῶν αἰσθηματικῶν ἡδονῶν, τὴν ὁποίαν τὸ ἀνθρώπινον γένος δύναται νὰ αἰσθανθῇ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Ὁμηρικῶν ποιημάτων, οἱ Ἕλληνες τοῦ αἰῶνος τούτου εἶχον τὰ ποιήματα τῶν καλουμένων Κυκλικῶν ποιη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν (1), τῶν ὁποίων τὰ ποιήματα ἀπωλέσθησαν ἅπαντα. Ἡσίοδος ὁ ἐκ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Ἄσκρης ἔδειξε τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα τῆς διδακτικῆς ποιήσεως διὰ τοῦ ποιήματός του, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ἔψαλλεν ὡσαύτως τὴν θεογονίαν, ἤτοι τὴν γέννεσιν τῶν θεῶν καὶ τοῦ κόσμου.

Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλα εἴδη ποιήσεως, τὰ Ἐλεγεῖα καὶ Βουκολικά. Καὶ ὁ μὲν Τυρταῖος διὰ τῶν Ἐλεγείων του ἐνθουσίαζε τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους. Ὁ δὲ Θέογνις, ὁ Σόλων, ὁ Μίμνερμος καὶ ὁ Σιμωνίδης ἀφῆκαν μαθήματα ἠθικῆς φρονήσεως εἰς τὰ Ἐλεγεῖά των. Ἔξοχοι Βουκολικοὶ ποιηταὶ ἦσαν ὁ Θεόκριτος, ὁ Βίων καὶ ὁ Μόσχος.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν καὶ εἰς τὴν Λυρικὴν ποίησιν, ἥτις ἤρξατο πιθανῶς ἀπὸ ὕμνους πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν. Εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ποιήσεως ἠσχολήθησαν μετὰ πολλοῦ ζήλου οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τοὺς ὑπερβῇ κατὰ τοῦτο. Οἱ ἐξοχώτεροι δὲ Λυρικοὶ ποιηταὶ εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Τέω Ἀνακρέων, ὅστις ἐξυμνεῖ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον· ἡ ἐκ τῆς νήσου Λέσβου Σαπφώ, σπανίων προτερημάτων ποιήτρια· ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου Ἀλκαῖος· ὁ Ἀρχίλοχος, τοῦ ὁποίου αἱ σατυρικαὶ ᾠδαὶ ἦσαν τοσοῦτον σκληραί, ὥστε οἱ σατυριζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἐγίνοντο αὐτόχειρες, ὡς λέγεται. Ὁ μεγαλοπρεπὴς Πίνδαρος, τοῦ ὁποίου τὰς ᾠδὰς πρὸς τιμὴν τῶν κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας νικητῶν οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μιμηθῇ κατά τε τὸ ὕψος τῆς ἐννοίας καὶ τὸ ἀξιοπρεπὲς τοῦ λόγου.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων, ὡς φαίνεται, χρόνων ἠδύνοντο κυρίως εἰς ᾄδη τινὰ τῆς δραματικῆς παραστάσεως. Ἀλλ' ὁ Θέσπις εἶναι πιθανῶς ὁ εἰσηγητὴς τοῦ τακτικοῦ δράματος· ἐνῷ δὲ τὸ θέατρόν του ἦτο ὁ ἀγρός, καὶ ἡ σκηνή του ἡ ἅμαξα, τοσοῦτον ὁ λαὸς ἐνησμενίζετο εἰς τὰς παραστάσεις του, ὥστε εἰς μάτην ὁ Σόλων ἐπεχείρησε νὰ τὰς καταργήσῃ.

Ὁ Αἰσχύλος ἦτο προωρισμένος νὰ ὑψώσῃ τὴν τραγῳδίαν εἰς μέγαν βαθμὸν τελειότητος. Ὁ πολεμικὸς οὗτος ποιητὴς

(1) Ἴδε ἱστορ. Κειτλη, σελ. 209 εἰς τὴν σημείωσιν περὶ τῶν Κυκλικῶν ποιητῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπολέμησεν εἰς τὰς ἐν Μαραθῶνι, ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Σαλαμῖνι μάχας. Κατὰ δὲ τὴν δύναμιν, τὸ ὕψος καὶ ὅλα τὰ ὑψηλότερα τῆς ποιήσεως προτερήματα, οὐδεὶς ὑπερέβη οὐδὲ θέλει ὑπερβῆ τὰ δράματα τοῦ Αἰσχύλου, ἀλλ' οὐδὲ θέλει προσεγγίσει εἰς αὐτά. Ἐποίησε δὲ ἐννενήκοντα τραγῳδίας, ἐξ ὧν τεσσαράκοντα ἔλαβον τὸ βραβεῖον.

Μετ' αὐτὸν δὲ μέγας τραγικὸς ποιητὴς ἦτον ὁ Σοφοκλῆς, ὅστις ὑπερεῖχε κατὰ τὸ εὐγενὲς τοῦ ἤθους, ὅσον ὁ διδάσκαλός του κατὰ τὸ ὕψος. Ἐποίησε δὲ ἑκατὸν τραγῳδίας, ἐξ ὧν ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἔλαβον τὸ βραβεῖον. Ἀπέθανε δὲ ἀπὸ χαράν, διότι ἔλαβε τὸν ποιητικὸν στέφανον εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Καὶ ὁ Εὐριπίδης ἦτο μέγας τραγικὸς ποιητής. Οὗτος δὲ παρεκινήθη νὰ ποιήσῃ τραγῳδίαν ἀπὸ τὴν μεγάλην φήμην, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως. Ἡ δὲ ἀντιζηλία μεταξὺ τῶν δύο τούτων ποιητῶν ἦτο μεγάλη. Τὰ μὲν ποιήματα τοῦ Εὐριπίδου ζεροῦνται τοῦ ὕψους τοῦ Αἰσχύλου καὶ τῆς εὐγενείας τοῦ ἤθους τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλ' ὁ Εὐριπίδης δεικνύει μεγαλητέραν γνῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς καὶ φιλοσοφικωτέραν κατάληψιν τῶν παθῶν. Ὁ δὲ μέγιστος τῶν ἐπαίνων ἐδόθη ἀπὸ τοὺς Σικελιώτας εἰς τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου· διότι μετὰ τὴν ἐν Συρακούσαις ὀλεθρίαν ἦτταν, ὅσοι τῶν Ἀθηναίων ἠδύναντο νὰ ἀπαγγέλλωσι μέρος τῶν τραγῳδιῶν του, ἠλευθερόνοντο ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ ἐλάμβανον τὴν ἄδειαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια.

Οἱ δὲ ποιηταὶ οὗτοι, ὀλίγων τινῶν ἐξαιρουμένων, ἐμφαίνουσι τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰ φρονήματα ἀγνῆς καὶ γενναίας ἀριστοκρατίας. Διδάσκουσιν εὐλάβειαν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πρὸς τοὺς θεούς, καὶ ἐμπνέουσι σέβας εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχαίας θεσμοθεσίας. Ἡ ἀρετὴ ἥ τε δημοσία καὶ ἰδιωτικὴ εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῶν ἐγκωμίων των. Ἡ εὐγένεια, ἡ συνοδευομένη μὲ λαμπρὰς πράξεις, ἐκθειάζεται, ἡ δὲ πομπὴ καὶ ἡ λαμπρότης τῶν αὐλῶν, καὶ ἡ γενναία φιλοξενία τῶν ἡγεμόνων καὶ εὐγενῶν ἐγκωμιάζονται πρεπόντως. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς Λυρικοὺς ποιητὰς διδάσκουσι γνώμας μὴ ἀπαδούσας πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Ἐπικούρου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς Ἀθήνας ἀνεφάνησαν ὡσαύτως τρία εἴδη κωμῳδίας, ἡ ἀρχαία, ἡ μέση, καὶ ἡ νέα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν κωμῳδίαν εἰσήγοντο ζῶντα πρόσωπα εἰς τὴν σκηνὴν μὲ τὰ ἀληθῆ ὀνόματα αὐτῶν. Εἰς τὴν μέσην τὰ ὀνόματα μετεπλάσσοντο. Εἰς δὲ τὴν νέαν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ οἱ χαρακτῆρες ἦσαν μόνον κατ'ἰδέαν. Ὁ Μένανδρος ηὐδοκίμησεν εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τῆς κωμῳδίας. Ἄλλα κωμικὰ ποιήματα δὲν διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, εἰμὴ τὰ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅστις εἶναι εἷς τῶν μεγίστων καὶ ἐμπειροτάτων σατυριστῶν. Τὰ ποιήματά του ἐν γένει εἶναι προσωπικαὶ προσβολαί, ὑπὸ λεπτόν τινα ἀλληγορικὸν πέπλον, κατὰ ἐξοχωτάτων χαρακτήρων τῶν ἡμερῶν του. Ὁ μὲν σαρκασμός του εἶναι ἐν γένει ἀγροῖκος καὶ ἄσπλαγχνος, τὸ δὲ σκῶμμά του χυδαῖον καὶ ἀκόλαστον. Τὸ δρᾶμα τῶν Ἀθηνῶν ἦτο κατά τινα τρόπον, ὅ,τι ὁ δημόσιος τύπος παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσι, δηλ. τὸ ὄργανον τῶν πολιτικῶν φατριῶν. Πρὸς τιμὴν ὅμως τῆς κωμικῆς μούσης του, αὕτη φαίνεται ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐσυνηγόρει ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ὠφελίμου εἰς τὴν πολιτείαν.

Περὶ Ἱστορίας.

Πρῶτος ἐπίσημος τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν εἶναι ὁ Ἡρόδοτος. Τὸ σύγγραμμά του εἶναι κυρίως οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, ἀλλ' ἐν ἐπεισοδίοις ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, διότι δράττει τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρεισαγάγῃ ὅλας τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ περὶ τῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ λαῶν, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Πέρσαι ἦλθον εἰς κοινωνίαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, καὶ οὕτω κατώρθωσε νὰ συγγράψῃ ἓν τῶν περιεργοτάτων καὶ τερπνοτάτων συγγραμμάτων.

Ὁ Θουκυδίδης ἦτο σύγχρονος τοῦ Ἡροδότου. Ὁ κορυφαῖος οὗτος τῶν ἱστορικῶν ἐξιστόρισε τὰ συμβεβηκότα τῆς ἐποχῆς του. Τὸ σύγγραμμά του, τὸ ὁποῖον διεκόπη ἕνεκα τοῦ θανάτου του, τελευτᾷ εἰς τὸ 21 ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ὁ Ξενοφῶν ἐξηκολούθησε τὴν ἱστορίαν τοῦ Θουκυδίδου. Τὰ Ἑλληνικά του τελευτῶσιν εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο μὲν σύγχρονος τῶν συμβεβηκότων, τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποῖα ἀναφέρει, ἀλλ' ὁ φιλολακωνισμός του ἐλαττόνει τὴν ἀξίαν τῆς μαρτυρίας του. Ὑπερέχει δὲ διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὕρους του καὶ διὰ τὴν ζωηρότητα τῶν περιγραφῶν του.

Ὁ Πολύβιος, Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεύς, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, καὶ ὁ Πλούταρχος εἶναι οἱ ἐνδοξότεροι ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων ἱστορικῶν.

Περὶ ῥητορείας.

Ὁ Περικλῆς διὰ τῆς νευρώδους εὐγλωττίας του, συνήνωνεν ἐν ἑαυτῷ τὴν δύναμιν τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ῥήτορος.

Ὁ δὲ δεινότατος τῶν ῥητόρων ἦτο ὁ Δημοσθένης, ὅστις, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου του, ὄχι μόνον διεύθυνε τὰ πνεύματα τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, ὄχι μόνον κατέβαλε τὸν ἀντίπαλόν του Αἰσχίνην, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑπερίσχυεν ἐναντίον τῆς γνώμης καὶ αὐτοῦ τοῦ συνετοῦ Φωκίωνος. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐφοβεῖτο αὐτὸν πολὺ περισσότερον παρ' ὅλους τοὺς στόλους καὶ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηνῶν.

Περὶ φιλοσοφίας.

Περίφημοι Ἕλληνες φιλόσοφοι ἦσαν ὁ Θαλῆς, ἀρχηγὸς τῆς Ἰωνικῆς αἱρέσεως, ὅστις πρῶτος ἐδίδαξε τὸ ἀληθὲς σχῆμα τῆς γῆς, ἐξήγησε τὴν φύσιν τῶν ἐκλείψεων, καὶ προεῖπε τὸν χρόνον ἡλιακῆς τινος ἐκλείψεως. Ὁ Πυθαγόρας, ἀρχηγὸς τῆς Ἰταλικῆς αἱρέσεως, ὅστις πρῶτος κατέβαλε τὰ θεμέλια τῆς γεωμετρίας. Ὁ Ἀναξαγόρας, ὅστις ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ τάξις τοῦ παντὸς εἶναι ἔργον ἀπείρου τινὸς νοός.

Ὁ ἔνδοξος Σωκράτης, ὢν ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν σοφιστῶν, ἐπολέμει αὐτοὺς θριαμβευτικῶς μὲ τὰ ἴδιά των ὅπλα. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ χρέη του ἦσαν τὸ θέμα τῆς φιλοσοφίας του. Δὲν ἐδίδασκεν εἰς σχολεῖον οὔτε ἐπὶ μισθῷ. Ἡ δὲ συνομιλία του (διότι δὲν παρέδιδε μαθήματα) ἦτο ἐλευθέρα εἰς πάντας. Ὁ βίος του ἐκόσμει τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ διάγοντος εἰς ἔντιμον πενίαν· ἀλλ' ὁ φίλος τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ ἐμπειρότατος περὶ τὴν τέχνην τῆς εἰρωνείας, ἐφείλκυσεν εἰς ἑαυτὸν πολλοὺς ἐχθρούς, οἵτινες τὸν κατηγόρησαν ὡς ἀσεβῆ καὶ διαφθορέα τῶν νέων. Δικασθεὶς δὲ ἀπὸ ἀμαθεῖς, εὔπιστον καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προληπτικὸν δικαστήριον, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, καὶ πιὼν τὸ κώνειον ἀπέθανε κατὰ τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ὁ λαὸς μετημελήθη μὲν ταχέως, ἀλλ' ἀνωφελῶς, καὶ ἐξιλέωσεν οὐτὸν τιμωρήσας τοὺς αἰτίους τοῦ θανάτου του.

Μαθητὴς τοῦ Σωκράτους ἦτο ὁ Πλάτων, ὁ εὐγλωττότατος συγγραφεὺς τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὅστις πρῶτος κατὰ τῶν σοφιστῶν ἐφήρμοσε τὴν ἀναλυτικὴν μέθοδον τοῦ διαλέγεσθαι, ἤτοι τοῦ προσδιορίζειν τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος προτάσεώς τινος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν ἢ τὸ ψεῦδος τῶν συνεπειῶν αὐτῆς.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐχρημάτισε μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, καὶ διδάσκαλος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰ ἀξιολογώτατα συγγράμματά του περὶ πολιτικῆς, φυσικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας μαρτυροῦσι τὴν θαυμασίαν πολυμάθειαν καὶ βαθύνοιαν τοῦ ἀνδρός.

Περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τεχνῶν ἐν Ἑλλάδι.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς τέχνας, αἵτινες ὀνομάζονται ἐλευθέριοι τέχναι ἰδίως δὲ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, γλυπτικὴν καὶ ζωγραφικήν. Τὰ δείγματα τούτων, τὰ ὁποῖα σώζονται εἰσέτι, φυλάσσονται ὡς κανόνες ἀπαράβατοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς καλλιτέχνας. Αἱ ἐλευθέριοι αὗται τέχναι ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητά των ἐπὶ τοῦ Περικλέους, καὶ διετέλεσαν οὕτω τέλειαι μέχρι τῆς μετ' Ἀλέξανδρον ἐποχῆς.

Ἡ δ' Ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονικὴ διεκρίνετο εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν Δωρικὴν, τὴν Ἰωνικὴν καὶ τὴν Κορινθιακήν. Αὗται δ' αἱ τάξεις ἐγέννησαν μετὰ ταῦτα τὰ μικτὰ εἴδη. Αἱ ταξεις οὗται διαφέρουν κατὰ τοῦτο. Ἡ μὲν Δωρικὴ ἔχει σοβαρόν τι καὶ σεβαστὸν ἀνώτερα τῶν δύο ἄλλων. Ἡ δὲ Ἰωνικὴ διακρίνεται διὰ τὸ ὑψιτενὲς καὶ τὴν γλαφυρὰν ἁπλότητά της. Ἡ δὲ Κορινθιακὴ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πολυτέλειαν καὶ τὸ κομψὸν τῶν σχημάτων της.

Ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀγαλματοποιῶν ἐξοχώτεροι ἦταν ὁ Φειδίας, ὁ Λύσσιπος, καὶ ὁ Πραξιτέλης. Ἐκ δὲ τῶν ζωγράφων ὁ Πολύγνωτος, ὁ Πρωτογένης, ὁ Ἀπελλῆς, καὶ ὁ Ζεῦξις.

Οἱ Ἕλληνες διέπρεψαν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, ἥτις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἠθῶν αὐτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στρατιωτικά.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ὡς ἀκολούθως. Οἱ ὁπλῖται ἤτοι βαρέως ὡπλισμένοι στρατιῶται, ἦταν ἡ κυρία δύναμις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Οὗτοι δὲ ἦσαν ἡ πολιτοφυλακὴ τῶν διαφόρων πόλεων, συγκειμένη καθ' ὁλοκληρίαν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον ἰδιοκτησίαν νὰ ὑπερασπίσωσι, καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπηρέτουν ἄνευ μισθοῦ, ποριζόμενοι ἐξ ἰδίων τὰ ὅπλα των, τὴν σκευὴν καὶ τὰς τροφάς των. Αἱ πλεῖσαι δὲ τῶν πόλεων εἶχον κατάλογον τῶν πολιτῶν (Ληξιαρχικὸν γραμματεῖον) ἀπὸ τῆς ἡλικίας 18—60 ἐτῶν, οἵτινες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ὁπλῖται, καὶ προσεκαλοῦντο ὁσάκις ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπήτει κατὰ τὴν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον τάξιν αὐτῶν. Τὰ δὲ ὅπλα τῶν ὁπλιτῶν ἦσαν αἱ λόγχαι, τὰ ξίφη καὶ αἱ μάχαιραι· μετεχειρίζοντο δὲ εἰς ἄμυναν ἀσπίδας, περικεφαλαίας, θώρακας, ζωστῆρας καὶ περισκελίδας. Οἱ κατώτεροι δὲ πολῖται καὶ οἱ δουλοπάροικοι ὑπηρέτουν ὡς ψιλοί, δηλ. ὡς τοξόται, σφενδονῆται καὶ ἀκοντισταί. Μόνοι δὲ οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί, Φωκεῖς καὶ Λοκροὶ εἶχον ἱππικὸν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ἡ συνήθης παράταξις τῶν στρατευμάτων ἦτο κατὰ φάλαγγα, ἥτις ἦτο πυκνὸν σῶμα, τὸ βάθος καὶ πλάτος τοῦ ὁποίου διέφερε κατὰ τὴν συνήθειαν καὶ τὰς περιστάσεις. Εἰς συμμαχικὸν δὲ στράτευμα ὡς τὸ κατὰ τὰς Πλαταιὰς, τὰ στρατεύματα ἑκάστης πολιτείας ἐτάττοντο, ὡς εἰς τὸν Μαραθῶνα κατὰ φυλὰς ἢ κατὰ παρομοίας πολιτικὰς διαιρέσεις. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται διῃροῦντο εἰς ἓξ μοίρας, ἤτοι τάγματα, τὰ ὁποῖα διέφερον κατὰ τὴν δύναμιν ἀπὸ 400—900 ἄνδρας, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσκαλουμένων ἀνδρῶν. Ἑκάστη δὲ μοῖρα διῃρεῖτο εἰς τέσσαρας λόχους, καὶ ἡ μοῖρα ἐστρατηγεῖτο ἀπὸ πολέμαρχον. Εἰς νεωτέραν δὲ περίοδον, ὁ Ἰφικράτης μετέβαλε τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, δηλ. ἐσύστησε νέον εἶδος στρατευμάτων, πελταστὰς ὀνομαζόμενον, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ μέσον μεταξὺ τῶν ὁπλιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν στρατιωτῶν. Τὰ δὲ ὅπλα καὶ ὁ ἱματισμός των ὁμοίαζον τὰ τῶν ὁπλιτῶν, ἀλλ' ὁ ἱματισμός των ἦτο πολὺ ἐλαφρότερος, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ αἱ λόγχαι μακρύτεραι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Ἕλληνες πρὶν ἀρχίσωσι τὴν μάχην προσέφερον πάντοτε θυσίας, καὶ δὲν συνεκρότουν μάχην πρὶν ἢ δηλώσῃ ὁ μάντις, ὅτι οἱ οἰωνοὶ τῶν σπλάγχνων τοῦ ζώου ἦσαν αἴσιοι· παρόμοιαι δὲ θυσίαι ἐγίνοντο, ἰδίως ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, πρὶν διαβῶσι τὰ ὅρια τῶν ἐκστρατεύοντες εἰς ἄλλην ἐπικράτειαν. Εἶναι δ' εὔλογον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ στρατηγὸς συνεννοεῖτο μὲ τὸν μάντιν, καὶ ὅτι εἰ οἰωνοὶ ἐκηρύττοντο αἴσιοι, ἢ μὴ κατὰ τὰ διανοήματα καὶ τοὺς σκοποὺς τῶν στρατηγῶν. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ἀνήγειρον τρόπαιον ξύλινον κοσμούμενον μὲ ὅπλα. Οἱ δὲ νεκροὶ τῶν ἐχθρῶν ἀπεδίδοντο, ἅμα ἐστέλλετο κήρυξ διὰ νὰ ζητήσῃ αὐτούς. Ἐπὶ ναυτικῆς δέ τινος νίκης τὰ ναυάγια τῶν ἐχθρικῶν πλοίων διηρπάζοντο.

Τὰ δὲ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἦσαν ἄνευ καταστρωμάτων, καὶ ἐχρησίμευον μόνον ὡς πορθμεῖα. Ἀκολούθως δὲ κατεσκεύασαν *μακρὰς νῆας*· αὗται δὲ ἦταν αἱ πεντηκόντοροι, ἤτοι πλοῖα ἔχοντα πεντήκοντα κωπία, καὶ εἴκοσι πέντε κωπηλάτας εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν. Κατεσκεύασαν δὲ καὶ πλοῖα μὲ δύο τάξεις κωπίων, διήρεις, καὶ τέλος τριήρεις, ἤτοι πολεμικὰ πλοῖα. Ταῦτα δ' εἶχον καταστρώματα, καὶ τὰ πληρώματα αὐτῶν συγκείμενα ἀπὸ κωπηλάτας, ναύτας καὶ ἐπιβάτας, ἀνέβαινον συνήθως εἰς διακοσίους ἄνδρας, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἐπιβάται ἦσαν ὀλιγώτεροι.

Οἱ Ἀθηναῖοι διετήρησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης. Ἐστερήθησαν δὲ αὐτῆς ἐπ' ὀλίγον ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνέλαβον τὴν ὑπεροχήν των, τὴν ὁποίαν τοὺς ἀπεξέρησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος. Ἀλλ' οἱ Μακεδόνες δὲν διετήρησαν αὐτὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον, διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰ ναυτικὰ πράγματα παρημελήθησαν ἀπὸ ὅλας τὰς πολιτείας, καὶ αὕτη εἶναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας αἰτίας, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν εὐκόλως τοὺς Ἕλληνας. Ἐὰν ὑπῆρχε στόλος εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ἡ ὑποδούλωσις τῆς Ἑλλάδος ἠδύνατο νὰ βραδύνῃ, ἀλλ' αἱ διάφοροι πόλεις ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλας διὰ τὴν ἡγεμονίαν τῆς ξηρᾶς, καὶ ὀλίγον προσεῖχον εἰς τὴν θάλασσαν, ἂν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἡ πεῖρα ἠδύνατο νὰ τοὺς διδάξῃ, ὅτι ἡ κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴ ἦτο τὸ ἀσφαλέστερον μέσον τόσον διὰ νὰ προφυλάξωσιν ὅσον καὶ διὰ νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἐπικράτειάν των.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. (1)

Μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ δημιουργὸς τῆς Ἑλληνικῆς κωμῳδίας, Ἐπίχαρμος, ἔλεγε πρὸ εἰκοσιτεσσάρων αἰώνων. «Οἱ θεοὶ μᾶς πωλοῦσιν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἀντὶ τοῦ κόπου». Ὅ,τι ὁ ποιητὴς ἔλεγεν, ἡ Ἑλλὰς τὸ ἔπραξε. Καὶ τῳόντι διὰ δραστηριότητος, τῆς ὁποίας οὐδεὶς λαὸς δὲν εἶχεν εἰσέτι δείξει παράδειγμα, οἱ Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ ὑψωθῶσιν ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ἐπλήρωσαν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου ἀπὸ ἀκμαζούσας πόλεις καὶ κατέστησαν μικρὰν χώραν κυρίαν τοῦ κόσμου διὰ τῶν ὅπλων, διὰ τοῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἔργα τῶν Ἑλλήνων περὶ τὰς ἐπιστήμας. Οὗτοι ἐδημιούργησαν σχεδὸν τὰ καθαρὰ μαθηματικά, τὴν γεωμετρίαν, τὴν βοτανικὴν, καὶ τὴν ἰατρικήν.

Ἔργα τῶν αὐτῶν περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Ἐὰν εἰς τὰς ἐπιστήμας τὰ νεώτερα ἔθνη ὑπερέβησαν τοὺς Ἕλληνας βαδίζοντα τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁδὸν, τὴν τῆς καρτεσιακῆς καὶ περιεσκεμμένης παρατηρήσεως, εἰς τὰ γράμματα ὅμως καὶ εἰς τὰς τέχνας οἱ Ἕλληνες ἔμειναν οἱ αἰώνιοι διδάσκαλοι. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ εἴμεθα ἁπλῶς μαθηταὶ αὐτῶν. Ἐδημιούργησαν καὶ ἐτελειοποίησαν τὴν ἐπικὴν ποίησιν, (ὁ Ὅμηρος), τὸ ἐλεγεῖον, (ὁ Σιμωνίδης), τὴν ᾠδὴν, (ὁ Πίνδαρος), τὴν τραγῳδίαν, (ὁ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης), τὴν κωμῳδίαν, (ὁ Ἀριστοφάνης καὶ Μένανδρος), τὴν ἱστορίαν, (ὁ Ἡρόδοτος καὶ Θουκυδίδης), τὴν εὐγλωττίαν τοῦ βήματος, (ὁ Δημοσθένης), καὶ τὴν τῶν δικαστηρίων, (ὁ Ἰσοκράτης).

(1) Ὁ ἐπίλογος οὗτος ὡς καὶ τὸ δεύτερον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς παρούσης ἐκδόσεως, ἠρανίσθησαν ἀπὸ τὴν μικρὰν Ἑλλ. ἱστορίαν τοῦ Β. Δουρουΐ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὡς πρὸς τὰς τέχνας ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἀκολουθεῖ εἰσέτι τὴν κίνησιν καὶ τὰ πρωτότυπα αὐτῶν. Ἀντιγράφομεν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν των ποικίλλοντες τὰς *τρεῖς τάξεις αὐτῶν*. Τὰ δὲ ἠκρωτηριασμένα ἀγάλματα αὐτῶν εἶναι ὁ ὡραιότερος στολισμὸς τῶν Μουσείων μας.

Εἷς τῶν ποιητῶν ἡμῶν εἶπε· Τρεῖς χιλιάδες χρόνοι διῆλθον ἐπὶ τῶν λειψάνων τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀπὸ τριῶν χιλιάδων ἐτῶν ὁ Ὅμηρος σεβαζόμενος εἶναι νέος εἰσέτι κατὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀθανασίαν. Τοῦτ' αὐτὸ ἀληθεύει καὶ δι' αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα.

Διὰ τί ὑπεδουλώθη; — Διὰ δύο αἰτίας. Πρῶτον, διότι ὁ λαὸς οὗτος ἔμεινε διηρημένος, καὶ αἱ πόλεις αὐτοῦ οὐδέποτε ἠθέλησαν νὰ ἑνωθῶσι διὰ νὰ σχηματίσωσι μίαν πολιτείαν, ἥτις ἤθελε καταφρονήσει πάντα κίνδυνον. Δεύτερον, οἱ Ἕλληνες, γινόμενοι ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι, ἐλησμόνησαν τὰς ἀρετὰς αἵτινες ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς τὸ μεγαλεῖον τοῦτο, δηλ. τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τὴν αἰδώ. Ὁ ἔρως τοῦ χρυσίου κατεφρόνησε τὰ πάντα. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ὑπῆρχον πλέον πολῖται, ὑπῆρχον μόλις ἄνθρωποι. Δὲν ἐτίμων πλέον εἰμὴ μίαν καὶ μόνην ἀξίαν, ἤτοι τὸ πλουτίζεσθαι δι' ὁποιουδήποτε μέσου· δὲν ἐλάτρευον πλέον εἰμὴ ἕνα μόνον θεὸν, τὴν ἡδονήν. «Πατρὶς, ἔλεγε ποιητής τις τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἐποχῆς, εἶναι ὅπου τις εὐτυχεῖ.»

Ἰδοὺ διατί ἡ Μακεδονία καὶ ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν τόσον εὐκόλως τοὺς διεφθαρμένους τούτους Ἕλληνας.

Ὑστερωτέρα τύχη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ἑλλὰς γενομένη ἐπαρχία Ρωμαϊκὴ ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. καὶ συγχωνευθεῖσα μὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, δὲν ἐλκύει δι' οὐδενὸς ἔργου ἐπὶ πέντε καὶ ἥμισυν αἰῶνας τὴν προσοχὴν τῆς Ἱστορίας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου αἰῶνος μ. Χ. ὁ Ἀλαρῖχος καὶ οἱ Βισγόθοι τὴν ἐλεηλάτησαν· περὶ τὰ 500 ἔτη, οἱ Βούλγαροι εἰσέβαλον εἰς αὐτὴν ἔπειτα ἦλθον οἱ Σλάβοι, οἵτινες ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἐνήργησαν συνεχεῖς ἐπιδρομὰς, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔμειναν καὶ ἀποκατεστάθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ἑλλὰς ἀπετέλει τότε μέρος τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας· ἐκυριεύθη δὲ, ὡς καὶ αὕτη, ὑπὸ τῶν σταυροφόρων κατὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ 1204, καὶ διηρέθη εἰς τιμάρια. Μεγιστᾶνες δὲ Γάλλοι ἐγένοντο δοῦκες τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἡγεμόνες τῆς Ἀχαΐας. Ἡ Βενετία, τῆς ὁποίας τὰ πλοῖα μετεκόμισαν τοὺς σταυροφόρους, ἔλαβε τὸ πλεῖστον μέρος τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, καὶ κατ' ὀλίγον ἀπέκτησε τὴν Πελοπόννησον. Ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὴν αὐτὴν τύχην, ἀπὸ τοῦ 1456. Αἱ Ἀθῆναι ἐκυριεύθησαν ἐπίσης ὑπ' αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἐνετοὶ διετηρήθησαν ἕνα εἰσέτι αἰῶνα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ δύο εἰς τὰς νήσους. Τέλος πάντων ἐδιώχθησαν ἐκεῖθεν, ἡ δὲ ἡμισέληνος παντοῦ ἀντικατέστησε τὸν σταυρόν.

Κατὰ τὸ 1821 ἐπανάστασις ἐξερράγη, καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς συνδρομῆς τῆς Εὐρώπης. Τὴν δὲ 9 Φεβρ. 1830 ἐκηρύχθη ἡ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν 11 Μαρτίου 1832, ὁ βασιλόπαις Ὄθων, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Τὸν Ὄθωνα ἐκθρονισθέντα μετὰ τριακονταετῆ βασιλείαν διὰ γενικῆς τοῦ λαοῦ ἐπαναστάσεως διεδέχθη ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Γεώργιος, ὅστις ἐξελέχθη βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων* ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Β' τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως τὴν 15 Ἰουνίου 1863 καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὴν 18 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς λοιπὸν ἀνέζησε μὲ τὴν γλῶσσάν της, τὴν ὁποίαν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ διὰ δεκαπέντε αἰώνων, καὶ μὲ τὴν δραστηριότητα τῶν ναυτῶν της, οἵτινες ἀνευρίσκονται εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου. Ἀλλ' ὑπολείπεται εἰς αὐτὴν νὰ πράξῃ ἀπείρους προόδους, ὅπως τέλος πάντων καταταχθῇ ἀληθῶς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ἐκείνων τῆς Εὐρώπης, ἅτινα εἶναι περισσότερον παρ' αὐτὴν οἱ κληρονόμοι τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2991

5-7χ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μαρία.

Μαρία.

Μαρία.

Μαρία

Μαρία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής